

Національний університет
водного господарства

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
України

Національний університет водного господарства
та природокористування

М.Д. Будз

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Річки Світу

Довідник

Рівне – 2012

Національний університет
водного господарства та природокористування
УДК 556.5
ББК 28.082 я 2

*Затверджено вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування.
(Протокол № 5 від 25 травня 2012 р.)*

Рецензенти:

Ющенко Ю.С., доктор географічних наук, професор
Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича;

Шинкарук Л.А., канд. техн. наук, доцент Національного
університету водного господарства та природокористування,

Будз М.Д. Річки Світу

Довідник. – Рівне: НУВГП, 2012 201 с

В довіднику у короткій, але відносно повній формі наведено основні характеристики річок світу. Подані основні гідрографічні характеристики річкових басейнів (довжина основного водотоку, площа басейну), витрати води та основні елементи гідрологічного режиму.

Довідник може бути корисним для спеціалістів водного господарства, екологів та широкого громадського загалу.

УДК 556.5
ББК 28.082 я 2

© Будз М.Д., 2012

© Національний університет водного
господарства та природокористування, 2012

Зміст

Передмова	3
Річки і річкові басейни	5
Річки Європи.....	10
Річки Азії.....	77
Річки Африки.....	150
Річки Північної Америки	160
Річки Південної Америки	172
Річки Австралії	183
Література.....	185
Показчик з найменування річок.....	186

Передмова

Нині в україномовній природничій літературі немає довідника, не тільки з річок світу, але й з річок окремих континентів і частин світу. Деякі відомості з річок розміщено в різних довідниках та словниках (енциклопедичних, географічних та ін.), що ускладнює одержання з них інформації по окремих річках. В той же час така інформація вкрай потрібна постільки поверхневій води відіграють основну роль у промисловому і комунальному водопостачанню та зрошувальному землеробстві. Значна роль річок у енергетиці, транспорті, рекреації та інших галузях народного господарства.

Підготовлений в Національному університеті водного господарства та природокористування довідник з річок світу вміщує основні відомості про гідрографічні елементи річкового басейну (довжину основного водотоку, площу басейну), про гідрологічний режим (тривалість межені, терміни формування і тривалість повеней і паводків, витрати води, замерзання і скресання річок тощо). Наведено дані про ступінь використання річок, про наявність на них водосховищ та про розташовані на їх основних водотоках міста та інші народногосподарські об'єкти.

Запропонований довідник неодмінно буде представляти інтерес для фахівців з водного господарства (меліораторів, гідротехніків, спеціалістів з водопостачання та водовідведення), а також для усіх, кого цікавить охорона та раціональне використання водних ресурсів.

В.А. Гурін

д-р техн. наук, професор,
ректор Національного університету
водного господарства
та природокористування

Ріки (річки) – постійні, а в засушливих районах нерідко тимчасові, водні потоки на поверхні Землі, що течуть в розроблених ними руслах (річищах) і живляться стоком атмосферних опадів зі свого водозбору та підземними водами. Кожна річка характеризується довжиною русла, площею басейну, глибиною, падінням, похилом, рівнями води та її швидкостями, витратами води і наносів, хімічним складом води.

Початок річки називають виток, кінцеву частину – гирлом. Витік – початок річки, з якого з'являється постійний стік води в руслі. Витоками річки є джерела підземних вод, болота, озера, льодовики.

Річка зі своїми притоками утворює річкову систему – сукупність річок, які зливаються разом та виносять свої води у вигляді спільного потоку. В річковій мережі виділяють основну річку та притоки. Ті притоки, що впадають безпосередньо в неї називають притоками 1-го порядку, ті що впадають в притоки 1-го порядку, – притоками 2-го порядку і т.д. Річкова система характеризується протяжністю русел, їх звивистістю і густотою річкової мережі, яка представляє собою відношення сумарної довжини усієї мережі до площі басейну (площі водозбору) і виражається в $\text{км}/\text{км}^2$. Характер і розвиток річкової мережі залежать від клімату, рельєфу геологічної будови території, форми і розміру самого річкового басейну, висотного його положення та інших факторів. Процес розвитку кожної річкової системи і розробка її долини проходить від гирла до витку. Витік річки або її початок відповідає місцю, з якого починається постійний стік в руслі.

Основними джерелами живлення річок є атмосферні опади. Виділяють чотири основних види живлення річок: дощове, снігове, льодовикове і підземне, тобто річки одержують воду від дощів, танення снігів та льодовиків, а також живляться підземними водами, які виклинюються в їх долинах і руслах. Дуже часто живлення річок буває змішаним, але з переважанням одного або двох з перерахованих. Закономірні зміни рівнів, витрат води, швидкостей течії, хімічного складу, температури води, твердого стоку, льодових утворень та інших явищ, що визначають стан річки називається її гідрологічним режимом. Гідрологічний режим – сукупність змін

стану річки, які закономірно повторюються і які властиві їй і відрізняють її від інших водних об'єктів. Зміни стану річки залежать головним чином від її живлення, яке в свою чергу залежить від кліматичних умов місцевості, по якій вона протікає. Водність річок протягом року коливається в широких межах. Розрізняють три основних фази водного режиму річки: **межень**, **повінь**, **паводок**. Межень – тривалий сезонний стан низьких рівнів і витрат води, обумовлений сухою або морозною погодою, коли водність річки підтримується підземним, головним чином ґрунтовим, живленням, при сильному зменшенні або навіть припиненні поверхневого стоку. Час початку і кінця та тривалості межені залежить від чинників, що визначають режим річки. Повінь – фаза водного режиму річки, яка щорічно повторюється в даних кліматичних умовах в один і той же сезон, яка характеризується найбільшою водністю, високим та тривалим підйомом рівня води. Повінь супроводжується виходом води з русла на заплаву, а при катастрофічних – і на першу терасу. Як правило повені формуються весною за рахунок танення снігового покриву та льодовиків. Паводок – фаза водного, яка може багато разів повторюватися в різні сезони року і яка характеризується інтенсивним, зазвичай, короткотерміновим збільшенням витрат та рівнів води. Паводки формуються за рахунок випадання рясних інтенсивних дощів або швидкого сніготанення під час відлиг. Найбільш катастрофічні паводки формуються при відлигах, коли зливові дощі випадають на сніговий покрив. Коли паводки слідуєть один за одним вони можуть перетворитися в повінь.

Режим річки може бути простим (однорідним протягом усього року) і складним (різнорідним). Складний режим мають переважно великі річки, басейн яких знаходиться в різних кліматичних зонах і вони одержують різні види живлення. Найважливішими характеристиками гідрологічного режиму є рівні і витрати води в метрах кубічних за секунду (Q , $м^3/с$). В гідрологічних і водогосподарських розрахунках використовують наступні характеристики стоку: норма стоку – середні значення витрат води за багаторічний період (Q_c , $м^3/с$), максимальні витрати (Q_{max} , $м^3/с$), мінімальні витрати (Q_{min} , $м^3/с$); шар стоку води з площі басейну (h , $мм$); коефіцієнт стоку (α) – відношенням шару стоку до шару атмосферних опадів; модуль стоку – одиниця об'єму стоку (в літрах, дециметрах і метрах кубічних) з одиниці площі (з кілометра квадратного або гектара) за

одиноцю часу (секунду) ($M \cdot l \cdot км^2/c$), визначають максимальні і мінімальні модулі стоку; об'єм стоку за рік з усієї площу басейну річки ($W, км^3$)

Від витoku до гирла річка руйнує гірські породи, транспортує продукти руйнування та їх акумулює. Руйнування порід називається ерозією, яка може бути глибинною (врізання річки в глибину) і боковою (врізання річки в схили, яке супроводжується переміщенням русла в плані). Зруйнований річкою матеріал переноситься нею в двох видах: волоченому або перекочаному по дну русла і в завислому стані. Кількість завислих у воді речовин визначається через каламутність води - кількість завислих речовин в грамах на метр кубічний води ($г/м^3$). Загальний об'єм твердих речовин винесеного річкою за рік оцінюється в *млн. т*. Так же оцінюється і об'єм винесених річкою розчинених у воді речовин.

В результаті глибинної і бокової ерозії річки формують **річкові долини** – понижені або негативні, лінійно витягнуті форми рельєфу земної поверхні, створені ерозійною діяльністю текучої води. За формою долини поділяються на: 1) *Тіщини*, або щілини – вузькі долини з дуже крутими, нерідко з вертикальними і навіть нависаючими схилами; вони характерні переважно для гірських країн. 2) *Каньйони* – глибокі долини з дуже крутими схилами і відносно вузьким дном; зустрічаються на плато з горизонтально залягаючими осадовими породами або лавовими покривами магматичних гірських порід. 3) *Долини з V-подібним поперечним профілем*, який характеризується з'єднанням обох схилів під кутом на дні. Такі долини зустрічаються головним чином в горах. 4) *Долини з плоским дном*, найбільше розповсюджені на рівнинах. 5) *Коритоподібні долини* – трого, гірські долини, що були піддані обробці гірським льодовиком. Дно таких долин увігнуте і поступово переходить в схили, на яких є уступи – тераси. Часто такі долини мають несиметричний поперечний профіль. Такий профіль може бути пов'язаний з геологічною будовою (моноклінальні долини), з первинним нахилом поверхні, в яку врізані долини, з дією відхиляючих сил обертання Землі, з впливом ґрунтових вод, тощо. В розвитку долин основними процесами є поглиблення і розширення долини розмивом і формуванням схилів. В залежності від простягання тектонічних структур і хребтів розрізняють долини повздожні, що витягнуті вздовж простягання пластів, поперечні, перпендикулярні до осей складок і діагональні. Повздожні долини можуть бути синклінальними, антиклінальними і моноклінальними в залежності від того, чи закладались вони вздовж вісі синкліналі, антикліналі, або в односторонньо полого падаючої товщі

гірських порід. Долини, що прорізають будь-яку височину на всю їх ширину називаються крізними або долинами прориву. Вони можуть утворюватися: 1) шляхом закладення в геоморфологічних умовах, що існували раніше на поверхні, яка розташовувалась вище сучасних хребтів та в породах іншого складу а також іншої тектонічної структури (епігенетичні долини); 2) в результаті прорізування молодого хребта, що починає підніматися поперек течії ріки, яка вже існувала (антецеденті долини); 3) в процесі прорізування височини або регресивної ерозії. У верхній своїй течії річка має більш значні похили і має більшу кінетичну енергію, ніж на ділянках нижньої течії, тому у верхній течії вони виконують більшу роботу по заглибленню, розмиву і переносу подрібненого матеріалу, який називають алювієм. В середній і, особливо, в нижній течії річки розробляють свої долини головним чином в ширину і внаслідок зменшення швидкостей відкладають наноси, винесені з верхньої частини басейну. В нижній течії долина буває переважно широкою, деколи нечітко вираженою, а русло розташовується в товщі алювіальних відкладів; течія води набуває спокійного характеру.

Річкова долина складається з **русла (річища), заплави і терас**. **Русло** (річище) – частина річкової долини, зайнята водою і по якій здійснюється переміщення води і наносів в межень. Розмір і форма русла залежать від особливостей розвитку річки на даній ділянці, тобто від величини (витрати води) потоку, переважання глибинної або бокової ерозії, величини повздовжнього похилу, властивостей гірських порід, акумуляції наносів, льодового режиму, характеру берегової і водної рослинності.

Заплава – частина річкової долини, яка затоплюється водою в період повеней та паводків, складена річковими наносами. Формується в результаті розширення долини боковими переміщеннями русла (особливо під час повеней і паводків) і шляхом нагромадження алювію (річкових наносів). Добре розвинута в долинах великих рівнинних рік, де може досягати в ширину до 30 км. і більше. **Тераси** – горизонтальні або дещо нахилені уступи на схилах долини, що виникають в результаті періодичного врізання русла в дно і представляють собою залишки dna попередніх річкових долин цієї ж річкової системи. Визначаються за висотою над руслом ріки. Нумерація терас здійснюється знизу – вгору по схилу (перша надзаплавна, друга і т.д.). Тераси бувають двохсторонні (присутні на обох схилах річкової долини) і односторонні – присутні тільки на одному зі схилів. До основних елементів тераси відносяться: бровка тераси – зовнішній край; тиловий шов – внутрішній край, який примикає до схилу або до уступу вищої тераси; ширина тераси – відстань від бровки до тилового шву,

коливається від кількох десятків метрів (для малих річок) до кількох сотень і тисяч кілометрів (для великих річок); висота бровки – відстань по висоті від тилового шва нижньої тераси до бровки даної тераси.

В залежності від рельєфу місцевості, в межах якого вони протікають, річки поділяються на дві великі групи: *гірські і рівнинні*. Багато річок на окремих ділянках можуть мати гірський або рівнинний характер.

Гирло річки – місце її впадіння в море, озеро чи в річку вищого порядку. В залежності від рельєфу, гідрологічних умов самої річки і водного басейну, в якій вона впадає, форма гирла може бути різною. Основні типи гирла: *нормальне або просте, дельта, естуарій*. *Нормальне або просте гирло*, коли річка при впадінні зберігає приблизно постійну ширину до місця впадіння. *Дельта* – низина при впадінні великої річки в мілководні ділянки моря або озера. Створена річковими наносами і прорізана мережею рукавів і протоків річки, що впадає (назва дана від грецької букви Δ – дельта, що нагадує трикутну форму гирла р. Ніл за подібністю до якої в давнину була дана назва). Характерні для багатьох великих річок: Ніл, Лена, Дунай. *Естуарій* – лійкоподібні, широкі і глибокі гирла річок, що впадають в океани і моря. Особливо добре розвинені в річках, гирла яких піддані дії сильних припливів. Утворюються: 1) коли наноси річки відносяться відпливами; 2) при опусканні суші і затопленні водами моря гирлових частин річкових долин. Характерні для багатьох великих річок (Єнісей, Мезень, Амур, Темза, Ельба, Сена, Тахо, Святого Лаврентія та ін.)

На поверхні земної кулі річки розподілені нерівномірно. Головний вододіл Землі ділить материку на два схили: атлантично-арктичний, який належить Атлантичному і Північному Льодовитому океанам (53 % суші) і Тихоокеанський, який відноситься до Тихого та Індійського океанів (47 % суші). Перша область значно багатша поверхневими водами, ніж друга. Сумарний річний стік усіх річок у Світовий океан складає 36,3 тис. км³. На земній поверхні є також обширні області внутрішнього стоку, або так звані безстічні області, стік з яких в океан не поступає. До таких областей відноситься басейн Каспійського і Аральського морів на Євразійському континенті.

Річки Європи

Ааре, Аре (Aare) – річка в Швейцарії, ліва притока р. Рейн. Довжина 295 км, площа басейну 17,8 тис. км². Бере початок в Альпах, протікає по Швейцарському плоскогір'ю, через низку озер. Середня витрата води 560 м³/с. Судноплавна до Тунського водосховища. На річці – м. Берн.

Адда (Adda) – річка на півночі Італії, ліва притока р. По. Довжина 313 км, площа басейну 8 тис. км². Верхня течія в Альпах, протікає через озеро Комо, в низов'ях – по Паданській рівнині. Середня витрата води біля 250 м³/с. Є ГЕС.

Адідже (Adige) – річка на півночі Італії. Довжина 410 км, площа басейну 14,7 тис. км². Бере початок на схилах Ецтальських Альп. Протікає в Альпах, в нижній течії – по Паданській рівнині. Впадає в Адріатичне море, утворюючи спільну дельту з р. По. Середня витрата води 265 м³/с. В нижній частині тече в прируслових валах, часто затоплює місцевість. Частково шлюзована. Дрібне судноплавство до гирла р. Ігарко. Великі гідроелектростанції. В долині річки розташовані міста Больцано, Тренто, Верона.

Адур (Adour) – річка в Західній Європі (Франція). Довжина 335 км, площа басейну 22 тис. км². Бере початок в Піренейських горах, пересікає Гароннську низовину, впадає в Біскайську затоку. Середня витрата води 360 м³/с. Використовується для зрошення. Є ГЕС. Судноплавна в нижній течії. На ріці – міста: Тарб, Байонна.

Ай – річка на границі Європи і Азії (Башкирія і Челябінська обл. Росії). Довжина 549 км, площа басейну 15 тис. км². Протікає по Південному Уралу і Уфимському плато. Середня витрата води біля 80 м³/с. На ріці розташоване місто Златоуст.

Алатир – річка, ліва притока Сури, в Мордовії і Чувашії (Росія). Довжина 307 км. Живлення головним чином снігове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку квітня. В долині річки розташовані міста Арбатов і Алатир.

Аллер (Aller) – річка в Німеччині, права притока р. Везер. Довжина 260 км. Бере початок в окрузі Магдебург на висоті 155 м. Судноплавна на відстані 117 м від гирла.

Альє – річка в Західній Європі (Франція), ліва притока р. Луара. Довжина 400 км. Бере початок і протікає по горбистій

місцевості Центрального Французького масиву. Судноплавна до міста Ісуара. На річці знаходяться міста Мулен і Віші.

Альма – річка в Криму. Довжина 84 км, площа басейну 635 км². Бере початок на північних схилах Бабуган-Яйли. Протікає в основному в межах Кримських гір. Впадає в Чорне море. Середня витрата води 1 м³/с. На річці кілька водосховищ. Води нижньої течії використовується для зрошення. Долина зайнята яблуневими садами і виноградниками.

Арда – річка на Балканському півострові (Болгарія і Греція), права притока р. Маріци. Довжина основного русла біля 300 км. Бере початок в Родопських горах. Відрізняється значною амплітудою коливання рівнів; широко розливається в низов'ях, де судноплавна для малих суден.

Арно (Arno) – річка в Італії. Довжина 248 км, площа басейну 8,5 тис. км². Бере початок на Апеннінських горах, впадає в Лігурійське море. Середня витрата води 138 м³/с. Великі паводки. Судноплавна в нижній течії. На річці – міста Флоренція, Піза.

Ахтуба – лівий рукав Волги, який відділяється від неї на 21 км вище Волгограда. Довжина біля 537 км. Старий вхід в Ахтубу перекритий греблею. Нижче через острів Зелений проритий канал довжиною 6,5 км, який входить в склад гідровузла Волзької ГЕС. Судноплавний в повіддя.

Базавлук (Бузулук) – річка в Придніпров'ї, права притока нижнього Дніпра. Впадає в Каховське водосховище. Довжина 186 км.

Барроу (Barrow) – річка на південному сході Ірландії. Довжина 191 км. Бере початок в горах Глум, впадає в протоку Святого Георга. Судноплавна до м. Агіті, звідки прокладений канал до р. Шаннон і міста Дублін.

Бєбжа (Biebrza) – річка на північному сході Польщі, права притока р. Нарєва (басейн Вісли). Довжина 133 км. Доступна для дрібних річкових суден. З'єднана каналом із системою Німан.

Бейсуг – річка в південній частині Східноєвропейської рівнини (Краснодарський край Росії). Довжина 193 км. Впадає в лиман Лебяжий, який немає постійного зв'язку з Азовським морем. Живлення снігове. Замерзає в кінці листопада-початку грудня, скресає в середині березня.

Бельбек – річка на Кримському півострові. Довжина 63 км. Бере початок на північному схилі Головної гряди Кримських гір. Впадає в Чорне море. В долині річки – фруктові сади.

Березина – річка в Східній Європі, права притока Дніпра. Довжина 587 км (за деякими іншими даними 613 км), площа басейну 24,5 тис. км². Бере початок на Мінській височині, протікає по Центрально-Березинській рівнині з абсолютними висотами 140-180 м. Живлення в основному снігове і ґрунтове. Замерзає на початку грудня, скресає на початку квітня. Середня витрата води 145 м³/с. Судноплавна на протязі 500 км. На річці знаходяться міста Борисів і Бобруйськ.

Бероунка (Berounka) – річка в Центральній Європі (Чехія), ліва найбільша притока р. Влтави. Довжина 246 км. Утворюється злиттям річок Мже, Радбузи, Углави і Услави. Сплавна. На річці міста Пльзень і Бероун.

Беседь – річка в Східній Європі, ліва притока р. Сож (басейн р. Дніпро), на сході Білорусії. Довжина 261 км. Живлення переважно снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці березня – початку квітня. Судноплавна.

Бистриця (Бистриця Аліакмон) – річка на півночі Греції. Довжина 280 км. Бере початок на західному схилі хребта Верніон, впадає в Салонікську затоку Егейського моря. Влітку пересихає.

Бистриця (Bistrita) – річка на сході Румунії, права притока р. Серет (Басейн Дунаю). Довжина 272 км, площа басейну 7,9 тис. км². Бере початок на західному схилі Молдавських Карпат; тече в межах Східних Карпат. Середня витрата води 55 м³/сек. Сплавна. На річці - каскад ГЕС і м. Бакау.

Бистриця – річка в Східній Європі (Івано-Франківська область України) права притока р. Дністер. Утворюється від злиття Бистриці-Надвірнянської та Бистриці-Солотвінської. Довжина 17 км, площа басейну 2520 км². Долина асиметрична, правий берег крутий, високий, лівий – пологий. Річище звивисте шириною 35-80 м, глибина 0,2 до 4,0 м. Похил річки 1,57 м/км. Живлення дощове, водний режим нестійкий з численними паводками. Пересічна витрата води 29 м³/с.

Бистриця-Надвірнянська (Бистриця Чорна) – річка в Надвірнянському та Тисменицькому районах Івано-Франківської обл. України. Один з витоків Бистриці. Довжина 94 км, площа басейну 1580 км². Бере початок на схилах г. Чорна у Горганах. Долина річки симетрична, береги високі і круті. У нижній течії долина широка (до 3 км) терасована, річище розгалужене. Похил річки від 10 до 4 м/км. Живлення переважно дощове. Режим нестійкий з частими паводками.

Бистриця-Солотвинська (Бистриця Золота) – річка у Богородчанському та Тисменицькому районах Івано-Франківської обл. України. Лівий витік Бистриці. Довжина 82 км, площа басейну 795 км². Бере початок в Горганах біля підніжжя г. Сивуля. Похил річки 12 м/км. Живлення переважно дощове. Характерні часті літні паводки.

Бистриця-Тисменицька – річка в Самбірському та Дрогобицькому районах Львівської обл. України, права притока р. Дністер. Довжина 73 км, площа басейну 1160 км². Бере початок на північних схилах Карпат, з джерел біля с. Бистриця. Долина річки трапецієвидна, заплава шириною 100-300 м, річище звивисте, є багато стариць. Живлення переважно дощове. Пересічні витрати 2,0-2,5 м³/с. Льодостав з кінця грудня до початку березня.

Битюг – річка, ліва притока р. Дон у його верхів'ях. Довжина 379 км, площа басейну 8,8 тис. км². Долина річки широка, русло звивисте з заводями. Живлення в основному снігове, а також дощове. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці березня – на початку квітня. Середня витрата води біля м. Боброва 18,2 м³/с. На ріці місто Бобров

Біла (по башкирські **Агізель**) – річка на Східноєвропейській рівнині (Башкирська республіка, Росія), ліва притока р. Кама (басейн р. Волга). Довжина 1430 км, площа басейну 142 тис. км². У верхів'ях протікає в горах Південного Уралу, нижче впадіння притока Уфа, по рівнині. Основні притоки: Уфа (права), Дьома (ліва). Замерзає в другій половині листопада, скресає в середині квітня. Середня витрата води 970 м³/сек. Регулярне судноплавство до м. Уфа. На ріці – міста: Білорецьк, Салават, Ішимбай, Стерлитамак, Уфа, Бірськ.

Біла – річка, ліва притока Кубані. Бере початок на Головному хребті Великого Кавказу. Довжина 281 км. Верхня течія – гірська річка. Живлення змішане. Замерзає тільки на плесах.

Болва – річка на Східноєвропейській рівнині (Брянська і Калуська обл. Росії), ліва притока р. Десна. Довжина 208 км. Сплавна, в нижній частині судноплавна.

Босна (Bosna) – річка на Балканському півострові (Сербія), права притока р. Сава. Довжина 308 км, площа басейну 10,5 тис. км². Протікає по Динарському нагір'ю і Середньодунайській низовині. Середня витрата води 142 м³/с.

Брда (Brda) – річка в Польщі, ліва притока Вісли. Довжина 219 км. Бере початок на Поморському поозер'ї. Судноплавна в низов'ях. Каналами з'єднана з системою Одри.

Буг Західний – річка в Центральній Європі (Україна, Білорусія, Польща (погранична), права притока р. Вісла. Довжина 831 км (в

межах України – 392 км), площа басейну 73,5 тис. км². Бере початок на Волино-Подільській височині (Україна), тече по східній околиці Люблінської височини і Мазовецько-Подляської низовини. Впадає в р. Вісла в 24 км нижче м. Варшава. Річище звивисте, заплава заболочена. Похил річки 0,3 м/км. Живлення змішане (снігово-дошкове). Протягом року характерні три підняття рівнів: весняний, літній і зимовий (при відлигах). Максимальні витрати 310 м³/с (біля м. Кам'янка-Бузька). Замерзає в другій половині грудня, скресає в середині березня. З приток найбільш важливі: р. Мухавець, яка з'єднана Дніпрово-Бугським каналом з р. Піною (притока р. Прип'ять, басейн Дніпра) і р. Нарів, притока якої р. Бебжа через р. Нетто з'єднана Серпневим каналом з р. Чорна Ганьча, яка впадає в р. Німан. Буг Західний судноплавний на відстані 315 км від гирла. На ріці міста Брест, Сокаль.

Буг Південний (давньогрецька назва **Гіпаніс**) – річка на півдні України. Довжина 806 км, площа басейну 63,7 тис. км². Бере початок на Волино-Подільській височині, впадає в Дніпрово-Бугський лиман Чорного моря. У верхів'ях тече в широкій долині з невисокими пологими схилами і з заболоченою заплавою. Нижче Нового Константинова ріка врізується в граніти Українського кристалічного масиву, її долина звужується, і в річищі утворюються пороги і бистрини. Найвужчі ділянки долини розташовані в районі м. Вінниця, між с. Думенки – с. Березка і м. Первомайськ - с. Олександрівка; високі береги (до 30-90 м) круті і скелясті. Нижче с. Олександрівка в межах Причорноморської низовини долина річки і річище зразу розширюються. Живлення річки головним чином снігове і дошкове. Замерзає з початку листопада до середини грудня, скресає в середині березня. В окремі роки льодостав нестійкий. Головні притоки: Рів (права), Соб, Синюха, Інгул (ліві). Середня витрата води в нижній течії 90 м³/с. Судноплавна від м. Вознесенська. На річці – міста: Миколаїв, Первомайськ, Вінниця, Гайворон, Хмельницький.

Бузулук – річка в південно-західній частині Оренбурзької області Росії, притока р. Самари (басейн Волги). Довжина 233 км.

Бузулук – річка в Східній Європі (Волгоградська обл. Росія), притока р. Хопра (басейн Дону). Довжина 291 км. Бере початок на західній частині Приволзької височини. Живлення в основному сні-

гове. Замерзає в другій половині листопада, скресає на початку квітня.

Ваал – річка в Голландії. Один з рукавів Рейну. Довжина 83 км. Судноплавна.

Ваг (Váh) – річка в Центральній Європі (Словаччина), ліва притока Дунаю. Довжина 433 км, площа басейну 19,6 тис. км². Утворюється від злиття Білого і Чорного Вага, які беруть початок в Татрах. Тече по середньогір'ям Словаччини і Середньодунайській рівнині. Після злиття з рукавом Малий Дунай впадає в р. Дунай. Середня витрата 152 м³/с. Каскад ГЕС Судноплавна в нижній течії.

Вага – річка в Східній Європі (Вологодська обл., Росія), ліва притока р. Північна Двіна. Довжина 575 км, площа басейну 44,8 тис. км². Бере початок серед боліт, протікає по лісистій місцевості. Живлення в основному снігове. Замерзає в середині листопаду, скресає в кінці квітня. Має багато приток, найбільші з них: зліва – Видь, справа – Кулой. Середня витрата води 400 м³/с. Сплавна. Судноплавна у високу воду. Головні пристані – Вельськ, Шенкурськ.

Вазуза – річка в Східній Європі (Смоленська і Тверська обл. Росія), права притока р. Волга. Довжина 162 км, площа басейну 7,12 тис. км². Бере початок на північних схилах Смоленсько-Московської височини. Близько гирла – Вазузьке водосховище. На річці – міста Сичьовка, Зубців.

Вардар (Vardar) – річка на Балканському півострові (Греція і Македонія). Довжина 388 км, площа басейну 25,4 тис. км². Бере початок в горах Шар-Планіна, тече в горах Македонії, в низов'ях – по Солонікській низовині. Впадає в затоку Терманкос Егейського моря. Середня витрата води 151 м³/с. Судноплавна в нижній течії. Використовується для зрошення. На річці – м. Скоп'є (Македонія).

Варзуга – річка в південній частині Кольського півострова. Довжина 237 км. У верхів'ях має рівнинний характер. На річці великий поріг – Падун, з трьома водоспадами, нижче за течією також зустрічаються пороги. Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає в жовтні – початку листопада, скресає в середині травня.

Варнов, Варно (Warnow) – річка на півночі Німеччини. Довжина 130 км. Бере початок на Мекленбургському озерному

плато, впадає в Макленбурську бухту Балтійського моря. Судноплавна від м. Бютцов (від м. Росток – для морських суден).

Варта (Warta) – річка в Польщі, права, найбільша, притока р. Одри (Одери). Довжина 808 км, площа басейну 53,7 тис. км². Бере початок на західній окраїні Малопольської височини, протікає по Великопольській низовині. Середня витрата води 215 м³/с. Судноплавна від м. Познань. Через головний судноплавний приток р. Нотець з'єднана Бидгощським каналом з р. Брдой – притокою Вісли. На річці – міста: Ченстохов, Познань.

Вашка – річка в північно-східній частині Європи (Архангельська обл. і Комі республіка, Росія), ліва притока р. Мезень. Довжина 605 км, площа басейну 21 тис. км². Бере початок з боліт Мезенсько-Північно-Двінського вододілу. Середня витрата води 203 м³/с. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Русло звивисте, в заплаві багато стариць. Нерегулярне судноплавство.

Везер (Weser) – річка в Німеччині. Утворюється злиттям річок Верра і Фульда. Довжина 440 км (від витoku р. Верра 724 км), площа басейну 46 тис. км². Протікає по Північнонімецькій низовині, впадає в Північне море, утворюючи естуарій. Середня витрата води 312 м³/с. Судноплавна до м. Кассель (на р. Фульда), для морських суден – до м. Бремен. З'єднана каналами з ріками Ельба, і Еме. В гирлі – порт Бремерхафен.

Велика – річка на Східноєвропейській рівнині (Псковська обл. Росія). Довжина 430 км, площа басейну 25,2 тис. км². Бере початок з озера Малий В'яз, по виході з якого протікає через 18 мілких озер. Впадає в Псковське озеро. У верхів'ях має швидку течію, в нижній течії є пороги. Живлення змішане, в основному снігове. Середня витрата води біля с. П'ятово 134 м³/с. Замерзає в грудні, скресає в кінці березня. Судноплавна в нижній 40-ти км частині. На річці – міста: Опочка, Острів, Псков.

Великий Іргіз – річка на Східноєвропейській рівнині (Самарська і Саратовська обл., Росія), ліва притока р. Волги. Бере початок у відрогах Загального Сирту, впадає в Волгоградське водосховище. Довжина 675 км, площа басейну 24 тис. км², середня витрата води в нижній течії 23 м³/с. Води річки використовуються для зрошення.

Великий Кінель – річка на Східноєвропейській рівнині (Оренбурзька і Самарська обл., Росія), права притока р. Самара

(басейн р. Волга). Довжина 437 км, площа басейну 15,2 тис. км². Бере початок в Загальному Сирті. Середня витрата води в нижній течії 33 м³/сек. На річці – міста: Бугуруслан, Похвистнево.

Великий Узень – річка на Східноєвропейській рівнині (Саратовська і Уральська обл., Росія). Довжина 650 км, площа басейну 15,6 тис. км². Впадає в безстічне Камиш-Самарське озеро. Основний стік весною. Середня витрата води біля м. Новоузенськ 7,3 м³/с. Води річки використовуються для зрошення.

Вель – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Архангельська обл., Росія), ліва притока Ваги (басейн Північної Двіни). Довжина 236 км. Сплавна.

Вента, Вянта – річка в Прибалтиці (Литва). Довжина 346 км, площа басейну 11,8 тис. км². Бере початок на Жямайтській височині, пересікає Курземську височину, впадає в Балтійське море. Середня витрата води 95 м³/с. Судноплавство від м. Пілтене. В гирлі – м. Вентспілс.

Вепш, Вепрж, Вепр (Wieprz) – річка в Польщі, права притока Вісли. Довжина 328 км; тече на більшій своїй частині в заболоченій долині. Несудноплавна.

Вєрра (Werra) – річка в Німеччині, головний витік Везера. Довжина 292 км. Бере початок в горах Тюрінгінський ліс. Біля м. Мюнхена зливаючись з р. Фульдою утворює р. Везер. Доступна для невеликих суден.

Вєтлуга – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Костромська обл., Росія), ліва притока Волги (впадає в Чебоксарське водосховище). Довжина 889 км, площа басейну 39,4 тис. км². Основні притоки: Нея, Какша, Уста, Юронга – зліва, Вохра, Люнда – справа. Течія повільна, в заплаві багато старичних озер. Лівий берег низинний, правий підвищений. Живлення головним чином снігове. Середня витрата води 255 м³/с. Замерзає на початку листопада, скресає в квітні. Сплавна. Судноплавна.

Виг – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Карелія). До впадіння в Вигозеро носить назву Виг Верхній, по виході з нього Виг Нижній. Впадає в Онезьку губу Білого моря. Довжина Вига Верхнього 137 км, Нижнього – 102 км. Разом з Вигозером річка входить в систему Біломоро-Балтійського каналу.

Вимь – річка в північній частині Східної Європи (республіка Комі, Росія), права притока р. Вичерга. Довжина 499 км, площа

басейну 25,6 тис. км². Бере початок на Тіманському кряжі. Середня витрата води 266 м³/с. Судноплавна на 172 км від гирла. Сплавна.

Витегра – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Росія). Довжина 70 км, площа басейну 1,67 тис км². Витікає з Маткозера, впадає в Онезьке озеро. Шлюзована, частина Волго-Балтійського каналу.

Вичегда – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Росія), права притока Північної Двіни. Довжина 1130 км. Площа басейну 122,8 тис км². Бере початок на південній околиці Тіманського кряжу. У верхів'ях має швидку течію і пороги. Нижче долина розширяється і в окремих місцях утворює озероподібні розширення. Живлення змішане з переважанням снігового. Середня річна витрата в гирлі 1160 м³/с. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці квітня-початку травня. Судноплавна на 938 км від гирла. Сплавна. На річці – міста: Сиктивкар, Сольвичегодськ, Котлас (в гирлі).

Віледь – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Архангельська обл., Росія), ліва притока р. Вичерга. Довжина річки біля 320 км. Нерегулярне судноплавство.

Вілен (Vilaine) – річка в Західній Європі (захід Франції). Довжина 220 км. Бере початок на підвищені частині півострова Бретань, впадає в Атлантичний океан. Судноплавна на протязі 145 км. Біля міста Редон пересікається Брест-Нантським каналом.

Вілія – річка в Білорусії і Литві, де вона називається Нарис, права притока р. Німан. Довжина 510 км. площа басейну 25,1 тис км². Бере початок серед боліт на північ від м. Мінськ. У верхів'ях тече по заболоченій місцевості і слабо врізаній долині. В нижній течії долина має високі береги. Має праву притоку Жеймяна. Живлення змішане (снігове, дощове, ґрунтове). Середня витрата води в 39 км від гирла 184 м³/с. Замерзає в грудні, скресає в березні. Судноплавна в нижній частині. На Вілії – Вілейське водосховище і міста Вільнюс і Каунас.

Вільва – назва кількох річок в Східній Європі (Пермська обл., Росія). Найбільші з них: 1) ліва притока р. Усьми (басейн р. Кама). Довжина 162 км. Бере початок на західному схилі Середнього Уралу. 2) глуха – ліва притока Язьви, що впадає зліва в р. Вішеру (басейн р. Кама). Довжина 234 км. Бере початок із західних схилів Уралу.

Вісла (Wisla) – річка в Польщі. Довжина 1090 км, площа басейну 198,5 тис. км². Бере початок в Західних Бескидах, впадає в Гданську затоку Балтійського моря, утворюючи дельту *Жулави*. На перших 60 км, до виходу із Західних Бескид, Вісла має гірський характер, від гирла притоку Пшемши має рівнинний характер. Типові весняні повені і літні паводки. В проміжки між паводками сильно міліє. Головні притоки: Дунаєць, Вислока, Сан, Вепш, Західний Буг (праві); Ніда, Піліца, Бзура, Брда (ліві). Середня витрата води 1030 м³/с. Середній річний об'єм стоку в гирлі 36 км³. Судноплавна від гирла Пшемши. Регулярне судноплавство від м. Варшава. З'єднана Бидгощським каналом з системою р. Одри (Одер), через притоки Західного Бугу з системою Німану і Дніпра. Важливі порти: Гданськ, Тчев, Торунь, Варшава, Краків.

Вішера – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (республіка Комі, Росія). Довжина 241 км. Бере початок з боліт біля Сіндорського озера. Живлення в основному снігове. Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня. Судноплавна в нижній течії.

Вішера – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Пермська обл., Росія), ліва притока р. Кама (басейн р. Волга). Довжина 415 км, площа басейну 31,2 тис. км². Бере початок на західному схилі Північного Уралу. Протікає головним чином по передгір'ям Уралу і тільки в низов'ях тече по широкій з низькими берегами рівнині. Живлення змішане з переважанням снігового. Середня витрата води 473 м³/с. Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня. Судноплавна на 350 км від гирла. На річці – місто Красновишерск.

Вішерка - річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Пермська обл., Росія), права притока Колви (басейн Ками). Витікає з Чусовського озера. Представляє собою середню ділянку водної системи, яка складається з річки Березівка, Чусовського озера, Вішерка, нижніх течій річок Колва і Вішера. Є водним шляхом в р. Печору. Судноплавна.

Влтава (Vltava) – річка в Центральній Європі (Чехія), ліва притока Лаби (Ельби). Довжина 446 км (за іншими даними 435 км), площа басейну 28 тис км². Бере початок в горах Шумава. Середня витрата води біля м. Прага 142 м³/с. Судноплавна на 84 км від гирла (з допомогою шлюзів). Водосховища, ГЕС.

Вовня - річка в південній частині Східноєвропейської рівнини (Львівська обл. Україна), права притока Дністра. Довжина 33 км. Живлення мішане, переважно дощове. Замерзає наприкінці грудня, скресає на початку березня.

Вовча – річка в південній частині Східноєвропейської рівнини (Донецька і Дніпропетровська обл. Україна), ліва притока р. Самара (басейн Дніпра). Довжина 323 км, площа басейну 13,3 тис. км². Живлення мішане, переважно дощове. Замерзає наприкінці грудня, скресає в середині березня.

Вовча – річка в південній частині Східноєвропейської рівнини (Білгородська обл. Росія; Харківська обл. Україна). Довжина 88 км, площа басейну 1,34 тис км². Живлення змішане, переважно снігове і ґрунтове. Льодовий режим нестійкий.

Волга (в давнину **Ра**, в середні віки **Ігиль, Атала, або Атель**) – річка на Східноєвропейській рівнині. Довжина 3530 км (найдовша і найбагатіша річка Європи), площа басейну 1 360 тис км². Бере початок на Валдайській височині, на висоті 228 м. Впадає в Каспійське море, при чому її гирло лежить на 28 м нижче рівня океану. Басейн річки займає низку природних зон. Живлення снігове, ґрунтовими і дощовими водами. Середньорічні витрати води по довжині ріки: біля м. Твер – 176 м³/с; м. Ярославль – 1120 м³/с; м. Нижній Новгород – 2940 м³/с; м. Самара – 7680 м³/с; м. Волгограду – 8150 м³/с. Нижче Волгограду стік зменшується і середньорічні витрати води біля м. Астрахань понижуються до м³/с, або 252 км³ за рік. Волга приймає біля 200 приток. Найбільші з них: Молога, Шексна, Кострома, Унжа, Ветлуга, Кама, Самара в Великий Іргіз (ліві); Ока, Сура і Свіяга (праві). Замерзає в кінці листопада, в низов'ях – на початку грудня, скресає в квітні, в низов'ях в середині березня. Річка багата рибою, до 75 видів, 40 з них промислові. Волга і її притоки судноплавні. Загальна довжина судноплавних шляхів досягає 17 тис. км і сплавних – 41 тис. км. Системою каналів Волга з'єднана з Балтійським морем через Волго-Балтійський водний шлях; з Білим морем через Північно-Двінську систему Біломоро-Балтійський канал, з Азовським і Чорним морем через Волго-Донський канал. На Волзі багато ГЕС: Волзька, Куйбишевська, Волгоградська. Регулярне судноплавство від Ржева (3256 км). На річці – важливі промислові центри і порти: Твер, Рибинськ, Ярославль, Кострома, Нижній Новгород, Чебоксари,

Казань, Ульяновськ, Тольяті, Самара, Саратов, Волгоград, Астрахань.

Вологда – річка на Східноєвропейській рівнині (Вологодська обл. Росія), притока р. Сухона. Довжина 133 км (за іншими даними 149 км). Тече по лісистій заболоченій низовині. Течія швидка у верхів'ях, в нижній частині дуже повільна. Тут ріка судноплавна.

Волхов – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Новгородська і Ленінградська обл. Росія). Довжина 224 км, площа басейну 80,2 тис км². Бере початок із оз. Ільмень, впадає в Ладозьке озеро. Протікає по обширні Ільменській низовині. В 32-38 км від гирла пересікає виходи вапняків, утворюючи порожисту ділянку. Середня витрата води 593 м³/с. Замерзає в кінці листопада, скресає в квітні.; Судноплавна. Каналами з'єднана з р. Нева. На ріці – ГЕС; міста: Новгород, Кириші, Волхов, Нова Ладога.

Воп - річка в середній частині Східноєвропейської рівнини (Смоленська обл. Росія), права притока р. Дніпро. Довжина 155 км. Протікає в межах Слоленсько-Московської височини. Живлення головним чином снігове. Замерзає на початку грудня, скресає на початку квітня.

Ворона – річка в середній частині Східноєвропейської рівнини (Тамбовська і Воронежська обл. Росія) права притока р. Хопра (басейн Дону). Довжина 454 км, площа басейну 13,2 тис. км². Бере початок на Кеменсько-Чембарської височини. За характером річка рівнинна, звивиста, з високим правим і низьким терасованими берегами, покритими заплавами луками і листяними лісами. Живлення головним чином снігове. Середня витрата води 41,5 м³/с. Замерзає в другій половині листопада, скресає на початку квітня. На річці – м. Уварово, Борисоглебск.

Воронеж - річка в середній частині Східноєвропейської рівнини (Тамбовська, Липецька і Воронежська обл. Росія), ліва притока р. Дон. Утворюється в результаті злиття Лісового і Польового водостоків. Довжина 469 км (разом з Лісовим), власне Ворона має довжину 368 км. Правий берег крутий, високий, складений вапняками, що утворюють мальовничі обриви. Лівий берег низинний. Живлення головним чином снігове. Замерзає в другій половині листопада, скресає на початку квітня. Судноплавна в нижній течії.

Ворон'я – річка на Кольському півострові (Мурманська обл. Росія) Довжина 155 км, площа басейну 9,94 тис км². Витікає з Ловозера, впадає у Ворон'ю губу Баренцового моря. Пороги і водоспади. Середня витрата води 114 м³/с. На ріці – Серебрянська ГЕС.

Ворскла - річка в південній частині Східноєвропейської рівнини (Сумська і Полтавська обл. Україна), ліва притока Дніпра. Довжина 464 км, площа басейну 14,7 тис км². Бере початок на західних схилах Середньо-Руської височини. На протязі усієї течії правий берег крутий, високий, порізаний ярами; лівий берег низинний. Широка заплава зайнята переважно луками, які чергуються з листяними лісами і місцями зі старицями і болотами. Живлення головним чином снігове. Середня витрата води 28,5 м³/с. На річці – м. Гайворон, Полтава.

Вуокса, фінл. **Вуоксі (Vuoksi)** – річка у Фінляндії і Ленінградській обл. Росії. Довжина 156 км, площа басейну 52,4 тис км² (за іншими даними 68,7 тис км²). Витікає з озера Сайма і впадає в Ладозьке озеро. Більша частина течії приходиться на озера. Багатоводна. Середня витрата води 600 м³/с. Багата рибою. У верхні течії перегинає гряди Сальпауселькя, утворюючи водопад Іматра. ГЕС. На річці – м. Іматра (Фінляндія).

Вязьма – річка в середній частині Східноєвропейської рівнини, ліва притока Дніпра. Довжина 142 км. В стародавні часи складала частину шляху, що зв'язував з допомогою волоків верхів'я басейнів Волги, Оки і Дніпра.

В'ятка – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини, права притока Ками. Довжина 1314 км, площа басейну 129 тис км². Бере початок з боліт Вятсько-Пермських увалів. Для річки характерні різкі зміни течії і велика звивистість на всьому її протязі. Середня річна витрата в гирлі 890 м³/с. Живлення головним чином снігове. Замерзає в першій половині листопада, скресає в другій половині квітня. Сплавна, в нижній течії судноплавна. Багата рибою. На річці – м. Слоботський, Халтурін, Котельнич, В'ятські Поляни.

Гаронна (Garonne) – річка в Західній Європі (південний захід Франції). Довжина 647 км (разом з Жирондою), площа басейну 56 тис км². Бере початок в Піренеях, на висоті 1870 м, впадає в Біскайську затоку Атлантичного океану, утворюючи (разом з р. Дордонь) естуарій – Жиронду. Літня повінь. Рівень води в ній різко

коливається. Біля Тулузи найбільші витрати води $3000 \text{ м}^3/\text{с}$, найменші – $32 \text{ м}^3/\text{с}$. Середня витрата води $680 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 193 км від гирла. На ріці є водосховища, гідроелектростанції. Вода використовується для зрошення. На річці – міста Тулуза, Бордо.

Гауя (попередня назва – **Аа** Л і ф л я н д с ь к а) – річка в Прибалтиці (Латвії). Довжина 456 км , площа басейну $8,9 \text{ тис. км}^2$. Бере початок з численних озер на Відземській височині, впадає в Ризьку затоку. Середня витрата води $78 \text{ м}^3/\text{с}$. У верхній течії має характер гірської річки. Замерзає в грудні, скресає в березні-квітні. В басейні річки – великі масиви хвойно-широколистяних лісів, дубрав; ками, відслонення пісковиків, обриви, осипи. Пам'ятники культури і археології (залишки поселень IX – X ст., руїни замків XIII – XIV ст.). Район туризму і відпочинку; центр – м. Сігулда.

Гвадалквівир (Guadalquivir) – річка на півдні Піренейського півострову (Іспанія). Довжина 560 км , площа водозбору 57 тис. км^2 . Бере початок на північних передгір'ях Андалузських гір, протікає по Андалуській рівнині, де розпадається на рукави, впадає в Кадиську затоку Атлантичного океану, утворюючи естуарій. Середня витрата води $164 \text{ м}^3/\text{с}$. В посушливі роки літом пересихає. В нижній частині доступна для дрібних суден. На річці є гідроелектростанції. Використовується для зрошення.

Гвадіана (Guadiana) – річка на Піренейському півострові (Іспанія і Португалія). Довжина 820 км , площа басейну 68 тис. км^2 . Бере початок на плато Ла-Манча, протікає по Новокастильському плоскогір'ю, впадає в Кадиську затоку Атлантичного океану. Середня витрата води $80 \text{ м}^3/\text{с}$. Влітку в посушливі роки пересихає. Судноплавна у велику воду в нижній течії. Є гідроелектростанція. Використовується для зрошення. На річці – місто Бадахос (Іспанія).

Георгієвське гирло (Sfintul Gheorghe) – південний, мілководний рукав дельти Дунаю в Румунії. Довжина 109 км . Рибальство.

Гломма – річка на Скандинавському півострові (Норвегія) (найдовша на півострові). Довжина 611 км , площа басейну $41,8 \text{ тис. км}^2$. Бере початок з озер на висоті 800 м , протікає в Скандинавських горах, через низку озер, утворюючи водоспади. Впадає в протоку Скагеррак. Середня витрата води $440 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна. Судноплавна на окремих ділянках, численні ГЕС.

Горинь – річка в Східній Європі (захід України і Білорусії).

Права притока р. Прип'ять. Довжина 659 км, площа басейну 27,7 тис. км². Бере початок з Кременецьких висот і тече по північній околиці Волино-Подільської височини, а потім через Пінські болота. Найбільша притока – Случ (права). Живлення змішане. Середня витрата води 90 м³/с. Замерзає в середині грудня, скресає в середині березня. Сплавна, в нижній течії судноплавна на 291 км від гирла. По річці – міста: Ізяслав, Славута, Дубровиця, Столин, Давид-Городок.

Гудено (Gudena) – річка в Данії, на півострові Ютландія. Довжина 158 км, площа басейну 2,65 тис км². Протікає через ланцюг Силькеборгських озер і впадає в Раннерс-фіорд. Судноплавна від Силькеборга (83 км). ГЕС. На річці – місто Раннерс.

Гьота-Ельв, Йота-Ельв (Göta-älv) – річка на півдні Швеції. Довжина 95 км, площа басейну 50,2 тис км². Вітікає з озера Венерн, впадає в протоку Каттегат. Середня витрата води 575 м³/с. Річка є основною частиною системи Гьота-канал. По каналу Трольхеттан великі судна з Венерну проходять в річку, минувши водоспади Трольхеттан, висотою 32,7 м, де споруджена потужна ГЕС. У гирла – м. Гьотеборг.

Даль-Ельв, Далельєн (Dal älven) – річка на Скандинавському півострові (Швеція, витoki в Норвегії), утворюється злиттям Естер-Даль-Ельв і Вестер-Даль-Ельв, протікає через низку озер, утворюючи водоспади і пороги. Впадає в Ботнічну затоку. Довжина від злиття 240 км, від витoku Естер-Даль-Ельв – 520 км, площа басейну 29 тис. км². Максимальні рівні в березні-квітні. Середня витрата води 370 м³/с. ГЕС. Судноплавна на відстані 10 км від гирла.

Двіна Західна (по латвійській **Даугава**) – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Білорусія, Латвія, Росія). Довжина 1020 км, площа басейну 87,9 тис. км². Бере початок з оз. Двінець на Валдайській височині, недалеко від витоків р. Волга. Протікає в глибокій, добре вираженій долині, схили якої складені валунними глинами і пісками, які в багатьох місцях чергуються з виходами корінних порід. Впадає в Ризьку затоку Балтійського моря, в 16 км нижче м. Рига. В руслі часто зустрічаються пороги. Головні притоки: Межа, Каспля, Лучеса, Улла, Дісна (ліві); Торопа, Дрісса, Айвієкне (праві). В басейні багато озер і боліт. Живлення головним чином снігове і ґрунтове. Весняна повінь, влітку і восени

– паводки. Середня багаторічна витрата води в гирлі $680 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає з кінця листопада до кінця грудня, скресає з кінця березня до середини квітня. Судноплавна від гирла р. Торопи на окремих ділянках. Пристані: Велиж, Сураж, Вітебськ, Полоцьк, Дрісса, Даугавпілс, Лівани, в гирлі – Рига (доступна для неглибоко сидячих морських суден). Біля Риги Кегумська ГЕС.

Двіна Північна – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Архангельська і Вологодська обл., Росія). Утворена злиттям річок Сухони і Юга біля міста Великий Устюг, впадає в Двінську губу Білого моря, утворюючи дельту площею 900 км^2 . Довжина 744 км , площа басейну 357 тис. км^2 . Від м. Великий Устюг до впадіння р. Вичегди річка називається Мала Північна Двіна, нижче – власне Північною Двіною, так як після впадіння р. Вичегди водність річки збільшується більше ніж удвоє. До гирла притоки Ваги тече по широкій долині з крутими, деколи обривистими схилами. На цій ділянці є велика кількість перекатів, мілин і островів. Від гирла р. Ваги до впадіння р. Пінеги долина різко звужується, її схили в основному круті, складені вапняками. Від гирла р. Пінеги до Архангельська долина знову розширюється, річка розбивається на рукава і протоки, які збираються в один потік біля м. Архангельська. Річка відчуває тут вплив морських приливів. Дельта Північної Двіни починається нижче Архангельська і займає площу 900 км^2 . Головні притоки: Вичегда, Пінега – справа; Вага – зліва. Основне живлення снігове, менше дощове і ґрунтове. Середньо річні витрати у злиття р. Сухони і Юга біля $800 \text{ м}^3/\text{с}$. до гирла збільшується до $3530 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в кінці жовтня – початку листопада, скресає протягом квітня. В річці нараховується до 30 видів риби, багато з яких мають промислове значення. Головні пристані: Архангельськ, Ємець, Верхня Тойма, Черевково, Котлас.

Дема – річка на сході Європи (Башкирська республіка, Росія), ліва притока р. Біла (басейн р. Кама). Довжина 535 км , площа басейну $12,8 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на північно-західних схилах Загального (Общего) Сирта, протікає по Передуралью. Русло звивисте. Середня витрата води $35 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – місто Давлеканово.

Держул – річка на Східноєвропейській рівнині (схід України), ліва притока р. Сіверський Донець. Довжина 165 км . Бере початок

на західному відрозі Східно-Донської гряди. Тече в долині з крутим правим і пологим лівим берегом. Живлення – снігове і ґрунтове.

Десна – річка в центральній частині Східноєвропейської рівнини (Росія, Україна), ліва притока р. Дніпро. Довжина 1130 км, площа басейну 88,9 тис. км². Бере початок з боліт серед горбів Смоленсько-Московської гряди, впадає в Дніпро в 6 км вище м. Київ. У верхній течії береги переважно низинні і болотисті, нижче м. Брянська правий берег підвищується. Після впадіння в неї р. Сейм (головна притока) річка утворює багато рукавів і стариць. Головні притоки: Судость, Снов (праві); Сейм, Болва, Навля, Нерусса, Остер (ліві). Живлення головним чином снігове. Середня витрата води 360 м³/с. Замерзає в першу декаду грудня, скресає на початку квітня. Судноплавна до Новгород-Сіверського. Сплавна. На ріці – міста: Єлья, Жуківка, Трубчевськ, Чернігів.

Димбовіца (Dîmbovița) – річка на півдні Європи (Румунія), ліва притока р. Арджеш (басейн Дунаю). Довжина 250 км. Бере початок в Південних Карпатах, протікає по Нижньодунайській низовині. В низов'ях влітку майже пересихає. На річці – місто Бухарест.

Дісна – річка в Білорусії, ліва притока Західної Двіни. Довжина 170 км. Тече по низовині.

Дніпро (в стирину древньогрецькою *Борисфен*) – річка на Східноєвропейській рівнині (Білорусія, Росія, Україна). Довжина 2285 км, площа басейну 504 тис. км². Бере початок з Валдайської височини, в 165 км на північний схід від Смоленська. Впадає кількома рукавами (гирлами) в Дніпровський лиман Чорного моря. Течію Дніпра прийнято ділити на три частини: верхню – від витоків до м. Києва, середню – від Києва до м. Запоріжжя і нижню – від м. Запоріжжя до гирла. У верхів'ях Дніпро протікає в зоні мішаних лісів, нижче до м. Кременчук, - в зоні лісостепу, далше в межах степу. У верхів'ях – Дніпро тече по горбистій, нижче м. Могильова – по рівнинній місцевості, то у вузькій, то в долині, що різко розширюється, підмиваючи правий берег. На більшій частині правий берег високий, біля Києва до 70 м. В руслі зустрічаються валунні гряди; в 9 км від Орші знаходяться Кобилянські пороги. У розширеннях – біля Смоленська, в гирлі р. Прип'ять, нижче Десни річка має широку заплаву, що поросла лісом і чагарником, нижче Лоева – лучну заплаву порізану рукавами з старичними мілкими

озерами. Майже на всьому протязі середньої течії долина річки широка; характеризується широким розвитком древніх терас, головним чином по лівобережжю ріки. Правий берег високий і круто обривається до річки. В південній частині середньої течії, де річка пересікає виходи гранітів і гнейсів, до побудови Дніпрогеса, існували численні пороги. Ділянка нижче м. Дніпропетровська і до греблі біля м. Запоріжжя представляє собою водосховище. Вид нижньої течії після побудови греблі Каховської ГЕС зовсім змінився. Каховське водосховище площею 2155 км^2 , простягаючись до самого Запоріжжя затопило обширні плавні. Головні притоки Дніпра: Березина, Прип'ять, Тетерев, Базавлук, Інгулець (праві); Сож, Десна, Сула, Псел, Ворскла, Орель, Самара, Кінська (ліві). Основне живлення снігове (у верхів'ях до 50 %). Частка ґрунтового живлення різна в різні роки по довжині. Замерзає річка у верхів'ях на початку грудня, в середній і нижній частинах в кінці грудня. В окремі роки в нижній частині льодоставу не буває. Скреслає річка в низов'ях на початку березня, в середній течії в середині березня, у верхів'ях в кінці квітня. Середньорічна витрата води біля Смоленська – $100 \text{ м}^3/\text{с}$, біля Києва – $1380 \text{ м}^3/\text{с}$, в гирлі – $1680 \text{ м}^3/\text{с}$. Середній стік складає 52 км^3 . Річка судноплавна від гирла до м. Дорогобуж. Головні пристані: Смоленськ, Могильов, Речіца, Лоєв, Київ, Канів, Черкаси, Кременчук, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Нікополь, Херсон. Дніпро через р. Прип'ять з'єднаний із Західним Бугом (притокою р. Вісли) Дніпрово-Бугським каналом. На Дніпрі побудований каскад ГЕС: Дніпровська (1932), Каховська (1955) Кременчузька (1955), Київська. На річці – міста: Смоленськ, Могильов, Київ, Черкаси, Кременчук, Дніпродзержинськ, Запоріжжя, Нікополь, Херсон.

Дністер (в старину древньогрецькою *Тірас*) – річка в південно-західній частині Східноєвропейської рівнини (Україна, Молдавія). Довжина 1352 км , площа басейну $72,1 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на північному схилі Карпат на висоті біля 900 м . Впадає в Дністровський лиман Чорного моря. У верхів'ях (до м. Галич) має характер швидкої гірської річки, яка тече у вузькій долині. Річка приймає велику кількість притоків, що беруть початок на схилах Карпат. Найбільша з них р. Стрий. Нижче м. Галича течія Дністра стає більш спокійна, але долина продовжує залишатися вузькою і глибокою. Тут в річку впадають: зліва – Золота Липа, Стрипа,

розширюється, лише місцями звужується від підступаючих відрогів Волино-Подільської височини. В цих місцях в руслі невеликі пороги. Нижче м. Рибниця Дністер протікає по Причорноморській низовині. На нижньому відрізку в нього впадає справа: Реут, Бик, Ботна. Живлення дощове і снігове. Часті літні паводки. Середня витрата води біля м. Бендери $310 \text{ м}^3/\text{с}$. Середній річний стік біля $9,6 \text{ км}^3$. Льодостав нестійкий, нерідко змінюється льодоходом, в теплі зими Дністер не замерзає. Дубосарська ГЕС. Льодові явища відмічаються з грудня по березень. Річка судноплавна до м. Галич. Головні пристані: Могилів-Подільський, Сороки, Бендери, Тирасполь.

Дністровський лиман – затоплене гирло р. Дністер, відгороджене від моря промитою в двох місцях вузькою і низькою піщаною косою. Довжина коси 40 км , ширина $4-12 \text{ км}$. На західному березі розташоване м. Белгород-Дністровський, на східному м. Овідіополь. Дністровський лиман судноплавний в південній частині.

Дон (в старину древньогрецькою *Танаїс*) – річка в південній частині Східноєвропейської рівнини (Росія). Довжина біля 1870 км , площа басейну біля 422 тис. км^2 . Бере початок на східній околиці Середньо-Руської височини. Впадає в Таганрозьку затоку Азовського моря, утворюючи дельту площею до 340 км^2 . У верхів'ях долина розташована вздовж східного краю Середньоросійської височини. Береги утворюють нерідко обриви до 50 м висотою. У верхів'ях Дон приймає притоки: Непрядву, Красиву Мечу, Сосну, Чорну Калитву (праві); Воронеж, Битюг (ліві). Середня течія Дону лежить серед степової низинної місцевості. Основні притоки цієї ділянки – Хопер, Ведмедиця, Іловля (ліві). Біля станиці Цимлянської річку перегороджує гребля, утворюючи Цимлянське водосховище з площею поверхні 2600 км^2 і ГЕС. Трохи нижче м. Калач-на-Дону до водосховища підходить Волго-Донський судноплавний канал. Долина нижньої течії широка (до $20-30 \text{ км}$) і має обширну заплаву. Глибини річки збільшуються деколи до 20 м , на перекатах зменшуються до 1 м . На цій ділянці в річку впадають Чир, Сіверський Донець (праві); Сал і Манич (ліві). Малі похили обумовлюють дуже повільну течію, за яку одержала назву Тихий Дон. Живлення снігове і дощове. Середня витрата води $935 \text{ м}^3/\text{с}$. Річний стік $27,4 \text{ км}^3$. Замерзає на початку листопада і в

першій декаді грудня, скресає в середині квітня, в низовині в кінці березня. Річка судноплавна від м. Ліски до гирла (1355 км). Основні промислові риби: судак, лящ, сазан, чехонь, донський оселедець, осетер, севрюга. На берегах розташовані міста: Лебедянь, Задонськ, Павловськ, Калач-на-Дону, Ростов-на-Дону.

Донець Сіверський (Північний) - річка в південній частині Східноєвропейської низовини (Росія, Україна), права притока р. Дон. Довжина 1050 км, площа басейну біля 100 тис. км². Бере початок на південних схилах Середньоросійської височини. У верхній течії (до м. Білгород) перекритий греблями і представляє собою низку ставів, створених в інтересах риболовства. Нижче долина розширюється. Правий берег високий і крутий, лівий – пологий з кількома терасами, покритий сосновим лісом. В заплаві багато стариць і боліт. В нижній частині річка глибоко врізається в тверді породи (пісковики, сланці) Донецького кряжу і тече у вузькій долині. Головні притоки Оскіл і Калітва впадають зліва. Живлення головним чином снігове. Середня витрата води 190 м³/с. Замерзає на початку грудня, скресає в другій половині березня. Нижні 240 км шлюзовані. Річка багата рибою: окунь, йорж, налим. На річці міста: Білгород, Чугуїв, Ізюм, Каменськ-Шахтинський.

Дордонь (Dordogne) – річка в Західній Європі (південний захід Франції), права притока р. Гаронни, з якою утворює спільний естуарій Жиронду. Довжина 472 км, площа басейну 23,4 тис. км². Тече по Центральному Французькому масиву і Гароннській низовині. Середня витрата води 405 м³/с. В нижній течії – морські припливи. Каскад ГЕС. Судноплавна до м. Лібурн.

Драва (Drava, Drau) – річка на півдні Європи, права притока р. Дунаю. Протікає в Італії, Австрії, Хорватії і Угорщині, частково служить кордоном між Хорватією і Угорщиною. Довжина 720 км, площа басейну 40,4 тис. км². Бере початок в Східних Альпах, протікає по Середньодунайській рівнині. Найвищий рівень води в червні, найнижчий – в січні. Середня витрата води 610 м³/с. Судноплавна на 105 км, у верхній течії – каскад ГЕС. На річці – міста Філлах і Марібор.

Дрін (Drin) – річка в Албанії. Довжина 281 км (від витoku Чорний Дрін), площа басейну 12,6 тис. км². Утворюється злиттям Чорного Дріна (витікає з Охридського озера) і Білого Дріна (бере початок в Північно-Албанських Альпах), впадає в Адріатичне море

(частина стоку поступає в Скадарське озеро). Паводки зимою. Середня витрата води $290 \text{ м}^3/\text{с}$. Несудноплавна. Використовується для зрошення.

Дріна (Drina) – ріка на Балканському півострові, права притока Сави (басейн Дунаю). Утворюється від злиття рік Піві і Тари, що беруть початок в південній частині Динарського нагір'я. Довжина від місця злиття 346 км , від витoku р. Тара – 460 км , площа басейну $19,6 \text{ тис. км}^2$. Тече по Динарському нагір'ю, утворюючи водоспади і пороги; в низов'ях по Середньодунайській низовині. Весняні паводки. Середня витрата води $341 \text{ м}^3/\text{с}$. Несудноплавна. Використовується для зрошення.

Дрісса – ріка у Вітебській області Білорусії, права притока Західної Двіни. Довжина 172 км . Бере початок з озера Дрісса, протікає через низку озер. Сплавна. В гирлі – м. Дрісса.

Друть – річка в Білорусії, права притока Дніпра. Бере початок з Білоруської гряди. Тече серед лісистій низовини. Замерзає в першій половині грудня, скресає в середині березня. Сплавна, в нижній течії судноплавна.

Ду (фран. **Doux**) – річка в Західній Європі (схід Франції). Довжина 430 км . Бере початок в горах Юра. Порожиста. По середній і нижній течії річки проходить канал Рона-Рейн. Є ГЕС. Судноплавна в нижній течії.

Дубіса – річка в Прибалтиці (Литва), права притока р. Німан (Нямунас). Довжина біля 144 км . Бере початок на південь від м. Шуляй. Замерзає в кінці грудня, скресає в середині березня. Сплавна.

Дубна – річка на Східноєвропейській рівнині (Володимирська обл., Росія), права притока Волги. Довжина біля 164 км . Верхів'я в межах Клинсько-Дмитрівської гряди. Замерзає в листопаді, скресає на початку квітня. Сплавна.

Дуеро – (іспан. **Duthj**); португ. **Доупу**) – річка на Піренейському півострові (Іспанія, Португалія). Довжина 938 км , площа басейну 95 тис. км^2 . Бере початок в Іберійських горах, пересікає Старокастильське плоскогір'я. Спускаючись до приморської низовини утворює каньйон. Впадає в Атлантичний океан, утворюючи естуарій. Паводки взимку, влітку сильно міліє. Середня витрата води $700 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 200 км від гирла. На

річці водосховище і ГЕС. Використовується для зрошення. Близько від гирла – морський порт Порту (Португалія).

Дунасць (Dunajec) - річка в Центральній Європі (Польща), права притока р. Вісла. Довжина 243 км. Бере початок на північному схилі Високих Татр (Західні Карпати). Несудноплавна. На ній є кілька ГЕС, а також місто Нови-Сонч.

Дунай (в давнину давньогрецькою - **Істр**; німецькою **Donau**; угорською – **Duna**; чеською – **Dunaj**; румунською – **Dunărea**) – одна з найбільших річок Європи, друга за довжиною після Волги. Довжина 2850 км, площа басейну 817 тис. км². Бере початок в Німеччині, на східному схилі Шварцвальду, впадає в Чорне море, утворюючи дельту. Басейн Дунаю знаходиться в межах 10 держав: Австрії, Болгарії, Німеччини, Хорватії, Сербії, Угорщини, Чехії, Словаччини, Румунії і України. Найбільші притоки: Інн, Драва, Сава, Морава (праві); Тиса, Олт, Сірет, Прут (ліві). Верхній Дунай (до м. Відень) тече у вузькій глибокій долині, де швидкість течії досягає 1-2,8 м/с. Середній Дунай (від м. Відень до Залізних Воріт) тече головним чином по рівнинній місцевості, утворюючи долини прориву в окремих гірських хребтах і грядах (Угорські ворота, Вишеградський прохід, Залізні ворота). Швидкість течії тут 0,3-1,1 м/с. (на порогах досягає 2,2-4,7 м/с). Нижній Дунай (від Залізних Воріт до гирла) – рівнинна річка з швидкістю течії 0,5-1 м/с. На ділянці дельти ділиться на 3 головних рукави: Кілійський, Сулинський (головний судноплавний) і Георгіївський. Режим Дунаю у верхній течії альпійський, з яскраво вираженим літнім максимумом і зимовим мінімумом; для середньої і нижньої течії характерно весняне (май – червень) повінь і літня межень. Середня витрата води в гирлі Дунаю 6430 м³/с (річний стік 203 км³), найбільша витрата 20 000 м³/с, найменша 2000 м³/с. Замерзає тільки на окремих ділянках в особливо суворі зими. Велике економічне значення Дунаю як транспортного шляху, джерела електроенергії, зрошення, водопостачання, рибальства. Початковим пунктом регулярного судноплавства на Дунаю є м. Регенсбург (ФРН). Основні вантажоперевезення здійснюються в середній і нижній течії. На Дунаю – міста: Регенсбург (Німеччина), Лінц, Відень (Австрія), Братислава (Словаччина), Нови-Сад, Белград (Сербія), Русе (Болгарія), Бреїла, Галац (Румунія), Ізмаїл (Україна).

Дьома – річка в північно-східній частині Східноєвропейської рівнини, ліва притока р. Білої (басейн р. Ками). Довжина 545 км. Бере початок на північно-західних схилах височини Загальний Сирт. Русло звивисте; в низов'ях численні протоки і стариці.

Дюранс (Durance) – річка в Західній Європі (південний схід Франції), ліва притока р. Рона. Довжина 350 км, площа басейну 14,2 тис. км². Бере початок в Котських Альпах, тече переважно у відрогах Західних Альп. Дюранс – гірська річка з надзвичайно бурними паводками. Середня витрата води 190 м³/с. Каскад ГЕС. Використовується для зрошення. Несудноплавна.

Ебро (Ebro) – річка на Піренейському півострові (північний схід Іспанії). Довжина 928 км, площа басейну 86,8 тис. км². Бере початок на Кантабрійських горах, протікає по Арагонській рівнині, пересікає Каталонські гори, впадає в Середземне море, утворюючи заболочену дельту. Повінь взимку і влітку. Середня витрата води 560 м³/с. Використовується для зрошення. Судноплавна до м. Сарагоса. ГЕС (в основному на притоці р. Сенре). Для входу суден в річку з моря влаштований канал. На Ебро – міста: Логроньо, Тортоса.

Ейсел (Ijssel) – річка в Нідерландах, північний рукав Нижнього Рейну; відділяється від нього біля м. Арнема, впадає в затоку Зейдер-Зе. Довжина 123 км, має важливе економічне значення, з'єднуючи р. Рейн з затокою Зейдер-Зе і з мережею каналів східної частини Нідерландів.

Ельба, Лаба (нім. **Elbe**, чеш. **Labe**) – річка в Центральній Європі (Чехія, Німеччина). Довжина 1165 км, площа басейну 148 тис. км². Бере початок в Судетах, пересікає Нівнічнонімецьку низовину, впадає в Північне море, утворюючи естуарій. Приймає численні притоки, головні з них: Йізера, Хафель (праві), Влтава, Заале (ліві). Весняна повінь. Середня витрата води у гирлі 920 м³/с. Рівні і витрати води сильно міняються протягом року і вздовж річки. Біля Дрездену середня витрата води 331 м³/с, максимальна – 4350 м³/с, мінімальна – 32,6 м³/с. В низов'ях вплив морських припливів. Судноплавна для дрібних суден на 947 км від гирла, на 142 км (до м. Гамбурга) доходять морські судна. Ельба з'єднана каналами з ріками Везер, Одер, Рейн. На річці розташовані міста: Усті (Чехія), Дрезден, Магдебург (Німеччина), близько гирла – морський порт Гамбург (Німеччина).

Емс (Ems) – річка в Західній Європі (північний захід Німеччини). Довжина 371 км, площа басейну 12,5 тис. км². Бере початок на південно-західних схилах Тевтобургського Лісу, протікає по Північно-Німецькій низовині, впадає в затоку Долларт Північного моря, утворюючи естуарій. Середня витрата води 72 м³/с. Судноплавна (місцями по обвідним каналам), з'єднана каналами з річками басейну р. Рейну, Везеру. Біля гирла – морський порт Емден.

Ена (Aisne) – річка в Західній Європі (Франція), ліва притока р. Уаза (Басейн р. Сена). Довжина 280 км. Бере початок в Аргоннах. Судноплавна на 116 км від гирла. З'єднана каналами з ріками Марна і Мез (Маас).

Енс (Enns) – річка в Австрії, права притока р. Дунай. Довжина 320 км. Бере початок в Низькому Таурерке. Характерна літня повінь. В нижній течії судноплавна. На річці є ГЕС.

Єгорлик (Єгорлик Великий) – річка в південно-східній частині Східноєвропейської рівнини (Ростовська обл. та Ставропольський край Росії), ліва притока р. Манич. Довжина 448 км, площа басейну 15 тис. км². Бере початок на Ставропольській височині, впадає в Пролетарське водосховище. Стік спостерігається тільки в період весняних повеней та осінніх дощів. У верхів'ях Єгорлик перекритий глухою греблею і його води скидаються в озеро Сингілевське, в низов'ях – Новотроїцьке водосховище і ГЕС. Середня витрата води біля м. Новий Єгорлик 38,2 м³/с. Частина води з Кубані перекидається в Єгорлик по Невиномиському каналу для зрошення.

Ємца – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Архангельська обл., Росія), ліва притока Північної Двіни. Довжина 183 км. Судноплавна в нижній течії, сплавна. Замерзає в кінці листопада, скресає в другій половині квітня.

Єруслан – річка на півдні Східноєвропейської низовини, остання притока р. Волга. Довжина 352 км. Бере початок на південно-західній околиці платоподібної височини Общій Сирт, протікає головним чином в північно-західній частині Прикаспійської низовини. Русло звивисте. Льодостав триває з початку грудня до травня. Використовується на зрошення. Вода солонувата.

Єя – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Краснодарський край, Росія), впадає в Єйський лиман Азовського моря.

Довжина 311 км, влітку пересихає; в нижній частині долина заболочена. Вода солонувата.

Жіу (Jiu) – річка на півдні Європи (Румунія), ліва притока Дунаю. Довжина біля 220 км. Бере початок в Південних Карпатах. Через ущелину Сурдук проривається в Нижньодунайську низовину. Мають місце бурхливі нерегулярні паводки. Середня витрата води 80 м³/с. Несудноплавна. Води річки використовуються для зрошення. На річці міста: Петрошені, Тиргу-Жіу.

Заале, Зале (Saale) – річка в Німеччині, ліва притока р. Ельби. Довжина 427 км, площа басейну біля 24 тис. км². Бере початок в горах Фіхтель, протікає по рівнинам Тюрингії. Середня витрата води 100 м³/с. Судноплавна (з допомогою шлюзів) на 175 км від гирла. На річці є ГЕС і міста: Йена, Галле (Німеччина).

Зальцах (Salzach) – річка в Австрії і на кордоні Австрії з Німеччиною, права притока р. Інн (басейн Дунаю). Довжина 220 км. Бере початок в Кіцбюльських Альпах, пересікає Зальцбургські Альпи. Повінь в червні-липні. Порожиста. Судноплавна від м. Халлейна. На річці є ГЕС. В долині річки – місто Зальцбург.

Західна Двіна – дивись Двіна Західна

Західний Буг – річка на кордоні Білорусії і Польщі, України і Польщі. Дивись Буг Західний.

Збруч – річка в західній частині Східноєвропейської рівнини, ліва притока Дністра. Тече на границі Тернопільської і Хмельницької областей України. Довжина 244 км, площа басейну 3,4 тис. км². Бере свій початок з джерел, тече Подільською височиною. У верхів'ях долина широка з широкою (до 1,2 км) заплавою, місцями заболоченою. В нижній частині долини заплава звужується (до 80 -120 м). Похил 0,8 м/км. Живлення річки мішане з перевагою снігового. Пересічна витрата води 8 м³/с. Замерзає на початку січня, скресає в середині березня.

Зуша – річка на Східноєвропейській рівнині (Орловська обл., Росія), права притока р. Оки. Довжина 233 км. Бере початок і протікає по Середньоросійській височині. Береги високі, місцями обривисті. Живлення в основному снігове. Замерзає на початку грудня, скресає в кінці березня.

Іж – права притока р. Кама (Татарія, Росія). Довжина 213 км. Живлення головним чином снігове. Замерзає в середині листопада,

скресає в середині квітня. В нижній частині на відстані 57 км від гирла судноплавна, на решті сплавна.

Іжма – ліва притока р. Печори (північ Східноєвропейської рівнини). Довжина 531 км, площа водозбору 31 тис. км². Бере початок з південної частини Тіманського кряжу, протікає по Печорській низовині. Живлення в основному снігове. Середня витрата води 270 м³/с. Замерзає в кінці листопада, скресає в середині травня. Сплавна, в нижній частині судноплавна.

Ізар (Isar) – річка на півдні Німеччини (витоки в Австрії), права притока р. Дунай. Довжина 263 км (за іншими даними 320 км), площа басейну біля 9 тис. км². Бере початок на північних схилах Тірольських Альп, протікає по Баварському плоскогір'ю. Характерні літні паводки. Середня витрата води 185 м³/с. На річці – каскад ГЕС. Сплавна. На берегах річки – місто Мюнхен.

Ізер (Isère) – річка в Західній Європі (південний схід Франції), ліва притока р. Рони. Довжина 290 км, площа басейну 11,8 тис. км². Тече переважно у відрогам Західних Альп. Середня витрата води 330 м³/с. У верхів'ях водосховище і ГЕС. Судноплавна в нижній течії. На річці – місто Гренобль.

Ік – ліва притока р. Кама (басейн р. Волга). Довжина 538 км. Бере початок з відрогів Великого Сирта. Протікає по рівнині. Живлення дощове і снігове. Замерзає на початку грудня, скресає в середині квітня. В нижній частині у високу воду судноплавна, на решті сплавна.

Ік Великий – права притока р. Сакмари (басейн р. Урал). Протікає в Башкирії і Оренбурзькій області Росії. Довжина 277 км. Бере початок на західних відрогам Уралу. Живлення снігове і ґрунтове.

Ілич – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (респ. Комі, Росія) права притока р. Печора. Довжина 411 км, площа басейну 16 тис. км². Протікає в основному по західним відрогам Північного Уралу. Живлення снігове. Середня витрата води в 47 км від гирла 177 м³/с. Замерзає на початку листопада, скресає в кінці квітня. Судноплавна в нижній течії. По лівому берегу – Печоро-Іличський заповідник.

Іловля – річка на сході Східноєвропейської рівнини, ліва притока р. Дон. Довжина 313 км. Бере початок з Приволзької височини. Живлення в основному снігове. Замерзає на початку грудня, скресає в кінці березня.

Іматра (Imatra) – водоспад на р. **Вуоксе** в Фінляндії. Загальна висота падіння 18,4 м. Витрата води 475-620 м³/с. Більша частина води відводиться для живлення ГЕС біля м. Іматра.

Інгул (Великий Інгул) – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Україна). Довжина 354 км, площа водозбору 9,89 тис. км². Бере початок на Придніпровській височині, тече по Придніпровській височині і Причорноморській низовині; впадає а Бугський лиман. Живлення переважно снігове і дощове. Льодостав з грудня до початку березня. Похил річки 0,4 м/км. Стік зарегульований численними ставками і водоймами. Середня витрата води в 118 км від гирла 8,8 м³/с. Судноплавна на відстані 30 км від гирла. Води використовуються для водопостачання і зрошення. На ріці – міста Кіровоград і Миколаїв.

Інгулець (малий Інгул) – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Україна), права притока Дніпра. Довжина 549 км. Площа басейну 13,7 тис. км². Бере початок в протікає у верхній частині в межах Придніпровської височини, в нижній в межах Причорноморської низовини. Похил річки від 1,2 м/км у верхів'ї до 0,37 м/км у пониззі. Утворює Інгулецький лиман. Живлення переважно снігове. Середня витрата води 9 м³/с. Судноплавна на 109 км від гирла. Використовується для водопостачання і зрошення.

Інбер – річка на сході Східноєвропейської рівнини (Башкірія, Росія), ліва притока р. Сім (басейн р. Біла), довжина 320 км. Бере початок на західних схилах Південного Уралу. Живлення головним чином снігове. Замерзає на початку листопада, скресає в середині квітня. Сплавна.

Індальс-Ельвен, Індальсельвен (Indalsälven) – річка на Скандинавському півострові (Швеція). Довжина 420 км, площа басейну 26,7 тис. км². Бере початок в Скандинавських горах (біля кордону з Норвегією), протікає по плоскогір'ю Нордланд, утворюючи пороги і водоспади, пересікає низку озер (Стуршен та ін.), впадає в Ботнічну затоку Балтійського моря. Середня витрата води 460 м³/с. Каскад ГЕС. Сплавна, в нижній течії судноплавна.

Інн (Inn) – річка в Швейцарії, Австрії і Німеччині, права притока р. Дунай. Довжина 517 км, площа басейну 26,1 тис. км². Бере початок в Ретійських Альпах, пересікає Баварське плоскогір'я. Повінь в червні-липні. Середня витрата води біля 800 м³/с. На ріці багато ГЕС. Судноплавна в нижній течії. На річці м. Інсбрук (Австрія).

Іньва – права притока р. Кама в Пермській області Росії. Довжина 245 км. Бере початок на північній частині Верхньокамської височини. Живлення головним чином снігове. Сплавна в нижній течії судноплавна.

Іпуть – річка в Білорусії, Смоленській і Брянській областях Росії, ліва притока р. Сож (басейн Дніпра). Довжина 437 км. Живлення змішане снігове і дощове. Льодостав з середини грудня до кінця березня. Ріка судноплавна в нижній течії, сплавна по більшій частині основного водотоку.

Іргіз Великий – річка в Самарській і Саратовській областях Росії, ліва притока р. Волга. Довжина 657 км. Бере початок серед відрогів Зального Сирта (Общего Сирта). Води використовуються для зрошення. Судноплавна в нижній течії.

Іскір (Іскър) – річка на Балканському півострові (Болгарія), права притока Дунаю. Довжина 368 км, площа басейну 8,6 тис. км². Бере початок на масиві Ріла-Планіна, пересікає хребет Стара-Планіна. Нижня течія – на Нижньодунайській рівнині. Середня витрата води 54 м³/с. Несудноплавна. Води річки використовуються для зрошення. На річці великі водосховища і ГЕС. В долині річки – місто Софія.

Істра – річка в Московській області Росії, ліва притока р. Москва. Довжина 113 км, площа басейну 2,05 тис. км². Середня витрата води в 12 км від гирла 11,3 м³/с. У верхній течії річки водосховище, яке використовується для водопостачання м. Москва. На річці – м. Істра.

Йонна (Yonne) – річка в Західній Європі (Франція), ліва притока р. Сена. Довжина 273 км. Бере початок на масиві Морган. Весною і восени бурхливі паводки. Судноплавство в нижній течії і по каналу Нівечте, який прокладений паралельно Йонні і з'єднуючий р. Сену з р. Луара. На річці багато ГЕС.

Кагул – притока Дунаю, біля південної границі Молдови.

Калаус – річка в південно-східній частині Східноєвропейської рівнини (Ставропольський край, Росія), права притока р. Східний Манич. Бере початок на Ставропольській височині, у верхів'ях протікає по Ставропольській височині, в нижній течії – по Кумо-Маничській западині. Довжина 436 км, площа басейну 9,7 тис. км². Живлення снігове і дощове. Середня витрата води в 60 км від гирла 3,2 м³/с. У верхів'ях додатково живиться з Великого Ставропольського каналу. Замерзає в першій половині грудня, скресає в середині березня. Влітку місцями пересихає. На річці – міста: Світлоград, Іпатово.

Калка (тепер Кальчик) – річка в південно-східній частині Східноєвропейської рівнини, притока р. Кальміус, яка впадає в Азовське

море. 31 травня 1223 р. на берегах річки відбулася кровопролитна битва руських князів і татаро-монголами. Міжусобна боротьба руських князів призвела до їх поразки.

Кальміус – річка на Східноєвропейській рівнині (Донецька обл., Україна). Довжина 209 км, площа басейну 5,07 тис. км². Бере початок на південному схилі Донецького кряжу, впадає в Азовське море. Середня витрата води близько до гирла 6,2 м³/с. Використовується для зрошення і водопостачання. На річці – 4 водосховища; міста: Донецьк, Маріуполь .

Кама – річка на Східноєвропейській рівнині, ліва притока р. Волга. Довжина 1805 км, площа басейну 507 тис. км². Бере початок на Верхньокамській височині. У верхній частині (від витоків до р. Пильва) тече в низьких заболочених берегах. Від гирла Пильви набуває характеру широкої багатоводної річки. Тут правий берег більш високий, лівий низинний, заболочений. Біля м. Перм русло звужується і пересікається греблею Камської ГЕС. Нижче знаходиться Воткінська ГЕС. Нижче впадіння р. Білої правий берег високий, крутий, лівий низинний, з обширною (до 10-15 км) заплавою. Нижче впадіння р. В'ятки русло розширюється від підпору води Волзької ГЕС. Головні притоки: Ін'ва, Обва, Їж і В'ятка з Чепцою (праві); Вишера з Колвою, Яйва, Косьва, Чусова з Сильвою і Біла з Уфою (ліві), які беруть початок з західних схилів Уралу і носять характер гірських річок. Живлення переважно снігове, з добре вираженою весняною повинню. Середньорічна витрата води біля м. Перм 1700 м³/с, біля м. Чистополь – 4100 м³/с. Середній річний стік біля 130 км³. Замерзає в середині листопада - на початку грудня, скресає в кінці квітня. Судноплавство здійснюється до 1232 км від гирла, а у високу воду – до 1535 км від гирла.

Кара – річка в Полярному Уралі. Довжина 225 км. Впадає в Байдацьку губу Карського моря Живлення головним чином снігове. Замерзає в жовтні, скресає в червні.

Кара Великий – річка на сході Східноєвропейської рівнини (Саратовська обл., Росія), ліва притока р. Волга. Довжина 187 км (весною до 220 км так як влітку верхів'я пересихає). Живлення головним чином снігове і ґрунтове. Весною судноплавна.

Кельтма Північна – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (північ Європейської частини Росії), ліва притока р. Вичерга. Довжина 162 км. Сплавна.

Кельтма Південна – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Пермська обл. Росія), ліва притока р. Ками. Довжина 172 км. Сплавна.

Кемь – річка на Карельському півострові. Довжина 385 км. Бере початок у Фінляндії під назвою Піста, протікає через низку великих і малих озер (Верхнє, Середнє і Нижнє Куйто). Впадає в Біле море. Порожиста, в районі озер судноплавна.

Кільмезь – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Удмуртія), ліва притока р. Вятка. Довжина 316 км. Бере початок з відрогів Верхнє-Камської височини. Живлення в основному снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Сплавна.

Кінель Великий – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Оренбурзька і Самарська обл., Росія), права притока р. Самари (басейн р. Волги). Довжина 437 км; бере свій початок на західному схилі Загального Сирта. Живлення в основному снігове. Замерзає в другій декаді листопада, скресає в квітні. Влітку сильно міліє. В нижній течії судноплавна.

Клайд (Clyde) – річка у Великобританії (на півдні Шотландії). Бере початок на північному схилі г. Куінсберрі, протікає по Середньо-шотландській низовині впадає в затоку Форт-оф-Клайд Ірландського моря. Довжина з естуарієм 208 км. Площа басейну 4,1 тис. км². Найбільш повноводна восени і зимою. Середня витрата води біля 70 м³/с. На річці є ГЕС. Морські судна піднімаються вгору до м. Глазго. Каналом з'єднується із затокою Форт-оф-Форт Північного моря.

Кокемяен-Йоки (Kokemäen joki), Кумо (Kumo) – річка на південному заході Фінляндії, збирає стік системи озер, з'єднаних притоками. Довжина головної гілки 400 км. Власне Кокемяен-Йоки називається стік усієї системи від озер Нясіярви і Пюхярви (біля м. Тампере) до впадіння в Ботнічну затоку біля м. Порі.

Кокшага Велика – ліва притока р. Волга у її верхів'ях. Довжина 288 км. Живлення снігове і дощове. Замерзає на початку листопада, скресає в квітні. Сплавна.

Колва – ріка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Комі та Архангельській обл., Росія), права притока р. Уси (басейн р. Печора). Довжина 564 км. Протікає в межах Великоземельної тундри. Сплавна. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня.

Колва – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Пермська обл., Росія), права притока р. Вишери (басейн р. Кама). Довжина 490 км. Протікає в основному в межах західного схилу Північного Уралу. Живлення – снігове і дощове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня. Судноплавна у високу воду до 200 – 250 км від гирла.

Коса – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Пермська обл. Росія), права притока р. Кама. Довжина 267 км. Бере початок на Верхне-Камській височині. Живлення снігове і дощове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня.

Кострома – річка на Східноєвропейській рівнині (Костромська обл. Росія), ліва притока р. Волга. Довжина 354 км, площа басейну 16 тис. км². Бере початок на Галичській височині, протікає по заболоченій низині. Середня витрата води в середній течії 71 м³/с. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Судноплавна на відстані 122 км від гирла. Сплавна. У зв'язку з створенням Горьківського водосховища, в нижній течії створилось Костромське водосховище.

Косью (Косью) – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (республіка Комі, Росія), ліва притока р. Уса (басейн р. Печори). Довжина 297 м. Бере початок на схилах г. Народна в Приполярному Уралі. У верхній течії має гірський характер. Нижче лівий берег, утворений східними схилами кряжа Чернишова, більш крутий, ніж лівий. В нижній течії судноплавна.

Красива Меча – річка на Східноєвропейській рівнині (Тульська обл. Росія), права притока р. Дон. Довжина 238 км. Протікає на Середньоросійській височині. Живлення снігове. Замерзає на початку грудня, скресає в кінці березня.

Кубань – річка в південно-східній частині Східноєвропейської рівнини (Ставропольський і Краснодарський край, Росія). Довжина 870 км, площа басейну 57,9 тис. км². Бере початок двома витоками (Уллукам і Учкулан) на схилах Ельбрусу, на краю льодовика Уллукам. Нижче міста Невинномисска виходить на Кубано-Приазовську низовину. Впадає в Темрюкську затоку Азовського моря, утворюючи дельту площею 4,3 тис. км². Основні притоки: М. Зеленчук, В. Зеленчук, Уруп, Лаба, Біла, Пшиш (усі ліві). Середня витрата води 425 м³/с (біля м. Краснодар). Характерні літня повінь та окремі, часто катастрофічні, паводки від відлиг та дощів. Твердий стік складає 7 млн. т в рік. Ріка судноплавна від гирла до впадіння р. Лаби. На річці Краснодарське водосховище, частина води якого по Невинномисському зрошувальному каналу направляється в р. Єгорлик (басейн р. Дон). В дельті промисел риби (судак, тарань, осетрові та ін.). На річці – міста: Карачаєвськ, Черкеськ, Невинномисськ, Армавір, Новокубанськ, Кропоткін, Усть-Лабинськ, Краснодар. В гирлі – морський порт Темрюк.

Кулой (у верхів'ях **Сотка**) – річка в північно-східній частині Європи (Архангельська обл. Росія). Довжина 350 км, площа басейну 19 тис. км². Бере початок на Біломоро-Кулойському плато, впадає в Мезенську губу

Білого моря. Середня витрата води у верхній течії $34 \text{ м}^3/\text{с}$. Живлення снігове і дощове. Замерзає в жовтні, скресає в травні. У верхів'ях з'єднана з р. Пінегою каналом Кулой-Пінега. Судноплавна.

Кундруч'я – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Луганська обл. Україна), права притока р. Сіверський Донець, Довжина 235 км . Бере початок на Донецькому кряжі. Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає в середині березня.

Куння – річка на Східноєвропейській рівнині (Псковська обл. Росії), права притока р. Лопань. Довжина 229 км . Бере початок з озер. Живлення в основному снігове. Замерзає на початку грудня, скресає в кінці квітні – на початку травня.

Кюмін-Йоки, Кюммене (фін – **Kymi Joki**) – річка в південній частині Фінляндії. Довжина 208 км . Бере початок з озера Руотсін'ярві, впадає у Фінську затоку. Служить стоком з 600 озер. По річці зустрічаються пороги і водоспади. Кілька ГЕС. Біля гирла – порт Котка.

Лаба – ліва притока р. Кубань (Краснодарський край Росії). Довжина з Великою Лабією 320 км , площа водозбору $12,5 \text{ тис. км}^2$. Утворюється злиттям Великої Лабі і Малої Лабі, які беруть свій початок на північних схилах Великого Кавказького хребта. Живлення дощове, підземне, частково льодовикове. Середня витрата води біля $96 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в кінці грудня, скресає в кінці лютого – початку березня. Води річки використовуються для зрошення. Сплавна. Володіє значними гідроресурсами. На річці – місто Лабинськ.

Лаба (Laba) – назва верхньої течії р. Ельба в Чехії. Довжина біля 400 км . Бере початок на хребті Крконоші. Великі притоки зліва – Влтава, Огрже. Судноплавна від м. Нератовіце. На річці ГЕС.

Лемба – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Комі, Росія), ліва притока р. Уси (басейн р. Печора). Довжина 220 км . Бере початок на західних схилах Приполярного Уралу. В низов'ях тече в низинних берегах серед заболоченої тайги.

Летка – річка на півдні Кольського півострова (Комі і Кіровська обл. Росії), права притока р. В'ятки. Довжина 173 км . Бере початок з височини Північні Ували. Сплавна. В низов'ях судноплавна.

Ліслупе – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Латвія). Довжина 119 км , площа басейну $17,6 \text{ тис. км}^2$. Утворюється злиттям річок Мемеле і Муса. Протікає по Середньолатвійській низовині, впадає в Ризьку затоку (один з рукавів – в р. Даугава). Середня витрата у

верхів'ях $63 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в кінці грудня, скресає в кінці березня. На річці – м. Єлгава, в низов'ях – курорти Ризького узмор'я (Юрмала).

Ло (Lot) – річка на південному заході Франції, права притока р. Гаронна. Довжина 480 км , площа басейну $11,2 \text{ тис. км}^2$. Протікає по Центральному Французькому масиву і Гароннській низовині. Весняна повінь; в грудні – лютому – сильні паводки від зливових дощів. Середня витрата води $180 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в нижній течії. На правій притоці – р. Трюйер – каскад ГЕС.

Ловань – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Вітебська і Новгородська обл., Росія). Довжина 530 км , площа басейну $21,9 \text{ тис. км}^2$. Бере початок з оз. Ловатець, впадає в оз. Ільмень, утворюючи дельту. Живлення снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води в гирлі $105 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на деяких ділянках (112 км). Сплавна. На річці – міста Великі Луки, Холм.

Логен, Нумедальс-Логен (Lågen) – річка на Скандинавському півострові (південь Норвегії). Довжина 275 км . Протікає по долині Нумедаль. Впадає в затоку Скаггерак. Повінь з травня по червень. Замерзає в грудні, скресає в березні. На річці – ГЕС.

Луара (Loire) – найбільша річка Франції. Довжина 1012 км , площа басейну 115 тис. км^2 . Витоки в Севеннах. У верхів'ях протікає по Центральному Французькому масиву і Луарській низовині, впадає в Біскайську затоку Атлантичного океану. Основні притоки: Альє, Шер, В'єнна (ліві). Середня витрата води $800 \text{ м}^3/\text{с}$, біля Нанта $935 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна до м. Роан (частково по обхідним каналам), з'єднана каналами з річками Сена, Сона, Рейн. На ріці міста Орлеан, Тур, Нант (початок морського судноплавства), в естуарії – порт Сен-Назер. В долині річки – численні замки XV- XVI ст.

Луга – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Новгородська обл., Росія). Довжина 353 км , площа басейну $12,3 \text{ тис. км}^2$. Впадає в Лужську губу Фінської затоки. Замерзає на початку грудня, скресає на початку квітня. Середня витрата води в 60 км від гирла $93 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна (на окремих ділянках) на 182 км від гирла. На річці – Кингисепська ГЕС; міста Луга і Кингисепп.

Луза – річка, права притока р. Юг в північній частині Східноєвропейської рівнини (Комі, Кіровська і Вологодська обл. Росії). Довжина 574 км , площа басейну $18,3 \text{ тис. км}^2$. Середня витрата води в 99 км від гирла $117 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в повінь. Сплавна. На річці – дві ГЕС.

Луле-Ельв (Lule älv) – річка на Скандинавському півострові (північ Швеції). Довжина (від витoku р. Стура-Луле-Ельв) 450 км, площа басейну 25,2 тис. км². Бере початок в Скандинавських горах, пересікає плато Нордланд, де протікає через низку озер, утворює пороги і водоспади; впадає в Ботнічну затоку Балтійського моря. Середня витрата води 510 м³/с. Каскад ГЕС, Сплавна. В гирлі – морський порт Лулео.

Маас, Мьоз (флам. Maas, фран. Meuse) – річка в Західній Європі (Франція, Бельгія і Нідерланди). Довжина 935 км, площа басейну 36 тис. км². Бере початок в Арденах, на плато Лангр, протікає по Середньоевропейській рівнині, впадає в південний рукав дельти Рейну. Середні витрати води 300 – 400 м³/с. Живлення головним чином дощове і ґрунтове. Зимою і весною сильні повені і паводки від дощів. В цей час витрати води досягають 2500 – 2800 м³/с. Влітку витрати знижуються до 10-20 м³/с. Русло шлюзовано. Зв'язано каналом з системою внутрішніх водних шляхів Франції, Бельгії, Нідерландів і Німеччини. Судноплавна нижче пересічення каналом Рейн-Марн. Основні притоки: справа – Семуа, Урт, Лес, Рур, Нірс, зліва – Тер, Самбр. На річці міста – Верден (Франція), Льєж (Бельгія), Маастріх (Нідерланди).

Майн (Main) – річка в Західній Європі (Німеччина), права притока р. Рейн. Довжина 524 км, площа басейну 27,2 тис. км². Утворюється зливанням рік Ротер-Майн (бере початок на Франконській Юрі) і Вейсер-Майн (бере початок в горах Фіхтель). Тече по середньогір'ям і горбистим рівнинам південної частини країни. Середня витрата води 170 м³/с. Найбільший рівень води – взимку. Судноплавна до верхів'їв. З'єднана каналом Людовика з р. Альтмюль (ліва притока р. Дунай). В долині річки – міста: Франкфурт (Франкфурт-на-Майні) і Вюрцбург.

Малий Узень – річка в східній частині Східноєвропейської рівнини (Саратовська і Уральська обл. Росія). Довжина 638 км, площа басейну 18,2 тис. км². Впадає у безстічні Камиш-Самарські озера. Стік весною. Середня витрата біля с. Малий Узень 3,4 м³/с. Використовується для зрошення.

Маріца – річка на Балканському півострові (південь Болгарії), нижня течія служить кордоном між Грецією і Туреччиною. Довжина 525 км, площа басейну 53 тис. км². Бере початок в горах Ріла, протікає по Нижньофракійській низовині, впадає в Егейське море, утворюючи заболочену дельту. Основна притока – р. Тунджа. Середня витрата води біля 200 м³/с. Використовується головним чином для зрошення. На річці – міста: Пловдив, Дмитровград (Болгарія), Едірне (Туреччина).

Марна (Марне) – річка в Західній Європі (північ Франції), права притока р. Сена. Довжина 525 км, площа басейну 12,7 тис. км². Протікає по Паризькому басейну, впадає в р. Сену на території Парижу. Середня витрата води 100 м³/с. Характерні зимові паводки, влітку – низька межень. Судноплавна майже на всій протяжності (з допомогою обвідних каналів). З'єднана каналами з річками басейну Рейну і Сони. Під час Першої світової війни на річці в серпні 1914 р. відбулась кровопролитна війна між англо-французькими і німецькими військами.

Медведиця (Ведмедиця) – річка на Східноєвропейській рівнині (Саратовська і Волгоградська обл. Росія), ліва притока р. Дон. Довжина 745 км, площа басейну 34,7 тис. км². Бере початок і протікає на Приволзькій височині. Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води 70 м³/с. На річці – міста: Петровськ, Аткарськ, Жирновськ, Михайлівка.

Медведиця – річка на Східноєвропейській рівнині (Калінінська обл. Росія), ліва притока р. Волга. Довжина 269 км. Живлення в основному снігове і ґрунтове. Замерзає на початку листопада, скресає в другій половині квітня. Повінь весною. Сплавна. В нижній течії судноплавна.

Межа – річка на Східноєвропейській рівнині (Калінінська і Смоленська обл. Росія), ліва притока р. Західна Двіна. Довжина біля 259 км. Сплавна, в нижній течії судноплавна.

Мезень – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Комі і Архангельська обл. Росія). Довжина 966 км, площа басейну 78 тис. км². Бере початок з боліт на західних схилах Тіманського кряжу, тече по хвилястій рівнині, впадає в Мезенську губу Білого моря. У верхній течії береги високі і скелясті, русло порожисте. В середній течії багато перекатів, що ускладнюють судноплавство. В нижній течії (нижче гирла р. Вашки) в руслі численні мілини і перекати. В гирлі характерні припливи, які досягають висоти 7 – 12 м і доходять до гирла р. Пези (64 км від гирла основної ріки). Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає у верхів'ях в кінці жовтня, в низов'ях – в середині листопада, скресає у верхів'ях в кінці квітня, в низов'ях – в середині травня. Середня витрата води 886 м³/с. Судноплавна на 371 км від гирла, весною на 650 км. Сплавна. Рибальство. На річці – місто Мезень.

Мера – річка на Східноєвропейській рівнині (Костромська і Іванівська обл. Росія), ліва притока р. Волга. Довжина біля 165 км. Бере початок на

схилах Галицьсько-Чухломської височини. Живлення снігове і дощове. Сплавна.

Места, Нестос (грец. **Néstos**) – річка в Балканському півострові (Болгарія і Греція). Довжина 273 км, площа басейну 7,5 тис. км². Бере початок в горах Рила, тече в долині між горами Пірін і Родопи, впадає в Егейське море, утворюючи дельту. Середня витрата води біля 50 м³/с. Води річки використовуються для зрошення.

Міньо (Мійо) – річка на Піренейському півострові (на північному заході Іспанії, в нижній течії погранична з Португалією). Довжина 340 км, площа басейну 22,5 тис. км². Бере початок в Кантабрійських горах, протікає по горбистим рівнинам Галісії, впадає в Атлантичний океан. Режим нерівномірний. Середня витрата води біля м. Оренсе 242 м³/с. Судноплавна на 45 км від гирла. На річці ГЕС.

Міус – річка на Східноєвропейській рівнині (Луганська і Донецька обл. Україна; Ростовська обл. Росія). Довжина 258 км, площа басейну 6,68 тис. км². Бере початок на Донецькому кряжі, впадає в Міусський лиман Азовського моря. Переважає снігове живлення. Замерзає в грудні, скресає в березні. Середня витрата води в середній течії 12 м³/с. На річці водосховища, вода яких використовується для водопостачання.

Мозель (нім. **Mosel**, франц. **Moselle**) – річка в Західній Європі (Франція, Люксембург і Німеччина), ліва притока р. Рейн. Довжина 545 км, площа басейну 28,2 тис. км². Бере початок на південно-західному схилі Вогез, більша частина течії в Рейнських і Сланцевих горах. Основна притока – р. Саар (права). Середня витрата води 290 м³/с, максимальна 4100 м³/с, мінімальна 30 м³/с. Судноплавна на 344 км від гирла. Пересікається каналом Марна – Рейн і з'єднується каналом з р. Сона. На річці – міста: Нансі, Мец (Франція), Трір, Кобленц (Німеччина).

Мокша – річка в східній частині Східноєвропейської рівнини (Мордовія, Пензенська і Рязанська обл. Росія), права притока р. Ока. Довжина 656 км, площа басейну 51 тис. км². Бере початок з Приволзької височини, тече по горбистій місцевості. Живлення змішане з переважанням снігового. Найбільша притока – Цна (ліва). Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води 184 м³/с. Судноплавна на 156 км від гирла. Сплавна. Невелика ГЕС. На річці – міста: Краснослободзьк, Темніков. В басейні – Мордовський заповідник.

Молога – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Калінінська і Новгородська обл. Росія), ліва притока р. Волга. Довжина

456 км, площа водозбору 29,7 тис. км². Бере початок з Липецьких боліт. У верхів'ях протікає через кілька озер, тут низькі заболочені береги і широка заплава, далі протікає по Молого-Шекспінській низовині, впадає в Вес'гонський плес Рибинського водосховища. Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку квітня. Середня витрата води в нижній течії 172 м³/с. Судноплавна на 80 км від гирла. На річці – міста: Бежець, Пестово, Устюжна.

Морава (Morava) – річка в Центральній Європі (Чехія, в нижній течії погранична з Австрією), ліва притока р. Дунай. Довжина 388 км, площа басейну 26,6 тис. км². Бере початок в Судетах на схилах гірського масиву Краліцкі Снежнік, протікає переважно по рівнинам Моравії. Найвищі рівні води весною, найнижчі – влітку. Середня витрата води 115 м³/с. Використовується для зрошення, є ГЕС. На річці – м. Оломоуц (Чехія).

Морава (Morava) – річка на Балканському півострові (Сербія), права притока р. Дунай. Утворюється злиттям Південної Морави і Західної Морави. Довжина (від витoku Південної Морави) 563 км, площа басейну 38 тис. км². Основна притока – р. Ібар. Протікає по Східним Сербським горам, в нижній течії по Середньодунайській рівнині. Найвищі рівні води в квітні-травні. Середня витрата води біля 260 м³/с. Сплавна. Води річки використовуються для зрошення.

Москва – річка в центральній частині Східноєвропейської рівнини, ліва притока р. Ока (Московська і Смоленська обл. Росія). Довжина 473 км, площа басейну 17,6 тис. км². Бере початок на Смоленсько-Московській височині. Основні притоки: Руза, Істра, Яуза (ліві), Пахра (права). Замерзає в кінці листопада-початку грудня, скресає в кінці березня. У зв'язку із скидом теплих вод в межах м. Москва льодовий покрив нестійкий. Середня витрата води 109 м³/с. Стік ріки зарегульований низкою водосховищ (Можайським та ін.). По каналу ім. Москви і Вазузькій гідротехнічній системі в Москву подається вода з р. Волга. Використовується для водопостачання. Судноплавна в межах м. Москва і нижче, де вона шлюзована. На річці – міста: Можайськ, Звенигород, Москва, Жуковський, Бронніці, Воскресенськ, Коломна.

Мста – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Тверська і Новгородська обл. Росії). Довжина 445 км, площа басейну 23,3 тис. км². Бере початок з озера Мстино, впадає в Ільменське озеро, утворюючи дельту. При пересіченні Валдайської височини є порожисті ділянки. Живлення в основному снігове. Повінь в кінці квітня-початку травня. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці квітня. Середня витрата

води в нижній течії $202 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 134 км від гирла. Сплавна. Входить в склад Вишневолоцької водної системи. На річці – місто Боровичі.

Мур (Mur) (слав. **Мура**) – річка в Центральній Європі (Австрія, Угорщина і Хорватія), ліва притока р. Драва (басейн р. Дунай). Довжина 434 км , площа басейну біля 15 тис. км^2 . Бере початок в Низькому Тауерні, Протікає в Східних Альпах. Нижче м. Граца виходить на Середньодунайську рівнину, де стає судноплавною. Середня витрата води $166 \text{ м}^3/\text{с}$. Гідроелектростанція. На ріці міста Леобен і Грац (Австрія).

Муреш, Мурешул (Mures) по-угорськи **Марош (Maros)** – річка в Центральній Європі (Румунія і Угорщина), ліва притока р. Тиса (басейн р. Дунай). Довжина 883 км , площа басейну біля 30 тис. км^2 . Бере початок на західних схилах Східних Карпат, пересікає Трансванське плато і протікає по Середньодунайській низині. Повінь в березні-травні. Середня витрата води $175 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в нижній течії. На річці – міста: Тиргу-Муреш, Альба-Юлія, Арад (Румунія).

Мухавець – річка на Східноєвропейській рівнині, права притока р. Буг в Брестській обл. Білорусії. Довжина 150 км . Площа басейну $6,35 \text{ тис. км}^2$. Нижні 63 км шлюзовані, в гирлі водозливна гребля. З'єднана Дніпрово-Бузьким каналом з р. Прип'ять. На річці щ – міста: Кобрин, Брест (Білорусія).

Нара – річка в центрі Східноєвропейської рівнини (Московська і Калузька обл. Росія), ліва притока р. Ока. Довжина 173 км , площа басейну $2,03 \text{ тис. км}^2$. Живлення снігове і дощове. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води в середній течії $5,5 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – міста: Нарофомінськ, Серпухов.

Нарва, Нарова – річка в північній частині Східноєвропейській рівнини (протікає по кордоні між Росією і Естонією). Довжина 77 км , площа басейну $56,2 \text{ тис. км}^2$. Витікає з Чудсько-Псковського озера, впадає в Фінську затоку Балтійського моря. Притока справа – р. Плюса. В нижній течії виражені згінно-нагінні явища. Раніше біля м. Нарви, де раніше існував водоспад річка перегороджена греблею Нарвської ГЕС, утворюючи водосховище площею біля 200 км^2 . Середня витрата води $415 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна. В долині річки – міста: Нарва, Івангород.

Нарев (Narev) – річка в Центральній Європі (Польща, витоки в Білорусії), права притока р. Західний Буг. Довжина 438 км , площа басейну більше 28 тис. км^2 . Бере початок в Біловезькій пущі, протікає по

Мазовецько-Підляській низовині. Середня витрата води $130 \text{ м}^3/\text{с}$. Стік зрегульований водосховищем на р. Західний Буг. Замерзає в грудні, скресає в березні. Судноплавна, з'єднана каналом з р. Німан. На річці – місто Ломжа. В низці польських і німецьких географічних робіт Нарев розглядається як притока р. Вісла (довжиною 476 км).

Нева – річка в Прибалтиці (Ленінградська обл. Росія) Довжина 74 км , площа басейну 281 тис. км^2 . Витікає з Ладозького озера, впадає у Фінську затоку Балтійського моря. Утворює дельту, на островах якої і Приневській низовині розташоване м. Санкт-Петербург. Глибина води в руслі досягає 24 м . Середня витрата води $2530 \text{ м}^3/\text{с}$ (у витоку). Річний стік мало коливається по сезонам, так як він регулюється Ладозьким озером. Південно-західні і західні вітри призводять до нагону води у Фінську затоку і нижню частину Неви, що викликає підйом рівнів води, деколи до затоплення міста (найбільш високі рівні води з підйомом до 410 см , що призводило до затоплення кварталів Санкт-Петербурга, які відбувалися в 1824 р (величина підйому 369 см) і в 1924 р . Замерзає в грудні, скресає на початку травня. Нева входить до складу Біломорсько-Балтійського і Волго-Балтійського водних шляхів. На річці (біля витоку) – м. Петрокрепость.

Неретва (Neretva) – ріка на Балканському півострові (Герцеговина). Довжина 218 км , площа басейну біля $5,6 \text{ тис. км}^2$. Пересікає Динарське нагір'я, впадає в Адриатичне море, утворюючи дельту. Середня витрата води $280 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці Ябланицька ГЕС і місто Мостар.

Неріца – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Комі в Росія), ліва притока р. Печора. Довжина 203 км . Бере початок з північного схилу Тіманського кряжу. Замерзає в жовтні, скресає на початку червня. Сплавна.

Нерль – ріка в центрі Східноєвропейської рівнини (Ярославська, Володимирська, Іванівська обл. Росія), ліва притока р. Клязьма. Довжина 227 км . Живлення змішане з переважанням снігового.

Нерль – річка в центрі Східноєвропейської рівнини (Ярославська і Тверська обл. Росія), права притока р. Волга. Довжина 110 км . Бере початок з озера Сомино, зв'язаного рікою Вексою з озером Плещесвим (Переяславським). Живлення змішане з переважанням снігового. В нижній частині судноплавна.

Нерусса (Неруда) – річка на Східноєвропейській рівнині (Орловська і Брянська обл. Росія), ліва притока р. Десна (басейн р. Дніпро). Довжина

161 км. Бере початок на західному схилі Середньоросійської височини. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Сплавна.

Нея – річка на Східноєвропейській рівнині (Костромська обл. Росії), права притока р. Унжі (басейн р. Волга). Довжина 241 км. Живлення снігове і дощове. Замерзає в листопаді, скресає в середині квітня. Сплавна.

Нива – річка на Кольському півострові (Мурманська обл. Росія). Довжина 36 км, площа басейну 12,8 тис. км². Витікає з озера Імандра, впадає в Кандалакську губу Білого моря. Середня витрата води 165 м³/с. Сплавна. Є ГЕС. В гирлі – м. Кандалакша.

Нівшера – річка на Східноєвропейській рівнині (Комі респ. в Росія), ліва притока р. Вишера (басейн Північної Двіни). Довжина 215 км. Бере початок в південній частині Тиманського кряжу. Живлення головним чином снігове. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Судноплавна в нижній течії.

Німан (литов. **Нямунас**) річка на північному заході Східноєвропейської рівнини (Білорусія, Литва). Довжина 937 км, площа басейну 98,2 тис. км². Бере початок на південь від Мінської височини. Протікає по Німанській низовині, при пересіченні Балтійської гряди утворює пороги, далі тече по Середньолитовській низовині, впадає в Куршську затоку Балтійського моря, утворюючи дельту. Основні притоки: Няріс (Вілія) – справа, Щара, Шашуне – зліва. Живлення змішане, головним чином снігове. Весною на Німані спостерігаються високі підйоми води. Влітку і восени значні дощові паводки. Взимку відлиги разом з випаданням дощів викликають різкі коливання рівнів. Середня витрата води 690 м³/с. Замерзає в грудні, скресає в кінці березня. Німан з'єднаний каналами з р. Преголя, з басейном р. Дніпро (Огінський канал, не діє) і р. Вісла (Серпневий канал). По Віленсько-Мінській водній системі частина стоку з басейну р. Німан перекидалась в басейн р. Дніпро. Судноплавна на 782 км від гирла, з перервою біля Каунаської ГЕС. На річці – міста: Гродно, Каунас.

Німда – річка в східній частині Східноєвропейської рівнини (Костромська та Іванівська обл. Росія), ліва притока р. Волга. Довжина 174 км. Живлення змішане з переважанням снігового. Нерегулярне судноплавство.

Німда – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Марійська респ. і Кіровська обл. Росія), права притока р. Пижма (басейн р. В'ятка). Довжина біля 160 км. Сплавна.

Ніса-Лужицька, Нейсе (польск. **Nysa Lużycka**, нім. **Neiße**) – річка в Західній Європі, ліва притока р. Одра. Довжина 256 км, площа басейну 4,2 тис. км². Протікає головним чином по кордону між Польщею і Німеччиною. Бере початок в Словаччині. Течія рівнинна, середня витрата води 30 м³/с. Судноплавна в нижній течії. На річці – м. Ліберець (Словаччина).

Нотец (Noteć) – річка в центрі Європи (захід Польщі), права притока р. Варти (басейн р. Одри). Довжина 366 км, площа басейну 17,2 тис. км². Тече по Польській низовині. Середня витрата води 72 м³/с. Судноплавна на 274 км. від гирла. Русло шлюзовано. З'єднана з р. Вісла Бидгощським каналом.

Обва – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Пермська обл. Росія), права притока р. Кама, впадає в Камське водосховище. Довжина 286 км. Живлення снігове. Замерзає на початку грудня, скресає в кінці квітня. Сплавна. В повінь судноплавна на 35 км.

Огрже (Ohře) – річка в Західній Європі (північний захід Чехії, верхів'я в Німеччині), ліва притока р. Лаба (Ельба). Довжина 310 км. Бере початок на схилах гір Фіхтель. Несудноплавна. На річці великий курорт Карлови-Вари.

Одра, Одер (чеш. і польск. **Odra**, нім. **Oder**) – річка на Середньоевропейській рівнині (Польща і Чехія). На ділянці між м. Грифіна до гирла р. Ніса-Лужиця служить кордоном між Польщею і Німеччиною. Довжина 860 км, площа басейну 119 тис. км². Бере початок в горах Одерске-Врхі (в Судетах), протікає по Середньоевропейській рівнині, впадає в Щецинську затоку Балтійського моря. Головні притоки: з ліва – Ніса-Клодзка, Бубр (Бобрава), Ніса-Лужицька (Нейсе); з права – Варта. Живлення снігове і дощове. Весняна повінь з максимумом в березні-квітні. Середньорічна витрата у верхній течії 67 м³/с, в нижній – 540 м³/с. Об'єм річного стоку 16 км³. Замерзає в сурові зими. Від м. Вроцлав до гирла річка зарегульована. Судноплавна до м. Козуле. З'єднана (через притоки Варта і Нотец) Бидгощським каналом з системою р. Вісла, каналом Одер-Шпре з системою Ельби і Гливицьким каналом з Сілезьким кам'яновугільним басейном. На Одрі – великі міста: Острава, Вроцлав, Щецин (морський порт), Франкфург-на-Одері.

Ока – річка на Східноєвропейській рівнині (Орловська, Тульська, Калузька, Московська, Рязанська і Володимирська області Росія), права, найбільша притока р. Волга. Довжина 1500 км, площа басейну 245 тис. км².

Бере початок в центральній частині Середньоросійської височини, на південь від м. Орел. Долина річки у верхів'ях вузька. Після впадіння в неї р Угра, водність сильно збільшується, долина поступово розширюється. На ділянці верхньої течії в Оку впадають з права: Шуша, Упа, Осетр; з ліва: Жиздра, Угра, Протва. Нижче впадіння р. Москва, де починається середня течія Оки, по лівобережжю розташовується Мещерська низовина; в її межах низький лівий берег ріки покритий широкими заливними луками або лісами. В районі м. Касимова Ока пересікає Оксько-Цінський вал. Береги тут високі. На ділянці середньої течії в Оку впадають Проня, Пара, Мокша (праві); Москва, Гусь (ліві). Нижче впадіння Мокши починається нижня течія; долина річки то розширюється, ширина заплави досягає 20 км, то звужується, ширина заплави зменшується до 1 км. Глибина води в руслі досягає 13 – 15 м. На цій ділянці в Оку впадає р. Клязьма. Середня витрата води 1300 м³/с. Живлення снігове, дощове і підземне. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Судноплавна від м. Чекалін, регулярно – від м. Серпухов. На ділянці від впадіння р. Москва на відстані 100 км ріка шлюзована (Біломутовський і Кузьмінський гідровузли). Транзитне судноплавство від гирла р. Москва до Нижнього Новгорода. Важливі міста: Орел, Калуга, Серпухов, Кашира, Коломна, Рязань, Касимов, Муром, Павлово, Дзержинськ, нижній Новгород.

Олт (Olt) – річка на півдні Європи (Румунія), ліва притока р. Дунай. Довжина 709 км, площа басейну 25 тис. км². Бере початок в Східних Карпатах, протікає по Трансваальському плато, через Південні Карпати (в ущелині) і Нижньодунайську рівнину. У верхній течії паводки весною, в нижній – весною і восени. Середня витрата води біля 160 м³/с. Використовується для зрошення. Сплавна. На річці – м. Ферераш.

Онгерман-Ельвен (Ångermanäl-ven) – річка на Скандинавському півострові (Середня Швеція). Довжина 450 км, площа басейну 32 тис. км². Витікає з озера на східному схилі гір Квігтінн (Норвегія), пересікає плато Норланд, утворюючи численні пороги і водоспади, протікає через низку озер, впадає в Нюланд-фіорд. Живлення снігове і дощове. Середня витрата води 490 м³/с. Каскад ГЕС. Сплавна.

Онега – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Архангельська обл. Росія). Довжина 416 км, площа басейну 56,9 тис. км². Бере початок з озера Лача, тече серед хвилястої рівнини, впадає двома рукавами – Двінським (східним) і Карельським (західним) в Онезьку губу Білого моря, утворюючи дельту. Стік у верхів'ях зрегульований озерами. Характеризується високою (до 7 м) весняною повінню, короткою меженню

і тривалими осінніми паводками. Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня – початку травня. Морські припливи входять в гирло річки. Середня витрата води $575 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна між порогами, сплавна. На річці міста: Карнополь, Онега (в гирлі)

Оредеж – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Ленінградська обл. Росія), права притока р. Луга. Довжина 201 км. Живлення снігове і ґрунтове. Замерзає в кінці листопаду, скресає в перших числах квітня. Судноплавна в нижній течії.

Орель (Арель, Орел) – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Україна), ліва притока р. Дніпро. Довжина 320 км. Живлення снігове і дощове. Замерзає в листопаді, скресає в березні.

Осетер – річка на Східноєвропейській рівнині (Тульська і Московська обл., Росія), права притока р. Ока (басейн р. Волга). Довжина 214 км. На річці – місто Зарайськ.

Оскіл – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Курська і Білгородська обл. Росія; Харківська обл. Україна), ліва притока р. Сіверський Донець. Довжина 472 км, площа басейну 14,8 тис. км². Бере початок на Середньоросійській височині, тече на південь, в низов'ях – Краснооскільське водосховище. Живлення снігове, дощове і ґрунтове. Замерзає в кінці листопаду, скресає в другій половині березня. Середня витрата води $45 \text{ м}^3/\text{с}$. На Осколі – міста: Старий Оскіл, Новий Оскіл, Куп'янськ (Україна).

Остер – річка на Східноєвропейській рівнині (Чернігівська обл. Україна), ліва притока р. Десна. Довжина 199 км. Замерзає в кінці листопада-початку грудня, скресає в кінці березня. На річці – м. Ніжин.

Оять – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Ленінградська обл. Росія), ліва притока р. Свірі. Довжина 270 км. В нижній течії є пороги. Замерзає в кінці листопада-грудні, скресає в другій половині квітня. Судноплавна в нижній течії. Сплавна.

Пахра – річка на Східноєвропейській рівнині (Московська обл. Росія), права притока р. Москва. Довжина 135 км, площа басейну 2,58 тис. км². Середня витрата води в 36 км від гирла біля $10 \text{ м}^3/\text{с}$.

Пе́за – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Архангельська обл. Росії), права притока р. Мезені. Довжина 400 км (разом з р. Рочугою). Утворюється злиттям рік Блудної і Рочуги. Сплавна. Судноплавна (весною) від гирла на 300 – 320 км.

Печора – річка на північному сході Європи (республіка Комі, Росія).

Довжина 1809 км, площа басейну 327 тис. км². Бере початок в горах Північного Уралу, протікає по Печорській низовині, впадає в Печорську губу Баренцового моря. За характером річкової долини і водному режиму ділиться на верхню Печору – від витoku до впадіння в неї р. Волосниці, середню – від впадіння р. Волосниці до впадіння р. Усть-Уси і нижню, або Велику, Печору – від впадіння р. Усть-Уси до гирла. Верхня Печора протікає в гірській і передгірській частині Уралу і характеризується швидкою течією, вузькою долиною і великою кількістю порогів. Середня Печора має долину з широкою заплавою, покриту лісами і луками. Нижче гирла р. Щугора ріка вривається в корінні породи, утворюючи закрути з перекатами (Войські меандри). Нижня Печора відрізняється значною кількістю островів, рукавів і протоків. В 130 км від гирла ріка ділиться на два рукави (Велика Печора і Мала Печора). Середні глибини тут досягають 10 м. При впадінні в Печорську губу утворює дельту шириною до 45 км. Живлення снігове і дощове. Замерзає в жовтні, скресає в травні, в низов'ях в кінці травня – початку червня. Основні притоки: Іжма з Ухтою, Цильма (ліві); Уса з Воркутою (праві). Характерна весняна повінь і літні паводки. Середня витрата води 4100 м³/с. Судноплавна до Усть-Уньї. Регулярне судноплавство до Троїцько-Печорська. Морські судна піднімаються до Нар-ян-Мара. Риболовство (сьомга, сіг та ін.). Сплавна. На річці – міста: Печора, Нарян-Мар.

Півка (Пойк, Люблениця) – карстова річка на Балканському півострові (Словенія). Довжина 85 км, з них підземних ділянок 20 км; на протязі 800 м протікає в печері Постійна Яма. Впадає в р. Сава.

Північна Двіна. Дивись Двіна Північна.

Піжма – річка на північному сході Східноєвропейської рівнини (республіка Комі, Росія), ліва притока р. Печора. Довжина 389 км. Бере початок з озера на східному схилі Тіманського кряжа. Живлення снігове і дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня – початку травня. В нижній течії судноплавна.

Піліца (Pilica) – річка на півдні Польщі, ліва притока р. Вісла. Довжина 342 км. Бере початок на Краківсько-Ченстоховській височині. Нерегулярне судноплавство від м. Томашув-Мазовецьки до гирла.

Піна – річка на півдні Білорусії. Довжина 88 км. Бере початок з боліт і перші 31 км тече вздовж Дніпровсько-Бузького каналу. Нижче є частиною Дніпровсько-Бузького каналу. В районі м. Пінська з'єднується з

р. Прип'яттю (чому деколи її вважають притокою р. Прип'ять) і, утворюючи далі мережу рукавів, через 12 км, під тією ж назвою впадає в р. Ясельду. Зрегульована греблями.

Пінега – річка на півночі Східної Європи (Архангельська обл. Росія), права притока р. Північна Двіна. Довжина 779 км, площа басейну 41,2 тис. км². Протікає по широкій долині; в нижній течії близько підходить до р. Кулой, з якою з'єднана каналом. Живлення головним чином снігове і дощове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня. Головні притоки: Вія, Юла, Покшенька (ліві); Єжуга (права). Середня витрата води 412 м³/с. Судноплавна на 658 км від гирла. Сплавна.

Плюсна (Плюса) – річка на півночі Східної Європи (Псковська і Ленінградська обл. Росія), права притока р. Нарва. Довжина 281 км, площа басейну 6,55 тис. км². Витікає з озера Заплюс'є, впадає в Нарвське водосховище. Живлення змішане. Замерзає в кінці листопада - грудні, скресає в кінці березня. Середня витрата води 50 м³/с. Сплавна. На річці – м. Сланці.

По (Ро) – найбільша річка Італії. Довжина 652 км, площа басейну 75 тис. км². Бере початок в Котських Альпах, пересікає з заходу на схід Паданську рівнину, впадає в Адріатичне море, утворюючи дельту площею біля 1,5 тис. км². Основні притоки (ліві) починаються в Альпах: Дора-Ріпарія, Дора-Бальтеа, Тичино, Адда, Ольо. Два паводки: весняно-літній з максимумом в травні – червні і осінній з найвищим підйомом рівнів води в жовтні-листопаді. Середня витрата води 1460 м³/с, максимальна – 9000 м³/с, мінімальна – 380 м³/с. Нерідко в період дощів прориває дамби, що призводить до затоплення значних територій. Судноплавна на 540 км від гирла. Використовується для зрошення. На річці – міста: Кремона, Турін, П'янченца.

Пола – річка на Східноєвропейській рівнині (Новгородська обл., Росія). Бере початок з озера Вел'є, на північно-західних схилах Валдайської височини. Впадає в озеро Ільмень. Довжина 267 км. Живлення змішане. Замерзає в середині листопада – грудні, скресає в березні – квітні. Сплавна.

Поной – річка на Кольському півострові (Мурманська обл. Росія). Довжина 426 км, площа басейну 15,5 тис. км². Бере початок в західній частині височини Кейми, впадає в Біле море. В нижній течії порожиста. Середня витрата води 175 м³/с. Сплавна.

Пра – річка на Східноєвропейській рівнині (Рязанська обл., Росія), ліва притока р. Ока. Довжина 167 км, площа басейну 5,52 тис. км². Протікає по

Мещерській низовині. Середня витрата води $25 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна. В басейні річки – Окський заповідник.

Преголя – річка в Прибалтиці (Калінінградська обл. Росія). Довжина 187 км , площа басейну $15,5 \text{ тис. км}^2$. Утворюється злиттям річок Інструч і Анграпа, впадає у Віслинську затоку Балтійського моря. Шлюзована. Середня витрата води $90 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна від м. Черняховськ. З'єднана каналом з р. Німан. В гирлі – м. Калінінград.

Прип'ять – річка на Східноєвропейській рівнині (Білорусія, Україна), права притока р. Дніпро. Довжина 775 км , площа басейну $114,3 \text{ тис. км}^2$. Протікає по Поліській низовині в слабо вираженій долині з широкою заплавою; русло сильно звивисте, часто роздроблюється на рукави. Впадає в Київське водосховище. Живлення головним чином снігове. Замерзає на початку грудня, скресає в кінці березня. Головні притоки: праві – Стохід, Стир, Горинь, Уборть, Уж; ліві – Ясельда, Случ, Птич. Середня витрата води $448 \text{ м}^3/\text{с}$. З'єднана Дніпрово-Бузьким каналом з р. Західний Буг, Дніпрово-Німанським, Огінським (зараз не діє) з басейном р. Німан. Судноплавна до впадіння притоки р. Стохід. На річці міста: Пінськ, Петриків, Мозир, Наровля, Чорнобиль.

Проня – річка на Східноєвропейській рівнині (Рязанська і Московська обл. Росія), права притока р. Ока (басейн р. Волга). Довжина 312 км . Замерзає в кінці листопада, скресає в квітні. Судноплавна в низов'ях. На річці – м. Михайлів.

Проня – річка на Східноєвропейській рівнині (Білорусія), права притока р. Сож (басейн р. Дніпро). Довжина 170 км . Замерзає в кінці листопаду, скресає в кінці березня. В низов'ях судноплавна. На річці – м. Горки.

Протва – річка на Східноєвропейській рівнині (Московська і Калузька обл. Росія), ліва притока р. Ока. Довжина 282 км , площа басейну $4,62 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на Смоленсько-Московській височині. Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці березня. Середня витрата води $25 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – міста: Веря, Боровськ, Обнінськ.

Пруг – річка в південно-західній частині Східноєвропейської рівнини (Україна, Молдова), ліва притока р. Дунай. Довжина 967 км , площа басейну $27,5 \text{ тис. км}^2$. Бере початок в Східних Карпатах. До м. Чернівці тече у глибоко врізаній долині. Нижче долина розширюється. Живлення дощове і снігове. Замерзає в січні, взимку часто скресає і дає паводки при відлигах. Весняна повінь. Основні притоки: Раковець, Чугур (ліві); Черемош, Жіжія,

Бахлуй (праві). Середня витрата води $80 \text{ м}^3/\text{с}$. Максимальна витрата води в літні паводки до $5000 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в нижній течії до гирла притоки Леово. На Пруті розташовані міста: Коломия, Чернівці (Україна), Леово, Унгени (Молдова))

Псел – річка на Східноєвропейській рівнині (Курська обл. Росія, Сумська і Полтавська обл. Україна), ліва притока р. Дніпро. Довжина 719 км , площа басейну $22,8 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на Середньоруській височині, низов'я на Придніпровській низовині, впадає в Дніпродзержинське водосховище. Живлення переважно снігове. Замерзає в кінці грудня, скресає в кінці березня. Середня витрата води в 36 км від гирла $55 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – міста: Обоянь, Суми, Гадяч.

Птич – річка на Східноєвропейській рівнині (Білорусія), ліва притока р. Прип'ять. Довжина 421 км , площа басейну $9,47 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на Мінській височині, протікає в межах Полісся. Живлення в основному снігове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Основна притока – р. Оресса. Середня витрата води $48 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – Волчковичське водосховище. Сплавна.

П'яна – річка на Східноєвропейській рівнині (Нижньоновгородська обл., Росія), ліва притока р. Сула (басейн р. Волга). Довжина 436 км , площа басейну $8,06 \text{ тис. км}^2$. Протікає по Приволзькій височині. Відрізняється виключною звивистим руслом. По берегам зустрічаються карстові печерні провальні лійки. Середня витрата води $25 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в нижній течії. На П'яні – м. Сергач.

Пярну – річка в Прибалтиці (Естонія). Довжина 144 км , площа басейну $6,91 \text{ тис. км}^2$. Протікає по низовині, впадає в затоку Пярну Ризької затоки Балтійського моря. Середня витрата води в нижній течії $48,2 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – невеликі ГЕС; міста: Тюрі, Санді, П'ярну.

Рейн (нім. **Rhein**, франц. **Rhin**, нідерл. **Rhin**) – одна з великих річок Західної Європи (Швейцарія, Німеччина, Ліхтенштейн, Австрія, Франція, Нідерланди). Довжина 1320 км , площа басейну $224,4 \text{ тис. км}^2$. Бере початок в Альпах двома витокми, які називаються Передній Рейн (на висоті 2344 м) і Задній Рейн (на висоті 2902 м). Довжина ріки від злиття витоків 1162 км . Протікає через Боденське озеро, пересікає відроги Юрських гір і Шварцвальду, після чого тече по Верхньорейнській низовині. В середній течії проривається через Рейнські Сланцеві гори. Нижня течія – в межах Середньоевропейської рівнини, де русло в багатьох місцях обгороджено дамбами. Впадає Рейн в Північне море, утворюючи складну дельту.

Основні притоки: Ааре, Мозель, Маас (ліві); Неккар, Майн, Рур (праві). За характером течії Рейн ділиться на чотири ділянки: гірський Рейн, верхній, середній і нижній Рейн. В гірській частині режим альпійський з весняно-літньою повінню, з максимумом в червні – липні. В середній і нижній течії ріка багатоводна протягом усього року. Низька зимова межень з мінімумом в січні – лютому. Середня витрата води вище впадіння р. Ааре – $420 \text{ м}^3/\text{с}$, нижче – $980 \text{ м}^3/\text{с}$. На ділянці середньої течії витрата води майже подвоюється за рахунок впадіння притоків повноводних і зимою і літом. Середня витрата води біля м. Андер – $2310 \text{ м}^3/\text{с}$. Середня витрата води в нижній течії перед розділенням русла на рукави – $2500 \text{ м}^3/\text{с}$. Середньорічний стік Рейну біля 79 км^3 . Льодовий покрив утворюється тільки в окремі сурові зими. Рейн – важлива водна магістраль Західної Європи. Об'єм перевозок в нижній течії біля 100 млн. *t* в рік ($650 - 700$ суден щоденно). Судноплавство на 952 км від гирла до м. Базель. Загальна довжина водних магістралей біля 3000 км . Рейн з'єднаний каналами з ріками: Роною, Марною, Везером, Ельбою. На Рейні – міста: Базель (Швейцарія), Страсбург (Франція), Мангейм, Майнц, Бонн, Кельн, Дюссельдорф, Дуйсбург (Німеччина). В дельті – морський порт Роттердам (Нідерланди). ГЕС в Швейцарії, Франції, Німеччині.

Реут – річка в Молдові, права притока р. Дністер. Довжина 286 км , площа басейну $7,76$ тис. км^2 . Живлення в основному снігове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Середня витрата води в низов'ях $5,7 \text{ м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення. На Реуті міста: Бельци, Оргеїв.

Рона (Rhône) – річка в Західній Європі (Швейцарія, Франція). Довжина 812 км , площа басейну 90 тис. км^2 (за іншими даними 99 тис. км^2). Бере початок в Лепонтійських Альпах (Швейцарія) на висоті 1801 м , протікає через Женевське озеро і по Ронській низовині. Впадає в Ліонську затоку Середземного моря, утворюючи дельту з двома рукавами. Основні притоки: Сона (права), Ізер, Дюранс (ліві). Живлення льодовикове і дощове. Багатоводна протягом усього року. Середня витрата води $1780 \text{ м}^3/\text{с}$. На Роні та її притоках Ізер, Дюранс – каскади ГЕС (майже 70% загальної потужності ГЕС Франції). Судноплавна до гирла р. Ена. Притока Сона і канали з'єднують Рону з ріками Рейн, Сена, Луара. Використовується для зрошення. На річці – міста: Женева (Швейцарія), Ліон, Авіньйон, Арль (Франція).

Рось – річка на Східноєвропейській рівнині (Київська, Вінницька і Черкаська обл. Україна), права притока р. Дніпро. Довжина 346 км , площа басейну $12,6$ тис. км^2 . Бере початок на Придніпровській височині, впадає в

Кременчуцьке водосховище. В середній течії русло порожисте. Живлення в основному снігове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Середня витрата води $22,5 \text{ м}^3/\text{с}$. Дві ГЕС. На річці – міста: Біла Церква, Богуслав, Корсунь-Шевченківський.

Рубікон (лат. **Rubico**, італ. **Rubicone**) – річка в Італії, на півночі Апеннінського півострова. Бере початок на відрогах Апеннінських гір, впадає в Адріатичне море, на північ від м. Рюміні. До 42 р. до н. е. служила північним кордоном Італії. В 49 р. до н. е. Юлій Цезар з військами перейшов з Галлії через Рубікон і вторгнувся на територію Італії, почавши громадянську війну. Крилатий вираз «перейти Рубікон» означає що прийнято безповоротне рішення.

Руза – річка на Східноєвропейській рівнині (Московська обл., Росія), ліва притока р. Москва. Довжина 145 км, площа басейна 1,99 тис. км². Протікає по Смоленській і Московській височині. Середня витрата води біля м. Руза 13,1 м³/с. На Рузі та її притоці Озерна – водосховище. В басейн р. Руза (з 1977 р.) перекачується вода з Вадузького водосховища для покращання водопостачання м. Москва.

Рур (Ruhr) – річка в Західній Європі (Німеччина), права притока р. Рейн. Довжина 235 км, площа басейну 4,5 тис. км². Бере початок в горах Зауерланд, в низов'ях протікає по південній околиці Північно-Німецької низовини. Середня витрата води 70 м³/с. На Рурі і його притоках 13 водосховищ, є ГЕС. Судноплавна до м. Віттен, з'єднана каналом з р. Емс. Вздовж річки – Рурський вугільний басейн. На річці – м. Есен, в гирлі – порт Дуйсбург-Рурорт.

Саар, Сар (нім. **Saar**, франц. **Sarre**) – річка в Західній Європі (Франція, Німеччина), права притока р. Мозель (басейн р. Рейн). Довжина 246 км, площа басейну біля 7,4 тис. км². Утворюється злиттям річок Сар-Руж і Сар-Бланш, що беруть початок у Вогезах. Зимово-весняний максимум і літній мінімум. Судноплавна на 120 км від гирла. З'єднана Саарським каналом з каналом Рейн – Марна. В басейні Саарі – Саарсько-Лотаринський вугільний басейн. На річці – м. Саарбрюккен (Німеччина).

Сава (Sava) – річка на Балканському півострові (Словенія, Хорватія, Сербія), права, найбільш багатоводна, притока р. Дунай. Довжина 940 км, площа басейну біля 95 тис. км². Утворюється злиттям річок Горінська Сава і Бохиньська Сава, які беруть початок в масиві Триглав (Юлійські Альпи). Основні притоки: Купа, Ува, Врбас, Босна, Дрина (праві). До м. Загреб тече в горах, нижче – по південній околиці Середньодунайської низовини.

Весняна повінь, літня межень, осінні паводки. Середня витрата води $1670 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна майже на 600 км від гирла. В долині річки міста: Любляна, Загреб, Белград (в гирлі).

Савала – річка на Східноєвропейській рівнині (Тамбовська і Воронежська обл., Росія), права притока р. Хопер. Довжина 285 км . Протікає по Оксько-Донській рівнині. Живлення снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці квітня – початку березня.

Сакмара – річка в східній частині Східноєвропейської рівнини (Башкирія і Оренбурзька обл. Росія), права притока р. Урал. Довжина 798 км , площа басейну $30,2 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на хребті Уралтау (південний Урал). Долина річки в основному широка, лише місцями звужується до ущелини. Живлення головним чином дощове і ґрунтове. Замерзає в кінці листопада, скресає в середині квітня. Основні притоки: Салмиш, Великий Ік, Зілаір (праві). Середня витрата води в 55 км від гирла $144 \text{ м}^3/\text{с}$. В низов'ях судноплавна. На річці – м. Оренбург.

Сал – річка на Східноєвропейській рівнині (Ростовська обл. Росія), ліва притока р. Дон. Довжина 798 км , площа басейну $21,3 \text{ тис. км}^2$. Живлення в основному снігове. Влітку деколи пересихає на період від 8 до 200 діб. Замерзає в середині грудня, скресає в кінці березня. Середня витрата води біля $10 \text{ м}^3/\text{с}$. По Донському магістральному каналу в Сал подається вода з Цимлянського водосховища. Використовується для зрошення.

Салгір – річка на Кримському півострові (Україна). Довжина 204 км , площа басейну $3,75 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на північних схилах Головної гряди Кримських гір. Злившись з річкою Біюк-Карасу (Карасевкою) впадає (в багатководні роки) в затоку Сиваш. Середня витрата води в 23 км від гирла $2,3 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – Симферопольське водосховище. Салгір пересікається Північнокримським каналом. Використовується для водопостачання і зрошення. На річці – місто Сімферополь.

Самара – річка на Східноєвропейській рівнині (Оренбурзька і Самарська обл. Росія), ліва притока р. Волги. Довжина 594 км , площа басейну $46,5 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на височині Загальний Сирт, впадає в Саратовське водосховище. Живлення переважно снігове і ґрунтове. Влітку сильно міліє. Замерзає в листопаді, скресає в середині квітня. Велика права притока – Великий Кінель. Середня витрата води в середній течії біля $50 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – міста: Сорочинськ, Бузулук, в гирлі – Самара.

Самара – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Донецька і Дніпропетровська обл. Україна), ліва притока р. Дніпро. Довжина 320 км ,

площа басейну 22,6 тис. км². Бере початок у відрогах Донецького кряжу, впадає в Дніпропетровське водосховище. Живлення в основному снігове. Замерзає в першій половині грудня, скресає в середині березня. Середня витрата води в 48 км від гирла біля 17 м³/с. Судноплавна. На річці – м. Новомосковськ.

Самош, Сомеш (угорськ. **Szamjs**, рум. **Somes**) – річка в Румунії і Угорщині, ліва притока р. Тиса (басейн р. Дунай). Утворюється злиттям річок Сомешул-Маре і Сомешул-Мік. Довжина 411 км, площа водозбору 15,3 тис. км². Пересікає відроги Східних Карпат і масиву Бихор; нижня течія – по Середньодунайській рівнині. Характерні два підйоми води (березень - квітень, липень). Середня витрата води 114 м³/с. Сплавна. Використовується для зрошення. Судноплавна в нижній течії. На річці – міста: Клуж-Напока, Сату-Маре (Румунія).

Сан (San) – річка в Центральній Європі (південний схід Польщі), у верхів'ях погранична з Україною, права притока р. Вісла. Бере початок в Бескидах, пересікає Сандомирську низовину. Весняна повінь. Середня витрата води 125 м³/с. Сплавна, у верхів'ях – Солинське водосховище. ГЕС. На Сані – м. Перемишль.

Свір, Свір'я – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Ленінградська обл. Росії). Довжина 224 км, площа басейну 84,4 тис. км². Витікає з Онезького озера, впадає в Ладозьке озеро. Стік зарегульований Онезьким озером, Верхньосвірським і Нижньосвірським водосховищами. 2 великі ГЕС. Замерзає в кінці листопада – початку грудня, скресає в другій половині квітня. Середня витрата води 785 м³/с. Свір – частина Біломорсько-Балтійського водного шляху. На річці – міста: Подплрож'є, Лодійне Поле.

Свіслочь – річка в Білорусії (Мінська і Могилевська обл.), права притока р. Березина (басейн р. Дніпро). Довжина 297 км, площа басейну 5,16 тис. км². Бере початок на східному схилі центральної частини Білоруської гряди, тече по залісненій і заболоченій місцевості. Живлення змішане. Замерзає в грудні, скресає в другій половині березня. Середня витрата води в 88 км від гирла 24,3 м³/с. Стік зарегульований водосховищами (Заславським, Осиповечським та ін.) 3 р. Вілія (басейн р. Німан) по Вілейсько-Мінській системі подається вода для водопостачання м. Мінська.

Свіслочь – річка в Білорусії (Гродненська обл.), частково по кордону з Польщею, ліва притока р. Німан. Довжина 137 км. Протікає серед

Німанської низовини. Живлення змішане. Замерзає в 1-й половині грудня, скресає в 2-й половині березня.

Свіага – річка в східній частині Східноєвропейської рівнини (Ульяновська обл. і Татарія в Росія), права притока р. Волга. Довжина 375 км, площа басейну 16,7 тис. км². Бере початок на Приволзькій височині. Тече паралельно р. Волга, але в протилежному напрямку (з півдня на північ). Впадає в Свізьку затоку Куйбишевського водосховища. Живлення змішане. Замерзає в 2-й половині листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води в низов'ях біля 35 м³/с. Судноплавна на 62 км від гирла. На річці – м. Ульяновськ.

Северн (Savern) – річка у Великобританії. Довжина 310 км (з естуарієм 390 км), площа басейну 21 тис. км². Бере початок на Кембрійських горах, тече переважно по рівнинам. Впадає в Брістольську затоку Атлантичного океану. Витрата води біля 250 м³/с (коливаються від 10 до 520 м³/с.). Судноплавна від гирла до м. Арлі. Каналами зв'язана з річками Темзою, Трентом, низов'ями з Мерсі (Мерсея). Великі порти: Глостер і Ньюпорт (в естуарії).

Сейм – річка на Східноєвропейській рівнині (Курська обл. Росії; Сумська і Чернігівська обл. Україна), ліва притока р. Десна (басейн р. Дніпро). Довжина 748 км, площа басейну 27,5 тис. км². Бере початок на Середньо-Руській височині. Долина річки широка з численними старицями. Живлення переважно снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води 105 м³/с. В низов'ях – місцеве суднопластво. На Сеймі – міста: Курськ, Лігов, Рильськ, Путивль.

Сена (Seine) – річка в Західній Європі (Франція). Довжина 780 км, площа басейну 78,6 тис. км². Бере початок на плато Лангр, протікає в межах горбистої Шампанії, Паризького басейну, впадає в Сенську бухту протоки Ла-Манш, утворюючи естуарій. Живлення дощове з підвищеною водністю з листопаду до березня. Найнижчі рівні у вересні. Основні притоки: Марна, Уаза (праві). Середня витрата води біля Парижа 250 м³/с, в гирлі – 450 – 500 м³/с. Виникаючі деколи в долині річки паводки від зливових опадів викликають великі підйоми води і повені. У зв'язку з цим в басейні Сени створено кілька водосховищ. В нижній течії відчувається вплив припливів. Інтенсивне суднопластво нижче м. Труа (частково по обвідним каналам). З'єднана каналами з річками Шельда, Маас, Рейн, Сона, Луара. На Сені – міста: Париж (протягується вздовж річки на 50 км), Руан; в естуарії – морський порт Гавр.

Серьожа – річка на Східноєвропейській рівнині (Нижньогородська обл. Росії), права притока р. Теші (Басейн р. Ока). Довжина 185 км. Живлення переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні.

Синюха – річка на Східноєвропейській рівнині (Україна), ліва притока р. Південний Буг. Довжина 111 км (з р. Гнилий Тикич 241 км). Утворюється злиттям річок Гірський Тикич і Гнилий Тикич. Живлення снігове і дощове. Замерзає в грудні, скресає в березні. В гирлі – м. Первомайськ.

Сисола – річка в північній частині Східної Європи (Комі і Кіровська обл. Росії), ліва притока р. Вичерги. Довжина 487 км, площа басейну 17,2 тис. км². Бере початок на Північних Увалах. Головні притока: Лоп'я (права), Мала і Велика Визинга (ліві). Живлення снігове і дощове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води в 318 км від гирла біля 33 м³/с. Сплавна. В низов'ях судноплавна. На річці – м. Сиктивкар.

Сить – річка на Східноєвропейській рівнині (Тверська і Ярославська обл. Росії). Бувала притока р. Мологі (басейн р. Волга). На даний час впадає в Рибінське водосховище. Довжина 153 км. переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні.

Сіва – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Пермська обл. Росії), права притока р. Ками. Довжина біля 200 км. живлення снігове. Замерзає в другій половині жовтня, скресає в квітні. Сплавна.

Сітва – річка на Східноєвропейській рівнині (Єкаторинобурзька і Пермська обл. Росії), ліва притока р. Чусова. Довжина 493 км, площа басейну 19,7 тис. км². Бере початок на західній гряді Уральських гір, впадає в Чусовську затоку Камського водосховища. В нижній частині басейну річки розвинутий карст (Кунгурська печера). Живлення снігове і дощове. Замерзає в листопаді, скресає в 2-й половині квітня. Середня витрата води в 45 км від гирла 139 м³/с. Судноплавна на 74 км від гирла. Сплавна. На річці – м. Кунгур.

Сірет (рум. Siret, в Україні - Серет) – річка В Україні, Молдавії і Румунії, ліва притока р. Дунай. Довжина 743 км, площа басейну 47,6 тис. км². Бере початок двома витокami в північно-східній частині Східних Карпат, протікає по рівнинам Молдавії. Живлення снігове і дощове. Максимальні підйоми рівнів води в квітні; влітку – дощові паводки. Основні притоки – Бистриця і Бирлад. Середня витрата води в середній течії 185 м³/с, в гирлі – 300 – 500 м³/с. Судноплавна після впадіння р. Бирлад.

Случ – річка в західній частині Східноєвропейської рівнини (Хмельницька, Рівненська і Житомирська обл. України), права притока р. Горинь. Довжина 451 км, площа басейну 13,8 тис. км². Бере початок на Подільській височині, протікає в основному по Поліській низовині. Живлення в основному снігове. Замерзає в середині грудня, скресає в кінці березня. Середня витрата води в 42 км від гирла 45 м³/с. На Случі – міста Староконстантинів і Новоград-Волинський.

Снов – річка на Східноєвропейській рівнині (Брянська обл. Росії і Чернігівська обл. України), права притока р. Десна. Довжина 283 км. Живлення головним чином снігове. Замерзає в листопаді – грудні, скресає в квітні. В низов'ях судноплавна.

Сок – річка на Східноєвропейській рівнині (Самарська обл. Росії), ліва притока р. Волга. Довжина 364 км, площа водозбору 11,7 тис. км². Бере початок на Бугульмінсько-Белебеєвській височині. Живлення в основному снігове. Замерзає в грудні, скресає в квітні. Велика права притока – р. Кондурча. Середня витрата води в середній течії 16,4 м³/с. Судноплавна в низов'ях.

Сомма (Somme) – річка в західній Європі (північ Франції). Довжина 245 км, площа басейну 5,5 тис. км². Бере початок біля м. Сен-Кантен, тече переважно по рівнинах Пікардії, впадає в протоку Ла-Манш. Живлення дощове. Режим досить рівномірний. Середня витрата води 45 м³/с. Судноплавна в нижній течії; на решті протяжності русло каналізовано і шлюзовано. З'єднана каналом з притокою р. Сена – р. Уаза. На річці – м. Амьєн і Абвіль.

Сона (Saône) – річка в Західній Європі (південь Франції), права найбільша притока р. Рона. Довжина 482 км, площа басейну біля 30 тис. км². Бере початок на Лотаринзькому плато, тече на південь по рівнинах Бургундії. Типова рівнинна річка. Середня витрата води 400 м³/с. Судноплавна. З'єднана каналами з річками Луара, Сена, Марна, Мозель, Рейн. В гирлі – м. Ліон.

Соть – річка на Східноєвропейській рівнині (Ярославська обл. Росії). Довжина 152 км. Впадає в розширення р. Костроми, створене підпором вод р. Волги і греблею Нижньоновгородської ГЕС.

Стир – річка на заході Українського Полісся (Львівська, Волинська, Рівненська обл. Україна, Брестська обл. Білорусія), права притока р. Прип'ять. Довжина 494 км, площа басейну 12,9 тис. км². Бере початок на Подільській височині, тече по Волинській височині і Поліській низовині.

Живлення переважно снігове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Середня витрата води в 168 км від гирла 45 м³/с. Сплавна, судноплавна до м. Берестечко. На Стирі – м. Луцьк.

Стохід – річка на Українському Поліссі (Волинська обл. України) права притока р. Прип'ять. Довжина 188 км, площа басейну 3,15 тис. км². Протікає в межах Поліської низовини. Живлення переважно снігове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Середня витрата води 10 м³/с.

Струма, Стримон (грец. **Strymôn**) – річка на Балканському півострові (Греція, Болгарія). Довжина 415 км, площа басейну 17 тис. км². Бере початок в гірському масиві Вітоша, протікає у відрогих гір Рила і Пірії, впадає в затоку Орфану Егейського моря. Середня витрата води 80 м³/с. Використовується для зрошення. ГЕС. В долині річки – міста: Кюстенділ, Благоевград (Болгарія).

Судость – річка на Східноєвропейській рівнині (Брянська обл. Росія, гирло в Україні), права притока р. Десна. Довжина 208 км. Тече в Деснянському Поліссі. Замерзає в грудні, скресає в квітні.

Сула – річка на Східноєвропейській рівнині (Сумська і Полтавська обл. України), ліва притока р. Дніпро. Довжина 363 км, площа басейну 18,5 тис. км². Бере початок на Середньоросійській височині, впадає в Кременчуцьке водосховище. Живлення в основному снігове. Замерзає в грудні, скресає в квітні. Середня витрата води в 106 км від гирла 29 м³/с. Судноплавна від м. Лубни. На Сулі – м. Ромни.

Сула – річка на півночі Східної Європи (Архангельська обл. Росії), ліва притока р. Печора. Довжина 332 км. Бере початок на Тіманському кряжі. Русло звивисте, багато порогів. В низов'ях судноплавна.

Сула – річка на півночі Східної Європи (Архангельська обл. Росії), права притока р. Мезень. Довжина 194 км. Тече по заболоченій, покритій хвойним лісом місцевості. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня.

Сулинське гирло (Bratul Sulina) – середній (головний судноплавний) рукав дельти р. Дунай в Румунії, впадає в Чорне море. Довжина 84 км, русло на значному протязі спрямлено і поглиблено. Порт – Суліна.

Суна – річка в північно-східній частині Європи (Карелія в Росії). Довжина 280 км, площа басейну 7,67 тис. км². Витікає з озера Ківі-Ярвінга західно-Карельській височині, впадає в Кондопожську затоку Онезького озера. Протікає через кілька озер, численні пороги і водоспади (в тому числі Ківач). Живлення в основному снігове. Замерзає в листопаді, скресає в

квітні. Середня витрата води в 30 км від гирла 66 м³/с. Нижче основна частина стоку направлена по каналу до Кондопожської ГЕС. Сплавна.

Сура – річка на Східноєвропейській рівнині (Ульяновська, Пензенська і обл. і Мордовія в Росії), права притока р. Волга. Довжина 841 км, площа басейну 67,5 тис. км². Бере початок на західному схилі Приволзької височини. Основні притоки: Алатир, П'яна (ліві). Живлення головним чином снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води 260 м³/с. Судноплавна на 394 км від гирла. Сплавна. На річці – водосховище; міста: Сурськ, Пенза, Алатир, Ядрин, в гирлі – пристань – Васильсурськ.

Сухона – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Вологодська обл. Росії), ліва складова р. Північна Двіна. Довжина 558 км, площа басейну 50,3 тис. км². Витікає з Кубенського озера, стік з якого зрегульований греблею з судноплавним шлюзом. Береги у верхній течії (до гирла р. Вологда) низькі; в середній течії (до м. Тотьми) – височинні. Багато перекатів, зустрічаються пороги. В нижній течії на протязі 200 км високі (до 30 м). Основні притоки: Вологда, Лежа (праві), Уфтога (ліва). Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня. Сплавна (влітку бувають перерви зумовлені малою водою). Входить в Північно-Двінську водну систему. На Сухоні – міста: Сокіл, Тотьма, Великий Устюг.

Східний Манич – річка в південно-східній частині Східноєвропейської рівнини (Калмикія і Ставропольський край Росії). Довжина 141 км (з нижньою практично безстічною частиною 200 км), площа басейну 12,5 тис. км². Тече на більшій своїй частині по Кумо-Маничській западині, закінчується в Состинських озерах. Основна притока Калаус (права). Входить в Кумо-Маничську водну систему.

Сясь – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Новгородська і Ленінградська обл. Росії). Довжина 261 км, площа басейну 7,33 тис. км². Бере початок на Тіхвінській гряді Валдайської височини, впадає у Волховську губу Ладозького озера. Русло звивисте, порожисте. Живлення змішане. Замерзає в кінці листопада скресає в середині квітня. Середня витрата води в низов'ях 53 м³/с. Сплавна. Входить в склад Тіхвінської водної системи. В нижній течії судноплавна.

Тайн (Туне) – річка на півночі Англії. Довжина від витоків Північний Тайн 130 км. Впадає в Північне море, утворюючи вузький (100 – 400 м) естуарій довжиною до 30 км. Морські приливи створюють доступність для морських суден. Біля гирла – м. Ньюкасл.

Тана-Ельв, Тено-Йоки (норв. **Tanaelv**, фін. **Tenojoki**) – річка на півночі Скандинавського півострова (Норвегія і Фінляндія (на значному протязі погранична між ними). Довжина (від витоків р. Карас-Йокка) 360 км, площа басейну 16 тис. км². Протікає по горбистим рівнинам Фінмарка, впадає в Тана-фіорд Баренцового моря. Середня витрата води 150 м³/с. В низов'ях – судноплавна.

Тарн (Tarn) – річка в Західній Європі (Франція), права притока р. Гаронна. Довжина 375 км. Бере початок в Севеннах, тече по вапняковому плато Кос. Весняна повінь, осінні паводки. Судноплавна від м. Альба.

Тахо, Тежу (ісп. **Tajo**, португ. **Tejo**) – річка на Піренейському півострові (Іспанія і Португалія). Довжина 1010 км, площа басейну 81 тис. км². Бере початок в горах Універсалес, пересікає зі сходу на захід плоскогір'я Месета, в нижній течії – Португальську низовину, впадає в Атлантичний океан, утворюючи естуарій. Багатоводна з листопада до квітня. Середня витрата води на кордоні Іспанії і Португалії 438 м³/с, в нижній течії 380 м³/с. На річці водосховища і ГЕС. Використовується для зрошення. Судноплавна на 185 км від гирла. На Тахо – м. Толедо (Іспанія). В естуарії – м. Лісабон (столиця Португалії).

Тверца – річка на Східноєвропейській рівнині (Тверська обл. Росії), ліва притока р. Волга. Довжина 188 км, площа басейну 6,51 тис. км². За витік ріки приймають гирло Старо-Тверського каналу, який з'єднує Тверцу з р. Цной (басейн Балтійського моря). Живлення снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води 60 м³/с. Ріка шлюзована, входить в склад Вишневолодської водної системи.

Твід (Tweed) – річка в Шотландії. Довжина 163 км. Бере початок на Південно-Шотландській височині, впадає в Північне море. В низов'ях судноплавна. В гирлі – м. Берик (Беруїк).

Тибза – річка на Східноєвропейській рівнині (Костромська обл. Росії), ліва притока р. Кострома. Довжина 144 км. Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Сплавна.

Теза – річка на Східноєвропейській рівнині (Іванівська обл. Росії), ліва притока р. Клязьма. Довжина 172 км. Живлення снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Шлюзована і судноплавна від м. Шуя.

Темза (Thames) – найбільша річка Великобританії. Довжина 334 км, площа басейну 15,3 тис. км². Бере початок в півніжжі височини Котсуолд, протікає по Лондонському басейну, який представляє собою горбисту місцевість, впадає в Північне море, утворюючи естуарій. Підвищена

водність взимку (від дощів); характерні повені. В нижній течії – вплив морських припливів, під час яких річка доступна для океанських суден до Лондона. Середня витрата води $260 \text{ м}^3/\text{с}$. З'єднана каналами з іншими ріками. На Темзі – міста: Оксфорд, Лондон (протягується вздовж річки та її естуарію на 60 км).

Терешка – річка на Східноєвропейській рівнині (Ульяновська і Саратовська обл. Росії), права притока р. Волга. Довжина 286 км. Бере початок на східному схилі Приволзької височини. Живлення снігове і ґрунтове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні.

Тетерів – річка на Східноєвропейській рівнині (Житомирська і Київська обл. України), права притока р. Дніпро. Довжина 365 км, площа басейну 15,1 тис. км^2 . Бере початок на Волино-Подільській височині, протікає по Поліссю, впадає в Київське водосховище. Живлення переважно снігове. Замерзає в грудні, скресає в середині березня. Середня витрата води в 136 км від гирла $18,4 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в низов'ях. Сплавна. На річці – міста Житомир, Коростишев, Радомишль.

Теша – річка на Східноєвропейській рівнині (Нижньоновгородська обл. Росії), права притока р. Ока. Довжина 311 км, площа басейну 7,8 тис. км^2 . Бере початок на північному заході Приволзької височини. Протікає по Приволзькій височині і Оксько-Тешській низовині. В басейні розвинутий карст. Живлення переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата у верхів'ях $4 \text{ м}^3/\text{с}$. В низов'ях місцеве суднопластво. Сплавна. На річці – міста Лук'янів, Арзамас.

Тиса, Тісса (угорська **Tisza**, сербсько-хорватська **Tisa**) – річка в центрі Європи (Україна, Угорщина, Румунія, Сербія, Хорватія), ліва притока р. Дунай. Довжина 977 км (найдовша притока р. Дунай), площа басейну 157 тис. км^2 . Бере початок в південно-західній частині Лісистих Карпат (Східні Карпати) двома витокками – Чорна Тиса і Біла Тиса. У верхів'ях – до м. Сігет (Румунія) – гірська річка, в середній і нижній течії пересікає Середньо-дунайську низовину. Головні притоки: Самош, Керещ, Марош (ліві). Річище Тиси та її приток спрямлені і обваловані. Живлення змішане. В сурові зими замерзає на 2,5 місяці. Витрата води біля м. Сігет – $700 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна – $3800 \text{ м}^3/\text{с}$, мінімальна – $101 \text{ м}^3/\text{сек}$. Середня витрата річки $810 \text{ м}^3/\text{сек}$. Характерна весняна повінь і літні паводки. Використовується для зрошення і сплаву лісу. Біля с. Таласек (Угорщина) побудована гребля і водосховище. Судноплавна від м. Тисакарад, на ділянці Тисалекського водосховища – до м. Домбрад. На річці – міста: Хуст (Україна), Сігет (Румунія), Сольок, (Угорщина).

Тичино (Ticino, Tessin) – річка в південно-західній частині Європи (Швейцарія, Італія), ліва притока р. По. Довжина 250 км, площа басейну 7,2 тис. км². Бере початок в Лепонтійських Альпах, протікає через озеро Лаго-Маджоре, по виході з якого стає судноплавною (частково по системі штучних каналів), в низов'ях протікає по Паданській рівнині. Середня витрата води 319 м³/с. На річці – ГЕС. Міста: Беллінцона (Швейцарія), Павія (Італія).

Тібр (Tevere) – найбільша річка на Апеннінському півострові (Італія). Довжина 405 км, площа басейну 16,5 тис. км². Бере початок на схилах Фумайоло (Північні Апенніни), пересікає рівнину Марема, впадає в Тірренське море, утворюючи дельту. В період з листопада до січня – бурхливі паводки. Середня витрата води 260 м³/с. Використовується головним чином для зрошення. В нижній течії – нерегулярне суднопластво. На Тібрі – м. Рим.

Тихвінка – річка на півночі Східної Європи (Ленінградська обл. Росії), права притока р. Сясь (басейн Ладозького озера). Довжина 155 км. Є частиною Тихвінської водної системи. На річці – м. Тихвін.

Тулома – річка на Кольському півострові (Мурманська обл. Росія). Довжина 64 км, площа басейну 21,5 тис. км². Витікає з Нотозера. В гирлі, зливаючись з р. Колой, впадає в Кольську затоку Баренцового моря. Система Туломи складається з озер і річок: верхня частина – р. Нота, що впадає в Нотозеро і нижня – власне Тулома. Загальна довжина 300 км. Порожиста. Середня витрата води 255 м³/с. Сплавна. Дві ГЕС: Верхньотуломська і Нижньотуломська.

Тунджа (тур. Tunca) – річка на Балканському півострові (Болгарія, Туреччина), ліва притока р. Маріца. Довжина 405 км, площа басейну 7,9 тис. км². Бере початок в горах Стара Планина, протікає по Казанликській котловині і Фракійській низовині. Весняна повінь. Середня витрата води 40 м³/с. Використовується для зрошення. Водосховище в Болгарії. На річці міста: Ямбол (Болгарія), Едірне (Туреччина).

Турія – річка в Українському Поліссі (Волинська обл. Україна), права притока р. Прип'ять (басейн р. Дніпро). Довжина 184 км, площа басейну 2,9 тис. км². Бере початок в заболоченій улоговині на північних схилах Волинської височини. Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає на початку грудня, скресає в середині березня. Середня витрата води біля м. Ковель 4,1 м³/сек. На річці – м. Ковель.

Уаза (Oise) – річка в Західній Європі (Франція), права притока р. Сена. Довжина 302 км, площа басейну 16,6 тис. км². Бере початок в Арденах, протікає по Парижському басейну. Високий зимовий рі вень. Середня витрата води 95 м³/с. Судноплавна, з'єднана каналами з річками Маас, Сомма. На річці – м. Крей (Франція).

Уборть – річка на Східноєвропейській рівнині (Житомирська обл. Україна, Гомельська обл. Білорусія), права притока р. Прип'ять (басейн р. Дніпро). Довжина 256 км, площа водозбору 2,9 тис. км². Бере початок на північному сході Волино-Подільської височини, протікає по Поліссю. Живлення змішане. Середня витрата води 17 м³/с. Замерзає на початку грудня, скресає на початку березня. Сплавна.

Угра – річка на Східноєвропейській рівнині (Смоленська і Калузька обл. Росії), ліва притока р. Ока. Довжина 399 км, площа басейну 15,7 тис. км². Бере початок на Смоленсько-Московській височині. Живлення змішане. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води в 35 км від гирла біля 90 м³/с. Сплавна.

Уж – річка на Східноєвропейській рівнині (Житомирська обл. Україна) права притока р. Прип'ять. Довжина 256 км. Живлення снігове і дощове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Сплавна. На річці – м. Коростень.

Уз, Грейт-Уз (Ouse) – річка в Англії. Довжина 256 км. Бере початок на рівнині Мідленда, впадає в затоку Уош Північного моря. Русло на більшій своїй частині шлюзовано, каналізовано і місцями спрямлено. Судноплавна. Через верхів'я річки проходить канал, що з'єднує її з річками Темза і Тренд. На річці – м. Бедфорд.

Умба – річка на Кольському півострові (Мурманська обл. Росія). Довжина 120 км. Бере початок із Умбозера, протікає через Канозеро, впадає в Кандалакшську губу Білого моря.

Уме-Ельв (Ume älv) – річка на Скандинавському півострові (Швеція). Довжина 450 км, площа басейну 26,7 тис. км². Бере початок в Скандинавських горах, пересікає плоскогір'я Норланд, де протікає через низку озер і утворює пороги; впадає в Ботнічну затоку Балтійського моря. Середня витрата води 510 м³/с. Каскад ГЕС. Сплавна. Близько гирла – морський порт Умео.

Унжа (у верхів'ях – **Кема**) – річка на Східноєвропейській рівнині (Вологодська, Іванівська і Костромська обл. Росії), ліва притока р. Волга. Довжина 550 км, площа басейну 28,9 тис. км². Бере початок двома витокami на Північних Увалах, впадає в Унженську затоку Горьківського

водосховища. Долина в середній і нижній течії широка; правий берег високий (до 40 – 80 м), лівий – низинний, в нижній течії обидва береги низинні. Переважає снігове живлення. Замерзає в середині листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води $160 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в низов'ях. На річці – міста: Кологрив, Мантурово.

Упа – річка на Східноєвропейській рівнині (Тулська обл. Росії) права притока р. Ока (басейн р. Волга). Довжина 345 км, площа басейну 9,51 тис. км². Бере початок і протікає на Середньо-Руській височині. Тече в широкій долині. Живлення снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає в квітні. Середня витрата води в 89 км від гирла $40,2 \text{ м}^3/\text{с}$. Вдкористовується для водопостачання. Водосховище. На річці – м. Тула.

Урал (до 1775 р. **Яїк**) – річка на Південному Уралі і в Прикаспійській низині (Башкирія, Оренбурзька і Челябінська обл. Росія). Довжина 2534 км, площа басейну 231 тис. км². Бере початок на хребті Уралтау Південного Уралу, впадає в Каспійське море. На верхній ділянці (до м. Орськ) тече вздовж східних схилів Уралу, в основному у вузькій долині. Нижче м. Верхньоуральськ набуває риси рівнинної річки. В районі м. Магнітогорськ – водосховища. У верхній течії в Урал впадають: р. Таналік (права) і р. Ор' (ліва). Нижче м. Орськ річка пересікає Губерлінські гори і тече в ущелині на протязі 45 км. Нижче впадіння справа р. Сакмари ширина долини досягає кількох десятків км. На цій ділянці впадає зліва р. Ілек. В гирлі вона ділиться на два рукави: Яїцький і Золотий (судноплавний). Живлення снігове (80 %). Замерзає у верхній течії на початку листопада, в нижній в кінці листопада, скресає знизу вверх з кінця березня до середини квітня. Середня витрата води в низов'ях $400 \text{ м}^3/\text{с}$. Об'єм річного стоку 8 км^3 . 80% стоку проходить за весняну повінь, під час якого річка розливається в середній течії більше 10 км. В дельті на кілька десятків км. Водосховища: два біля м. Магнітогорськ, Іріклінське; Іріклінська ГЕС. Рибальство (осетер, севрюга, оселедець, судак). Судноплавна від м. Уральськ. На річці – міста: Верхньоуральськ, Орськ, Новотроїцьк, Оренбург.

Уршак – річка на Східноєвропейській рівнині (Башкирська респ., Росія), ліва притока р. Біла (басейн р. Волга). Довжина 205 км. Живлення в основному снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні.

Упа – річка, права притока р. Ока (Тулська обл. Росія). Довжина 345 км², площа басейну 9,51 тис. км². Протікає в межах Середньоруської височини. Середня витрата води в 89 км від гирла $40,2 \text{ м}^3/\text{с}$. Водосховище. На річці міста: Советськ, Тула.

Уса – річка в північній частині Східної Європи (Комі, Росія), права притока р. Печора. Довжина 565 км, площа басейну 93,6 тис. км². Бере початок на північно-західних схилах Полярного Уралу двома витокими: Мала і Велика Уса, тече по заболоченій низовині. Головні притоки: Воркута, Адзья, Колва (праві); Косью (ліва). Живлення снігове і дощове. Влітку і восени дощові паводки. Замерзає в жовтні – листопаді, скресає в травні – червні. Середня витрата води 1310 м³/с. Судноплавна на 325 км від гирла.

Уса – річка на Східноєвропейській рівнині (Самарська обл., Росія), права притока р. Волга. Довжина 148 км. Бере початок на східному схилі Привользької височини. У зв'язку з побудовою Волзької ГЕС біля м. Самара долина Уси в низов'ях затоплена.

Устя – річка на півночі Східної Європи (Архангельська обл. Росія), права притока р. Вага. Довжина 447 км, площа басейну 17,5 тис. км². Середня витрата води в 107 км від гирла 92,4 м³/с. Судноплавна на 97 км від гирла. В повінь сплавна.

Устя – річка на заході України (Рівненська обл.), права притока р. Горинь. Довжина 68 км, площа басейну 762 км². Бере початок з джерел на північному схилі Мізоцького кряжу. Живлення змішане з переважанням дощового. Замерзає в середині грудня, скресає в середині березня. Середня витрата води 1,5 м³/с. На річці – м. Рівне.

Уфа – річка в південно-східній частині Східноєвропейської рівнини (Челябінська, Свердловська обл., Башкирія, Росія), права притока р. Біла (басейн р. Кама. Довжина 918 км, площа басейну 53,1 тис. км². Бере початок на Середньому Уралі. У верхній течії – гірська річка, тече по вузькій долині; нижче впадіння Юрюзані долина розширюється. Головні притоки: Ай, Юрбань (ліві); Бісерть, Тюй (праві). Живлення переважно снігове. Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня – початку травня. Середня витрата води 388 м³/с. Судноплавна на 135 км вище Павловської ГЕС і на 170 км нижче. Сплавна. Використовується для водопостачання. На річці – м. Красноуфімськ, Уфа.

Уфюга – річка на півночі Східної Європи (Архангельська обл. Росія), права притока р. Північна Двіна. Довжина 247 км. Сплавна. В нижній течії судноплавна.

Ухта – річка на півночі Східної Європи (Комі, Росія), ліва притока р. Бжма (басейн р. Печора). Довжина 173 км. Сплавна (весною). В басейні родовища нафти.

Хафель (Havel) – річка в північно-західній частині Європи (Німеччина), права притока р. Ельба. Довжина 341 км, площа басейну 24,4 тис. км². Бере початок на Мекенбурському озерному плато, протікає по Північнонімецькій низовині через низку озер і водосховищ. Основна притока Шпрее. Середня витрата біля 80 м³/с. Судноплавна з допомогою каналів і шлюзів, з'єднана каналами з ріками Одер і Ельба. На річці – міста: Берлін, Потсдам, Бранденбург.

Хомора – річка на Східноєвропейській рівнині (Хмельницька і Житомирська обл. Україна), ліва притока р. Прип'ять (басейн р. Дніпро). Довжина 114 км, площа басейну 1,46 тис. км². Живлення дощове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Використовується для технічного водопостачання.

Хопер – річка на південному сході Європи (Пензенська, Саратовська, Воронежська і Волгоградська обл. Росія), ліва притока р. Дон. Довжина 979 км, площа басейну 61,1 тис. км². Бере початок на Приволзькій височині, тече по горбистій місцевості. Головні притоки: Сердоба, Бузулук (ліві); Ворона, Савала (праві). Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води 150 м³/с. Судноплавна від м. Новохоперск. На річці – міста: Балашов, Урюпінськ.

Хукар – річка на Піренейському півострові (Іспанія). Довжина 498 км, площа басейну 22,4 тис. км². Бере початок у відрогах Іберійських гір, пересікає плато Ла-Манча і Валенсійську низовину. Впадає в Середземне море. Паводки восени і весною. Середня витрата води біля 40 м³/с. Використовується для зрошення. На річці - кілька ГЕС.

Цільма (Цилма) – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Комі, Росія), ліва притока р. Печора. Довжина 374 км, площа басейну 21,5 тис. км². Бере початок на Тіманському кряжі. Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня – травні. Середня витрата води 234 м³/с. Судноплавна на 42 км від гирла. Сплавна.

Цна – річка на Східноєвропейській рівнині (Тамбовська обл., Росія), ліва притока р. Мокша (басейн р. Ока). Довжина 451 км., площа басейну 21,5 тис. км². Бере початок в 50 км на південь від м. Тамбов. Протікає по Оксько-Донській низовині. Живлення переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води в 139 км від гирла 46 м³/с. ГЕС. Шлюзована. Місцеве судноплавство. На річці – міста: Котовськ, Тамбов, Моршанськ, Сасово.

Чаган (Чеган) – річка на сході Європи (Оренбурзька обл. Росія; Казахстан), права притока р. Урал. Довжина 276 км. Утворюється злиттям Великого і Малого Чагана, які стікають з південних відрогів Загального Сирту. Русло звивисте, багато стариць. Живлення снігове.

Чарга – річка на Східноєвропейській рівнині (Самарська і Саратовська обл. Росія), ліва притока р. Волга. Довжина 243 км. Живлення в основному снігове. Влітку маловодна і у верхній течії розбивається на низку озер. Замерзає в листопаді, скресає в квітні.

Чепца – річка на Східноєвропейській рівнині (Пермська і Кіровська обл. Росія). Довжина 501 км, площа басейну 20,4 тис. км². Бере початок на Верхньокамській височині, в низов'ях пересікає В'ятський Увал. Живлення переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води в 85 км від гирла 130 м³/сек. Судноплавна на 135 км від гирла. Сплавна. На річці – міста: Глазов, Кірово-Чепецк.

Черемош – річка в Східних Карпатах (Івано-Франківська і Чернівецька обл. Україна), права притока р. Прут (басейн р. Дунай). Утворюється злиттям рік Білий і Чорний Черемош. Довжина 80 км, площа басейну 2,65 тис. км². Живлення переважно дощове. Літні паводки. Середня витрата води 33 м³/с, максимальна під час проходженні паводків більше 2000 м³/с.

Чермасан – річка на Східноєвропейській рівнині (Башкирія, Росія), ліва притока р. Білої (басейн р. Кама). Довжина 267 км. Живлення переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Пригирлова ділянка судноплавна.

Чір – річка на півдні Східноєвропейської рівнини (Ростовська і Волгоградська обл. Росія). Бере початок на сході Східно-Донської гряди, впадає в Цимлянське водосховище. Довжина 360 км, площа басейну 12,4 тис. км². Живлення переважно снігове. Замерзає в кінці листопада-початку грудня, скресає в другій половині березня.

Чусова (у верхів'ях – **Полуднева Чусова**) – річка на Уралі (Челябінська, Пермська обл. Росія), ліва притока р. Кама. Довжина 735 км, площа басейну 47,6 тис. км². Утворюється злиттям Західної Чусової і Полудневої Чусової, які беруть початок на східному схилі Середнього Уралу. У верхній течії долина річки широка, в середній – вузька каньйоноподібна, в нижній течії – типова рівнинна річка. Впадає в Чусовську затоку Камського водосховища. Більшість приток впадають справа: Межева Качка, Койва, Усьва; зліва – Ревда, Сілва. Живлення снігове і

дошкове. Замерзає в середині грудня, скресає в середині квітня. Середня витрата води $222 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна від м. Чусова. Сплавна. На річці – Волчихинське водосховище; міста: Первоуральськ, Чусовой.

Шайо (SaJó) – річка в Угорщині, права притока р. Тиса. Довжина 170 км. Під назвою Слана (Slaná) бере початок в Словачьких Рудних горах (Словаччина). Літні і осінні паводки.

Шаннон (Shannon) – найбільша річка в Ірландії. Довжина 368 км, площа басейну 15,7 тис. км². Бере початок з озера Шаннон-Порт, протікає переважно по рівнині через низку озер, впадає в Атлантичний океан, утворюючи естуарій довжиною до 100 км. Живлення дошкове. Середня витрата води біля 200 м³/с. Судноплавна до озера Лох-Аллен. Двома каналами зв'язана з м. Дублін. В гирлі – морський порт Ламерик.

Шаранта (Charente) – річка в Західній Європі (захід Франції). Довжина 360 км, площа басейну біля 10 тис. км². Бере початок на Центральному Французькому масиві, протікає по північній околиці Гароннської низовини, впадає в Біскальську затоку Атлантичного океану. Середня витрата води біля 140 м³/с. В нижній течії відчуває вплив морських припливів. Судноплавна. На річці – м. Ангулем. Близько до гирла – морський порт Рошфор.

Шексна – річка на Східноєвропейській рівнині (Вологодська обл. Росія). Довжина 139 км, площа басейну 19 тис. км². Вітікає з озера Біле, впадає в Шексінську затоку Рибінського водосховища. Замерзає в кінці листопада, скресає в квітні – на початку травня. Середня витрата води 178 м³/с. Стік зрегульований греблею Шексінського гідровузла, який створює підпор на озеро Біле. Входить в склад Волго-Балтійський водний шлях. У складі гідровузла – ГЕС.

Шеллефте-Ельф (Skellefte älv) – річка на Скандинавському півострові (північ Швеції). Довжина 410 км, площа водозбору 11,6 тис. км². Протікає через плоскогір'я Норланд, пересікає низку озер, утворюючи пороги і водоспади, впадає в Ботнічну затоку Балтійського моря. Середня витрата води біля 160 м³/с. Сплавна. Каскад ГЕС. Біля гирла – морський порт Шеллефтео.

Шелонь – річка в північній частині Східноєвропейської рівнини (Псковська і Новгородська обл. Росія). У верхів'ях тече по рівнині, потім по Прильменській низовині, впадає в озеро Ільмень. Довжина 251 км. Живлення змішане, переважно снігове. Замерзає в листопаді (деколи в

грудні), скресає на початку квітня. Судноплавна на 42 км від гирла. На річці – м. Порхів.

Шельма, Еско (голанд. **Schelde**, франц. **Escaut**) – річка в Західній Європі (Франція, Бельгія, Нідерланди). Довжина 430 км, площа басейну 35,5 тис. км². Протікає по рівнинах Фландрії, впадає в Північне море, утворюючи естуарій. Основні притоки Ліс, Рюпел. Середня витрата води біля 100 м³/с. В нижній течії відчувається вплив морських припливів. Судноплавна, до м. Антверпена піднімаються морські судна. Системою каналів зв'язана з ріками Сена, Сомма, Маас. На річці – міста: Гент, Антверпен (Бельгія).

Шіо (Sió) – річка в Угорщині, притока р. Шарвіза (басейн р. Дунай). витікає з озера Балатон. Довжина 75 км. Каналізована і шлюзована. Використовується для судноплавства. В її систему входить канал Капош.

Шоша – річка на Східноєвропейській рівнині (Московська і Тверська обл. Росія). Довжина 151 км (до затоплення низов'їв річки водами Волзького водосховища довжина ріки була 211 км). Бере початок на схилах Клинсько-Дмитрівської гряди. Живлення переважно снігове. Судноплавна.

Шпрее, Шпрее (Spree) – річка в Західній Європі (Німеччина), ліва притока р. Хафель (басейн р. Ельба). Довжина 398 км, площа басейну 10,1 тис. км². Бере початок в Судетах, на північному схилі Лужицьких гір, тече по Північно-Німецькій низовині. Весняна повінь. Судноплавна (частина водного шляху. Середня витрата води біля 40 м³/с. Судноплавна (частина водного шляху, що з'єднує річки Одер і Ельбу). На річці – міста: Берлін, Котбус.

Шуя – річка на Карельському півострові (Карелія, Росія). Довжина 192 км. Бере початок з озера Суоярви, впадає в Онезьке озеро. Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Сплавна.

Щара, Щара – річка в Білорусії, ліва притока р. Німан. Довжина 325 км, площа басейну 9,99 тис. км². Бере початок на Білоруській гряді, протікає по Німанській низовині. Живлення змішане. Замерзає в грудні, скресає в кінці березня. Середня витрата води в 63 км від гирла 31 м³/сек. Нижні 220 км ріки шлюзовані. З'єднана Огінським каналом (на даний час не діючим) з р. Ясельда (басейн р. Дніпро). На річці – місто Слонім.

Щугор – річка на західному схилі Північного Уралу (респ. Комі, Росія), права притока р. Печора. Довжина 302 км. В нижній течії рівнинна річка. Замерзає в середині листопада, скресає в травні. Сплавна.

Юг – річка на півночі Східноєвропейської рівнини (Вологодська і Кіровська обл. Росії), права складова р. Північна Двіна. Довжина 574 км, площа басейну 35,6 тис. км². Бере початок на Північних Увалах, у верхів'ях протікає в глибокій долині; нижче – долина з широкою заплавою розширюється до 8 – 10 км, багато островів. Живлення переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня. Притоки: Шарженга (ліва); Ентала, Пушма і Луза (праві). Середня витрата води 306 м³/сек. Нерегулярне судноплавство до м. Никольськ. Сплавна.

Юнган (Ljungan) – річка на Скандинавському півострові (Швеція). Довжина 370 км, площа басейну 12,9 тис. км². Бере початок на Скандинавських горах, пересікає плоскогір'я Норланд, протікає через низку озер, утворюючи водоспади і пороги. Впадає в Ботнічну затоку Балтійського моря. Середня витрата води 180 м³/сек. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Каскад ГЕС. Сплавна. Судноплавна в низов'ях. Біля гирла – морський порт Сундевалл.

Юснан (Ljusnan) – річка на Скандинавському півострові (Швеція). Довжина 440 км, площа басейну 19,8 тис. км². Бере початок на Скандинавських горах, пересікає плоскогір'я Норланд, протікає через низку озер, утворюючи пороги і водоспади; впадає в Ботнічну затоку Балтійського моря. Середня витрата води 290 м³/с. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Каскад ГЕС. Сплавна. Судноплавна на окремих ділянках.

Язьва – річка на західному схилі Північного Уралу (Пермська обл. Росії), ліва притока р. Вишери. Довжина 221 км. В низов'ях має рівнинний характер. Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня – початку травня. Сплавна.

Яйва – річка на Північному Уралі і Передураллі, ліва притока р. Кама (впадає в Камське водосховище). Довжина біля 300 км. Бере початок з південно-західних схилів хребта Кваркуш. Живлення снігове. Замерзає в першій половині листопада, скресає в другій половині квітня – на початку травня. Сплавна. У високу воду судноплавна на 105 км від гирла.

Яломіца (Ialomita) – річка в Румунії, ліва притока р. Дунай. Довжина 270 км. Бере початок в Південних Карпатах; до м. Тирговиште тече у вузькій ущелині, далі по Нижньодунайській низовині. Весняна повінь. Влітку місцями пересихає.

Янтра – річка на Балканському півострові (північ Болгарії), права притока р. Дунай. Довжина 285 км, площа басейну 7,8 тис. км². Бере початок в горах Стара Планина, пересікає південну частину Нижньодунайської рівнини. Середня витрата води 40 м³/с. Використовується для зрошення. ГЕС. На річці – міста: Габрово, Велико-Тирново.

Ясельна – річка на заході Білорусії, ліва притока р. Прип'ять (басейн р. Дніпро). Довжина 215 км. Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає на початку грудня, скресає в кінці березня. Дніпрово-Неманським каналом з'єднана з р. Щарою (басейн р. Німан). Сплавна.

Яуза – річка в центральній частині Східноєвропейської рівнини (Московська обл. Росія), ліва притока р. Москва. Довжина 34 км. Бере початок біля м. Митищі. На протязі 20 км протікає по північній і північно-східній частині Москви. Стік зрегульований, є греблі.

Річки Азії

Абакан – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), ліва притока р. Єнісей. Утворюється злиттям Великого і Малого Абакану, які беруть свій початок на північних схилах Західного Саяну і Абаканського хребта. Довжина 514 км (від витоків Великого Абакану), площа басейну 32 тис. км², середня витрата води 381 м³/с. Живлення снігове і дощове. Замерзає в другій половині листопада, скресає в кінці квітня. Використовується для сплаву лісу, в нижній частині для зрошення в Мінусінській котловині. Сплавна

Аган – річка в Північній Азії (Тюменська обл. Росія), ліва притока р. Тром'єган, близько до її впадіння в р. Об (деякі гідрографи вважають її притокою Обі). Довжина 544 км, площа басейну 32,2 тис. км². Бере початок в Сибірських Увалах, Протікає по сильно заболоченій тайзі Західносибірської низовини. Живлення головним чином снігове. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Середня витрата води біля 270 м³/с. Судноплавна на 400 км від гирла.

Адича – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), права притока р. Яни. Довжина 715 км, площа басейну 89,8 тис. км². Бере початок із західних схилів хребта Черського. Живлення в основному снігове і дощове. Замерзає в жовтні, скресає в кінці травня. Середня витрата води 500 м³/с. Утворює великі наледі. Судноплавна на 223 км від гирла.

Акдар'я – річка в Середній Азії (Узбекистан), правий рукав р. Зеравшан. Довжина 125 км. Пропускає 1/3 стоку Зеравшану. Сильно розмиває береги. З правого берега часті селеві потоки. Використовується для зрошення.

Аксай – річка на Північному Кавказі. Довжина 140 км. Бере початок на схилах Андійського хребта. Губиться в розливах (болотних просторах) не доходячи до р. Терек.

Аксу – річка в Середній Азії і Китаю, ліва складова р. Тарим. Довжина біля 400 км, площа басейну 28,5 тис. км². Протікає по Центральному Тянь-Шаню; нижня течія – на Кашгарській рівнині. Основна (права) притока р. Кошгар. Середня витрата води 208 м³/с. Літня повінь. Зрошує Аксуйський оазис.

Алазань – річка на Кавказі (Грузія, Азербайджан) Впадає в Мінгечаурське водосховище на р. Кура. Довжина 351 км, площа басейну 10,8 тис. км². Бере свій початок на схилах Великого Кавказу. Після виходу з гір протікає по широкій Кахетинській долині, впадає в Мінгечаурське водосховище. Живлення змішане. У верхів'ях типова гірська річка. Середня витрата води 98 м³/с. Використовується для зрошення. По схилам Алазанської долини – виноградники.

Алазея – річка в Північній Азії (Якутія, Росія). Довжина 1590 км, площа басейну 64,7 тис. км², Бере початок з кількох джерел на Алазейському плоскогір'ї. Русло дуже звивисте протікає по Колимській низовині, впадає в Східносибірське море двома рукавами, утворюючи бар. Живлення дощове і снігове. Замерзає в кінці вересня на початку жовтня, скресає в кінці травня на початку червня. Середня витрата води 300 м³/с. В долині модрина тайга і тундрова рослинність; дуже багато озер.

Алдан – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), права притока р. Лена. Довжина 2273 км, площа басейну 729 тис. км². Бере початок в гірській країні Станового вододілу, де тече у вузькій долині, нижче долина характеризується чергуванням широких і вузьких, каньйоноподібних, ділянок. В нижній течії долина сильно розширюється і річка розбивається на ряд проток; в заплаві багато стариць і заростаючих озер. Алдан впадає в Лену в 160 км нижче Якутська. Живлення снігове і дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає в травні. Головні притоки: Тимптон, Учур, Мая, Алах-Юнь, Хандига, Томпо (праві); Амга (ліва). Середня витрата води 5110 м³/с. Судноплавна на 1753 км від гирла. Багата рибою (осетер, харіус). Значні запаси гідроенергії. Судноплавство від гирла до пристані Томмот. Основні пристані: Томмот, Усть-Мая, Східна Хандига. В басейні великі родовища золота, слюди – флогопіта; в нижній течії – виходи кам'яного вугілля.

Алей – річка в Західній Азії (Алтай, Росія), ліва притока верхньої Обі. Довжина 858 км, площа басейну 21,1 тис. км². На більшій своїй частині

протікає серед Кулундинського степу, у верхів'ях – горах Алтаю. Живлення головним чином снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води $34 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 94 км від гирла. Використовується для зрошення.

Аллах-Юнь – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), права притока р. Алдан. Довжина 586 км , площа басейну $24,2 \text{ тис. км}^2$. Бере початок і протікає головним чином по Юдомо-Майському нагір'ю. Витрата води $169 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна у високу воду.

Амга – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Алдан. Довжина 1375 км , площа басейну $71,5 \text{ тис. км}^2$. Бере свій початок на північному схилі Алдано-Олекминського вододілу і протікає по плоскогір'ю висотою $600-1000 \text{ м}$. Нижня частина басейну лежить в межах Центрально-Якутської низовини. Річкова долина тут широка і неглибока, русло звивисте, особливо в нижній частині. Живлення річки снігове і дощове. Замерзає в середині жовтня, скресає в середині травня. Середня витрата води біля $190 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 472 км від гирла.

Амгуема – річка на північному сході Азії, на Чукотському півострові (Росія). Впадає в Чукотське море. Довжина 445 км , площа басейну $28,1 \text{ тис. км}^2$. Бере свій початок на Анадирському (Чукотському) хребті. Тече по широкій заболоченій долині. Порожиста. Середня витрата води $295 \text{ м}^3/\text{с}$. В басейні багато озер.

Амгунь – річка в Східній Азії (Хабаровський край, Росія), ліва притока Амуру. Довжина 723 км , площа басейну $55,5 \text{ тис. км}^2$. Бере свій початок двома витоками – Сулук і Аякіт – на схилах Буреїнського хребта. На більшій частині – річка типова рівнинна. Головна її притока – Німелен (ліва). Живлення в основному дощове. Замерзає на початку жовтня, скресає на початку травня. Середня витрата води $600 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 330 км від гирла. Багата рибою (кита, горбуша, осете р).

Амудар'я (у римлян – **Oxus**, у арабів – **Джейхун**) – річка в Середній Азії. Протікає по Таджикистану і Узбекистану частково по границі з Афганістаном. Довжина біля 2540 км (за іншими даними 2620 км). Площа басейну біля 227 тис. км^2 . Бере свій початок в Афганістані, на схилах Гіндукушу під назвою Вахджир, далі носить назву Вахандар'я, після зливання з р. Памір – Пянк. Після злиття з р. Вахш, носить назву Амудар'я. Впадає в Аральське море. Більша частина басейну розташована в хребтах Паміру з середніми висотами біля $5000-5500 \text{ м}$. Головні притоки Гунт, Бартанг, Язгулем, Ванч, Кізілсу, Кафірніган і Сурхандар'я (праві),

Кундуздар'я (ліва). Нижче гирла Сурхандар'я Амудар'я виходить на Туранську низовину і до гирла (на 1175 км) не має приток. Похили русла значні (0,013- 0,002) в гірській частині і невеликі (0,00056-0, 00011) в рівнинній. Після виходу на рівнинну частину тече серед пустельних просторів Кизилкумів і Каракумів. Русло нестійке, часто міняє своє окреслення, утворюючи протоки і острови. По берегам Амудар'ї (до Чарджоу) тягнуться тугайні ліси (зарослі тополі, тамариску, джїди, тростини). В низов'ях Амудар'я утворює дельту довжиною біля 100 км і площею біля 7 тис. км². В море впадає кількома рукавами – Талдик, Казакдар'я та інші. Приблизно 350 км від гирла зліва відходить сухе русло Кунядар'я, яке впадає в Сарикамишську котловину. Амудар'я одержує воду тільки з гірської частини басейну, в її стоці переважають талі (снігові і льодовикові) води, у зв'язку з чим бувають два підйоми рівнів: весною – від танення снігів, літом – від танення льодовиків (їх в басейні біля 400). Найвищі рівні і найбільші витрати води в червні-липні. Коливання рівнів 2-3 м. Середні витрати біля м. Керки 2000 м³/с, максимальна 9060 м³/с, мінімальна 420 м³/с, в гирлі 200 м³/с. Річний стік біля 38 км³. Річка виносить щорічно біля 100 млн. т завислих і 18 млн. т розчинених наносів. Середня каламутність води 2500-4000 г/м³. У верхні течії не замерзає. Тут утворюються тільки забереги (льодостав тільки вздовж берегів). В нижній течії (нижче м. Нукуса) льодостав буває 2-2,5 місяці. В річці водяться лопатоніс, шип, лосось вусач, жерех, сазан, маринка. Води Амудар'ї та її приток широко використовуються для зрошення.

Амур (монгольськ. **Хара-Мурен**, китайськ **Хейлунцзян**) – річка в Східній Азії, (на Далекому Сході Росії). Утворюється злиттям річок Шилки і Аргуні. Впадає в Амурський лиман Охотського моря. По течії (до впадіння р. Уссурі) проходить кордон між Росією і Китаєм. Довжина власне Амуру біля 2850 км (з Шилкою і Ононом біля 4440 км). Площа басейну 1855 тис. км². У верхів'ях Амур тече у вузькій долині з крутими схилами, тільки нижче гирла р. Кумари долина розширюється. Після впадіння р. Зеї Амур тече серед рівнинних просторів в широкій заплавної рівнині. Пересікаючи гори Малого Хінгану, долина звужується, береги стають високими, крутими. Нижче до гирла Амур тече в дуже широкій, з низькими берегами долині, розбиваючись на рукави утворюючи численні острови. Живлення в основному дощове. Середні витрати води в гирловій частині 17000 м³/с, біля м. Хабаровськ 10900 м³/с, максимальні (у літні паводки) 40 000 м³/с, мінімальні 345 м³/с. Весняна повінь внаслідок невеликих запасів снігу виражена слабо, зливається з паводками,

викликаними літніми дощами. Влітку нерідкі паводки. Скресає Амур в низов'ях в кінці квітня, у верхній течії на початку травня, замерзає відповідно в кінці листопада і початку листопада. Головні притоки: Сунгарі, Уссурі (праві); Зея, Бурея, Аргунь (ліві). Промислові риби: кета, горбуша, калуга (різновид білуги), сазан, сом, щука. Амур судноплавний по всій довжині. Головні пристані: Благовещенськ, Хабаровськ, Комсомольськ-на-Амурі, Миколаївськ-на-Амурі (Росія)..

Анабар (у верхів'ях **Велика Куонамка**) – річка в Північній Азії (Якутія, Росія). Довжина 939 км, площа басейну 100 тис. км². Бере свій початок на Анабарському плато (північна частина Середньосибірського плоскогір'я), де протікає у відносно вузькій долині з крутими обривистими берегами, серед модринової лісотундри. В нижній течії долина розширюється пересікає Північно-Сибірську низовину. При впадінні море Лаптевих вона утворює мілководний естуарій з численними мілинами, який лійкоподібно розширюється в сторону моря (Анабарська губа). Живлення річки снігове і дощове. Замерзає в кінці серпня, скресає на початку червня. Зимою на перекатах замерзає до дна. Головні притоки: Мала Куонамка і Уджа (справа). Середня витрата води 610 м³/сек. Великі рибні запаси (нельма, муксун, чір, сіг, ленок, омуль). Нерегулярне суднопластво.

Анадир – річка в Північній Азії (Магаданська обл. Росія). Довжина 1145 км, площа басейну 191 тис. км². Бере початок на Анадирському плоскогір'ї, де тече в вузькій долині і має характер гірської річки. Далше утворює складну мережу рукавів і протоків і впадає в затоку Племен Анадирського лиману. Басейн покритий рослинністю тундри та лісотундри. Головні притоки: Біла, Танюер (ліві); Майн (права). Живлення снігове. Замерзає на початку жовтня скресає в кінці травня. Середня витрата води 1680 м³/с. В нижній частині (до 570 км від гирла) – судноплавна (катери з баржами).

Ангара – річка в Північній Азії (Іркутська обл. і Красноярський край Росія), права притока р. Єнісей. Довжина 1826 км, площа басейну 1060 тис. км². Бере свій початок з озера Байкал. У верхній частині має добре розроблену долину, в середній частині, пересікаючи область розповсюдження трапів, утворює пороги: Братський, П'яний, Падунський, Довгий, Шаманський і багато шевер. В нижній течії відносно тихі плеси чергуються з численними шеверами і порогами (Аплінський, Мурський і Стрільківський). Головні притоки: Іркут, Китой, Біла, Ока, Тасівка (ліві); Ілим, Чадобець (праві). Середні витрати води у витокі 1920 м³/с, в гирлі

5100 м³/с. Замерзає в низов'ях в першій декаді листопада, у верхів'ях (Іркутськ) в середині січня. На порогах всю зиму залишаються полині. Скресає в верхів'ях на початку квітня, в нижній течії в кінці травня. На річці Іркутська, Братська, Усть-Ілімська, Богучанська ГЕС. Ангара багата цінними породами риб (стерлядь, осетер, харіус, нельма, налім). На річці – міста: Іркутськ, Ангарськ, Усол'є-Сибірське, Братськ, Усть-Ілімськ.

Ануй – річка в Північній Азії, ліва притока р. Об. Бере початок двома витоками – Чорний Ануй і Білий Ануй. Довжина 343 км (від витоку Білого Ануя). Живлення снігове і дощове. Замерзає на початку жовтня, скресає на початку квітня

Анюй – річка в Північній Азії (Якутія і Магаданська область Росія), права притока р. Колима. Утворюється злиттям Великого і Малого Анюя, які беруть початок на західному схилі Анадирського хребта. Довжина власне Анюя 8 км, Великого Анюя 693 км, Малого Анюя 738 км, площа басейну 107 тис. км². Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці вересня – початку жовтня, скресає в кінці травня-початку червня. В нижній течії Малий Анюй судноплавний. Багата рибою (муксун, нельма). Використовується для водопостачання.

Арагві – річка на Кавказі (Східна Грузія), ліва притока р. Кури. Утворюється злиттям Білої і Чорної Арагві, які беруть свій початок на Головному Кавказькому хребті. Довжина 66 км, площа басейну 2,74 тис. км². Живлення змішане. Середня витрата води 55 м³/с. Використовується для зрошення. По долині Білої Арагві проходить Военно-Грузинська дорога. В гирлі – місто Міхета.

Аракс – річка в Закавказзі (Азербайджан, Вірменія, Туреччина), права притока р. Кури. Довжина 1072 км, площа басейну 102 тис. км². Бере свій початок з північних схилів масиву Бінголь (Туреччина). Протягом 605 км слугує кордоном між Туреччиною та Вірменією й Азербайджаном. У верхів'ях це типово гірська річка; нижче, де вона вступає в Араратську рівнину, розбивається на кілька рукавів. Нижче Нахичевані протікає через низку ущелин, останні 150 км тече по Кура-Араксинській низовині. Головні притоки Араксу: зліва – Ахурян, Раздан (Занга), Арпа, Акер; справа – Котурчай, Карасу. Живлення змішане. Середня витрата води в низов'ях 285 м³/с. Річка щорічно виносить 16 млн. т наносів. Вода Араксу широко використовується на зрошення. На Араксі – гідротехнічний комплекс в створення якого приймали участь Радянський Союз та Іран.

Ардон – річка на Північному Кавказі (Росія), ліва притока р. Терек. Довжина 102 км. Бере початок з льодовиків Головного Кавказького хребта.

У верхів'ях має характер гірської річки. При виході на Північно-Осетинську рівнину має характер рівнинної ріки. Використовується для зрошення. По її долині проходить Воєнно-Осетинська дорога.

Арга-Сала – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Оленьок. Довжина біля 380 км. Протікає по Середньосибірському плоскогір'ю. Багато порогів викликаних виходами трапів.

Аргаскит (Непа) – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росії), ліва притока Нижньої Тунгуски. Довжина 580 км. Бере свій початок з вододілу витоків рік Нижньої і Підкам'яної Тунгусок і Кути – притоки Лени. Живлення в основному снігове і дощове. Скресає в травні, замерзає в жовтні. Придатна для сплаву лісу.

Аргунь – річка в Східній Азії (Далекий Схід, Росія), яка злившись з річкою Шилкою утворює ріку Амур. Бере початок на схилах Великого Хінгану (Китай) під назвою Хайлар. Довжина біля 1620 км, площа басейну 164 тис. км². В роки багаті атмосферними опадами, з'єднується з басейном озера Далайнор. Після виходу з гір тече в широкій (до 15 км) долині; нижче долина звужується, береги стають скельними, багато кам'яних перекатів. Притоки: справа – Геньхе, Нюерхе (Швидка); зліва – Газимур. Живлення в основному дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Середня витрата води 340 м³/с. Нерегулярне судноплавство. По річці проходить частина кордону між Китаєм і Росією.

Аргут – річка на Алтаю, права притока р. Катуні; утворюється зливанням річок Джасатер і Алаха (Ак-Алаха). Довжина 223 км. Живиться високогірними снігами і льодовиками. Замерзає в листопаді, скресає в квітні

Ардон – річка на Кавказі (Осетія, Росія), ліва притока р. Терек. Довжина 102 км, площа басейну 2,7 тис. км². Бере початок в льодовиках Великого Кавказу. Використовується для зрошення. На річці – місто Алагір. По долині річки проходить Воєнно-Осетинська дорога.

Арись – річка на півдні Казахстану, притока Сирдар'ї. Довжина 377 км. Живлення змішане. Зимою у верхній і середній течії, а в окремі роки і в нижній течії, не замерзає. Використовується для зрошення.

Арпа (Східний Арпачай) – річка в Закавказзі (Вірменія), ліва притока р. Аракс. Довжина 128 км, площа басейну 2,63 тис. км². Бере початок зі схилів Зангезурського хребта. В середній частині тече по густо заселеній котловині. Середня витрата води біля 25 м³/с. Води ріки використовуються для зрошення, в результаті чого літом стік води не доходить до Аракса.

Створений тунель для перекидання вод Арпи в озеро Севан. На річці курорт Джермук.

Атрек – річка в Західній Азії (Іран, частково на кордоні Ірану і Азербайджану). Довжина 669 км, площа басейну (гірської частини) 27,3 тис. км². Бере початок на схилах Копетдагу в Туркмено-Хорасанських горах, впадає в Каспійське море (тільки в повінь). Зливи викликають різкі підйоми рівнів води. Основна притока Сумбар (права). Використовується для зрошення.

Ахурян (Західний Арпачай) – річка в Закавказзі, ліва притока Араксу. Верхня течія у Вірменії, у нижній тече по кордону з Туреччиною. Бере початок з Арпилічського водосховища. Живлення снігове і підземне. У верхів'ях замерзає з грудня до березня, в середні течії льодохід, який викликає затори з високим підняттям рівнів води. Використовується для зрошення.

Аягуз – річка в Казахстані. Довжина 409 км. Утворюється злиттям Великого і Малого Аягуза, що стікають з хребта Тарбагатай. Впадає в озеро Балхаш. Літом в деякі роки пересихає. Використовується для зрошення.

Аянюрях – річка в північно-східній частині Азії (Магаданська обл. Росія). Один з витоків р. Колими. Довжина біля 200 км. Бере початок на схилах хребта Саричева. Зливаючись з рікою Кулу утворює річку Колиму.

Бадяріха (Падериха) – річка в Північній Азії (Якутія в Росії), права притока р. Індигірка. Довжина 550 км. Бере початок в Момських горах і протікає по Індигірській низовині.

Байхе – річка в Східній Азії (схід Китаю), одна із складових р. Хайхе. Довжина 560 км, площа басейну 280 тис. км². Протікає в горах Ляосі і по Великій Китайській рівнині. Судноплавна до м. Тунсянь (річний порт Пекіну). Використовується для зрошення.

Баксан, Азау – річка на Кавказі (Кабардино-Балкарська автономна республіка, Росія), права притока р. Малка. Довжина 173 км, площа басейну 6,8 тис. км². Бере початок з льодовиків в районі г. Ельбрус. На річці – ГЕС; міста: Тирниауз, Баксан. Верхів'я Баксану та її притоків – район альпінізму та гірськолижного спорту.

Балигичан – річка в північно-східній частині Азії (Магаданська обл. Росія). Права притока р. Колима. Довжина біля 300-350 км. Бере початок з відрогів Колимського хребта (Гидан). Живлення снігове і дощове. Має

швидку течію. Скресєє в кінці травня, замерзєє на початку жовтня.
Сплавна.

Баргузін – річка в Центральній Азії (Бурятія, Росія). Довжина біля 480 км, площа басейну 21,1 тис. км². Бере початок на схилах Південно-Муйського хребта (який в цьому місці носить назву Джергейського), протікає по Баргузінській котловині, впадає в Баргузінську затоку озера Байкал. Живлення дощове. Замерзєє в кінці жовтня, скресєє в кінці квітня. Середня витрата води 130 м³/с. Судноплавна в нижній течії на 204 км від гирла. Використовується для зрошення.

Баріто (Varito) – річка на південному сході острову Калімантан (Борнео), в Індонезії. Довжина біля 880 км, площа басейну біля 100 тис. км². Тече переважно по рівнині, впадає в Яванське море. Судноплавна в середній і нижній течії. В гирлі – порт Банжермасин.

Бартанг – річка в Середній Азії (Таджикистан), права притока Пянджа (верхів'я Амурдариї). Верхня течія носить назву Аксу, середня – Мургаб, нижче Сарезького озера Бартанг. Довжина всієї річкової системи 558 км (власне Бартанг – 133 км) площа басейну 24,7 тис. км². Пересікає Памір в глибоко врізаній долині. Бурхлива течія перешкоджає утворенню стійкого льодоставу. Живлення в основному снігове і льодовикове. Середня витрата води 128 м³/с. На річці – Шуджанська ГЕС.

Бахта – річка на в Північній Азії (Красноярський край, Росія), права притока Єнісею. Довжина 400 км. Тече по Середньосибірському плоскогір'ю. Живлення снігове і дощове, Замерзєє в середині жовтня, скресєє в середині травня.

Бейцзян – річка в Південній Азії (на півдні Китаю), одна із складових р. Сицзян. Довжина 468 км, площа басейну 45,9 тис. км². Тече в горах Наньлін і по горбистим рівнинам провінції Гуандун. Літні паводки. Судноплавна в нижній течії. Використовується для зрошення.

Березівка – річка в Північній Азії (в Якутія, Росія), права притока р. Колими. Довжина 517 км, площа басейну 24,8 тис. км². Протікає в межах Юкагірського плоскогір'я. Живлення снігове і дощове. Сплавна.

Бзибь – річка на Кавказі (Абхазія). Довжина 110 км, площа басейну 1,51 тис. км². Річка гірська, в її басейні розташоване гірське озеро Ріца, обвального походження. Недалеко від гирла річка виходить на рівнину і впадає в Чорне море. Живлення у верхів'ях снігове і льодовикове, нижче – дощове. Льодовий режим нестійкий.

Бигантай (Бутан тай) – річка в Північній Азії, (Якутія, Росія), ліва притока р. Яни. Довжина 586 км, площа басейну 40,2 тис. км². Бере початок на східному схилі Верхоянського хребта і протікає в його відрогах. Живлення снігове і дощове. Замерзає в кінці вересня, скресає в середині травня. Судноплавна на 120 км від гирла.

Бій-Хем (Великий Єнісей) – річка в Північній Азії (Тувінська респ., Росія), правий витік р. Єнісей. Довжина біля 605 км, площа басейну 56,8 тис. км². Бере свій початок в Східних Саянах з озера Кара-Балик і тече в східній частині Туви. Головні притоки: Тора-Хем, Хамсара, Сістіг-Хем (праві). Середня витрата води 584 м³/с. Судноплавна на 285 км від гирла, сплавна. Біля міста Кизил зливається з рікою Ка-Хем (Малий Єнісей) утворюючи Улуг-Хем (Верхній Єнісей)

Бікін – ріка в Східній Азії (Приморський і Хабаровський краї, Росія), права притока р. Уссурі. Довжина 375 км. Протікає в межах Сіхоте-Аліня. Живлення в основному дощове, частково снігове. Замерзає в середині листопада, скресає в середині квітня.

Біра Велика – річка в Східній Азії, ліва притока р. Амур (Росія). Довжина 424 км, площа басейну 9,6 тис. км². Утворюється злиттям рік Сутар і Кульдур в Бурейнському хребті. Тече в низовинній рівнині. Живлення в основному дощове. Дощі викликають різкі коливання рівнів води. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці квітня. Середня витрата води 107 м³/с.

Бірюса (Она) – річка в Північній Азії (Іркутська обл. і Красноярський край, Росія). Бере початок на північних схилах Східного Саяну двома витоками – Великою і Чорною (Малою) Бірюсою. Після злиття з р. Чуною (Удой) утворює річку Тасееву, яка впадає зліва в Ангару. Довжина 1012 км, площа басейну 55,8 тис. км². Живлення змішане з переважанням снігового. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня. Головні притоки: зліва – Тагул, Туманшет, Пойма, справа – Топорок. Середня витрата води 365 м³/с. Судноплавна в середній частині. Сплавна.

Бія – річка на Алтаю (Росія); злившись з річкою Катунь, утворює річку Об. Довжина 306 км, площа басейну 37 тис. км². Витікає з Телецького озера. У верхів'ях порожиста, яка тече у вузькій долині, нижче р. Лебідь долина розширюється. Живлення в основному снігове і дощове. Замерзає у верхів'ях в кінці листопада-початку грудня, в низов'ях в середині листопада, скресає у верхів'ях на початку квітня, в низов'ях в середині квітня. На окремих ділянках льодостав утворюється не щорічно. Середня

витрата води $472 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна, в нижній течії – судноплавна. На річці – місто Бійськ.

Бохапча – річка в північно-східній частині Азії (Магаданська обл. Росія), притока Колими. Довжина 280 км . Бере початок на Колимсько-Охотському вододілі. В нижній частині є пороги. Живлення змішане, в основному снігове. Замерзає на початку жовтня, скресає на початку жовтня.

Брахмапутра, Брампутра – річка на південному сході Азії (Китай, Індія, Бангладеш). Довжина 2900 км , площа басейну 935 тис. км^2 (до злиття з р. Великий Ганг і Мегхна – 506 тис. км^2). Бере початок на північних схилах Гімалаїв, тече на схід по південній частині Тибетського нагір'я (де називається Мацанг, Цангпо), проривається в ущелині Диханх через Гімалаї, потім тече на захід і південний захід по Бенгальській рівнині, утворюючи великий закрут. Впадає в Бенгальську затоку, утворюючи разом з Гангом і Мегхною спільну дельту, площею 80 тис. км^2 . Живлення в основному за рахунок мусонних дощів, танення снігу і льоду в Гімалаях. Середня витрата води біля $12\,000 \text{ м}^3/\text{с}$. Характерні літні підйоми рівнів води до $10 - 12 \text{ м}$, під час яких великі території на Бенгальській рівнині і на дельті затоплюються. Води Брахмапутри та її приток використовуються для зрошення. Річка судноплавна на 1290 км від гирла, до ущелини Диханг, на Тибетському нагір'ї – на окремих ділянках. На річці – міста: Шигацзе (Китай), Гувахаті (Індія).

Буря – річка в Східній Азії (Росія), ліва притока р. Амур. Утворюється від злиття Правої і Лівої Буреї. Довжина 630 км (від витоків Правої Буреї – 792 км), площа басейну $70,7 \text{ тис. км}^2$. Бере початок в північній частині Буреїнського хребта, де утворюється злиттям річок Права і Ліва Буря. На верхній ділянці це типова гірська річка, нижче долина розширюється до $4-6 \text{ км}$, pojawiaються острови. В низов'ях вступає в Зейсько-Буреїнську рівнину, де долина розширюється до 10 км ; низькі береги покриті дубовими лісами і луками. Живлення в основному дощове. Середня витрата води $940 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Основні притоки: Німан (права), Тирма (ліва). Ріка судноплавна до впадання р. Німан. Пристані: в низов'ях – Малинівка, у верхів'ях – Секунда.

Бурла – річка на Алтаї (Росія). Довжина 529 км . Бере початок на Приобському плато, закінчується ланцюгом пересихаючих озер в Кулундинському степу (оз. Тобольське, Аж-булат). Живлення снігове. Замерзає в кінці жовтня-початку листопада, скресає в середині квітня.

Бухтарма – річка на півдні Алтаї (Росія), права притока р. Іртиш.

Довжина 398 км, площа басейну біля 12,7 тис. км². Бере початок з льодовиків Південно-Алтайського хребта. У верхів'ях тече у вузькій долині. В нижній частині течія спокійна. Живлення змішане. Середня витрата води 214 м³/с. Замерзає в кінці листопада, скресає в другій половині квітня. Ріка сплавна.

Буюнда – річка в Північній Азії (Магаданська обл., Росія), притока р. Колими. Довжина 450 км. Бере початок на північно-західному схилі Колимського хребта. В нижній частині є пороги. Живлення снігове. Замерзає в жовтні, скресає в травні – початку червня.

Вагай – річка в Північній Азії (Тюменська обл., Росія), ліва притока Іртишу. Довжина 555 км, площа басейну 27 тис. км². Протікає в південній частині Західносибірської низовини. Живлення переважно снігове. Середня витрата води в 109 км від гирла 16 м³/с. Замерзає на початку листопада, скресає в середині квітня.

Ванч – річка в Середній Азії, права притока р. Пяндж (верхів'я Амудар'ї). Довжина 103 км, площа басейну 2,07 тис. км². Бере початок з льодовиків північного схилу Ванчського хребта. Протікає в межах Західного Паміру. Носить характер гірської багатоводної річки. Середня витрата води 50 м³/с.

Варзоб (Дюшамбедар'я) – річка в Середній Азії (Таджикистан), притока р. Кафірніган. Довжина 97 км, площа басейну 1,74 тис. км². Бере початок на південному схилі Гісарського хребта після виходу в Гісарську долину. Середня витрата води біля м. Душанбе 54 м³/с. Широко використовується для зрошення. На річці три ГЕС.

Васюган – річка в Північній Азії (Томська обл., Росія), ліва притока Обі. Довжина 1082 км, площа басейну 61,8 тис. км². Бере початок з боліт Васюганя. Протікає по Васюганській рівнині. Річка типово рівнинна із сильно звивистим руслом, у верхів'ях береги низькі, нижче гирла притоки Чертали висота берегів збільшується. В нижній течії багато островів і мілин. Впадає в р. Об кількома рукавами. Живлення снігове і дощове. Середня витрата води 345 м³/с. Замерзає на початку листопада, скресає в травні. Головні притоки: справа – Нюролька, Чижакпа, зліва – Ягильях. Судноплавна на 886 км від гирла. Сплавна.

Вах – річка в Північній Азії (Тюменська обл., Росія), права притока р. Об. Довжина 1124 км (за іншими даними 964 км), площа басейну 76,0 тис. км². Бере початок на заболоченому вододілі басейнів Обі і Єнісею.

Тече по Західносибірській низовині. Головні притоки: Куль-Еган, Сабун, Колик-Еган (праві); Мег-Тиг-Еган (ліва). Живлення снігове і дощове. Середня витрата води $665 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в кінці жовтня – початку листопада, скресає в кінці квітні-початку травня. Судноплавна на 453 км від гирла. Сплавна.

Вахш – річка в Середній Азії (Таджикистан), права складова р. Амудар'я. Довжина 524 км , площа басейну $39,1 \text{ тис. км}^2$. Утворюється злиттям річок Кизилсу і Муксу, які беруть початок на північному схилі Заалійського хребта, тече по Алайській долині, в межах Таджикистану одержує назву Сурхоб. Далше протікає по Вахшській долині, де широко використовується для зрошення. Живиться в основному високогірними снігами і льодовиками, менше дощовими водами. Середня витрата води в низов'ях $660 \text{ м}^3/\text{с}$. Води річки відрізняються великою каламутністю ($4,16 \text{ кг/м}^3$). Замерзає в листопаді, скресає в травні. Каскад ГЕС.

Велика – річка на південному заході Камчатки. Утворюється злиттям річок Бистра і Плотнікова. Впадає в Охотське море. Довжина 62 км (від витоку річки Бистої 272 км). Замерзає в листопаді-грудні, скресає в середині квітня. В низов'ях судноплавна.

Велика (або Онемен) – річка на північному сході Азії (Чукотський округ, Росія). Довжина 451 км , площа басейну 31 тис. км^2 . Утворюється злиттям річок Куїймвєєм і Кильвігейнаам, які беруть початок на схилах Корякського хребта. На Анадирській низовині розгалужується на численні рукави і протоки. Впадає в затоку Онемен Берингового моря. Живлення снігове і дощове. Середня витрата води $290 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в середині жовтня, скресає в кінці травня – на початку червня.

Велика Хета – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), ліва притока р. Єнісей. Довжина 646 км , площа басейну $20,7 \text{ тис. км}^2$. Протікає по північно-східній окраїні Західносибірської низовини. Судноплавна в низов'ях.

Велика Чукоч'я, Ревум-Руву – річка в Північній Азії (Якутська респ. Росія). Довжина 758 км , площа басейну $19,8 \text{ тис. км}^2$. Протікає по Колимській низовині, впадає в Східносибірське море. Взимку перемерзає. В басейні багато озер і боліт.

Великий Заб – річка на заході Азії (Туреччина), ліва притока р. Тигр. Довжина 473 км , площа басейну $26,2 \text{ тис. км}^2$. Протікає по горам і рівнинам Курдистану. Середня витрата води біля $400 \text{ м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення.

Великий Салим – річка в Північній Азії (Ханти-Мансійський округ Росія), ліва притока р. Об. Довжина 583 км, площа басейну 18,1 тис. км². Протікає по Західносибірській низовині. Середня витрата води біля 120 м³/с. Судноплавна на 210 км від гирла.

Великий Юган – річка в Північній Азії (Ханти-Мансійський округ, Росія), ліва притока р. Об. Довжина 1063 км, площа басейну 34,7 тис. км². Протікає по центральній частині Західносибірської низовини, впадає в Юганську протоку. Основна притока – Малий Юган (права). Замерзає в кінці жовтня – початку листопада, скресає в кінці квітня – початку травня. Середня витрата води 230 м³/с. Судноплавна на 457 км від гирла. Сплавна.

Вельмо – річка в Північній Азії (Росія), ліва притока р. Підкамінна Тунгуска. Довжина 319 км (за іншими даними 437 км). Живлення в основному снігове. Має ліву притоку р. Тея. Судноплавна до впадіння Теї.

Верхній Єнісей, Улуг-Хем, назва Єнісею від злиття Малого і Великого Єнісею до гирла р. Хемчика.

Верхня Ангара – річка в Центральній Азії (Бурятська респ. Росія). Довжина 438 км, площа басейну 21,4 тис. км². Бере початок на Байкало-Вітімському вододілі, впадає в озеро Байкал, утворюючи дельту. Середня витрата води 255 м³/с. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Судноплавна на 214 км від гирла.

Верхня Таймира – річка в Північній Азії, на Таймирському півострові (Долгано-Ненецький автономний округ, Росія). Довжина 567 км, площа басейну 50,4 тис. км². Бере початок в горах Бирранга, впадає в озеро Таймир. Середня витрата води 430 м³/с.

Верхня Тунгуска – назва нижньої течії р. Ангара.

Вітім (у верхів'ях **Вітімкан**) – річка в Забайкаллі. Довжина 1837 км, площа басейну 225 тис. км². Утворюється злиттям річок Вітімкан і Чина, які беруть початок на східному схилі Ікатського хребта. Верхня і середня течія в межах Вітімського плоскогір'я, місцями протікає в ущелинах. Нижня течія відділяє Північно-Байкальське нагір'я від Патомського нагір'я. Русло річки рясніє перекатами і порогами, з яких найбільш значні Парамський і Делной-Оронський. При виході з гір долина розширюється. Головні притоки: Конда, Каренга, Калакан, Калар і Бодайбо (праві); Ципа, Муя, Мамакан і Мама (ліві). Живлення переважно дощове. Повінь з травня до жовтня. Середня витрата води 2200 м³/с. Замерзає в кінці жовтня, скресає в другій половині травня. В нижній частині (на протязі біля 300 км) судноплавна. На річці – місто Бодайбо

Вілою – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Лена.

Бере початок на Середньосибірському плоскогір'ї, тече в межах Красноярського краю Росії. Довжина 2650 км, площа басейну біля 454 тис км². У верхів'ях має повільну течію, звивисте русло. Нижче, при вході в область розвитку трапів, приймає характер гірської порожистої річки і тече у вузькій долині в скелястих, місцями прямовисних, берегах. Нижня частина протікає в межах Центрально-Якутської низовини. Тут вона має низькі береги, русло розбито на численні протоки. Живлення у верхів'ях головним чином снігове, в середній і нижній течії снігове і дощове. Середня річна витрата води в гирлі 2300 м³/с (за іншими даними 1480 м³/с). Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці травня. Головні притоки: Чона (права), Марха і Тюнг (ліві). В басейні родовища алмазів, залізної руди, бурого вугілля, солі, фосфоритів, золота. Річка багата рибою: осетер, таймень, лінок, нельма. Судноплавна на відстані 1317 км від гирла. ГЕС. Основні пристані: Сунтар, Нюрба, Вілоюськ.

Воротан (Баргюшат) – ріка на Закавказзі (Вірменія), ліва притока Аракса. Довжина 178 км, площа басейну 5,65 тис км². Бере початок з Карабаського нагір'я. Тече в долині, що розширюється до 700-800 м, то у вузьких каньйонах. Живлення ґрунтове і снігове. Середня витрата води в 65 км від гирла 20 м³/с. Льодовий режим нестійкий.

Гавасай – річка в Середній Азії, притока р. Сирдар'я. Довжина 98 км. Бере початок на південному схилі Чаткальського хребта. Вода використовується для зрошення.

Газімур – річка в Забайкаллі (Читинська обл. Росія). Довжина біля 575 км. Бере початок з Нерчинського хребта.

Ганг, Ганга – річка, на Індійському півострові (головним чином в Індії, а також в Бангладеш). Довжина біля 2700 км, площа басейну 1120 тис км². Бере початок в Гімалаях, протікає по східній частині Індогоанської рівнини, впадає в Бенгальську затоку, утворюючи спільну дельту з ріками Брахмапутра і Мегхна. Основні притоки: Джамна, Сон, Дамодар (праві); Гоматі, Гахагра, Гандак, Косі (ліві). Режим мусонний, літня повінь з підйомами рівнів до 15 м. Середня витрата води 13 000 м³/с. На 300 км від гирла розповсюджується вплив морських припливів. Судноплавна на 1450 км від гирла, до підніжжя Гімалаїв. Ганг і його численні притоки використовується для зрошення. На річці – міста: Аллахабат, Варанасі, Патна. В дельті – морський порт Калькутта. Ганг у індусів вважається священною річкою, на його берегах – місця релігійного паломництва.

Гандак – річка в Непалі та Індії, ліва притока р. Ганг. Довжина 650 км, площа басейну 44,3 тис. км². Бере початок в Гімалаях, тече переважно по Ганській рівнині. Середня витрата води 800 м³/с, влітку під час частих паводків до 15 000 м³/с. Використовується для зрошення. В низов'ях судноплавна. В гирлі – місто Хаджипур (Індія).

Ганьцзян – річка на південному сході Китаю. Довжина 760 км, площа басейну біля 82 тис км². Бере початок в горах Наньлін, тече переважно на північ по міжгірній рівнині, впадає в озеро Поянху. Літня повінь. Середня витрата води біля 2300 м³/с. Судноплавна і лісосплавна. На річці – міста: Ганьчжоу, Наньчан.

Гілгіт – річка на півночі Індії, права притока р. Інд. Довжина біля 450 км, площа басейну 26 тис км². Протікає у відрогих Гіндукушу і Каракорума. В долині річки – Гілгітський оазис.

Гільмент, Хільменд – річка в Афганістані (низов'я в Ірані). Довжина 1150 км, площа басейну біля 500 тис км² (значна частина басейну в пустелі, яка не має поверхневого стоку). Бере початок в горах Гіндукушу, протікає по пустинним рівнинам Дашті-Марго і Регістан. Впадає в безстічні озера Хамун, утворюючи дельту. У верхів'ях багатоводна. Весняно-літня повінь. Середні витрати води 400 – 500 м³/с. Використовується для зрошення.

Годаварі, Годі – річка на Індійському півострові (Індія). Довжина 1450 км, площа басейну 290 тис км². Бере початок в Західних Гатах, пересікає Деканське плоскогір'я, впадає в Бенгальську затоку, утворюючи дельту. Живлення дощове, режим мусонний, літня повінь. Середня витрата води 3500 м³/с, максимальна більше 40 000 м³/с. Судноплавна в середній течії і в дельті, де з'єднана каналом з дельтою р. Крішна. Використовується для зрошення. ГЕС. На річці – місто Раджамандрі.

Гульча (в низов'ях – **Куршаб**) – річка в Середній Азії (Киргизія), ліва притока Карадар'ї (басейн Сирдар'ї). Довжина 185 км. Бере початок на північному схилі Алтайського хребта. Влітку води річки часто не доходять до Карадар'ї, у зв'язку розбиранням води на зрошення.

Гунт – річка в Середній Азії (Таджикистан), права притока р. Пяндж. Довжина 296 км (за іншими даними 313 км), площа басейну 13,7 тис. км². Під назвою Алічур бере свій початок на північних схилах Південно-Алічуйського хребта в Східному Памірі і тече до озера Яшилкуль. По виході з озера під назвою Гунт протікає між Рушанським і Шугнанським хребтами. Середня витрата води 106 м³/с. В гирлі – місто Хорог.

Гхагхра, Гогра (у верхів'ях **Карналі**) – річка в Індії, Непалі і Китаю, ліва притока Ганга. Довжина 950 км, площа басейну 127,7 тис. км². Бере початок на Тибетському нагір'ї, пересікає Гімалаї, протікає по Індо-Ганській низовині. Режим мусонний. Весняно-літня повінь. Часті паводки. Середня витрата води 1800 м³/с. Використовується для зрошення. Судноплавна в нижній течії. На річці – місто Файзабад (Індія).

Дамбі (Харі) – річка на о. Суматра в Індонезії. Довжина біля 600 км. Бере початок на східних схилах хребта Барисан, впадає в протоку Берхала. Судноплавна для морських суден в нижній течії.

Даубіхе – річка в Східній Азії (Приморський край, Росія), ліва притока р. Уссурі (басейн р. Амур). Довжина біля 281 км; Зливаючись з р. Улахе утворює р. Уссурі. Бере початок на південних відрогах гір Сіхоте-Алінь. Тече в широкій долині. Сплавна. На річці – місто Арсенєв.

Дамодар – річка в Індії, в штатах Бідар і Західна Бенгалія, права притока Гангу. Довжина біля 580 км, площа басейну 20 тис. км². Бере початок на плато Чхота-Нагпур, протікає по східній частині Індо-Ганської низовини, впадає в Хухлі – правий рукав дельти Гангу. Літні паводки. Середня витрата води 330 м³/с. Судноплавна на рівнинній частині. В басейні ГЕС, зрошувальні канали. Долина річки – один з важливих індустріальних районів Індії (ГЕС, добування вугілля, металургія, машинобудування).

Дем'янка – річка в Північній Азії (Тюменська обл. Росія), права притока р. Іртиш. Довжина 1160 км, площа басейну 34,8 тис. км². Протікає по Західносибірській низовині. Русло звивисте. Середня витрата води 156 м³/с. Замерзає в жовтні – листопаді, скресає в травні. Судноплавна на 211 км від гирла. Сплавна.

Джамна, Ямуна – річка в Індії, права, найдовша, притока р. Ганг. Довжина 1384 км, площа басейну 351 тис. км². Бере початок з льодовиків хребта Заскаб в Гімалаях, протікає головним чином по Ганській рівнині. Найбільша притока – р. Чамбал. Літня повінь від мусонних дощів, часті паводки. Середня витрата води 2500 м³/с. Від річки відходять численні зрошувальні канали. На річці – міста: Делі (початок судноплавства), Агра, Аллахабат.

Джейхан (Geyhan) – річка на південному сході півострова Мала Азія (Туреччина). Довжина 474 км, площа басейну 21,2 тис. км². Бере початок в горах Вірменського Тавра, протікає через низовину Чукурова, впадає в затоку Іскандерун Середземного моря, утворюючи дельту. Зимова повінь.

Середня витрата води біля 230 м³/с. Несудноплавна. Використовується для зрошення. В долині – місто Джейхан

Джелам, Джелум – річка в Індії і Пакистані, одна з п'яти головних рік Пенджабу (П'ятиріччя), права притока р. Ченаб. Довжина біля 810 км, площа басейну 55,3 тис. км². Бере початок в хребті Пір-Панджал, пересікає Кашмірську долину і Північно-Західні Гімалаї, тече по рівнинам Пенджабу. Середня витрата води біля 900 м³/с. В нижній і середній частині судноплавна. Живить густу мережу зрошувальних каналів. На річці столиця Кашміру – м. Сринагар.

Джіда – річка в Забайкаллі, ліва притока р. Селенга (Росія). Довжина 567 км, площа басейну 23,5 тис. км². Бере початок на південних схилах західної частини хребта Хамар-Дабан. У верхів'ях – бурхливий порожистий потік, тече у вузькій каньйоноподібній долині. Нижче звужені ділянки чергуються з розширеними. Середня витрата води 60 м³/с. Схили долини заліснені. Сплавна.

Дзобхан – річка в Центральній Азії (захід Монголії). Довжина 808 км, площа басейну 71,2 тис. км² (з басейном р. Кобро 130 тис. км²). Бере початок в горах Хангаю, протікає в степах і пустелях Котловини Великих озер, впадає в озеро Хіргіс - Нур через озеро Айра - Нур. Середня витрата води після виходу з гір 60 м³/с.

Дігул (Digul) – річка на півдні острова Нова Гвінея, в Західному Іріані (Індонезія). Довжина біля 600 км, площа басейну біля 23 тис. км². Бере початок в горах Джаявіджая, протікає по заболоченій низовині, впадає в Арафурське море. Повноводна протягом усього року. Середня витрата води біля 1600 м³/с. Судноплавна.

Діяла – річка в Ірані і Іраку, ліва притока р. Тигр. Довжина (від витoku р. Сирван) 440 км, площа басейну більше 30 тис. км². Бере початок в горах Загрос, тече по Месопотамській низовині. Середня витрата води 130 м³/с. Використовується для зрошення. Судноплавна під час повеней до м. Баакуба (Ірак).

Дудинга – річка в Північній Азії, на Таймирському півострові (Долгано-Ненецький авт. округ Росія), права притока р. Пясіни. Довжина 687 км, площа басейну 33,1 тис. км². Протікає по Північносхідній низовині. Середня витрата води 455 м³/с. Судноплавна на 150 км від гирла.

Дулгалах – річка в Північній Азії (Якутська респ. Росія), ліва складова р. Яна. Довжина 507 км, площа басейну 27,3 тис. км². Бере початок на північному схилі Верхоянського хребта, протікає по Янському плоскогір'ю.

Середня витрата води біля 120 м³/с. Судноплавна на 174 км від гирла. Сплавна.

Едзін-Гол – річка в Китаю. Див. Жошуй. Довжина біля 900 км. Бере початок в горах Наньшань, впадає кількома рукавами в озеро Гашун-Нур і озеро Сого-Нур. Взимку і влітку сильно міліє.

Ель-Асі, Нахр-ель-Асі (антична назва **Оронт**) – річка в Передній Азії (Ліван, Сирія, Туреччина). Довжина 571 км, площа басейну 22,5 тис. км². Бере початок в долині Бекаа, протікає через озеро Хомс і по дніщу грабена Ель-Габ, впадає в затоку Антак'я Середземного моря. Підвищена водність взимку. Середня витрата води біля 80 м³/с. Використовується для зрошення. В долині річки – міста: Хомс, Хама (Сирія), Антак'я (Туреччина).

Емба – річка на півдні Уральських гір (Актюбінська і Гур'євська обл. Казахстан). Довжина 712 км, площа басейну 40,4 тис. км². Бере початок на західних схилах Мугоджарських гір, тече по Підуральському плато і Прикаспійській низовині серед сухих степів, де перетворюється в ланцюг озер, з'єднаних протоками тільки в повінь. В сухі роки не доходить до Каспійського моря. Головна притока – р. Темир (права). Живлення в основному снігове. Замерзає в листопаді, скресає на початку квітня. Середня витрата води в 152 км від гирла 17,5 м³/с. Використовується для зрошення.

Еміль-Ірмак – річка на півострові Мала Азія (північ Туреччини). Довжина 416 км. Бере початок в Східно-Анатолійських горах, впадає в Чорне море, утворюючи дельту (півострів Чаршамб). Маловодна, відрізняється різкими коливаннями рівнів.

Євфрат (арабське **Шатт-ель-Фурат**) – річка на Близькому Сході (Туреччина, Сирія і Ірак). Довжина (від витоків р. Мурат) 3065 км, площа басейну біля 673 тис. км². Утворюється від злиття рік Мурат і Карасу, які беруть початок на Вірменському нагір'ї, прориває Тавр і пересікає Месопотамську низовину. З'єднуючись з р. Тигр, утворює спільне русло Шатт-ель-Араб. Живлення снігове і дощове. Весняна повінь, літня межень. Більш багатоводна в середній течії, в нижній багато води витрачається на випарування і зрошення. Найвищі рівні взимку і весною, влітку сильно міліє. Середні місячні витрати води біля м. Хіт міняються від 260 м³/с у вересні до 1790 м³/с в травні (середня 840 м³/с). Нижче по течії витрати зменшуються до 300 – 400 м³/с. Використовується для зрошення (вздовж берегів на Месопотамській низовині – низка оазисів). На Євфраті –

гідровузли Кебан (Туреччина), Табка (Сирія). Судноплавна від гирла до м. Хіт, по Шатт-ель-Арабу піднімаються морські судна. Межиріччя Євфрату і Тигра – один з найдавніших осередків цивілізації, де знаходились держави Ассирія, Вавилон. На берегах Євфрату було розташоване місто Вавилон.

Слогуї – річка в Сибіру (Красноярський край і Тюменська обл. Росія), ліва притока Єнісею. Довжина 464 км, площа басейну 25,1 тис. км². Бере початок близько верхів'їв р. Таз. Протікає в східній частині Західносибірської низовини. Середня витрата води біля населеного пункту Келлог 144 м³/с. Судноплавна в нижній течії, на 170 км від гирла. Сплавна.

Єнісей (по евенкійськи – **Іоанеси** – велика річка) – ріка в Північній Азії (Красноярський край Росія). Протікає по границі Західного і Східного Сибіру. Довжина 4130 км (враховуючи за початок витік р. Великий Єнісей). Площа басейну 2580 тис. км². Єнісей утворюється від злиття Великого Єнісею (Бій-Хем) і Малого Єнісею (Ка-Хем). Витоки Великого Єнісею лежать у відрогам Східних Саян (Тувинська обл. Росія) на висоті біля 1500 м. Впадає Єнісей в Єнісейську затоку Карського моря. В межах Тувинської котловини спокійні плеси чергуються з порожиистими ділянками. Ширина русла річки міняється від 100 до 600 м. Між гирлом р. Демчик і пристанню Означене Єнісей прорізає Західні Саяни. Долина тут вузька, утворює скелястий каньйон (ширина біля 100 м). В руслі чергуються численні кам'яні перекати і пороги (Дедушкін, Джойський та ін.). В середній течії (нижче пристані Означене) Єнісей вступає в широку Мінусінську котловину. Тут долина сильно розширюється а в руслі (шириною до 500-800 м) появляється багато островів. Між містами Мінусінськ і Красноярськ Єнісей тече одним руслом. Біля Красноярська на правому березі піднімаються живописні скали, складені головним чином сінітами (заповідник «Столби»). Нижче м. Красноярськ долина втрачає гірський характер: лівий схил низинний, покритий луками, правий переважно підвищений (Єнісейський кряж). В руслі зустрічаються пороги (Осіновський та ін.) і острови. Ширина ріки тут до 2-3 км. Нижче м. Дудинка річка вступає в межі Північно-Сибірської низовини, де його ширина збільшується до 5 – 10 км. Глибина досягає 14-28 м. Від мису Хрестового (в 300 км від гирла) починається гирлова (морська) ділянка. Русло тут ділиться численними островами на велику кількість протоків. Живлення річки здійснюється сніговими, дощовими і ґрунтовими водами. Повінь на верхній і середній частині річки починається в кінці квітня – початку травня, на нижній – з середини травня і до початку червня, його

тривалість 2 – 3 місяці. Режим рівнів в гирловій частині порушується припливно-відливними і змінно-нагінними явищами. Початок осіннього льодоходу коливається від середини жовтня до середини листопада. Початок весняного льодоходу (зверху вниз) з початку квітня до початку червня. Льодохід відрізняється великою силою і супроводжується заторами льоду. Збільшення витрат води проходить рівномірно по довжині річки. Середньорічні витрати складають: вище впадіння р. Ангари $3350 \text{ м}^3/\text{с}$ або 105 км^3 за рік, вище впадіння р. Підкам'яна Тунгуска – $10900 \text{ м}^3/\text{с}$, близько гирла $17800 \text{ м}^3/\text{с}$, в гирлі $19\,800 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна – $154\,000 \text{ м}^3/\text{с}$, мінімальна $2080 \text{ м}^3/\text{с}$. Річний стік 548 км^3 . Щорічно Єнісей виносить із свого басейну біля 10,5 млн. *t* наносів. Річний стік розчинених у воді речовин в Карське море досягає 30 млн. *t*. В середині літа температури води коливаються від 14° до 19°C , а зимою під льодом біля 0° . Головні притоки: Туба, Мана, Ангара (Верхня Тунгуска), Нижня Тунгуска, Курейка, Хантайка (праві); Демчик, Абакан, Сим, Турухан (ліві). Регулярне судноплавство здійснюється від пристані Означене (120 *км* вище м. Мінусінськ) до гирла. В нижній частині доступна для плавання морських суден ділянка від гирла до м. Ігарка і вище. Рибні промисли розвинуті головним чином в нижній частині (риби: осетри, стерлядь, нельма, муксун, білуга. На річці великі ГЕС: Саяно-Шушенська, Красноярська.

Жошуй, Едвін-Гол (у верхів'ях **Хейхе**) – річка в Центральній Азії (на півночі Китаю). Довжина біля 900 *км*. Витоки в горах Наньшань, протікає через пустелі Алашань і Гобі, впадає кількома рукавами в озеро Гашун-Нур і Сого-Нур. Літня повінь. Використовується для зрошення.

Жуя – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росія), ліва притока р. Чара (басейн р. Лена). Довжина 320 *км*, протікає головним чином в межах Патомського нагір'я, покритого тайговою рослинністю.

Заб Великий – річка в Туреччині і Іраку, ліва притока р. Тоїр. Довжина 430 *км*. Бере початок в Курдистанському хребті. Високі рівні весною, низькі – влітку і восени. Використовується для зрошення. Несудноплавна.

Зеравшан (у верхів'ях – **Матча**) – річка в Середній Азії. (Таджикистан, Узбекистан). Довжина 877 *км*, площа басейну 17,7 тис *км*². Бере початок з льодовиків Зеравшанського і Туркестанського хребтів. Перші 300 *км* тече у вузькій, глибокій долині; тут в неї впадають великі ліві притоки – Фандар'я, Магіат і Кштут (Вору). Середня витрата води $162 \text{ м}^3/\text{с}$. В нижній частині річка виходить з гір і до самого гирла не одержує ні єдиної притоки, а її води майже повністю розбираються на зрошення, не доходячи до

р. Амудар'я. Живлення льодовиково-снігове. Долина річки густо заселена, особливо в межах Узбекистану, де і знаходиться м. Самарканд, Катта-Курган, Бухара. На лівому березі біля м. Катта-Курган, розташоване Катта-Курганське водосховище для регулювання і раціонального використання паводкових вод.

Зея – річка в Східній Азії (Хабаровський край, Росія), ліва притока р. Амур. Довжина 1242 км, площа басейну біля 233 тис. км². Бере свій початок на південних схилах Станового хребта. У верхів'ях переважно гірська річка; нижче тече по Зейсько-Бурейській рівнині, в межах якої має низькі береги і широку заплаву. Головні притоки: Брянта, Гилой, Уркан (праві); Деп, Селемджа і Том (ліві). Живлення переважно дощове. Дуже високі повені влітку. Середня витрата води 1900 м³/с. Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня. Басейн (крім гирлової частини) покритий густими лісами і багатий корисними копалинами (золото, сурма). Річка судноплавна в нижній течії, до м. Зея. ГЕС. Зейське водосховище.

Зирянга – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Коліма. Довжина 300 км. Бере початок в Момських горах хребта Черського, де носить характер гірської річки. Нижня течія – в межах Колімської низовини. Живлення снігове і дощове. Замерзає в середині жовтня, скресає в кінці травня.

Лі – річка в Середній Азії (Казахстан і Китай). Бере початок двома витоками: Текес і Кунгас, які зливаються в Синьцзян-Уйгурської області Китаю. Впадає в оз. Балхаш, Довжина (разом з Тексом) 1439 км, після злиття Кунгеса і Текса – 950 км. Площа басейну 153,8 тис. км². У верхній течії має гірський характер; нижче гирла Кеш долина річки розширюється і вона стає більш багатоводна і тече в широкій долині і в низьких берегах, місцями заболочених. В середній течії вступає в глибоку ущелину Капчигай. Після впадіння останнього притоку – р. Курти, річка виходить з гір і тече серед пісків (Сари-Ішикотрау, Таукум). Живлення за рахунок танення льодовиків і вічних снігів. Середні річні витрати на 270 км від гирла 479 м³/с, в гирлі 329 м³/с. Замерзає в грудні, скресає в березні. Має велике іригаційне значення, особливо притоки: Хоргос (права), Шилик, Шарин, Талгвр (ліві). В нижній течії доступна для дрібних суден.

Льок – ліва притока р. Урал, протікає в Казахстані і Оренбурзькій області Росії. Довжина 623 км, площа басейну 41,3 тис. км². Бере початок двома витоками на західних схилах хребта Мугоджар, тече по Подуральському плато. Долина річки має широку заплаву, покритою заливними луками, місцями з заростями чагарників і листяного лісу. Живлення снігове.

Середня витрата води в 112 км від гирла 39,8 м³/сек. Замерзає в другій половині листопада, скресає в другій половині квітня. На річці – місто Актюбінськ.

Ліім – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росія), права притока р. Ангара. Довжина 340 км, площа басейну 17 тис. км². Бере початок і тече по Середньосибірському плоскогір'ю. У верхній течії (до 213 км від гирла) має характер гірської річки. Живлення дощове і снігове. Середня витрата води біля 100 м³/с. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Судноплавна для дрібних суден. Сплавна.

Лімпєя – річка в Північній Азії, ліва притока р. Нижня Тунгуска (Красноярський край, Росія). Довжина 517 км. Протікає в середній частині Середньосибірського плоскогір'я серед Тундри. Несудноплавна із-за численних порогів.

Іман – річка в Східній Азії, права притока р. Уссурі (басейн р. Амур в Приморському краї, Росія). Довжина біля 350 км. Бере початок з західних схилів хребта Сіхоте-Алінь. У верхів'ях тече у вузькій улоговині, в нижній частині розділяється на рукави. Замерзає в кінці листопада, скресає в середині квітня. Судноплавна в нижній частині, лісосплавна.

Інгода – річка в Забайкаллі (Читинській обл. Росії). Зливаючись з р. Онон утворює р. Шилку, одну з річок яка утворює р. Амур. Довжина 708 км, площа басейну 37,2 тис. км². Бере початок у вузькій ущелині, в середній течії – в міжгірській котловині. Середня витрата води 123 м³/с. Живлення головним чином дощове. Замерзає на початку листопада, скресає в кінці квітня. Нижче м. Чита – дрібне судноплавство. Сплавна.

Інгурі – річка на Кавказі (Західна Грузія). Бере початок кількома витокками з льодовика Головного Кавказького хребта і впадає в Чорне море. Довжина 213 км, площа басейну 4,06 тис. км². У верхів'ях тече по Сванетській котловині, нижче по глибокій ущелині. В нижній частині виходить на рівнину. Середня витрата води 170 м³/сек. Сплавна. Використовується для зрошення.

Інд – річка в Південній Азії (Китай, Індія Пакистан). Довжина 3180 км, площа басейну 960 тис. км². Бере свій початок в Тибеті, на схилах гір Кайлас, на висоті 5300 м, впадає в Аравійське море, утворюючи дельту площею біля 8 тис. км². Головні притоки: Шайок, Гілгіт, Кабул (праві); Панджнад (ліва). Вздовж верхньої течії (в межах Тібетського нагір'я) чергуються ущелини і широкі міжгірські западини. В середній течії протікає по низькогірській і горбистій місцевості. В нижній течії пересікає

західну частину Індо-Ганської рівнини. У верхній течії річку живлять талі снігові і льодовикові води, в середній і нижній течії – мусонні дощі. Період високих рівнів вод, березень – вересень. Середня річна витрата води біля м. Хайдарабад $3850 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна більше $30\,000 \text{ м}^3/\text{с}$ в гирлі $4\,600 \text{ м}^3/\text{с}$. Ріка переміщує велику кількість наносів: в середньому вона приносить до гирла 450 млн. *t* наносів за рік. Судноплавна для невеликих суден. На річці – міста: Хайдарабад, Суккур; близько дельти – морський порт Карачі (Пакистан).

Індерагірі (Inderagiri) – річка на острові Суматра (Індонезія). Довжина біля 400 *км*, площа басейну більше 20 тис. *км*². Витоки в хребті Барисан, більша частина течії по заболоченим рівнинам Східної Суматри, впадає в Південно-Китайське море. Повноводна протягом усього року. Середня витрата води біля $1\,100 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 150 *км* від гирла.

Індигірка – річка в Північній Азії (Якутія, Росія). Довжина 1726 *км*, площа басейну 360,4 тис. *км*². Утворюється в результаті зливання річок Буор-Юрях і Тарин-Юрих які беруть початок на Яно-Індигірському нагір'ї, а нижче прорізає низку гірських хребтів (головним чином системи хребта Черського). На ділянці між гирлами річок Талин'я і Тихон (протягом до 100 *км*) річка входить у вузьку ущелину, де утворює пороги. Біля $67^{\circ} 35'$ пн. ш. виходить на низовину. Глибина тут збільшуються до 10 *м*. При впадінні в Східносибірське море утворює обширну дельту, площею до 5,5 тис. *км*². Головні притоки в рівнинній частині: Селеннях, Ундіна (ліві); Мома, Бадяриха (праві). Гірські притоки: Нера (права); Ельги, Кюенте (ліві). Живлення снігове і дощове. Середня витрата води $1850 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна $11\,500 \text{ м}^3/\text{с}$, мінімальна $3,2 \text{ м}^3/\text{сек}$. Твердий стік 13,7 млн. *t*. Замерзає в першій половині жовтня, скресає на початку травня. Місцями перемерзає. В басейні типові величезні наледі. Судноплавна в нижній течії, від впадіння р. Момі (1154 *км* від гирла. Головні пристані: Хону, Дружина, Чокурдах, Табір. Промисел риби (ряпушка, чир).

Іня – річка в Північній Азії (Новосибірська і Кемеровська області Росія), права притока р. Об. Довжина 663 *км*, площа басейну 17,6 тис. *км*². Протікає в основному в межах широкої долини в Кузнецькій котловині. Живлення головним чином снігове. Середня витрата води біля $50 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна весною. В гирлі річки – місто Новосибірськ.

Іора – річка на Кавказі (Грузія, Азербайджан) Довжина 288 *км*. Бере початок на південних схилах Головного Кавказького хребта. Впадає в Мінгечаурське водосховище (раніше впадала в р. Алазань. Більша частина води по штучному каналу подається у водосховище «Гбіліське море»

Іорі – ріка на Кавказі (Грузія, Азербайджан). Довжина 320 км, площа басейну 4,65 тис. км². Впадає в Мінгечаурське водосховище. Середня витрата води в середній течії 18,4 м³/с. Води ріки живлять Самгорську зрошувальну систему та інші зрошувальні канали, а також Тбіліське водосховище.

Іраваді (Іраваді) – річка в Південній Азії (Бірма). Довжина 2150 км, площа басейну 430 тис. км². Бере початок в Гімалаях, пересікає Шанське нагір'я, впадає в Андаманське море, утворюючи дельту площею більше 30 тис. км². На більшій частині течії протікає в міжгірській котловині. Режим мусонний з великим підняттям рівня влітку (максимум в серпні-вересні). Багатоводна, часті катастрофічні паводки. Середньорічна витрата на початку дельти 13 000 – 14 000 м³/с. Судноплавна на відстані 1100 км від гирла. Використовується для зрошення; у верхів'ях сплавна. На річці – м. Мандалай, в гирлі – морський порт Рангун (Бірма).

Іргіз – річка в західній частині Азії (Актюбінська обл. Казахстан). Бере початок зі східних схилів хребта Мугоджар. З'єднавшись з річкою Тургай, впадає в солончак Челкар-Тенгіз. Довжина біля 593 км, площа басейну 31,6 тис. км². На окремих ділянках більшу частину року складається з роз'єднаних плесів, постільки влітку пересихає. Використовується для зрошення.

Іркут – річка в північній частині Центральної Азії (Іркутська обл. Бурятія, Росія), ліва притока р. Ангара. Довжина 488 км (вважаючи за витік р. Чорний Іркут), площа басейну 15 тис. км². Бере початок в Східних Саянах, протікає через Тункінську котловину, нижче через ущелину, де є пороги. Середня витрата води 140 м³/с. Замерзає в кінці жовтня – на початку листопада, скресає в кінці квітня – початку травня. Сплавна. В гирлі – місто Іркутськ.

Іртиш – річка в Північній і Центральній Азії (Росія, Казахстан), ліва притока р. Об. Бере початок з льодовиків на схилах Монгольського Алтаю (Китай). До впадіння в озеро Зайсан носить назву Кара-Іртис (Чорний Іртиш). Загальна довжина Іртишу 4248 км (довжина Чорного Іртишу 695 км), площа басейну 1 643 тис. км². По виході з озера Зайсан протікає степом в низьких берегах. Нижче прорізає західну окраїну Алтаю (хребти Кальбінський, Ульбінський та інші), протікаючи при цьому у вузькій долині. Найбільш вузькою, типово гірською ділянкою є відрізок від гирла р. Бахтарма до м. Усть-Каменогорськ. Біля м. Семипалатинськ Іртиш виходить на Західносибірську низовину. Береги тут невисокі, піщані. Русло часто ділиться на рукави, є багато островів. Найбільші притоки Іртишу:

зліва – Ішим, Тобол, Вагай, Конда; справа – Ом, Тара, Дем'янка. Середньорічна витрата води біля м. Тобольськ $2\,280\text{ м}^3/\text{с}$, в гирлі $2830\text{ м}^3/\text{с}$, найбільша $12100\text{ м}^3/\text{с}$, найменша $297\text{ м}^3/\text{с}$. Річка багата рибою: осетер, стерлядь, нельма, муксун, налім та інші. Дві ГЕС: Усть-Каменогорська і Бухтарминська. Судноплавна. Використовується для зрошення і водопостачання, живить канал Іртиш – Караганда. Основні міста і порти: Усть-Каменогорськ, Семипалатинськ, Павлодар, Омськ, Тобольськ, Ханті-Мансійськ (Росія).

Ісеть – річка в Північній Азії (Свердловська, Курганська і Тюменська обл. Росія), ліва притока Тоболу. Довжина 606 км , площа басейну $58,9\text{ тис. км}^2$. Бере початок з озера Ісетського. У верхів'ях протікає через кілька ставків, на інших ділянках порожиста, в низов'ях по Західносибірській низовині. Основні притоки: Міас (права). Середня витрата води біля $70\text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в листопаді, скресає в середині квітня. На ріці ГЕС. В нижній течії судноплавна. Використовується для водопостачання міста Єкатеринбург

Ісикарі – річка на острові Хоккайдо, в Японії. Довжина 365 км . Бере початок в горах Дайсецудзан, впадає в Японське море. Весною сильно розливається. Судноплавна на 200 км від гирла

Ішим – річка в Північній Азії (Казахстан, Тюменська обл. Росія), ліва притока р. Іртиш. Довжина 2450 км , площа басейну 177 тис. км^2 . Бере початок в горах Ніаз (північна околиця Центрально-Казахського дрібногорбовика). У верхів'ях (до м. Акмолинськ) тече у вузькій долині; нижче долина розширюється. В районі Кокчетавських гір – невеликі пороги. Нижче Петропавловська тече по плоскому Ішимському степу, а потім серед заболочених просторів Західносибірської низовини. Живлення основним чином за рахунок зимових опадів. Головні притоки: Колутон, Акканбурлук і Іманбурлук (Нижній Бурлук) (праві), Терисаккан (ліва). Замерзає на початку листопаду, скресає в кінці квітні – початку травня. Висока весняна повінь. Середня витрата води в 215 км від гирла $56,3\text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в верх від м. Петропавловська на 270 км і від м. Вікулово до гирла. На річці В'ячеславське і Сергієвське водосховище, які використовуються для водопостачання і зрошення, а також міста: Цілиноград (Казахстан), Державінськ, Есіль, Петропавловськ, Ішим (Росія).

Ія – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росія) ліва притока р. Ока (басейн р. Ангара). Довжина 512 км , площа басейну $18,1\text{ тис. км}^2$. Бере початок на північних схилах Саянських гір, нижче пересікає Іркутсько-Черемховську рівнину, впадає в Окинську затоку Братського водосховища.

Середня витрата води біля м. Тулун $149 \text{ м}^3/\text{с}$. Живлення в основному дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня – на початку травня. Судноплавна на 138 км від гирла.

Йом – річка в Таїланді, ліва складова р. Менам-Чао-Прая. Довжина більше 600 км , площа басейну біля 55 тис. км^2 . Бере початок в нагір'ї Фіпанам, протікає по Менамській низовині. Середня витрата біля $430 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна, використовується для зрошення.

Йордан – річка на Близькому сході (переважно в Йорданії). Довжина 252 км , площа басейну 18 тис. км^2 . Протікає з півночі на південь по тектонічній западині Гхор (Ель-Гор), через озера Хула і Тиверіадське, впадає в Мертве море. Більша частина течії нижче рівня океану. Зимова повінь. Використовується для зрошення. ГЕС. Долина річки – головний землеробський район Йорданії. Басейн річки – один з районів зародження християнства.

Кабул – річка в Південній Азії (Афганістан, і Пакистан), права притока р. Інд. Довжина 460 км , площа басейну біля 75 тис. км^2 . Бере початок в горах Гіндукушу, протікає головним чином в його відрогам. Літня повінь. Середня витрата води біля $700 \text{ м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення Кабульського, Джелалабадського, Пешеварського оазисів. На річці – найбільша в Афганістані ГЕС Наглу. Судноплавна влітку на 120 км від гирла. Міста: Кабул, Джелалабад (Афганістан).

Кавері – річка на півдні Індії. Довжина біля 800 м , площа басейну $82,3 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на схилах Західних Гатів, впадає в Бенгальську затоку, утворюючи дельту площею біля $10\,000 \text{ км}^2$. Режим мусонний. Середня витрата води $550 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці ГЕС. Використовується для зрошення. Судноплавна на окремих ділянках.

Казим – річка на півночі Західносибірської низовини (Росія), права притока р. Об. Довжина 659 км , площа басейну $35,6 \text{ тис. км}^2$. Бере початок в Сибірських Увалах, тече по заболоченій низовині, в низов'ях протікає через озеро Великий Казимський Сор. Живлення снігове і дощове. Середня витрата води біля $570 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає на початку листопада, скресає в другій половині травня. Судноплавна на 192 км від гирла.

Казир – річка в Північній Азії (Росія), один з витоків р. Туби (басейн р. Єнісей) (Красноярський край і Іркутська обл. Росії). Довжина біля 388 км , площа басейну $20,9 \text{ тис. км}^2$. Протікає в горах Східного Саяну та його відрогів; порожиста. Живлення снігове і дощове. Середня витрата води біля $570 \text{ м}^3/\text{с}$. В нижній частині судноплавна.

Калакан, Калаган, – річка в Забайкаллі (північ Читинської області Росія), права притока р. Вітім. Довжина 315 км. Бере початок на схилах Яблунового хребта. Живлення снігове. Замерзає в середині жовтня, скресає в середині травня. Сплавна.

Калар – річка в Забайкаллі (Читинської обл. Росія), права притока р. Вітім. Довжина 533 км. Бере початок на хребті Удокан і тече між цим хребтом і хребтом Янка. Живлення в основному дощове. Замерзає в середині жовтня, скресає в середині травня.

Камчатка – річка на півострові Камчатка (Росія). Довжина біля 758 км, площа басейну 55,9 тис. км². Утворюється в результаті злиття двох річок, які беруть початок в Серединному хребті і з вулкану Бакенінг. Тече по Камчатській западині, впадає в Камчатську затоку Тихого океану. Живлення змішане. Середня витрата води 1030 м³/с. Замерзає в кінці листопада - початку грудня, скресає в кінці квітня – на початку травня. На окремих ділянках льодостав непостійний із-за виходу гарячих джерел. Судноплавна на 486 км від гирла. Сплавна. Нерестилище для лососевих риб. В гирлі – порт Усть-Камчатськ.

Кан – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), права притока Єнісею. Довжина біля 629 км, площа басейну 36,9 тис. км². Бере свій початок кількома витокami на північних схилах Східних Саян (Канське Білогір'я) Протікає в межах Канського лісостепу, в нижній течії пересікає південні відроги Єнісейського кряжа, порожиста. Живлення снігове і дощове. Середня витрата води 285 м³/с. Окремі плеса ріки судноплавні. На річці – місто Канськ.

Капуас (Kapuas) – річка на острові Калімантан (Борнео) (Індонезія), найбільша річка в Індонезії. Довжина 1040 км, площа басейну 97 тис. км². Тече по заболоченій рівнині, впадає в Південно-Китайське море, утворюючи обширу дельту. Повноводна. Середня витрата води більше 5000 м³/с. Річка судноплавна на 900 км від гирла (основна транспортна магістраль в середину острова); сплавна. В дельті – порт Понтіанак.

Карадар'я – річка в Середній Азії (в Киргизія, Узбекистан); зливаючись з р. Нарин, утворює р. Сирдар'ю. Утворюється від зливання річок Каракульджа і Тар, які беруть початок зі схилів Ферганського і Алайського хребтів. Довжина 180 км, площа басейну 30,1 тис. км². Живлення головним чином снігове. Середня витрата води біля 120 м³/с. Взимку не замерзає. Пересікається Великим Ферганським каналом. На річці – Андижанське

водосховище. Води використовуються для зрошення. На Карадар'ї – місто Узген.

Карасу (Karasu), Західний Євфрат – річка в Туреччині, права (північна) складова р. Євфрат. Довжина 470 км, площа басейну біля 22 тис. км². Протікає по Вірменському нагір'ю, утворюючи численні ущелини. Сплавна. В долині річки – міста: Ерзурум, Ерзінджан

Каратал – річка в Середній Азії (Казахстан). Бере початок на схилах Джунгарського Алатау, впадає в озеро Балхаш. Довжина біля 372 км. Живлення дощове і ґрунтове. Замерзає в грудні, скресає в березні. Води використовуються для зрошення.

Каргат – річка в південно-західній частині Західної Азії (Новосибірська обл. Росія). Бере початок на південній околиці боліт Васюгання, впадає в безстічне озеро Малі Чани. Довжина 490 км. Живлення головним чином снігове і дощове. Замерзає в листопаді, скресає в другій половині квітня.

Карун – річка на Середньому Сході Азії (Іран). В гирловій частині утворює дельту, один з рукавів впадає в р. Шатт-ель-Араб, другий в Персидську затоку. Довжина біля 820 км, площа басейну біля 60 тис. км². Бере початок в горах Загрос, нижня течія на Месопотамській низовині. Середня витрата води 770 м³/с. Судноплавна від гирла до м. Ахваз (де ріку пересікають пороги), вище – до м. Шуштер. Використовується для зрошення (частково по тунелю вода подається в Ісфаханський оазис).

Катунь – річка в Центральній Азії (Алтайський край, Росія). Зливаючись з р. Бія, утворює р. Об. Довжина 665 км. Бере початок з Катунського льодовика. У верхів'ях має гірський характер зі швидкою течією, в низов'ях – течія спокійна. Живлення льодовикове і снігове. Замерзає у верхів'ях в грудні, в низов'ях – в кінці листопада, скресає в першій половині квітня. Сплавна. По долині річки на значній відстані проходить Чуйський тракт.

Кафірніган – річка в Середній Азії (Таджикистан), права притока р. Амудар'я. Бере початок з двох джерел на схилах (частково з льодовиків) Гісарського хребта. Протікає по Гісарській долині. Довжина 405 км. Живлення снігове і льодовикове. Води широко використовуються для зрошення.

Кашкадар'я – річка в Середній Азії (Узбекистан). Довжина біля 310 км. Бере початок із західних відрогів Зеравшанського і Гісарського хребтів, губиться в пісках Каршинського степу. Живлення головним чином

за рахунок сніжників в горах. Води широко використовуються на зрошення.

Керулен – річка в Центральній Азії (в Монголія, Китай). Довжина 1264 км, площа басейну біля 120 тис. км². Бере початок в Хентаї, впадає в озеро Далайнор, яке в багатоводні роки з'єднується протокою з р. Аргунь (система Амура). Живлення дощове і ґрунтове. Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня.

Кеть – річка в Північній Азії (Красноярський край і Томська область Росія), права притока Обі. Довжина 1 307 км, площа басейну 78, 34 тис. км². Бере початок в болотах Об-Єнісейського вододілу. Протікає по Західносибірській низовині. Впадає в Об двома рукавами – Торгуйським і Неримським, які знаходяться на відстані 160 км один від одного. Живлення в основному снігове. Замерзає в середині листопада, скресає на початку травня. Праві притоки – Сочур, Орловка, Лисиця; ліві – Мендель. Судноплавна на відстані 658 км від гирла.

Кизил-Ірмак (Kizilirmak) – річка на півночі Туреччини. Довжина 1151 км, площа басейну 77,1 тис. км². Пересікає Анатолійське плоскогір'я і Понтійські гори, впадає в Чорне море. Середня витрата води біля 170 м³/с. Використовується для зрошення. В середній течії – гідровузол Хирфанлі (ГЕС, водосховище довжиною 75 км). В долині ріки – місто Сівас.

Кизилсу – річка в Центральній Азії (Таджикистан), права притока Пянджа (верхів'я р Амудар'я). Довжина 221 км. Бере початок в південних відрогів Вахшського хребта. Живлення змішане (снігове і дощове). Взимку не замерзає. Використовується для зрошення. На річці – ГЕС.

Кизилузен – річка в Ірані. Довжина 720 км, площа басейну 56,2 тис. км². Витоки в горах Загрос, проривається через західні відрогів Ельбурсу і, зливаючись з р. Шахруд, утворює р. Сефідруд, що впадає в Каспійське море. Середня витрата води 170 м³/с. При зливанні з р. Шахруд – гідровузол (висота греблі більше 100 м, ГЕС потужністю біля 90 МВт, водосховище). Використовується для зрошення. В дельті – місто Решт (Іран).

Киренга – річка в північній частині Центральної Азії (Іркутській обл. Росія), права притока р. Лена. Довжина 573 км. Бере початок на схилах Байкальського хребта. Живлення в основному дощове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня. Сплавна. Судноплавна на відстані 250 км від гирла.

Кія – річка в Північній Азії (Кемеровська обл. Росія), ліва притока р. Чулим. Довжина біля 507 км (за іншими даними 517 км). Тече в межах східних схилів Кузнецького Алатау. Живлення снігове і дощове. Замерзає на початку листопада, скресає в кінці квітня. Сплавна.

Кова – річка на сході Азії (в Хабаровському краю і Магаданській обл. Росія), права притока р. Тауй, що впадає в Тауську губу Охотського моря. Довжина 416 км. Живлення снігове і дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня.

Койсу – загальна назва системи 4 річок на Кавказі (в Дагестані, Росія). Найбільшу довжину має Аварське Койсу, 172 км. Бере початок зі схилів Вододільного хребта, Великого Кавказу. В 36 км від гирла Аварського Койсу приймає справа Каракойсу (довжина 93 км) і її правою притокою Казикумухським (Лакським) Койсу (довжина 82 км). Андійське Койсу (довжина 144 км) утворено злиттям річок Тушинської і Піркікійської Алазані. Злившись, Аварське і Андійське Койсу дають початок р. Сулак. Усі 4 Койсу – бурні гірські, порожисті річки. Протікають у вузьких, глибоких ущелинах, прорізаючи потужні товщі вапняків. На річках низка ГЕС.

Колима – річка в Північній Азії (Магаданська обл. і Якутія, Росія). Довжина 2 600 км, площа басейну 644,1 тис. км². Бере початок двома джерелами – Кулу і Аян-Юріх, впадає в Східносибірське море. Живлення змішане: снігове і дощове. Замерзає на початку жовтня, скресає у верхів'ях в кінці травня, у низов'ях – на початку червня. В гирлі річки – бухта Амбарчик, яка використовується для перевалки вантажів з морських суден на річкові. Колима судноплавна на 2000 км, починаючи від притоки Бохалчі до впадіння в море.

Конда – річка в Північній Азії (Тюменські обл. Росія), ліва притока р. Іртиш. Довжина 1 097 км, площа басейну 72,6 тис. км². Протікає по західній околиці Західносибірської низовини. Головні притоки: Кума (права); Мулим'я, Большой Тан, Юконда, Кама (ліва). Живлення в основному снігове і дощове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня. У високу воду судноплавна.

Кондома – річка в Північній Азії (Кемеровська обл. Росії), притока р. Томі. Довжина 392 км. Тече в Гірській Шорії і Кузнецькій котловині. Живлення змішане. Замерзає в середині листопада, скресає в середині квітня. Сплавна. В басейні річки залізорудні і вугільні родовища.

Коркодон (Кільчата) – річка в Північній Азії (Магаданська обл. Росії), права притока р. Колима. Довжина 533 км. Бере початок біля південного краю Конгінських гір. Живлення снігове і дощове. Замерзає на початку жовтня, скресає у верхів'ях в кінці травня.

Коси – річка в Непалі і Індії (бере початок в Гімалаях на території Китаю), ліва притока Гангу. Довжина 730 км, площа басейну 86,9 тис. км². Тече по Ганській рівнині. Середня витрата води 1770 м³/с. Літня повінь. На ріці гідровузол. Судноплавна на рівнині.

Котуй – річка в Північній Азії (північ Красноярського краю, Росія), злившись з р. Хета утворює р. Хатангу. Довжина 1409 км, площа басейну 176 тис. км². Бере початок на плато Путорана, Верхня частина порожиста, нижня течія, по Західносибірській низовині, спокійна. Живлення переважно снігове і дощове. Замерзає в кінці вересня, скресає в кінці травня – червні. Притоки: Мойєро, Котуйкан (праві).

Кочечума (Качечумо, Курунчан) – річка в Північній Азії (північ Красноярського краю, Росія), права притока Нижньої Тунгуски. Довжина 733 км, площа басейну 96,4 тис. км². Середня витрата води 950 м³/с. Протікає по Середньосибірському плоскогір'ю. Основні притоки: Ембічіма, Тембенчі (праві); Туру (ліва). Течія швидка, є пороги. Замерзає в першій половині жовтня, скресає в кінці травня.

Кулу – річка в Східній Азії (Хабаровський і Магаданський краї, Росія), південний витік р. Колима. Довжина 250 км. Тече по широкій заболоченій долині в межах Нерського плоскогір'я.

Кулунда – річка на Алтаї (Алтайський край, Росія). Довжина 412 км, площа басейну 12,4 тис. км². Бере початок на Приобському плато, впадає в Кулундинське озеро. Середня витрата води в гирлі 5,1 м³/с.

Кума – річка на Північному Кавказі (Росія). Довжина 802 км, площа басейну 33,5 тис. км². Бере початок на Скелястому хребті; у верхів'ях – гірська ріка; по виході на Прикаспійську низовину розбивається на рукави, в більшості років не досягає Каспійського моря. Основна притока – Підкумок (справа). Середня витрата в середній течії 10,9 м³/с. Води річки відрізняються високою каламутністю. Використовуються для зрошення

Кумган – річка в Південній Кореї. Довжина 401 км, площа басейну біля 10 тис. км². Бере початок в горах Собак, протікає переважно по Західно-Корейській рівнині, впадає в Жовте море, утворюючи естуарій. Середня витрата води 160 м³/с. Використовується для зрошення. Судноплавна на 100 км. В гирлі – морський порт К унсан.

Кура – річка в Закавказзі. Довжина 1515 км, площа басейну 188 тис. км². Бере початок на Вірменському нагір'ї (Туреччина), протікає в Грузії і Азербайджані, впадає в Каспійське море, утворюючи дельту площею 100 км². У верхній течії річка пересікає низку тіснин і ущелин і має вигляд бурхливого гірського потоку. Пройшовши Боржомську ущелину (довжиною 60 км) Кура тече то по широким котловинам, то по вузьким ущелинам серед гірських відрогів. В Мцхетській тіснині – ГЕС. Нижче м. Тбілісі на Кура-Араксинській низовині долина річки значно розширюється і вона протікає в низьких берегах, розбиваючись на рукави між безводним Караязьким степом і Борчалінською рівниною. Головні притоки – Аракс (справа). Середня витрата води біля 575 м³/с. Річний стік 18 км³, стік наносів 21 млн. т. Судноплавна в нижній течії. Використовується для зрошення. Частина води по каналу передається для обводнення Араксу. В дельті рибе господарство (севрюга, білуга, осетер, судак). На річці Авчальська, Мінгечаурська та ін. ГЕС і водосховища. В басейні річки – міста: Горі, Тбілісі, Руставі, Мінгечаур (Грузія).

Курейка (Нума) – річка в Північній Азії, права притока р. Єнісей (Красноярський край, Росія). Довжина 888 км, площа водозбору 44,7 тис. км². Тече Середньосибірському плоскогір'ю через вузькі і довгі озера, розділені порожистими ділянками. Середня витрата води 700 м³/с. Судноплавна на відстані 98 км від гирла. На річці – ГЕС.

Куга – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росія), ліва притока р. Лена. Довжина 409 км. Долина ріки заболочена і заліснена. Живлення головним чином снігове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня. В басейні – мінеральні джерела. В гирлі – місто Усть-Кут.

Кушка – річка в Середній Азії, на півдні Туркменії і півночі Афганістану, ліва притока р. Мургаб. Довжина 277 км (150 км в Афганістані). Бере початок на північних схилах Паропамізу. Живиться за рахунок атмосферних опадів і танення снігів. Влітку пересихає. Використовується для зрошення.

Лена – річка в Північній Азії (Іркутська обл. і Якутія Росія), одна з великих річок світу. Довжина 4400 км, площа басейну 2 425 тис. км². Бере початок на західному схилі Байкальського хребта, впадає в море Лаптевих. За характером долини і русла її можна розділити на 3 ділянки: верхній – від витoku до гирла р. Вітім (1485 км); середній – між гирлами річок Вітіма і Алдана (1415 км); нижній – від гирла р. Алдан до гирла самої Лени (1370 км). На всій протяжності верхньої течії долина вузька (від 1 – 2 до 10 км), береги височинні, на деяких ділянках ці височини підходять близько

до берега і утворюють так звані «щокви», які небезпечні для судноплавства («П'яний бик» та ін.), в 257 км нижче м. Киренська. На цій ділянці в Лену впадає велика права притока р. Киренга. В середній течії в руслі pojawiaються багато островів. Берегові височини або віддаляються від русла і ширина долини збільшується до 30 км, або підходять до русла. Ці обриви, складені вапняками, деколи утворюють химерні форми («Ленські стовпи»). В середній течії в Лену впадають Вітім, Великий Патом, Олекса з Чарою (справа) і Нюя (зліва). Нижче Покровська річка вступає в межі Центрально-Якутської низовини, її долина розширюється до 20 – 30 км (заплава до 7 – 15 км) і представляє широку рівнину з численними озерами і часто заболочену. Глибина води в руслі досягає 16 – 20 м. На цій ділянці Лена приймає найбільші свої притоки – Алдан і Вілой. Нижче долина звужується. До берегів підходять відроги хребта Орулган. Від. С. Булах тече у вузькій долині між горами Караулах і кряжем Чекановського. Біля острова Стовп (130 км від гирла) річка розділяється на численні рукави, утворюючи обширну дельту (площею біля 30 тис. км²). Найважливіша для судноплавства Биківська протока (130 км) з'єднує Лену з бухтою Тіксі – портом Північного морського шляху (Росія). Основне живлення Лени здійснюється за рахунок талих вод снігів і дощових. Середньорічна витрата води біля Киренська 1100 м³/сек. в гирлі 15000 – 17000 м³/с, найбільший 200000 м³/с. Характерні високі весняні повені літні дощові паводки. Кількість води, що поступає з Лени в море Лаптевих, в середньому за рік – 488 км³, а кількість завислих наносів – 12 млн. т. Замерзає річка у верхів'ях в кінці жовтня – початку листопада, в середній течії – на початку листопада, в низов'ях – в кінці жовтня, скресає у верхів'ях – в першій декаді травня, в низов'ях – в першій декаді червня. Для річок басейну Лени типові наледі. В середині літа температура води досягає: у верхній течії +18,8°, в нижній +14,5°С. Річка судноплавна від Усть-Кута до гирла. З басейна вивозиться ліс, золото, слоуда, пушнина. Головні пристані: Булун, Жиганськ, Якутськ, Олекмінськ, Киренськ, Усть-Кут, Жигалово, Качуга. Особливо важливе значення набув порт Усть-Кут – кінцевий пункт Ленської залізниці. Промислове рибальство розвинуто в низов'ях, де промисловими рибами є: муксун, кондевка, нельма, омуль, таймень, налим.

Лепса – річка в Казахстані (Талди-Курганська обл.). Довжина 422 км (разом з одним витоків р. Агини-Катти). Довжина власне Лепси – 287 км. Бере початок зливанням кількох річок з льодовиків північного схилу Джунгарського Алатау; впадає в оз. Балхаш. Живлення змішане. В рівнинній частині замерзає на 4 місяці. Використовується для зрошення.

Лисиця – річка в Північній Азії (Томська обл. Росія), права притока р. Кети (басейн р. Об). Довжина 412 км. Тече по Західно-сибірській низовині. Сплавна.

Ліахві Велика – річка на Кавказі (Грузія), ліва притока р. Кура. Довжина 115 км. Бере початок з сніжників і льодовиків лівого схилу Великого Кавказу. Після виходу з гір води використовуються для зрошення. Сплавна. При впадінні в р. Кура – м. Горі.

Лінде – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Лена. Довжина 804 км, площа басейну 20 тис. км². Бере початок на Середньосибірському плоскогір'ї, де утворює пороги. Тече по Центрально-Якутській низовині.

Ліндя – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Лена. Довжина біля 1000 км. Бере початок на сході Середньосибірського плоскогір'я. У верхів'ях порожиста, далі тече по Центрально-Якутській низовині. Живлення змішане, головним чином снігове і дощове. Замерзає на початку жовтня, скресає в другій половині травня.

Лозьма – річка в Північній Азії (Свердловська обл. Росія). Ліва складова р. Тавди. Довжина 637 км, площа басейну 17,8 тис. км². Бере початок на Північному Уралі, тече серед боліт Західносибірської низовини. Середня витрата води в 170 км від гирла біля 70 м³/с. Замерзає в кінці жовтня початку листопада, скресає в кінці квітня – початку травня. Судноплавна на 328 км від гирла. Сплавна.

Лунгха – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Лени. Довжина 508 км, площа басейну 10,3 тис. км². Бере початок на Приленському плато, тече по Центрально-Якутській рівнині. Судноплавна на 57 км від гирла.

Ляохе – річка на північному сході Китаю. Довжина (від витоків р. Сіляохе) 1430 км, площа басейну 231 тис. км². Більша частина течії на рівнині Сунляо, впадає в Ляодунську затоку Жовтого моря. Середня витрата води більше 630 м³/с, влітку бувають паводки. Використовується для зрошення. Судноплавна до м. Шуанляо, в гирлі морський порт – Інкоу.

Майн – річка на північному сході Азії, на півострові Чукотка (Магаданська обл. Росія), права притока р. Анадир. Довжина 425 км. Бере початок на схилах Пенжинського хребта. У верхній течії рельєф басейну має слабо виражений гірський характер, в нижньому – рівнинний.

Малка – річка на Північному Кавказі, ліва притока р. Терек. Довжина 210 км, площа басейну 10 тис. км². Бере початок в льодовиках північного

схилу Ельбрусу. У верхній течії – гірська річка, нижче набуває характер рівнинної. Живлення змішане з переважанням льодовикового. В нижній течії замерзає в середньому на один місяць; льодостав нестійкий. Середня витрата води в 28 км від гирла 97,6 м³/с. Права притока Малки– р. Баксан дає біля 85 % стоку. Використовується для зрошення.

Малий Єнісей, Ка-Хем (у верхів'ях **Шишхид-Гол, Кизил-Хем**) – річка, ліва складова Єнісею, в Монголії і Туві (Росія). Довжина 563 км, площа басейну 58,7 тис. км². Бере початок в Дархатській котловині, протікає у відроггах Західних Саян у вузькій долині, порожиста; низов'я в Тувинській котловині, річка на відстані 142 км судноплавна. Середня витрата води 428 м³/с. При злитті Малеого і Великого Єнісею – місто Кизил.

Малий Заб – річка в Іраку (верхів'я в Ірані), ліва притока р. Тигр. Довжина 456 км, площа басейну 19,4 тис. км². Протікає по горам Курдистану, нижня течія – по Месопотамській низовині. Середня витрата води при виході на рівнину 219 м³/с. Використовується для зрошення. В горах – гідровузол Докан (Ірак).

Мама – річка в Забайкаллі (Бурятія та Іркутська обл. Росія), ліва притока р. Вітім. Довжина 320 км. Бере початок з північного схилу Верхньоангарського хребта і двома потоками – Ліва Мама і Права Мама. Живлення змішане. Замерзає в кінці листопада, скресає в травні. Судноплавна на 110 км від гирла. В басейні Мами великі родовища слюди.

Мамакан (у верхів'ях Середній Мамакан) – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росія), ліва притока р. Вітім. Довжина 209 км, площа басейну 9,46 тис. км². Бере початок на Північно-Муйському хребті, прорізає Делюн-Уранський хребет. Середня витрата води 180 м³/с. В гирлі – Мамаканська ГЕС.

Мамберамо (Mamberamo) – річка на північному заході о. Нова Гвінея (Індонезія). Довжина 700 км, площа басейну 80 тис. км². Витоки на хребті Маоке, впадає в Тихий океан. Середня витрата води біля 4000 м³/с. Порожиста. Судноплавна на 240 км від гирла.

Мана (у верхів'ях **Права Мана**) – річка в Північній Азії (Красноярський край Росія), права притока р. Єнісей. Довжина 475 км, площа басейну 9,3 тис. км². Протікає в північних відроггах Східного Саяну; у верхів'ях порожиста. Середня витрата води біля 100 м³/с. Судноплавна в низов'ях, сплавна.

Манас – річка на північному сході Індії і в Бутані (витоки в Китаю), права притока р. Брахмапутри. Довжина біля 500 км, площа басейну біля

38 тис. км². Пересікає Гімалаї, нижня течія на Бенгальській рівнині. Середня витрата води 2400 м³/с. Весняно-літня повінь. Часті паводки. Використовується для зрошення.

Марха – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Вілюй, басейн р. Лена. Довжина 1181 км, площа басейну 99 тис. км². Протікає по Середньосибірському плоскогір'ю і Центрально-Якутській рівнині. Основні притоки – Моркока (справа), Хаїнгда (зліва). Живлення в основному снігове і дощове. Середня витрата води 405 м³/с. Замерзає в першій половині жовтня, скресає в другій половині травня. Судноплавна весною на відстань 984 км від гирла.

Маханаді – річка в Індії. Довжина 880 км, площа басейну 132 тис. км². Бере початок в Східних Гатах, протікає по північно-східній частині Деканського плоскогір'я, впадає в Бенгальську протоку, утворюючи з річками Брахмані, Байтарані та ін. спільну дельту площею біля 15 тис. км². Влітку, в сезон в мусонних дощів формуються часті паводки з витратою води до 50 тис. м³/с, в сезон засухи витрата води знижується до 32 м³/с. Середня витрата води 2730 м³/с. Несе багато завислих наносів. В нижній частині на відстані 150 км – судноплавна. Використовується в основному для зрошування. На річці гідровузол Харакул і місто Катака.

Мая – річка в Північній Азії (Якутія і Хабаровський край, Росія), права притока р. Алдан. Довжина 1053 км, площа басейну 171 тис. км². Бере початок двома витокми (Права і Ліва Мая). Протікає в більшій частині по Юдомо-Майському нагір'ю. У верхній і середній течії має широку і заболочену долину. Основна притока – Юдома (права). Замерзає в середині жовтня, скресає в середині травня. Повінь весною, влітку нерідко дощові паводки. Середня витрата води 1180 м³/с. Судноплавна на 547 км від гирла.

Мегхна, Мегна – річка в Південній Азії, в Бангладеш (витоки в горах на північному сході Індії). Довжина 240 км. Протікає по Бенгальській рівнині, утворюючи східний рукав спільної дельти річками Ганг і Брахмапутри. Впадає в Бенгальську затоку, утворюючи естуарій (довжиною 100 км, шириною нижче гирла р. Падма до 60 км). Багатоводна, часті паводки. Судноплавна.

Меконг – річка в Південно-Східній Азії (Китай, Лаос, Камбоджа, В'єтнам). Частково по ній проходить кордон між Лаосом і Бірмою та Таїландом. Довжина 4500 км, площа басейну 810 тис. км². Бере свій початок на хребті Тангла, на Тибетському нагір'ї, протікає в глибоких ущелинах Сіно-Тибетських гір, через Юньнаньське нагір'я, в західних

відрогах гір Чионгшон, по Кампучійській рівнині (при виході на Кампучійську рівнину – водоскат *Кон*). У верхній і середній течії багато порогів і водоспадів. В нижній течії долина широка, але і тут зустрічаються пороги. Впадає в Південно-Китайське море, утворюючи обширну заболочену дельту, площею біля 70 тис. км². Основні притоки – Мун, Тонлесан (праві). Для режиму характерні високі літні повені і паводки, які у верхній частині формуються сніговими і льодовиковими ми водами, в нижній течії – мусонними дощами. Найвищий рівні води в середній течії в серпні, в нижній – в жовтні, найнижчі – в квітні. Амплітуда коливання рівнів досягає в нижній течії 10 – 12 м, у вузьких місцях гірської частини – 15 м і більше. Витрати води при повенях досягають 30 тис. м³/с, в межень понижуються до 1500 м³/с. Середня витрата біля м. Пномпень 13 200 м³/с. Річка несе багато завислих наносів. Природний регулятор стоку – озеро Топлесан. Використовується для зрошення (головним чином рисових полів). Судноплавна на 700 км від гирла, в повінь на 1600 км. Морські судна піднімаються до м. Пномпень (350 км). На ріці – міста: Луанг-Прабанг, В'єнтьян (Лаос), Кратіє, Пномпень (Кампучія). Долина річки і дельта – головні сільськогосподарські райони Кампучії та В'єтнаму.

Менам (Менам-Чао-Прая) – річка на півострові Індокитай (в Таїланді). Довжина біля 1200 км (від витoku головного притоку Менам – р. Пінг – 1500 км), площа басейну біля 150 тис. км². Бере початок на хребті Ден-Лао (на півночі країни). Тече по Менамській низовині, впадає в Сіамську затоку Південно-Китайського моря, утворюючи дельту. Живлення дощове, режим мусонний. Повноводна влітку, середня витрата води в нижній течії 2700 м³/с. Використовується головним чином для зрошення. Головна водна магістраль Таїланду. Судноплавна від впадіння в неї головної притоки – р. Менінг (біля 400 км від гирла), в повінь – від м. Уттарадіт (біля 750 км від гирла). Сплавна. В дельті порти – Банкок, Аютія.

Мессояха – річка в Північній Азії (Ямало-Ненецький округ Росія). Довжина 446 км, площа басейну 26 тис. км². Впадає в Тазівську губу Карського моря. Нерестилище риб (чір, сіг, ряпушка). В басейні річки родовище газу. Газопровід Мессояха – Норильськ.

Міасс – річка в північно-західній частині Азії (Башкирія, Челябінська і Курганська обл. Росія), права притока р. Ісеті (басейн р. Об). Довжина 658 км, площа басейну 21,8 тис. км². Бере початок на східному схилі Південного Уралу, тече на північ вздовж Ільменських гір, огинає їх з півночі і повертає на південний схід по Західносибірській низовині. В

гірській частині кілька водосховищ (для водопостачання). Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води в 24 км від гирла $15,4 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – місто Міасс.

Міньцзян – річка в Центральному Китаю, ліва притока Янцзи. Довжина 793 км, площа басейну 134 тис. км². Бере початок у східних відрогах Куньлуня, в середній течії пересікає Сичуанську котловину та густозаселену рівнину Червоного Басейну, де використовується для зрошення. Середня витрата води $3000 \text{ м}^3/\text{с}$. Літні паводки. На річці – місто Ченду (початок судноплавства), в гирлі – місто Ібінь.

Міньцзян – річка на південному сході Китаю. Довжина 577 км, площа басейну 60,8 тис. км². Протікає у відрогах гір Уішань, впадає в бухту Фучжоу Тайванської протоки. Літні паводки. Середня витрата води біля $2000 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна витрата (влітку) до 30 тис. м³/с. Використовується як джерело гідроенергетики і головним чином для зрошення. В нижній течії судноплавна. На берегах річки – місто Наньпін, в естуарії – морський порт Фучжоу.

Мома – річка в Північній Азії (Якутія в Росії), права притока р. Индигірка. Довжина 406 км, площа басейну 30,2 тис. км². Витоки на хребті Уланхан-Чистай (система хребта Черського), тече в широкій міжгірній долині. Взимку в долині річки утворюються наледі (Улахан-Тарин до 180 км^2).

Моркока – річка в Північній Азії, права притока р. Мархі в басейні р. Віллой (Якутія в Росії). Довжина біля 590 км. Протікає в межах Середне-Сибірського плоскогір'я. Багато кам'янистих перекатів. Живлення снігове і дощове. Замерзає в жовтні, скресає в травні.

Мрас-Су (Мрасса) – річка в північній Азії (Кемеровська обл. Росія), ліва притока р. Том. Довжина 309 км. Бере початок з Абаканського хребта. Тече в основному в межах Гірської Шорії. Замерзає в листопаді, скресає в середині квітня. Живлення змішане (снігове і дощове). Сплавна.

Муданьцзян – річка в на північному сході Китаю, права притока р. Сунгарі. Довжина біля 700 км, площа басейну біля 40 тис. км². Більша частина течії в Маньжуро-Корейських горах. Середня витрата води в середній течії біля $200 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. У верхів'ях – водосховище Цзинбоху. ГЕС. Сплавна. На річці – місто Муданьцзян.

Муксу – річка в Середній Азії, на північному заході Паміру (Таджикистан), ліва притока р. Сурхоба. Довжина 88 км. Утворюється

злиттям кількох невеликих річок, що беруть початок в льодовиках Федченко і Великого Саукдара.

Мун, Наммун – річка в Таїланді, права притока р. Меконг. Довжина біля 700 км, площа басейну біля 130 тис. км². Пересікає плато Корат зі заходу на схід. Середня витрата води 630 м³/с, літня повінь. Використовується для зрошення. В басейні річки великі водосховища Лампау, Убонратна та ін. На річці – місто Убонратчатхані.

Муна – річка в Північній Азії, ліва притока р. Лена (Якутія, Росія). Довжина 715 км, площа басейну 30,1 тис. км². Протікає в основному в межах Середньосибірського плоскогір'я. Судноплавна на 100 км від гирла.

Мурат (Murat), Східний Євфрат – річка на заході Азії (в Східній Туреччині), основна (ліва) складова р. Євфрат. Довжина 670 км, площа басейну біля 40 тис. км². Протікає Вірменським нагір'ям в глибокій долині. Використовується для зрошення. Нижня течія в складі водосховища Кебан.

Мургаб – річка в Середній Азії (Туркменія, Афганістан). Довжина 978 км, площа басейну 46,9 тис. км². Бере початок в горах Паропамізу в Афганістані (на ділянці 30 км служить кордоном між Туркменією і Афганістаном). В нижній течії (в межах Туркменії 6 водосховищ) Біля м. Мари пересікає Каракумський канал. Закінчується іригаційним віялом в пустелі Каракуми на північний захід від м. Мари. Головні притоки Кашан і Кукша (ліві). Основну масу води річка одержує від танення льодовиків і дощів в горах Паропамізу. Води відрізняються каламутністю. Взимку не замерзає, утворюються тільки забереги. Середня витрата води 52 м³/с. Повінь в березні – травні, взимку – паводки. Використовується для зрошення. На річці – міста Іолотань, Мари, Байрам-Алі.

Мургаб – річка в Центральній Азії (в Памірі). Довжина біля 170 км. Верхня течія носить назву Аксу (Оксу). В 1911 р. в нижній течії річки відбувся великий гірський обвал, який послужив причиною утворення Серезького озера, нижче якого річка названа Бартангом.

Муци (Musi) – річка на острові Суматра в Індонезії. Довжина біля 500 км, площа басейну біля 57 тис. км². Бере початок на хребті Барічан, пересікає заболочену рівнину, впадає в протоку Банка, утворюючи дельту. Багатоводна, судноплавна на 369 км, для морських суден – на 85 км (до м. Палембанг).

Муя – річка в Північній Азії (Бурятія, Росія), ліва притока р. Вітім (басейн р. Лена). Довжина 288 км. У верхній течії – гірська річка, в середній

і нижній течії протікає в міжгірній котловині. Живлення змішане, з переважанням дощового.

Надим – річка в Північній Азії, на півночі Західносибірської низовини (Ямало-Ненецький округ, Росія). Довжина 545 км, площа басейну 64 тис. км². Бере початок з озера Нумто на височині Сибірські Ували, впадає в Обську губу Карського моря. Середня витрата води 590 м³/с. Судноплавна від м. Надим (105 км від гирла).

Нактоган – річка на Корейському півострові (Південна Корея). Довжина 526 км, площа басейну 24 тис. км². Бере початок в Східно-Корейських горах, протікає по рівнинам південної частини Корейського півострова, впадає в Корейську протоку. Середня витрата води 380 м³/с. Літня повінь. Судноплавна на 340 км від гирла. Біля гирла – місто Пусан.

Нарбада, Нармада – річка в Індії. Довжина (за різними відомостями) від 1250 до 1400 км, площа басейну біля 102 тис. км². Бере початок на хребті Майкал (північ плоскогір'я Декан), впадає в Камбейську затоку Аравійського моря, утворюючи естуарій. Протікає в глибокій каньйоноподібній долині. Середня витрата води 1260 м³/с, максимальна влітку біля гирла до 55 т. м³/с. В нижній течії використовується для зрошення. Судноплавна в естуарії. В долині річки – м. Джабалпур. Нарбада – «священна» річка індусів.

Нарин (Велика Нарин) – річка в Середній Азії (Киргизія, Узбекистан), один з двох витоків р. Сирдар'ї. Довжина 807 км, площа басейну 59,1 тис. км². Бере початок під назвою р. Кумтар з льодовика Петрова на хребті Акшийрак Центрального Тянь-Шаня. Нижче приймає назву Тарагай, Яанташ). Довжина власне Нарина 534 км. Тече в міжгірній котловині, місцями у вузьких ущелинах. Середня витрата води 429 м³/с. Живлення змішане, в основному снігове. Використовується для зрошення. З Нарина починається Великий Ферганський канал. На Нарині – Токтогульська, Учкурганська, Курпсайська ГЕС і водосховища. Міста: Нарин, Таш-Кумир, Учкурган.

Непа – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росія), ліва притока р. Нижня Тунгуска. Довжина 683 км, площа басейну 19,1 тис. км². Бере початок і протікає по південній частині Середньосибірського плоскогір'я. Живлення змішане з переважанням снігового. Судноплавна на 532 км від гирла. В нижній частині в річку впадають солоні джерела, які засолонюють воду.

Нера – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), права притока р. Індигірка. Починається кількома витоками, що беруть початок в Магаданській обл. Довжина 361 км (разом з одним з витоків р. Худжах). Живлення змішане з переважанням дощового. Влітку бурхливі паводки.

Нерча – річка в Забайкаллі (Читинська обл. Росія), ліва притока р. Шилка. Довжина 580 км, площа басейну 27,5 тис. км². Бере початок на Олекминському Становику, в нижній частині тече по Нерчинському степу. Середня витрата води 90 м³/с. Сплавна.

Нижня Таймира – річка в Північній Азії, на Таймирському півострові (Долгово-Ненецький автономний округ Росія). Довжина 187 км, площа басейну 124 тис. км². Витікає з озера Таймир, впадає в Таймирську губу Карського моря. Середня витрата води 1220 м³/с. Рибальство (омуль, муксун, нельма, ряпушка).

Нижня Тунгуска – річка в Північній Азії (Іркутська обл. Росія), права притока р. Єнісей. Довжина 2989 км, площа басейну 473 тис. км². Бере початок на північному схилі Лено-Ангарського вододілу. Протікає по Середньосибірському плоскогір'ю. У верхній течії долина вузька, в нижній – часті розширення (до 20 – 25 км). Багато порогів і шивер. Основні притоки: Кочечум (права), Непа, Таймира (ліві). Живлення снігове і дощове. Середня витрата води 3680 м³/с. Повінь у верхів'ях – в травні-червні, в низов'ях – в травні липні. Замерзає в жовтні, скресає на початку травня. Судноплавна в повінь до поселення Тур. В гирлі – пристань Туруханськ.

Ніца – річка на східному схилі Уральських гір (Росія), права притока р. Тура. Утворюється злиттям річок Нейми і Режа. Довжина власне Ніци 230 км (від витоків р. Нейми 578 км) Судноплавна. При впадінні в неї найбільшої притоки – р. Ірбіт – м. Ірбіт.

Носка – річка в Північній Азії (Тюменська обл. Росія), ліва притока р. Іртиш. Довжина 225 км. Бере початок з озера Ескалби. Протікає по Західносибірській низовині. Живлення переважно снігове. Сплавна.

Нотора – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Алдан. Довжина біля 200 км. Живлення в основному снігове і дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає в другій половині травня. Вздовж верхньої течії йде тракт Амга – Усть-Мая.

Нуңцзян, Нонні – річка на північному сході Китаю, ліва, найбільша, притока р. Сунгарі (басейн р. Амур). Довжина 1089 км, площа басейну 244 тис. км². Витоки на хребті Ільхурі-Алінь, тече по рівнині Сунляо.

Середня витрата води в низов'ях 700 м³/с. Літня повінь. Судноплавна до місто Ціцкар.

Нура – річка в Казахстані. Довжина 978 км, площа басейну 60,8 тис. км². Бере початок в західних відрогах Каркаралинських гір, протікає в межах Казахського дрібногорбовика, впадає в безстічне озеро Тенгіз. Середня витрата води в середній течії 19,5 м³/с. На Нурі – Самаркандське водосховище (для водопостачання міст Караганда і Теміртау) і водосховище Самарське (для зрошення).

Нюкжа – річка в Забайкаллі (Читинська і Амурська обл. Росія), права притока р. Олекма (басейн р. Лена). Довжина 540 км. Бере початок з північно-західних відрогів Урушинського хребта. Живлення головним чином дощове. Замерзає в жовтні, скресає на початку травня.

Нюя – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Лена. Довжина 798 км, площа басейну 38,1 тис. км². Протікає по Приленському плато. Середня витрата води в низов'ях 115 м³/с. Судноплавна на 146 км від гирла.

Об – річка в Північній Азії (Росія). Утворюється злиттям річок Бії і Катуні на Алтаї. Довжина 3650 км (від витoku р. Катуні 4338 км, від витoku р. Іртиш 5410 км), площа басейну 2990 тис. км² (ця площа включає і внутрішній безстічний простір степової зони біля 445 тис. км²). Протікає по Західносибірській низовині, впадає в Обську губу Карського моря, утворюючи дельту площею більше 4000 км². За гідрографічними умовами і характером водного режиму Об може бути поділена на верхню (від злиття Бії і Катуні до гирла р. Том) протяжністю 1020 км, середню Об (від гирла р. Том до гирла р. Іртиш) – біля 1500 км і нижню (від гирла р. Іртиш до Обської губи) – біля 1160 км. Майже по усій своїй протяжності Об є рівнинною річкою. Від місця злиття Катуні і Бії Об тече серед пологоувалистої або хвилястої рівнини (Приобське плато), а нижче м. Камень-на-Обі вступає в межі лісостепової зони Західносибірської низовини. Тут в результаті побудови Новосибірської ГЕС біля м. Новосибірськ утворилось велике водосховище. На верхній ділянці в Об впадають притоки: Чумиш, Іня (праві), Касмала, Чариш, Алей (ліві). Нижче впадіння р. Том Об тече серед болотистої тайгової рівнини. В широкій заплаві, яка досягає 20 – 30 км, знаходиться багато стариць і озер, в багатьох місцях русло дробиться, утворюючи складну мережу рукавів і проток. Береги низькі заболочені. Глибини (в межень) 4 – 8 м. На цій ділянці Об приймає з права: Том, Чулим, Кеть, Тим, Вах, Аган Лямін, зліва: Чая, Парабель, Васюган, Великий Юган, Іртиш. Після впадіння р. Іртиша Об перетворюється в

погужий водний потік, з глибинами до 15 – 30 м. Біля с. Чемашевське Об розділяється на два великих рукави: з правої сторони – Велика Об, з лівої – Мала Об, які з'єднані між собою численними протоками. В нижній течії в Об впадають: Казим, Полуй (праві), Північна Сосьма, Щучья (ліві). Біля мису Ямсале починається Обська губа, відділена від дельти піщаною мілиною (баром). Основне живлення Обі снігове і дощове. Замерзає спочатку в низов'ях (середина жовтня) а потім у верхів'ях (початок листопада), скресає в кінці квітня (у верхів'ях) і кінці травня (у низов'ях). Середня витрата води 12700 м³/с, максимальна 42800 м³/с, мінімальна 1650 м³/с. Повінь у верхів'ях з квітня по червень, в низов'ях до вересня, де розливається на 40 – 45 км. Твердий стік 16 млн. т. Судноплавна по всій довжині. На Обі – Новосибірська ГЕС і водосховище, міста: Барнаул, Камень-на-Обі, Новосибірськ, Колпашево, Стреженой, Нижневартовськ, Мегіон, Сургут, Нафтоюганськ, Лабитнанги.

Ожюгіна – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Коліма. Утворюється злиттям річок Сулаккан і Делькію, що стікають з північного схилу Момського хребта. Довжина біля 500 км. Долина широка, заболочена з великою кількістю озер. Замерзає в першій половині жовтня, скресає в другій половині травня.

Ока – річка в Північній Азії (Бурятія і Іркутська обл. Росії), ліва притока р. Ангара. Довжина 985 км, площа басейну 75 тис. км². Бере початок з Окинського озера в Східних Саянах, у вузькій долині пересікає його хребти, утворюючи непроходимі пороги. Нижня течія – на Іркутсько-Черемхівській рівнині. Основні притоки – Ія (ліва). Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня. Середня витрата води 274 м³/с. Судноплавна в низов'ях. На річці – місто Зима.

Олекма – річка в Забайкаллі (Читинська і Амурська обл., Якутська респ. Росія), права притока р. Лена. Довжина 1436 км. Площа басейну 210 тис. км². Бере початок на північних схилах Олекміського Становика. На відстані 300 км верхньої течії до впадіння правої притоки Тунгиру протікає у вузькій долині. Нижче долина розширюється, ширина русла 150 – 400 м, місцями воно розбивається на рукави. Глибини на плесах досягають 10 м. На ділянці між гирлами річок Хані і Єсюка тече в скелястій ущелині, прорізаючи західні відрогі Станового хребта. 13 порогів, непроходимих для суден, але вони допускають сплав. Останні 410 км тече в широкій (3 – 4 км) долині, врізаній в Середньосибірське плоскогір'я. Ширина русла досягає 700 – 800 м, глибини на плесах до 20 м, на перекатах 1,75 м. Головні притоки: Тунгір, Ньюкжа (права), Чара (ліва). Середня витрата води

1950 м³/с. Влітку бурхливі паводки. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Судноплавна на 406 км від гирла. Сплавна від впадіння р. Тунгір.

Оленьок – річка в Північній Азії (Якутія, верхів'я в Красноярському краю Росія). Бере початок на Середньосибірському плоскогір'ю, впадає в Оленьокську затоку моря Лаптевих, утворюючи дельту площею 475 км². Довжина 2292 км, площа басейну 246 тис. км². У верхній течії, до впадіння великої лівої притоки р. Арга-Сала характеризується бурхливою порожистою течією. Долина місцями має вид глибокої ущелини. В середній течії, від впадіння р. Арга-Сала до впадіння р. Бур, річка тече серед злегка хвилястої місцевості. Нижня течія спокійна. На ділянці дельти річка ділиться на 4 рукави, найглибший західний. Живлення снігове і в меншій степені дощове. Замерзає в кінці вересня – початку жовтня, скресає в кінці травня – початку червня. У верхів'ях перемерзає з січня до квітня. Основні притоки: Арга-Сала, Бур (ліві). Середня витрата води 1210 м³/с. Річний стік 35 км³. Паводки з червня до серпня. Судноплавна. В низов'ях. Багата рибою (ряпушка, омуль, муксун, нельма та ін.).

Ом – річка в Північній Азії (Новосибірська і Омська обл. Росія), права притока р. Іртиш. Довжина 1091 км, площа басейну 52,6 тис. км². Бере початок на Обсько-Іртишському вододілі з Васюганських боліт. Протікає по Барабинському степу. Основна притока – Тартас (права). Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці жовтня – листопаді, скресає в кінці квітня. Середня витрата води біля 60 м³/с. Судноплавна в середній течії від Куйбишева до пристані Усть-Тарка (368 км). Сплавна. На річці міста: Калачинськ, в гирлі – Омськ.

Омолой – річка в Північній Азії (Якутія, Росії). Довжина 593 км, площа басейну 38,9 тис. км². Бере початок на Верхоянському хребті, тече на північ вздовж хребта Кулар, впадає в губу Буор-Хая моря Лаптевих. У верхів'ях великі наледі. Рибальство.

Омолон – річка в Північній Азії (Якутія і Магаданська обл. Росія), права притока р. Колима. Довжина 1114 км, площа басейну 113 тис. км². Бере початок на Колимському нагір'ї. До впадіння р. Кегалі тече у вузькій гірській долині, нижче долина розширюється, річка розбивається на рукави. Живлення дощове і снігове. Замерзає в жовтні, скресає в кінці травня. Основні притоки: Кегалі, Моланджа, Олойчан і Олой (ліві), Кедон (права). Середня витрата води 700 м³/с. У верхів'ях промерзає, утворюючи наледі. Судноплавна на 595 км від гирла. В нижній течії сплавна.

Онон – річка в Забайкаллі (Монголія, Читинська обл. Росія), права складова р. Шилка. Довжина 1032 км, площа басейну 96,2 тис. км². Бере початок в нагір'ї Хентей, протікає по рівнинам Східного Забайкалля. Багато перекатів, островів. Живлення в основному дощове. Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня. Середня витрата води 191 м³/с. Використовується для зрошення і промислового водопостачання.

Ор – річка в Казахстані і Оренбурзькій обл. (Росія), ліва притока р. Урал. Довжина 332 км, площа басейну 18,6 тис. км². Бере початок двома витоками на північних схилах Мугоджарських гір. Живлення в основному снігове. Замерзає на початку листопада, скресає на початку квітня. Середня витрата води на 61 км від гирла 21,3 м³/с. Використовується для зрошення. На річці – місто Орськ.

Орхон – річка в Центральній Азії (Монголія), права притока р. Селенга. Довжина 1124 км, площа басейну 132,8 тис. км². Витоки в горах Хантая, більша частина річки проходить по рівнинам північної частини Монголії. Середня витрата води біля 120 м³/с. Весняно-літня повінь. Сплавна. На річці – місто Сухе-Батор (початок судноплавства).

Пелим – ріка в Північній Азії (Свердловська обл. Росія), ліва притока р. Тавди (басейн р. Об). Довжина 707 км, площа басейну 15,2 тис. км². Бере початок біля східних схилів Північного Уралу, тече по Західносибірській низовині. В низов'ях протікає через озеро Пелимське (Пелимський туман). Замерзає в жовтні, скресає в квітні. Середня витрата води біля 100 м³/с. Судноплавна на 264 км від гирла. Сплавна.

Пенджаб (персицьке пендж – п'ять і аб – вода, ріка) (П'ятиріччя) – історико-географічна область в Південній Азії, північній частині Індогоанської низовини. Східна частина Пенджабу – штат Індії, західна – провінція Пакистану. Площа басейну більше 200 тис. км², висота 150 – 350 м. Зрошується системою рік Джелам, Чинаб, Раві, Біас і Сатледж, які зливаються в р. Пенджат (ліва притока р. Інд). Пенджаб – один з стародавніх центрів цивілізації, яка виникла на базі зрошувального землеробства (вирощування зернових, бавовни, цукрового буряка). Пенджаб густо заселений (більше 50 млн. мешканців). Великі міста: Лахор (Пакистан), Амритсар, Чандигарх (Індія).

Пенжина – річка в північно-східній частині Азії (Магаданська обл., Росія). Довжина 713 км, площа басейну 73,5 тис. км². Бере початок на Колимському нагір'ї, у верхній течії протікає в глибокій долині, нижче – по міжгірській котловині. Впадає в Пенжинську губу Охотського моря.

Замерзає в жовтні, скресає в травні – на початку червня. Середня витрата води біля 680 м³/с. Судноплавна, сплавна.

Передуй – річка в Північній Азії (Якутія), ліва притока р. Лена. Довжина 350 км. Бере початок і протікає по Середньосибірському плоскогір'ю.

Пишма – річка в Північній Азії (Скатеринбурзька і Тюменська обл. Росія), права притока р. Тури (басейн р. Об). Довжина 603 км, площа басейну 19,7 тис. км². Бере початок на східному схилі Середнього Уралу, тече по Західносибірській низовині. Живлення переважно снігове. Замерзає в жовтні, скресає в квітні. Основні притоки: Великий Рефт, Юрмич (ліві). Сплавна. Середня витрата води 34 м³/с. На Пишмі – три водосховища; міста: Сухий Лог, Камишлів, Талиця.

Північна, Северная (Тимера) – річка в Північній Азії (Красноярський край Росія), права притока р. Нижня Тунгуска. Довжина 336 км. Бере початок з озера Північне (Северное) і протікає по Середньосибірському плоскогір'ю. Живлення снігове і дощове. Замерзає в жовтні, скресає в травні.

Північна Сосьва (Северная Сосьва) – річка в Північній Азії, на Західносибірській низовині, ліва притока р. Мала Об (рукав Обі) (Ханти-Мансійський нац. округ Росії). Довжина 754 км, площа басейну 98,3 тис. км². Утворюється злиттям річок Велика і Мала Сосьва, які беруть початок на Північному Уралі. Протікає по північно-західній частині Західносибірської низовини в широкій заболоченій долині. В низов'ях тече в долині р. Об, з'єднуючись з нею численними протоками. Середня витрата 860 м³/с. Замерзає в кінці жовтня – на початку листопада, скресає в кінці квітня – травні. Судноплавна на 660 км від гирла. Сплавна. На півночі – пристань Березове.

Підкам'яна Тунгуска, Середня Тунгуска (рос. Подкаменная Тунгуска) – річка в Північній Азії (Евенкія, Росія), права притока р. Єнісей. Довжина 1865 км, площа басейну 240 тис. км². Протікає по Середньосибірському плоскогір'ю (у верхів'ях під назвою Катанга). Тече в широкій і глибокій долині, від гирла притоки Тетере долина звужується; в руслі численні шивери і пороги. В 250 км від гирла долина розширюється до 20 – 23 км, в руслі багато перекатів. Основні притоки: Тетере, Чуня (праві), Вельмо (ліва). Середня витрата води 1750 м³/с. Повінь з початку травня до кінця червня, в низов'ях – до кінця липня. Замерзає в кінці

жовтня, скресає в середині травня. Судноплавна в повінь від с. Ванавара (1146 км від гирла), для великих суден – від Байкита (571 км від гирла).

Пінг – річка в Південній Азії (Таїланд), права притока р. Менам-Чао-Прая. Довжина біля 800 км, площа басейну біля 46 тис. км². Бере початок на хребті Танентаунджі, нижня течія – на Менамській низовині. Багатоводна влітку. Використовується головним чином для зрошення. ГЕС, водосховище Бхуміфол (довжина 125 км). На річці – місто Чіангмай.

Полуй – річка в Західному Сибіру (Тюменська обл. Росія), права притока р. Об. Довжина біля 400 км. Бере початок на болотистому вододілі річок Казима і Надира двома витоками: Глибокий Полуй і Сухий Полуй. Судноплавна.

Поплигай – річка в Північній Азії (Долгано-Ненецький автономний округ Росія). Довжина 532 км, площа басейну 50,3 тис. км². Бере початок на північній околиці Середньосибірського плоскогір'я, нижня течія на Північно-сибірській низовині. Впадає в естуарій р. Хатанга. Середня витрата води 400 м³/с.

Поронай – річка на острові Сахалін (Росія). Довжина 350 км, площа басейну 7,99 тис. км². Бере початок в Східно-Сахалінських горах, тече по Тим-Поронайському долу. Впадає в затоку Терпіння Охотського моря. Середня витрата 120 м³/с. Нерестилища лососевих риб.

Пскем – річка в Середній Азії (Узбекистан), правий виток р. Чирчик. Довжина 134 км. Бере початок під назвою Майдантала з льодовиків Таласького Алатау. Після злиття з річкою Ойгаїнгом одержує назву Пскем.

Пур – річка в Північній Азії (Ямало-Ненецький округ Росія). Утворюється злиттям річок П'якупур і Айваседапур. Довжина 389 км (з П'якупуром 1024 км), площа басейну 112 тис. км². Протікає по низовині. Впадає в Тазівську губу Карського моря. Живлення в основному снігове. Замерзає в листопаді, скресає в травні. Середня витрата води 1040 м³/с. Судноплавна.

Пур – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Оленьок. Довжина біля 330 км. Тече в основному по Північносибірській низовині.

Пяндж – річка в Середній Азії, складова Амудар'ї, по ній кордон між Афганістаном і Таджикистаном. Довжина 921 км, площа басейну 114 тис. км². Утворюється злиттям річок Памір і Вахагдар'я, тече переважно у вузькій долині. Основні притоки: Гунт, Бартанг, Язгулем, Ванч, Кизилсу (праві). Середня витрата води 1000 м³/с. Використовується

для зрошення. Судноплавна на 118 км від гирла. По частині долини річки – тракт Душанбе – Хорог.

П'яси́на – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія). Довжина 820 км, площа басейну 182 тис. км². Витікає з озера П'ясино, тече по Північносибірській низовині, в низов'ях проривається через гори Бирранга, впадає а П'ясинську затоку Карського моря. Басейн річки розташований в межах суцільного розповсюдження багаторічної мерзлоти. В пригирловій ділянці русло представляє собою «горло», в якому розташовані острови Плавникові. Нижня течія знаходиться під впливом морських припливів і відпливів. Живлення снігове і дощове. Замерзає на початку жовтня, скресає в кінці червня – на початку липня. Головні притоки: Агана, Пура (ліві); Дудипта, Янгуда, Тарей (праві). Середня витрата води 2600 м³/с. Судноплавна. Рибальство.

Раві – річка в Індії і Пакистані, ліва притока р. Ченаба (басейн р. Інду). Довжина 725 км. Бере початок на хребті Пір-Панджал в Гімалаях. Більша частина течії по Пенджабу. Висока літня повінь. Від русла відходить густа мережа зрошувальних каналів, в тому числі і Верхній Баридоабський. Стік регульований. На Раві – місто Лахор.

Раджанг (Rajang) – річка на північному заході острова Калімантан, в Саравакі (Малайзія). Довжина біля 600 км, площа басейну 60 тис. км². Протікає по горбистій рівнині, впадає в Південно-Китайське море, утворюючи заболочену дельту площею більше 3000 км². Багатоводна протягом всього року. Судноплавна для морських суден до міста Сібу.

Раздан, Занга – річка в Закавказзі (Вірменія), ліва притока р. Аракс. Довжина 146 км, площа басейну 7,31 тис. км². Витікає з озера Севан. Живлення ріки змішане: снігове, дощове, і ґрунтове. Середня витрата води біля 16 м³/с. Використовується для зрошення, водопостачання і енергетики. На річці – каскад ГЕС: Канакерська, Атарбекянська, Єреванська. На Раздані – столиця Вірменії – місто Єреван.

Рапті – річка в Індії, ліва притока р. Гхагхра (басейн р. Ганг). Довжина більше 600 км, площа басейну біля 30 тис. км². Бере початок в Гімалаях, пересікає у вузькій ущелині гори Сивалік, нижня течія на Ганській рівнині. Літні паводки. Використовується для зрошення. Судноплавна нижче м. Горакхпур (Індія).

Ріоні – річка в Закавказзі (Грузія). Довжина 327 км, площа басейну 13,4 тис. км². Бере початок на південному схилі Головного або Вододільного хребта Великого Кавказу, нижче м. Кутаїсі тече спочатку у

вузькій ущелині, потім по Колхідській низовині. Впадає в Чорне море, утворюючи дельту. Живлення за рахунок танення льодовиків і снігів, частина басейну одержує живлення за рахунок рясних дощів. Середня витрата води $405 \text{ м}^3/\text{с}$. Вода відрізняється великою каламутністю. На річці – Ріонська і Гуматська ГЕС. Використовується для зрошення. Міста: Оні, Кутаїсі, Поті. В гірській частині по долині р. Ріоні проходить Военно-Осетинська дорога.

Саріз – річка в східній частині Прикаспійської низовини (Росія). Довжина біля 460 км , площа басейну біля 20 тис. км^2 . Бере початок в межах Підуральського плато, закінчується системою сорів (дрібних озер), не доходячи $60 - 70 \text{ км}$ до Каспійського моря. Живлення в основному снігове. Замерзає в кінці грудня, скресає на початку квітня. Влітку вода зберігається в основному в окремих плесах. Вода солона.

Сакар'я (Sakarya) – річка в Західній Азії (північний захід Туреччини). Довжина 790 км , площа басейну 60 тис. км^2 . Тече в основному по Анатолійському плоскогір'ю, впадає в Чорне море. Зимові повінь. Середня витрата води біля $200 \text{ м}^3/\text{с}$. ГЕС Сарияр і Гекчекая. В низов'ях використовується для зрошення. На річці – місто Адапазари.

Салда – річка в Північній Азії (Свердловська обл. Росія), права притока р. Тура (басейн р. Об). Довжина 175 км . Бере початок на східному схилі хребта Благодать. Живлення снігове і дощове. Сплавна.

Салуїн, Салуен – річка на Тибетському нагір'ї (Китай, Бірма); частково служить кордоном між Бірмою і Таїландом. Довжина біля 3200 км , площа басейну біля 325 тис. км^2 . Бере початок на хребті Тангла, протікає по Юнованському і Шанському нагір'ям в глибоких (до 3000 м) ущелинах, утворюючи пороги і водоспади; в нижній течії – по прибережній рівнині, впадає в затоку Мартабан Андаманського моря. В Тибеті носить назву Нагчу. Живлення у верхів'ях в основному снігове, в низов'ях – дощове. Середня витрата води $6700 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна, судноплавна в нижній течії. На річці – порт Молам'яйн (Бірма).

Самур – річка в Закавказзі, частково протікає по кордону Азербайджану і Росією. Довжина 213 км , площа басейну $7,33 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на схилах г. Гутон (Великий Кавказ), впадає в Каспійське море кількома рукавами, утворюючи дельту. У верхів'ях – гірська ріка, в нижній течії тече по горбистій місцевості, потім по рівнині. Живлення дощове і льодовикове. З листопада до квітня – шуга і забереги. Води річки каламутні (250 г/л^3). Середня витрата води в 20 км від гирла $75 \text{ м}^3/\text{с}$. В низов'ях

використовується для зрошення. Від Самура відходять Самур-Апшеронський і Самур-Дербенський канали.

Сарганг – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), права складова р. Яна. Довжина 620 км, площа басейну 17,8 тис. км². Бере початок на Верхоянському хребті, протікає по Янському плоскогір'ю. Живлення снігове. Замерзає в жовтні, скресає в травні-червні. Середня витрата води в низов'ях біля 50 м³/с. Судноплавна на 174 км від гирла.

Сарису – річка в Казахстані. Утворюється злиттям річок Жаман-Сарису і Жакси-Сарису, які беруть початок в західній половині Казахського дрібногорбовика. Довжина (разом з Жаман-Сарису – 800 – 1000 км (коливається в залежності від водності року), площа басейну біля 73 тис. км². Протікає по Казахському дрібногорбовику, нижня течія – по західній околиці Бетпак-Дала. Стік води в руслі закінчується в 80 км від Сирдар'ї групою солоних озер Ащиколь і Телеколь. Живлення снігове. Влітку води засолонюються. Середня витрата води в 382 км від гирла 7,3 м³/с; пересихає в низов'ях і верхів'ях з липня до січня. Використовується для водопостачання і зрошення.

Сатледж, Сатладж (в нижній течії – **Панджнад**) – річка в Пакистані, Індії і Китаю, найбільша притока (ліва) р. Інд. Довжина 1450 км, площа басейну 395 тис. км². Бере початок на Тибетському нагір'ї, в хребті Кайлас (частина стоку поступає з озер Манасаровар і Лангак), протікає вздовж північного підніжжя Гімалаїв, пересікає їх в ущелинах, протікає по рівнинах Пенджабу. Основні притоки – Біас і Чинаб (праві). Живлення переважно дощове, у верхів'ях – снігове. Літні (мусонні) повені. Середня витрата води 500 м³/с, максимальна влітку біля 20 000 м³/с. В кінці гірської ділянки – гідротехнічний комплекс Бхакра-Нангал (Індія). В межах Пенджабу від річки відходять великі зрошувальні канали. Судноплавство в повільно на окремих ділянках. На річці – міста Нангал (Індія), Бахавалпур (Пакистан).

Селемджа – річка на сході Азії (Росія), ліва притока р. Зея (басейн р. Амур). Довжина 647 км, площа басейну 68,7 тис. км². У верхів'ях – гірська річка, в середній течії долина розширюється. Середня витрата води 715 м³/с. Судноплавна на 326 км від гирла.

Селенга – річка в Центральній Азії (Монголія, Бурятська респ. в Росія). Утворюється злиттям річок Ідер і Мурен. Довжина (від витoku р. Мурен) 1024 км, площа басейну 447 тис. км². Тече переважно по низькогір'ям і горбистим рівнинам, впадає в озеро Байкал, утворюючи

дельту площею біля 750 км^2 . Притоки: Орхон, Чикой, Хилок, Уда (праві); Егін-Гол, Джида Темник (ліві). Живлення переважно дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Середня витрата води більше $900 \text{ м}^3/\text{с}$. Багатоводна весною і влітку. Судноплавна до м. Сухе-Батор. На ріці – столиця Бурятії – місто Улан-Уде.

Селеннях – річка на півночі Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Индігірка. Довжина 796 км , площа басейну $30,8 \text{ тис. км}^2$. Бере початок двома витокami на хребті Черського, тече по Момо-Селяннихської западині і Абійській низовині. Середня витрата води $180 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці місцями формуються наледі, в басейні багато озер.

Сефідрут – річка в Ірані, назва нижньої течії р. Кизилузен.

Синцзян – річка на південному сході Китаю. Довжина 801 км , площа басейну $94,9 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на північних схилах гір Наньлін, тече переважно по горбистій рівнині, впадає в озеро Дунтинху (басейн р. Янцзи). Живлення дощове. Літня повінь. Взимку річка сильно міліє. Середня витрата води близько до гирла $2270 \text{ м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення. На Синцзяні – міста: Хен'ян, Сяньтань (початок судноплавства), Чанша.

Сим – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), ліва притока р. Єнісей. Довжина 694 км , площа басейну $31,6 \text{ тис. км}^2$. Протікає серед боліт східної околиці Західносибірської низовини. Замерзає в листопаді, скресає в травні. Середня витрата води в 215 км від гирла $175 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 218 км від гирла.

Синя – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Лена. Довжина 549 км , площа басейну $35,3 \text{ тис. км}^2$. Тече в межах Середньосибірського плоскогір'я. Живлення переважно снігове. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Сплавна.

Сирдар'я (давня назва **Яксарт**, в середні віки у арабів – **Сейхун**) – річка в Середній Азії (Узбекистан, Таджикистан, Казахстан). Утворюється злиттям річок Нарин (77% стоку) і Карадар'я (23% стоку), впадає в Аральське море. Довжина 2212 км (від витоків р. Нарин – 3019 км), площа басейну 462 тис. км^2 . В межах Ферганської долини береги низькі, при виході з неї прорізає Фархадські гори, утворюючи Беговадські пороги; нижня течія – по східній околиці Кизилкуму (русло трохи піднято над навколишньою територією, звивисте і нестійке; в гирлі утворює дельту. Основні притоки: Чирчик, Арись (праві). В межах Ферганської котловини зосереджено найбільше приток: Гавасай, Кассансай (праві); Сох, Ісфара, Ісфайрам (ліві). В більшості з них вода не доходить до основного русла.

Живлення в основному снігове, частково льодовикове. В нижній течії річка замерзає в грудні, скресає в березні. В середній течії льодостав буває не щорічно, у верхній течії (у Ферганській долині) річка замерзає тільки місцями. Повінь починається в березні, найбільшої величини досягає в червні і закінчується у вересні. Вода каламутна ($2\ 000\ \text{г/м}^3$). Температура води влітку $23 - 26^\circ\text{C}$. Середня витрата води у верхів'ях біля $500\ \text{м}^3/\text{с}$, біля впадіння притоки Чирчик – $703\ \text{м}^3/\text{с}$, в гирлі $446\ \text{м}^3/\text{с}$. Середній річний стік складає $14,0\ \text{км}^3$, стік наносів 12 млн. т. Води ріки широко використовуються для зрошення. На річці – Кайраккумська, Фархадська, Чардаринська ГЕС і водосховища, Кзил-Ординська гребля, а також міста Ходжент, Бекабаб, Чардара, Кзил-Орда, Казалинськ.

Сіцзян, Чжуцзян, Перламутрова – річка на південному сході Китаю. Довжина $2\ 130\ \text{км}$, площа басейну біля 437 тис. км^2 . Бере початок на Юньнанському нагір'ї, протікає (часто в ущелинах) вздовж південної околиці гір Наньлін, впадає в Південно-Китайське море, утворюючи дельту площею $16,9\ \text{тис.}\ \text{км}^2$, спільну з іншими складовими Сіцзян – річками Байцзян і Дунцзян. Середня витрата води $8\ 000\ \text{м}^3/\text{с}$. Максимальні витрати влітку. Сезонні коливання рівнів води до $15 - 20\ \text{м}$. Часті повені. В басейні збудовано біля $2\ 000\ \text{км}$ захисних дамб. Використовується для зрошення. Судноплавна до м. Учжоу, в дельті – морський порт Гуанчжоу (Кантон).

Сон – річка в Індії, права притока р. Ганг. Довжина $780\ \text{км}$, площа басейну $65,5\ \text{тис.}\ \text{км}^2$. Бере початок на плато Чхота-Нагпур, протікає по Ганській рівнині. Режим мусонний. Літня повінь. Середня витрата води біля $1\ 400\ \text{м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення. В нижній течії судноплавна.

Сох – річка в Середній Азії (Ошська обл. Киргизія, Ферганська долина Узбекистан). Довжина $125\ \text{км}$. Бере початок на схилах Алтайського хребта, закінчується у Ферганській долині, утворюючи потужний конус виносу. Води річки використовуються для зрошення.

Суйфун – річка на сході Азії (Приморський край Росія, Китай). Впадає в Амурську затоку Японського моря. Довжина $324\ \text{км}$. Живлення дощове. Великі паводки влітку і восени. На річці – місто Уссурійськ.

Сулак – річка на Північному Кавказі (Дагестанська респ. Росія). Довжина $144\ \text{км}$, площа басейну $15,2\ \text{тис.}\ \text{км}^2$. Утворюється злиттям річок Аварського Койсу і Андійського Койсу, які беруть початок з льодовиків Головного Кавказького хребта. Впадає в Каспійське море, утворюючи дельту. Живлення змішане. Вода каламутна ($2\ 880\ \text{г/м}^3$). Середня витрата води у верхів'ях $176\ \text{м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення і

водопостачання міст Махачкала і Каспійська. Великі запаси гідроенергії. На річці – Чир'юртівська і Чиркейська ГЕС і водосховище; місто Кизил'юрт.

Сумбар – річка в Середній Азії (Туркменія і Іран), права притока р. Атрек. Довжина 247 км. В нижній течії від 2 до 5 місяців в році річка пересихає. Використовується для зрошення.

Сунгарі, (Сунхуацяя) – річка на північному сході Китаю, найбільша права притока р. Амур. Довжина 1870 км, площа басейну 524 т. км². Бере початок на плоскогір'ї Чанбайшань. Верхня течія - в Східно-Манжурських горах, середня – на рівнині Сунляо, нижня – на Амуро-Сунгарійській низовині. Літня повінь від дощів. Основні притоки: Нуңьцзян (ліва), Муданьцзян (права). При виході з гір – гребля Финманської ГЕС і велике водосховище. Замерзає в середині листопада, скресає в середині квітня. Середня витрата води біля 2500 м³/с. Судноплавна від м. Цзилинь (Гірін). Лісосплав, рибальство. На річці – міста: Цзилинь, Харбін, Цзямуся.

Сунжа – річка на Північному Кавказі (Росія), права притока р. Терек. Довжина 278 км, площа басейну 12,2 тис. км². Живлення змішане (снігове, дощове, ґрунтове). Води каламутні (2 690 г/м³). Льодовий покрив малостійкий. Середня витрата води 86 м³/с. Використовується для зрошення. На Сунжі – міста: Грозний, Гудермес.

Сурхардар'я – річка в Середній Азії (Узбекистан), права притока р. Амудар'я. Утворюється злиттям рік Тупалангдар'я і Каратаг, які стікають з Гісарського хребта. Довжина 175 км (разом з р. Каратаг 287 км), площа басейну 13,5 т. км². Живлення змішане. Середня витрата води біля 66 м³/с. Вода річки використовується для зрошення. На річці – Південно-Сурханське водосховище. В басейн Сурхардар'я по Аму-Зангському каналу подається вода з Амудар'я.

Тавра – річка в Північній Азії (Тюменська і Катеринобурська обл. Росія), ліва притока р. Тобол (басейн р. Об). Довжина 719 км, площа басейну 88,1 тис. км². Утворюється злиттям річок Сосьма і Лозьма. Протікає по Західносибірській низовині. Основні притоки: Пелим, Чорна (ліва). Замерзає на початку листопада, скресає на початку травня. Середня витрата води 450 м³/с. Судноплавна, сплавна. У верхів'ях нерест нельми. На річці – місто Тавда.

Тагіл – річка в Північній Азії (Катеринобурська обл. Росія), права притока р. Тура (басейн р. Об). Довжина 414 км, площа басейну 10,1 тис. км². Бере початок на східному схилі Середнього Уралу. У верхів'ях порожиста і перегороджена греблями. В нижній течії на

Західносибірській низовині має характер рівнинної річки. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води $40 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – два водосховища і міста: Верхній Тагіл і Нижній Тагіл.

Таймира – річка на півночі Азії, Таймирському півострові (Росія). Довжина 636 км , площа басейну 125 тис. км^2 . Бере початок на схилах хребта Бирранга. Протікає через західну частину Таймирського озера (ділянка вище озера називається Верхньою Таймирою, довжина біля 500 км , нижче озера – Нижня Таймира, довжина 136 км). Впадає в Таймирську губу Карського моря. Основна притока Логата (права). Багато риби (муксун, голец, сиг та ін.).

Таймура – річка в Сибіру (Красноярський край Росія), ліва притока р. Нижня Тунгуска. Довжина біля 480 км , площа басейну $22,1 \text{ тис. км}^2$. Бере початок і тече по Середньосибірському плоскогір'ю. Замерзає в жовтні, скресає в кінці травня.

Талас (у верхів'ях **Уччат, Каракол**) – річка в Середній Азії (Киргизія, Казахстан). Довжина 661 км , площа басейну $52,7 \text{ тис. км}^2$. Утворюється злиттям річок Каракол і Учкошой, які беруть початок на Киргизькому хребті, протікає по Талаській долині, губиться в пісках Муонкум. Живлення льодовиково-снігове. Льодовий покрив нестійкий. Середня витрата води $27,4 \text{ м}^3/\text{с}$. Води річки використовуються для зрошення. На річці – водосховище і міста Талас і Джамбул.

Тапті – річка на північному заході півострова Індостан (в Індії). Довжина 720 км , площа басейну 88 тис. км^2 . Бере початок в горах Сатпура, протікає в глибокій долині по північно-західній частині Деканського плоскогір'я, впадає в Камбейську затоку Аравійського моря. Середня витрата води $650 \text{ м}^3/\text{с}$. Максимальні витрати влітку при мусонних опадах до $40\,000 \text{ м}^3/\text{с}$. Води річки використовуються для зрошення. Судноплавна на 50 км від гирла. На річці – місто Бурханпур, в естуарії морський порт Сурат.

Тара – річка в Сибіру (Новосибірська і Омська обл. Росія), права притока р. Іртиш. Довжина 806 км , площа басейну $18,3 \text{ тис. км}^2$. Бере початок з боліт Об-Іртишського вододілу, протікає по Західносибірській низовині. Живлення головним чином снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Головні притоки Майзасс, Чека (праві). Середня витрата води в нижній течії $41 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 325 км від гирла. Сплавна.

Тарим (Яркенд) – річка на заході Китаю, найбільш значна в безстічній області Центральної Азії. Утворюється злиттям річок Яркенд, Аксу і Хотан, які беруть початок з льодовиків і стікають зі схилів гір Куньлунь, Каракорум, Тянь-Шань, Памір. Довжина від витоків р. Яркенд 2030 км

(найдовша річка в Центральній Азії), площа басейну 1 млн. км². В середній і нижній течії протікає по Таримській рівнині, огинає з півночі і заходу пустелю Такла-Макан. Утворює безпорядковий лабіринт русел, смугою шириною до 80 км, в межах якої вони часто міняють своє місцезнаходження. Має складну дельту, спільну з річкою Кончедар'я. Повінь в липні – серпні. В цей час ріка утворює численні дрібні і великі озера, які існують деколи кілька років. Живить попеременно озера Лобнор і Карабуран, що обумовлює різкі зміни їх розмірів і окреслень. Середня витрата води при злитті Аксу (дає 70 – 80 % загального стоку), Хотана і Яркенда 167 м³/с, нижче вона зменшується; максимальні витрати влітку (липні – серпні). Використовується для зрошення Яркендського, Кашгарського і Аксуйського оазисів. Води річки багаті рибою.

Тасєєва – річка в Північній Азії (Красноярський край і Іркутська обл. Росія), ліва притока р. Ангара. Утворюється злиттям річок Бірюса (Она) і Чуна (Уда). Довжина 116 км (від витоків р. Чуна – 1319 км), площа басейну 128 тис. км². Водний режим формується під впливом водного режиму річок Чуни і Бірюси. Живлення змішане, з переважанням у верхів'ях дощового. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Середня витрата води 740 м³/с. Судноплавна. Судноплавна (крім верхньої течії)..

Тауй – річка на північному сході Азії (Магаданська обл. Росія). Довжина біля 155 км. Утворюється злиттям річок Кава і Челемджа. Впадає в Тауйську губу Охотського моря. Замерзає в листопаді, скресає в травні. Судноплавна в низов'ях.

Теджен (Геріруд) – річка на півдні Азії (Афганістан, Іран і Туркменія); частково служить кордоном між Афганістаном і Іраном, між Іраном і Туркменією. Довжина 1150 км, площа басейну 70,6 тис. км². Бере початок в горах Паропаміза, у верхів'ях протікає у вузькій гірській долині, на території Туркменії в широкій долині. Закінчується в Тедженському оазисі; вода розбирається на зрошення. Живлення в основному від танення снігів в горах. Води каламутні (до 4 000 г/м³). Річка не замерзає. Головна притока – р. Кешефруд (ліва в Ірані). Середня витрата води біля м. Полехатум біля 30 м³/с. На річці три водосховища. Низов'я річки поповнюються водою з Каракумського каналу.

Тедонган – річка на півночі Корейського півострова. Довжина 439 км, площа басейну 20,1 тис. км². Тече в основному по Західно-Корейській рівнині, впадає в Корейську затоку Жовтого моря. Літні паводки. Середня витрата води 320 м³/с. В нижній течії – вплив морських припливів. Судноплавна в нижній течії. На річці – місто Пхеньян, в естуарії – морський порт Нампхо.

Терек – річка на Північному Кавказі (Росія). Довжина 623 км, площа басейну 43,2 тис. км². Бере початок на схилах Головного Кавказького хребта з льодовика Зильгаох, нижче пересікає Боковий (в Дар'яльській ущелині) і Скелястий хребти, Чорні гори. При виході з гір місцями розпадається на рукави і протоки. Після впадіння р. Сунжі тече по Прикаспійській низовині. Впадає в Каспійське море. В 110 км від гирла починається його дельта (площею до 4000 км²). Основні притоки: Ардон, Урух, Малка (з Баксаном) (ліві); Суња (права). Живлення змішане. Води каламутні (2000 л/м³). Льодостав короткотерміновий. Середня витрата води біля м. Моздок – 300 м³/с. За рік Терек виносить від 9 до 26 млн. т завислих наносів. При цьому наноси нарощують дельту до 100 м за рік. В горах річка та її притоки використовуються для виробництва електроенергії (2 ГЕС), в низов'ях для зрошення. Часті паводки, в останні роки катастрофічні. Терек багатий рибою (терський лосось, форель, сазан та ін.) На річці – міста: Моздок, Кизляр. У верхів'ях по долині річки проходить Воєнно-Грузинська дорога.

Тергер – річка в Закавказзі (Азербайджан), права притока р. Кура. Довжина 184 км, площа басейну 2650 км². Бере початок на Карабаському нагір'ї, низов'я – на Кура-Арвксинській низовині, де вона пересікається Верхньокарабаським каналом. Річка досягає Кури тільки під час повеней. Живлення снігове і дощове. Стійкого льодоставу не буває. Середня витрата води в 58 км від гирла 22,9 м³/с. На ріці дві ГЕС. Використовується для зрошення. У верхів'ях – курорт Істі-Су, в басейні – міста: Мир-Башір, Барда.

Тетере – річка в Північній Азії (Красноярський край і Іркутська обл. Росія), права притока р. Підкам'яна Тунгуска (басейн р. Єнісей). Довжина 350 км. Тече по Середньосибірському плоскогір'ю, переважно у вузькій долині. Порожиста.

Тигр – річка в південно-західній частині Азії (Туреччина, Ірак, частково по північно-східному кордону Сирії). Довжина 1950 км, площа басейну 375 тис. км². Бере початок на схилах Вірменського Тавра, в середній і нижній течії пересікає плато Джекзіре і Месопотамську низовину. Біля м. Ель-Курна зливається з р. Євфрат утворюючи р. Шат-ель-Араб, яка впадає в Перську затоку. Основні притоки: Великий Заб, Малий Заб, Діала, Керхе (ліві). Рівні води піднімаються взимку від дощів на Месопотамській низовині і весною від танення снігів в горах. Витрата води біля м. Багдад 1240 м³/с, найбільша 10000 м³/с, найменша 150 м³/с. Стік ріки зрегульований греблями. Води річки використовуються для зрошення головним чином на Месопотамській низовині (великий канал Шатт-ель-Гараф, що відходить від річки біля м. Кут-ель-Амара). В нижній

течії витрата води менша ніж в середні за рахунок випаровування і витрат на зрошення. Нижче м. Багдад, в долині річки знаходиться кілька великих озер, найбільше з них – Хор-Саннія. Води річки каламутні (в квітні 2300 г/м^3), що обумовлює, разом з Євфратом, швидкий ріст дельти. Судноплавство до Багдада в повільне. На річці – міста: Бірбакір (Туреччина), Мосул, Багдад, Кут-ель-Амара, Амара, Ель-Курна (Ірак). Міжріччя Тигра і Євфрату – один з давніх центрів цивілізації (тут розташовувались держави Вавилон і Ассирія).

Тим – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), права притока р. Об. Довжина 950 км, площа басейну 32,3 тис. км². Бере початок з болотних масивів Об-Єнісейського вододілу, протікає по південно-східній частині Західносибірської низовини. Живлення в основному снігове. Замерзає на початку листопада, скресає в кінці квітня – на початку травня. Середня витрата води в низов'ях біля 200 м³/с. Судноплавна на 574 км від гирла.

Тим – річка на острові Сахалін (Росія). Довжина 330 км, площа басейну 7,85 тис. км². Бере початок в Східно-Сахалінських горах, в середній течії протікає по Тим-Поронайському долу. Впадає в Нийську затоку Охотського моря. Живлення дощове. Середня витрата води в 80 км від гирла 89 м³/с. При проходженні тайфунів на річці формуються катастрофічні паводки. Судноплавна в низов'ях.

Тімптон – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), права притока р. Алдан. довжина 644 км, площа басейну 44,4 тис. км². Бере початок на північному схилі Станового хребта, протікає по Алданському нагір'ю. Головні притоки: Сеймдже, Джелтулах (праві), Чульман, Хатими, Великий Иллимах (ліві). Живлення снігове і дощове. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Характерно промерзання річки і наледі. Середня витрата 560 м³/с. Сплавна.

Тобол – річка в Північній Азії (Казахстан, Курганська і Тюменська обл. Росія), ліва притока р. Іртиш (басейн р. Об). Довжина 1670 км, площа басейну 426 тис. км². Бере початок серед Тургайської столової країни. Протікає у верхів'ях по Тургайському плато, в середній течії – по Західносибірській низовині в широкій долині з широкою заплавою. Живлення снігове (60 %), з наближенням до гирла зростає роль дощового живлення. Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня. Основні притоки: Ісеть, Тура, Танда (ліві). Повільне з першої половини квітня до середини червня, у верхів'ях і до початку серпня в низов'ях. Середня витрата біля м. Кустанай – 38 м³/с, в низов'ях (с. Липовка) – 810 м³/с. Регулярне судноплавство від кордонів з Казахстаном. Три водосховища для

водопостачання і зрошення. На річці міста: Кустанай (Казахстан), Курган, Ялутовськ (Росія).

Тола – річка в Центральній Азії (Монголія), права притока р. Орхон. Довжина 704 км, площа басейну 53,2 тис. км². Бере початок на нагір'ї Хентей, протікає в основному по низькогір'ям і горбистим рівнинам північної частини Монголії. Літня повінь. Середня витрата води біля 25 м³/с. Сплав лісу. На річці – місто Улан-Батор.

Том, Томь – річка в Північній Азії, права притока р. Об. Довжина 840 км, площа басейну 62 тис. км². Бере початок на західному схилі Абаканського хребта, у верхній течії – гірська річка, що тече у вузькій долині, нижче протікає по Кузнецькій котловині і потім по Західносибірській низовині. Основні притоки: Мрас-Су, Кондома, Уньга (ліви), Уса, Верхня Терсь, Середня Терсь, Нижня Терсь і Тайдон (праві). Живлення снігове (40 %) і дощове (33 %). Замерзає в кінці жовтня, скресає в кінці квітня. Середня витрата води 1110 м³/с, найбільша – 13000 м³/с, найменша – 52,6 м³/с. Судноплавна від гирла Мрас-Су (643 км). Сплавна. На річці міста: Міжрічинськ, Кузнецьк, Кемерово, Томськ.

Томпо – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), права притока р. Алдан. Довжина 570 км, площа басейну 42,7 тис. км². Бере початок на хребті Сунтар-Хаята, на більшій своїй частині має характер гірської річки. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Головні притоки: Менкюле (ліва), Делин'я, Хунхада (праві). Середня витрата води 260 м³/с.

Тонлесап – річка на півдні Азії (Кампучія), права притока р. Меконг. Довжина 112 км, площа басейну біля 85 тис. км². Бере початок на оз. Топлесап, протікає по Кампучійській рівнині. Живлення дощове. Середня витрата води біля 800 м³/с. В період літньої повені на р. Меконг на Тонлесап спостерігається зворотна течія. Судноплавство. Рибальство. В гирлі – місто Пномпень.

Трімаб – нижня течія р. Чінаб (біля 1290 км) після впадіння в неї р. Раві на території Пакистану.

Туба – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), права притока р. Енісей. Утворюється злиттям річок Казира і Амила, які стікають зі схилів Східних Саян. Довжина 119 км (від витоків Казила 507 км), площа басейну 36,9 тис. км². Тече по Мінусінській котловині, розбиваючись на рукави, впадає в Красноярське водосховище. Живлення снігове і дощове. Замерзає в середині листопада, скресає в кінці квітня. Середня витрата води 760 м³/с. Судноплавна на 99 км від гирла.

Тунгуска – річка на сході Азії (Хабаровський край, Росія), ліва притока р. Амур. Довжина 86 км. Утворюється злиттям річок Урми

(458 км) і Кур (434 км), площа басейну 30,2 тис. км². Протікає по Нижньоамурській низовині. Живлення головним чином дощове. Замерзає в середині листопада, скресає в середині квітня. Середня витрата води 400 м³/с. Судноплавна. Сплавна.

Тунгуска верхня – див. Ангара.

Тунгуска нижня – див. Нижня Тунгуска.

Тунгуска Підкам'яна – див. Підкам'яна Тунгуска.

Тура – річка в Північній Азії (Катеринбурська і Тюменська обл. Росія), ліва притока р. Тобол. Довжина 1030 км, площа басейну 80,4 тис. км². Бере початок на Північному Уралі, у верхів'ях порожиста, в середній і нижній течії тече в широкій долині по Західносибірській низовині. Основні притоки: Тагїл, Ніца, Пишма (праві). Живлення переважно снігове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води в 184 км від гирла 177 м³/с. Судноплавна на 635 км від гирла. Сплавна. На річці три водосховища; міста: Верхня Тура, Нижня Тура, Верхотур'є, Туринськ, Тюмень.

Тургай – річка в Кустанайській і Актюбінській обл. Казахстану. Довжина 825 км, площа басейну 157 тис. км². Утворюється злиттям річок Жалдама і Кара-Тургай, протікає по Тургайській улоговині, зливаючись з р. Ірзіз, губиться в безстічній котловині Шалкартениз. Живлення в основному снігове. Замерзає в першій половині листопада, скресає в першій половині квітня. Влітку вода в нижній течії засолоється. Середня витрата в середній течії біля 9 м³/с.

Туру (Тура) – річка в Північній Азії (Красноярський край Росії), ліва притока р. Кучечум (басейн р. Нижня Тунгуска). Довжина 261 км. Бере початок з височини Іхомігде, тече по Середньосибірському плоскогір'ю. Порожиста.

Турухан – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), ліва притока р. Єнісей. Довжина 639 км, площа басейну 35,8 тис. км². Протікає по північно-східній околиці Західносибірської низовини в низьких берегах. Русло звивисте. Впадає в протоку Великий Шар. Основні притоки: Нижня Баїха (права). Живлення снігове і дощове. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Середня витрата води 370 м³/с. Судноплавна в низов'ях. Сплавна.

Тутоңчана – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), права притока р. Нижня Тунгуска. Довжина 256 км. Бере початок на схилах височини Тальдактокон і тече по Середньосибірському плоскогір'ю. Порожиста.

Тюкян – річка в Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Віллой (басейн р. Лена). Довжина 747 км, площа басейну 16,3 тис. км². Бере

початок на Середньосибірському плоскогір'ї, тече по Центральноякутській рівнині. В басейні багато озер і боліт. Середня витрата води $30 \text{ м}^3/\text{с}$. Щорічно перемерзає.

Тюнг – річка Північній Азії (Якутія, Росія), ліва притока р. Вілюй. Довжина 1092 км, площа басейну 49,8 тис. км². Бере початок і протікає в межах Середньосибірського плоскогір'я і Центрально-Якутській рівнини. Живлення снігове і дощове. Замерзає в кінці жовтня, скресає в другій половині травня. Середня витрата води $180 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 273 км від гирла.

Уба – річка на сході Казахстану, права притока р. Іртиш. Довжина 281 км. Утворюється злиттям річок Біла Уда і Чорна Уба на північному заході Алтаю. У верхній течії порожиста; по виході з гір стає більш спокійною. Живлення змішане. Замерзає в листопаді, скресає в березні.

Уда – річка в Забайкаллі (Бурятія, Росія), права притока р. Селенга (басейн оз. Байкал). Довжина 467 км, площа басейну 34,8 тис. км². Бере початок в південній частині Вітімського плоскогір'я, тече по міжгірській котловині. Живлення в основному дощове. Замерзає в листопаді, скресає в квітні. Середня витрата води $70 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна. Використовується для зрошення. В гирлі – місто Улан-Уде.

Уда – річка на Далекому Сході (Хабаровський край, Росія). Довжина 457 км, площа басейну 61,3 тис. км². Бере початок двома витоками на північних схилах хребта Джагди, впадає в Удську губу Охотського моря. Середня витрата води $510 \text{ м}^3/\text{с}$. Нерест лососевих. Судноплавна для мілких суден. В гирлі – порт Чумикан.

Уіл – річка в Північній Азії (захід Казахстану). Довжина 800 км, площа басейну 31,5 тис. км². Бере початок на Підуальському плато, впадає в оз. Актобе на Прикаспійській низовині. Максимальна витрата води в низов'ях $260 \text{ м}^3/\text{с}$. Влітку річка розбивається на плеси і осолонюється. Використовується для зрошення.

Уй – річка на Уралі, ліва притока р. Тобол (басейн р. Об). Довжина 462 км, площа басейну 35,7 тис. км². Бере початок на східному схилі Південного Уралу, в середній і нижній течії протікає по степовим районам Зауралля і Західносибірської низовини. На річці – м. Троїцьк.

Улу-Юл – річка в Північній Азії (Томська обл. Росія), права притока р. Чулим. Довжина 298 км, протікає в південно-західній частині Західного Сибіру. Живлення змішане. Замерзає на початку листопада, скресає на початку квітня. Сплавна.

Ульба – річка в Північній Азії, на Алтаю, права притока р. Іртиш (басейн р. Об). Утворюється злиттям річок Тихої і Громотухи. Довжина (з

Громотухою) 148 км. По долині річки проходить залізниця Усть-Каменогорськ – Леніногорськ.

Ульбея – річка в Східній Азії (Хабаровський край Росія). Довжина 272 км. Бере початок на північних схилах хребта Сунтар-Хаята. Впадає в Охотське море. Живлення снігове і дощове.

Уркан – річка на Далекому Сході (Амурська обл. Росія), права притока р. Зея (басейн р. Амур). Утворюється злиттям річок Великого і Малого Уркани. Довжина (разом з Великим Урканим) 380 км. Протікає по Амурсько-Зейському плато. Живлення переважно дощове.

Урмі – річка в Східній Азії (Хабаровський край, Росія); зливаючись з р. Кур утворює р. Тунгуску (ліву притоку р. Амур). Довжина 442 км, площа басейну 17,3 тис. км². Бере початок на південному схилі Баджалського хребта, по виході на Нижньоамурську низовину долина розширюється, русло розбивається на рукави. Живлення в основному дощове. Влітку часті паводки.

Уса – річка в Північній Азії (Кемеровська обл. Росія), права притока р. Том (басейн р. Об). Довжина 150 км. Бере початок на західному схилі хребта Кузнецький Алатау. Живлення змішане, з переважанням снігового. Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня. В басейні – родовище кам'яного вугілля.

Уссурі – річка в Східній Азії (Приморський край, Росія), права притока р. Амур. Утворюється злиттям річок Улахе і Даубіхе, які беруть початок в горах Сіхоте-Алінь; впадає в р. Амур біля м. Хабаровськ. На більшій своїй частині – рівнинна річка. Довжина 897 км, площа басейну 193 тис. км². Основні притоки: Сунгача, Мулінхе, Наоліхе (ліві), Велика Уссурка, Бікін, Хор (праві). Замерзає в кінці листопада, скресає в середині квітня. Живлення в основному дощове. Повінь з кінця березня до серпня. Характерні катастрофічні паводки. Середня витрата води в низов'ях 1150 м³/с, найбільша – 10 520 м³/с. Річка багата рибою (харіус, калуга, осетер; нерест горбуші, кети). У верхів'ях (до м. Лісозаводськ) сплавна, нижче – судноплавна.

Утва (Чінгірлау) – річка в Західно-Казахстанській обл. Казахстану, ліва притока р. Урал. Довжина 229 км. Бере початок на Підуральському плато. Русло звивисте, особливо в низов'ях, де багато стариць. Живлення в основному снігове.

Уцзян (в нижній течії **Цянь-Цзян**) – річка в Китаю, права притока р. Янцзи. Довжина 1018 км, площа басейну 88,2 тис. км². Тече головним чином по Гуйчжоуському нагір'ю. Середня витрата води 1800 м³/с. Літні паводки. В гирлі – місто Фулін.

Учур – річка на Далекому Сході (Хабаровський край, Росія), права притока р. Алдан. Довжина 812 км, площа басейну 113 тис. км². Бере початок з хребта Джугджур. Тече на більшій частині у вузькій долині по околиці Алданського нагір'я. Головні притоки: Уян, Тиркан, Гонам, Гиним (ліві). В басейні розвинутий карст. Середня витрата води 1345 м³/с. Судноплавна на 159 км від гирла.

Уяндіна – річка на півночі Сибіру (Якутія, Росія), ліва притока р. Индигірка. Довжина 586 км, площа басейну 177 тис. км². Утворюється злиттям річок Іргичан і Баки. Протікає в основному по Абійській низовині. Характерні наледі.

Фандар'я – річка в Середній Азії (Таджикистан), ліва притока р. Зеравшан. Утворюється злиттям річок Ягноб і Іскандердар'я. Довжина 24 км (від витоків Ягноба 140 км), площа басейну 3,2 тис. км². Пересікає Зеравшанський хребет, утворюючи пороги і каньйони. Середня витрата води 62,6 м³/с. По долині річки проходить автодорога Ташкент – Душанбе.

Фарахруд – річка в Південній Азії (Афганістан). Довжина 580 км, площа басейна 33 тис. км². Тече по Середньо-Афганських горах і по рівнині Сістан. Впадає в озеро Хамун. Середня витрата води по виході з гір біля 30 м³/с., влітку в низов'ях пересихає. Зрошує Фарахський оазис.

Флай (Fly) – річка на півдні острова Нова Гвінея (держава Папуа). Довжина 620 км, площа басейну 64,4 тис. км². Бере початок в горах Віктора Еммануїла, впадає в затоку Папуа Коралового моря, утворюючи естуарій. Широко розливається від літніх дощів. Середня витрата води 4450 м³/с. Припливи проникають на 240 км від гирла. Судноплавна на 300 км від гирла.

Хайхе – річка на північному сході Китаю (назва нижньої частини системи річок Байхе, Вейхе, Юндінге та ін.). Довжина від гирла р. Вейхе 102 км (разом з р. Байхе 700 км) (площа басейну 280 тис. км²). Бере початок в горах Ляосі, протікає по Великій Китайській рівнині, впадає в затоку Бохайвань Жовтого моря. Весняно-літня повінь. Середня витрата води біля 650 м³/с. Судноплавна. На ріці – м. Тяньцзінь.

Халхін-Гол – річка в Центральній Азії (Монголія і Китай). Довжна 233 км, площа басейну 17 тис. км². Бере початок на західних схилах Великого Хінгану, тече по рівнинам Баргі, впадає лівим рукавом в озеро Буір-Нур, правим – в р. Орчунь-Гол. Середня витрата води біля 25 м³/с.

Хамсара (Хамсира) – річка в Північній Азії (Гувинська респ. Росія), права притока Бій-Хем (Великого Єнісею). Довжина 340 км. У верхів'ях

тече у вузькій, глибокій долині, де називається Дотот. Нижня течія в Тоджинській котловині. Живлення снігове і дощове.

Ханган – річка на Корейському півострові (Південна Корея). Довжина (разом з естуарієм) 514 км, площа басейну 34,5 тис. км². Бере початок у відроггах хребта Тхебек, тече переважно по горбистій рівнині. Впадає в затоку Канхваман Жовтого моря. Літні паводки. Середня витрата води біля 670 м³/с. Водами Ханган і рік її басейну зрошено більше 200 тис. га земель. В нижній течії – вплив морських припливів. Судноплавна на 300 км від гирла. На річці – місто Сеул.

Хатайка – річка в Північній Азії (Ненецький округ, Росія) права притока р Єнісей. Довжина 174 км, площа басейну 30,7 тис. км². Витікає з озера Мале Хантійське. Середня витрата води 590 м³/с. Судноплавна від Усть-Хантайської ГЕС (63 км).

Ханьшуй, Ханьцзян, Цзюйхе – річка в Китаю, ліва притока р. Янцзи. Довжина 1532 км, площа басейну 174 тис. км². Бере початок на південних схилах хребта Циньлін, тече по Цзянханській долині. Багатоводна в літню повінь. Середня витрата води 2000 м³/с. Для захисту від повеней побудовані дамби. Судноплавна в нижній течії. Використовується для зрошення. В гирлі річки – місто Ухань.

Хатанга – річка в Північній Азії (північ Красноярського краю, Росія). Утворюється злиттям річок Котуй і Хета. Довжина 227 км (від витоків р. Котуй, що бере початок на схилах гір Путорана, 1636 км), площа басейну 364 тис. км². Протікає по Північносибірській низовині, розбиваючись на рукави. На нижній ділянці багато островів. Впадає в Хатанську затоку моря Лаптевих, утворюючи естуарій. Головні притоки (разом з р. Котуй): Воеволіхан, Мойєро, Котуйкан (праві); Туколан, Нова (ліві). Основне живлення снігове і дощове, а також від відтаювання мерзлих порід. Замерзає в кінці вересня, скресає в червні. Середня витрата води 3320 м³/с. Судноплавна. На річці – пристань Хатанга. Рибальство (ряпушка, омуль, муксун, таймень, голец).

Хемчик, Кемчик – річка в Північній Азії (Тувинська респ. Росія), ліва притока р. Єнісей. Довжина 320 км, площа басейну 27 тис. км². Протікає по західній частині Тувинської котловини. Середня витрата води в 74 км від гирла 119 м³/с. Використовується для зрошення. В долині річки – місто Ак-Довурак.

Хета – річка в Північній Азії (Ненецький автономний округ, Росія), ліва складова р. Хатанга. Утворюється злиттям річок Аян і Аяклі. Довжина

604 км (від витоків р. Аяна 785 км), площа басейну 100 тис. км². Протікає у верхів'ях по Середньосибірському плоскогір'ю, в середній і нижній течії по Північносибірській низовині. Основні притоки: Боярки, Маймеча (праві); Боганина (ліва). Живлення переважно снігове. Замерзає в кінці вересня, скресає в середині червня. Середня витрата біля 1370 м³/с. Судноплавна в низов'ях. Рибальство (муksун, ряпушка, нельма та ін.).

Хета Велика – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), ліва притока р. Єнісей в нижній його течії. Довжина біля 250 км. Протікає по Західносибірській низовині. Живлення переважно снігове.

Хілок – річка в Центральній Азії (Читинська обл. і Бурятська респ. Росія), права притока р. Селенга. Довжина 840 км, площа басейну 38,5 тис. км². Бере початок з озера Арахлей. Тече в основному у вузькій долині між хребтами Яблоновим і Цаган-Хуртей. Головні притоки: Блудна, Унго (ліві); Сухара (права). Живлення в основному дощове. Середня витрата води 101 м³/с. Судноплавна від м. Куналей. На річці – місто Хілок.

Хонгха (кит. **Червона**, назва пов'язана з великою кількістю наносів, які надають водам червоний відтінок) – річка в Південній Азії (Китай і В'єтнам). Довжина 1183 км, площа басейну 158 тис. км². Бере початок на Юньнанському нагір'ї, тече переважно в горах, в нижній течії – по рівнині Бакбо, впадає в затоку Бакбо. Режим мусонний з літньою повінню. Середня витрата води 3800 м³/с. Для захисту від повеней на значному протязі огорожена дамбами. Використовується головним чином для зрошення. Дельта ріки (у В'єтнамі) площею більше 15 тис. га використовується під вирощування рису. Судноплавна в нижній течії. В дельті – морський порт Хайфон.

Хор – річка в Східній Азії (Хабаровський край, Росія), права притока р. Усурі. Довжина 453 км, площа басейну 24,7 тис. км². Бере початок і протікає по західним схилам Сіхоте-Аліня, в низов'ях – по Нижньоамурській низовині. Живлення дощове і снігове. Середня витрата води 387 м³/с. Влітку катастрофічні паводки. Місцеве судноплавство на 196 км від гирла. Сплавна.

Хотан – річка на заході Китаю, права притока р. Тарим. Утворюється злиттям річок Каракаш і Юрункаш, які беруть початок в горах Каракорум і Куньлунь. Довжина (від витоків р. Каракаш) 1035 км, площа басейну 43,6 тис. км². Пересікає пустелю Такла-Макан, де русло заповнюється водою тільки під час повеней (липень – серпень). Середня витрата води по виході з гір біля 120 м³/с. Зрошує Хотанський оазис.

Храмі – річка в Закавказзі (Грузія), права притока р. Кура. Довжина 201 км, площа басейну 8,34 тис. км². Бере початок на Тріалетському хребта, русло порожисте. Живлення змішане. Середня витрата води 51 м³/с. Використовується для зрошення. На річці – Цалкське водосховище і ГЕС.

Хрома – річка в Північній Азії (Якутія, Росія). Довжина 685 км, площа басейну 19,7 тис. км². Бере початок в Полоусному кряжі двома витокami, протікає по Яно-Індигірській низовині, впадає в Хромську губу Східносибірського моря. Взимку перемерзає.

Хуанхе – річка на сході Китаю. Довжина 813 км, площа басейну 187 тис. км². Бере початок на хребті Хуайяньшань, протікає головним чином по Великій Китайській рівнині. Русло сильно звивисте. Літні паводки. Річка несе багато наносів, що сприяє підвищенню русла, місцями вище прилягаючої території. Це створює постійну загрозу затоплення. Найбільш катастрофічні повені призводять до значної міграції русла, в результаті чого річка впадає то в р. Янцзи, то в р. Хуанхе, то в Жовте море. На даний час більша частина стоку через систему озер і каналів поступає в р. Янцзи. Середня витрата води біля 1000 м³/с. Судноплавна в нижній течії, з'єднана великим каналом з ріками Янцзи і Хуанхе (Жовтою рікою). На річці – міста Хуайшань і Бенбу.

Хуанхе, Жовта річка (назва зв'язана з великою кількістю наносів, які надають воді жовтий відтінок) – річка на сході Китаю. Довжина 4845 км, площа басейну 745 тис. км². Бере початок на сході Тибетського нагір'я, на висоті більше 4000 м, протікає через озера Орин-Нур і Джарин-Нур, пересікає відрогі Куеньлуня і Наншаня. В середній течії пересікає Ордос і Лесове плато, утворюючи великий закрут. Нижче в глибоких ущелинах Саньмінся та ін. Тут річка носить гірський характер з порожистим руслом. Останні 700 км ріка протікає по Великій Китайській рівнині. Впадає в затоку Бохайвань Жовтого моря, утворюючи дельту. Основні притоки: Вейхе (права) і Феньхе (ліва). Витрати води сильно міняються від року до року. Режим мусонний, влітку водність підвищена, з підйомом рівнів води на рівнинах 4 – 5 м, в горах – до 15 – 20 м. Середня витрата води 2000 м³/с. В результаті розмиву Лесового плато і Шаньських гір Хуанхе виносить щорічно 1300 млн. т завислих наносів, займаючи по цьому показнику перше місце серед великих річок світу. Інтенсивно відкладаючись в нижній течії наноси сприяють підвищенню русла, яке розташовується на 3 – 10 м вище прилягаючої території. Для захисту від повеней Хуанхе та її притоки огорожені дамбами (загальна довжина яких більше 5 тис. км). Прориви дамб неодноразово приводили до знищувальних

затоплень та переміщенню русла (до 800 км), при яких річка досягала на півночі р. Хайхе, на півдні р. Хуанхе і впадала в Жовте море на північ і південь від Шандунського півострова. За 4 тис. років таких переміщень було 7 і 1600 випадків прориву дамб. Води річки використовуються для зрошення. На річці ГЕС Люцзяся і Саньминья. З'єднана великим каналом з іншою р. Хуанхе. Судноплавна на окремих ділянках (головним чином в межах Великої Китайської рівнини). Долина річки густо заселена. Великі міста: Ланьчжоу, Баотоу, Лоян, Чженчжоу, Кайфин, Цзинань.

Хуглі – західний рукав дельти р. Ганг в Індії. Довжина біля 250 км, впадає в Бенгальську затоку, утворюючи естуарій шириною до 30 км. Основна притока – р. Дамодар. Знаходиться дією припливів. Судноплавство. Морський порт – м. Калькутта.

Хунгарі – річка в Східній Азії (Хабаровський край, Росія), права притока р. Амур. Довжина 213 км. Бере початок на західному схилі хребта Сіхоте-Аліня; нижні 50 км – рівнинні з широкою заболоченою заплавою.

Цангно – тибетська назва верхньої течії р. Брахмапутра.

Цзяліньцзян – річка в Китаю, ліва притока р. Янцзи. Довжина 1119 км, площа басейну 160 тис. км². Бере початок на хребті Циньлін, пересікає Сичуанську котловину. Середня витрата води 2100 м³/с. Літня повінь. Використовується для зрошення. Судноплавна до м. Наньчун. В гирлі – місто Чунцін.

Ціпа – річка в Центральній Азії (Бурятська респ. Росія), ліва притока р. Вітім. Довжина 692 км. площа басейну 42,2 тис. км². Бере початок на Ікатському хребті під назвою Верхньої Ціпи, яка впадає в озеро Баунт, нижче якого називається Нижня Ціпа, а потім Ціпа (374 км). По виході з озера тече в межах міжгірної котловини, далі пересікає Вітімське плоскогір'я, де носить гірський характер. Середня витрата води 270 м³/с. Багата рибою (линок, харіус, сіг та інші).

Чамбал – річка в Індії, права притока р. Дžамби. Довжина 830 км, площа басейну біля 135 тис. км². Бере початок в горах Віндх'я, пересікає плато Малва, нижня течія на Ганській рівнині. Середня витрата води біля 600 м³/с, максимальна влітку досягає 20 000 м³/с. Використовується головним чином для зрошення, великі водосховища біля м. Рампура. ГЕС. Судноплавна на деяких ділянках. На річці – місто Кота.

Чара – річка в Північній Азії (Іркутська і Читинська обл. і Якутія, Росія), ліва притока р. Олекми (басейн р. Лена). Довжина 851 км, площа басейну 87,6 тис. км². Бере початок на південному схилі хребта Кодар і тече

по міжгірній котловині; далі перебігає хребет Кодар, утворюючи великі пороги. Долина річки в середній течії розділяє Патомське і Олекмо-Чарське нагір'я. Замерзає в кінці жовтня, скресає на початку травня. Головні притоки: Жуя, Молво (ліві), Токко (права). Середня витрата води $900 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна від гирла р. Жуя.

Чариш – річка на Алтаї (Росія), ліва притока р. Об. Довжина 547 км , площа басейну $22,2 \text{ тис. км}^2$. Бере початок в Коргонському хребті, перебігає Передалтайську рівнину. До устя р. Мараліха тече в межах гір, нижче спочатку по горбистому, потім по рівнинному степу в широкій (до $6 - 8 \text{ км}$) долині. Живлення змішане. Замерзає в кінці листопада, скресає в кінці березня. Основні притоки: Іня, Біла, Локтівка (ліві), Мараліха (права). Середня витрата води $192 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 180 км від гирла. Використовується для зрошення.

Чая – річка в Прибайкаллі і Забайкаллі (Бурятія та Іркутська обл. Росія), права притока р. Лена. Довжина біля 300 км . Бере початок на схилах Верхньо-Ангарського хребта, протікає в межах Північно-Байкальського нагір'я. Живлення змішане з переважанням дощового.

Черчен (Черчен-Дор'я) – річка на заході Китаю. Довжина 725 км . Бере початок в хребті Аркатаг, тече по південно-східній околиці пустелі Такла-Макан, впадає в озеро Карабуранкель (в багатоводні роки досягає району озера Лобнор). Живлення льодовикове. Літня повінь. Середня витрата води при виході з гір біля $20 \text{ м}^3/\text{с}$. В нижній частині більшу частину року безводна. Зрошує Черченський оазис.

Четь – річка в Північній Азії (Красноярський край Росія), права притока р. Кия (басейн р. Об). Довжина 454 км . Живлення переважно снігове. Замерзає на початку листопада, скресає в кінці квітня. Сплавна.

Чжуцзян (Перламутна) – 1) одна з назв річки Сийцян на південному сході Китаю; 2) лівий рукав дельти р. Сицзян, нижче її злиття з р. Бей-цзян. Довжина більше 40 км , впадає в бухту Чжуцзянкоу Південно-Китайського моря, утворюючи естуарій. Судноплавство, рибальство, перламутровий промисел. Морський порт – Гуанчжоу (Кантон).

Чікой – річка в Центральній Азії (Бурятія і Читинська обл. Росія; частково протікає по кордону Росії і Монголії), права притока р. Селенга. Довжина 769 км , площа басейну $46,2 \text{ тис. км}^2$. Бере початок в Чикоконському хребті, тече вздовж південного схилу Малханського хребта, в низов'ях розбивається на рукави. В цілому долина представляє собою чергування вузьких ущелин і розширень. Живлення дощове і снігове.

Замерзає в листопаді, скресає в кінці квітня – травні. Головна притока: Менза (ліва). Середня витрата води $265 \text{ м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення. Судноплавна на 152 км від гирла. Сплавна. В долині річки – курорт Ямарівка.

Чінаб, Ченаб (в нижній течії **Трімаб**) – річка в Індії і Пакистані, права притока р. Сатледж (басейн р. Інду). Довжина біля 1100 км , площа басейну 138 тис. км^2 . Бере початок в Західних Гімалаях, пересікає рівнини Пенджабу. Основні притоки: Джелам, Раві. Режим мусонний, літня повінь. Середня витрата води при виході з гір $890 \text{ м}^3/\text{с}$, нижче вона істотно зменшується, постільки від неї відходять численні зрошувальні канали. На річці – місто Мултан (Пакистан).

Чіндуїн, Чіндвін – річка в Південній Азії (на заході Бірми), найбільша притока р. Іраваді. Довжина біля 1100 км , площа басейну 114 тис. км^2 . Бере початок в горах Нумун, протікає переважно на півдні по міжгірським котловинам. Середня витрата води більше $4000 \text{ м}^3/\text{с}$. Літня повінь. Судноплавна в нижній течії, використовується для зрошення.

Чірчік – річка в Західному Тянь-Шані (Узбекистан), права притока р. Сирдар'я. Утворюється злиттям річок Чаткал і Пскем. Довжина 155 км (разом з р. Пскем 289 км), площа басейну $14,9 \text{ тис. км}^2$. Живлення переважно снігове. Стік зрегульований водосховищем Чарвакської ГЕС. Середня витрата у верхів'ях $221 \text{ м}^3/\text{с}$. Від річки відходять зрошувальні канали і на каналах каскад ГЕС. В долині річки – міста Газалкент, Чірчік, Ташкент.

Чона – річка в Північній Азії (Якутія і Іркутська обл. Росія), права притока р. Вілюй. Довжина 581 км , площа басейну $40,8 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на вододілі річок Лена і Нижня Тунгуска, тече в межах Середньосибірського плоскогір'я. Долина річки характеризується чергуванням розширень і звужень. Зустрічаються пороги. Замерзає в середині жовтня, скресає в середині травня. Основна притока – р. Вакунайка (права). В повінь можливий сплав.

Чорох (тур. **Чорух**, груз. **Чорохі**) – річка на півострові Мала Азія (Туреччина, нижня течія в Грузії). Довжина 438 км , площа басейну 22 тис. км^2 . Витоки – в хребті Гявурдаг, тече в долині між хребтами Лазістанським і Чорох, впадає в Чорне море біля м. Батумі. Середня витрата води $285 \text{ м}^3/\text{с}$. Води річки використовуються для зрошення.

Чу – річка в Середній Азії (Киргизія і Казахстан). Довжина 1067 км , площа басейну $62,5 \text{ тис. км}^2$. Утворюється злиттям річок Джуванарик і

Кочкор, які беруть початок в хребтах Терсей-Алатау і Киргиский. У верхів'ях тече то у вузькій долині, маючи характер гірської річки, то в широких міжгірських пониженнях, де течія сповільнюється. Протікаючи біля озера Іссик-Куль з'єднується з ним протокою Кутемалди, по якому в повільно скидає частину води. Далше через Боамську ущелину проривається в Чуйську долину, де широко використовується для зрошення. В низов'ях пересікає пустелю Муонкум і губиться у впадині Ащиколь. Найбільша притока – Курагати (ліва). Живлення змішане. Замерзає в другій половині грудня, скресає на початку березня. Середня витрата води $70 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – Ортокоюське водосховище та низка іригаційних споруд; міста Токмак, Чу.

Чулим – річка в Північній Азії (Красноярський край і Томська обл. Росія), права притока р. Об. Утворюється злиттям річок Білий і Чорний Іюс, які беруть початок в Кузнецькому Алатау. Довжина 1799 км, площа басейну 134 тис. км². Від місця злиття до м. Ачинськ носить гірський характер, нижче тече по Чулимо-Єнісейській котловині. Головні притоки: Кемчуг, Чічкаюл (праві); Кия (ліва). Живлення змішане. Замерзає в кінці жовтня. Скресає у верхів'ях в кінці квітня – початку травня, у низов'ях – в кінці травня – початку червня. Середня витрата води $785 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 1173 км від гирла. Сплавна на річці – міста: Назарово, Ачинськ, Асіно.

Чулим – річка в Північній Азії (Новосибірська обл. Росія). Довжина 425 км. Бере початок в південно-східній частини Васюганських боліт, протікає в межах Барабинського степу впадає в озеро Малі Чани (зливаючись з р. Каргат). Живлення переважно снігове. Замерзає в кінці листопада, скресає в квітні. На річці – місто Чулим.

Чумиш – річка на Алтаю (Кемеровська обл. Росії), права притока р. Об. Довжина 644 км, площа басейну 23,9 тис. км². Бере початок на Салаїрському кряжі двома витоками: Кара-Чумиш і Том-Чумиш. У верхів'ях порожиста, біля гирла розбивається на два рукави. Замерзає в першій половині листопада, скресає в другій половині квітня. Середня витрата води в 74 км від гирла $146 \text{ м}^3/\text{с}$. Нерегулярне судноплавство на 160 км від гирла.

Чуна (у верхів'ях – Уда) – річка в Північній Азії (Іркутська обл. і Красноярський край, Росія). Довжина 1203 км, площа басейну 56,8 тис. км². Бере початок у Східних Саянах, де протікає у вузькій міжгірній котловині, нижче – по Середньосибірському плоскогір'ї; пересікає трапи, утворюючи пороги. Злившись з р. Бірюса утворює р. Тасеєвку (ліву протоку р. Ангара). Живлення змішане. Замерзає на початку листопада, скресає в кінці квітня.

Середня витрата води $300 \text{ м}^3/\text{с}$. В середній течії місцеве судноплавство. Сплавна. На р. Уда – м. Нижньоудінськ.

Чуя – річка в Північній Азії (Красноярський край, Росія), права притока р. Підкам'яна Тунгуска. Утворюється злиттям рік Північної Чуни і Південної Чуни. Довжина біля 720 км , площа басейну $66,5 \text{ тис. км}^2$. Живлення переважно снігове.

Чуя – річка в Північній Азії (Іркутська обл., витоки в Бурятії, Росія), права притока р. Лена. Довжина 486 км , площа басейну $18,7 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на околиці хребта Синнир (під назвою Велика Чуя), протікає у вузькій долині Північно-Байкалького нагір'я. Зливаючись з Малою Чусю, одержує назву Чуя. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Живлення в основному дощове.

Чуя – річка на Алтаї (Росія), права притока р. Катунь (басейн р. Об). Довжина 267 км . Утворюється злиттям річок Бар-Бургази і Юстид. Живлення змішане. В нижній течії замерзає тільки в суворі зими, у верхній течії в кінці жовтня. Скресає на початку квітня, очищується від льоду в кінці травня. Вздовж річки проходить Чуйський тракт.

Шатт-Ель-Араб – річка на південному заході Азії (в Ірані і Іраку). Довжина 195 км , площа басейну більше 1 млн. км^2 . Утворюється злиттям річок Тигр і Євфрат. Протікає по Месопотамській низовині, впадає в Перську затоку, утворюючи дельту. Ліва притока – р. Карун. Весняна повінь. Середня витрата води 1500 , максимальна в квітні $6000 - 8000 \text{ м}^3/\text{с}$, мінімальна в жовтні – листопаді – $1000 \text{ м}^3/\text{с}$. Інтенсивне судноплавство, до м. Басра піднімаються морські судна. На ріці – міста: Басра (Ірак), Хорремшехт, Абакан (Іран).

Шидерти – назва низки річок в Казахстані, найбільша з них в Карагандинській і Павлоградській обл. Довжина 425 км . Бере початок з Казахського дрібногорбовика, закінчується в безстічному озері. Влітку в нижній течії розбивається на окремі плеса і засолонюється.

Шилка – річка в Центральній Азії (Читинська обл. Росія), ліва складова р. Амур. Утворюється злиттям річок Онон і Інгода. Довжина 560 км , площа басейну 206 тис. км^2 . Протікає в глибокій долині між Шилкинським і Амазарським хребтами на півночі і Борщовочним на півдні. Основні притоки: Нерча, Куенга, Чорна (ліві). Живлення змішане, в основному дощове. Повінь в листопаді – серпні. Замерзає на початку листопада, скресає в кінці квітня. Середня витрата води $550 \text{ м}^3/\text{с}$. Сплавна. На ріці – місто Сретінськ.

Шиш – річка в Північній Азії (Омська обл., Росія), права притока

р. Іртиш. Довжина 288 км. Бере початок з Васюганських боліт. Живлення переважно снігове. Замерзає на початку листопаду, скресає в кінці квітня. Сплавна.

Юдома – річка в Східній Азії (Хабаровський край, Росія), права притока р. Ман (басейн р. Алдан). Довжина 830 км, площа басейну 46 тис. км². Бере початок в масиві Сунтар-Хаяпта і по всій довжині зберігає характер гірської річки. Живлення дощове і снігове. Замерзає в кінці жовтня, скресає в другій половині травня. Головні притоки: Акачан (права), Горбі (ліва). Сплавна.

Ягноб – річка в Середній Азії (Таджикистан). Довжина 120 км. Бере початок на північному схилі Гісарського хребта. Злившись з р. Іскандердар'я утворює р. Фегндар'я (ліва притока р. Зеравшан).

Язгулем – річка в Західному Памірі (Таджикистан), права притока Пянджа (верхів'я Амудар'ї). Довжина 71 км (за іншими даними 84 км). Бере початок двома витокami з льодовиків Мазордана і Ракзоу на схилах Язгулемського хребта. Протікає головним чином у вузькій долині. Живлення снігове і льодовикове. Взимку не замерзає.

Ялуңцян – річка в Китаю (ліва притока р. Янцзи). Довжина 1324 км, площа басейну 144 тис. км². Бере початок на сході Тибетського нагір'я, протікає головним чином в Сіно-Тибетських горах, в глибокій долині. Літня повінь. Середня витрата води біля 2000 м³/с. Сплавна.

Ялуцян (Ялу, корейськ. Амноккан) – річка в Східній Азії (протікає по кордону між Китаєм і Корейською Народною республікою). Довжина 813 км, площа басейну 63 тис. км². Бере початок на схилах вулкану Пектусан, тече у вузькій глибокій долині між Північно-Корейськими і Південно-Манжурськими горами, впадає в Західно-Корейську затоку Жовтого моря. Літня повінь. Середня витрата води 900 м³/с. ГЕС. Водосховища Унбон, Супхунхо. Біля гирла – міста: Даньдун (Китай), Санийджу (КНДР).

Яма – річка на північному сході Азії (Магаданська обл., Росія). Довжина біля 250 км. Бере початок на схилах Майманджаїнських гір, впадає в Охотське море. Живлення переважно снігове. Замерзає в жовтні, скресає в травні.

Яна – річка в Північній Азії (Якутія, Росія). Утворюється злиттям річок Дулгалах і Сартанг, які стікають з Верхоянського хребта. Довжина 872 км, площа басейну 238 тис. км². Після злиття річка тече в широкій долині, при

пересіченні хребта Кулар, долина звужується, в руслі – пороги; нижче протікає по Яно-Індигірській низовині. Впадає в Янську затоку моря Лаптевих, утворюючи дельту площею 5,2 тис. км². Основні притоки: Адича (права), Битантай (ліва). Живлення головним чином дощове. Замерзає в жовтні, і скресає на початку травня, в низов'ях – в червні. Середня витрата води 1100 м³/с. Середній річний стік 31 км³. Судноплавна від м. Верхоянська до гирла. Рибний промисел (омуль, щука, чир, харіус та ін.)

Янзи, Янцитцзян, Чанцзян (кит. Довга ріка), **Голуба річка** – річка в Східній Азії (Китай), найбільша річка на Євразійському континенті, третя (після рік Амазонка і Конго) за величиною витрат води річка на планеті. Довжина 5800 км, площа басейну 1808,5 тис. км². Бере початок на Тибетському нагір'ї, на висоті більше 5500 м. Спускаючись з нагір'я і прориваючись через Сино-Тибетські гори, утворює дуже глибоку ущелину з порогами і водоспадами (падіння на цій ділянці складає більше 5 тис. м). В середній течії пересікає південну частину Сичуанської котловини, нижче якої утворює три кругостінні ущелини під загальною назвою «Сань Ся» («Три ущелини»): Цюйтанся, Уся і Сіліня (довжиною відповідно 8 км, 50 км і 35 км), які врізаються в товщу вапняків. При виході з Сичуанської котловини зафіксована найбільша глибина річки – 74 м. Нижня течія річки – в межах Цзянханьської і південної частини Великої Китайської рівнини. На цьому відрізьку ширина русла в середньому 600 – 800 м, місцями до 2 км, глибина до 30 – 40 м, ріка часто ділиться на рукави. В гирлі глибина русла зменшується до кількох м. Впадає в Східнокитайське море, утворюючи дельту площею до 80 тис. км². Дельта починається в 330 км від моря. Основне русло закінчується двома широкими рукавами Бейкоу (лівий, шириною 5 – 10 км) і Чжанцзянкоу (правий, шириною 10 – 25 км). Основні притоки: (ліві) Ялунцзян, Міньцзян, Цзялінцзян, Ханьшуй (Цзюайхе). По праву сторону – великі озера Дунтинху, Поянху, які регулюють стік Янзи, приймаючи значну частину її повеневих вод. Режим річки мусонний. Влітку річка повноводна; найнижчі рівні в січні – лютому. Амплітуда коливань рівнів за рік в Сичуанській котловині 20 – 30 м, в ущелинах 30 – 40 м, в нижній течії 10 – 15 м. Відмічались спустошувальні повені, для захисту від яких вздовж русла побудовані дамби, загальною довжиною більше 2,7 тис. км. Середня витрата води 34000 м³/с. (1063 км³ за рік). Найбільші витрати води при повенях можуть перевищувати 90 тис. м³/с (в серпні 1954 р. біля Датуна зафіксовано 93,2 тис. м³/с). Морські припливи розповсюджуються на 700 км від гирла. Річка несе багато завислих наносів, які надають воді жовтий відтінок (назва «Голуба ріка»

дана європейцями не відповідає дійсності). Твердий стік оцінюється в 280 – 300 млн. *m* в рік. Янцзи – головна водна магістраль Китаю. Судноплавна на 2850 *км* від гирла (до підніжжя Сіно-Тибетських гір) для морських суден – до м. Ухань. Загальна довжина водних шляхів басейну більше 17 тис. *км*. Води Янцзи та її приток широко використовуються для зрошення (головним чином рисових полів). На річці – міста: Чунцін, Ухань, Нанкін, в дельті – Шанхай. На даний час на річці в районі "Трьох ущелин" закінчується будівництво найбільшої в світі ГЕС загальною потужністю 22500 МВт.

Яркенд (у верхній течії **Раскемдар'я**) – річка на заході Китаю, основна складова р. Тарим. Довжина 1068 *км*, площа басейну 81,4 тис. *км*². Бере початок в горах Каракорума, тече по північно-західній околиці Таримської рівнини. Середня витрата води при виході з гір біля 170 *m*³/*c*. Літня повінь. Зрошує Якердський оазис.

Ясачна – річка в Північній Азії (Якутія і Магаданська обл., Росія), ліва притока р. Колима. Довжина 600 *км*, площа басейну 41 тис. *км*². Бере початок з східних відрогів хребта Черського. При виході з гір на протязі 200 *км* протікає по низовині, покриті модриновою тайгою.

Яя – річка в Північній Азії (Кемеровська і Томська обл., Росія), ліва притока р. Чулим (басейн р. Об). Довжина 380 *км*, площа басейну 11,7 тис. *км*². Протікає в основному у відрогам Кузнецького Алатау. Живлення переважно снігове. Замерзає на початку листопаду, скресає в кінці квітня. Середня витрата води 66 *m*³/*c*. Судноплавна на 114 *км* від гирла. Сплавна.

Річки Африки

Арувімі – річка в Конго, велика права притока річки Конго. Довжина біля 1300 *км*. Під назвою Шарі бере початок в горах на захід від озера Альберта; в середні течії називається Ітурі. Багато порогів і водопадів. Несудноплавна.

Атбара – річка в Судані, права, найнижча з великих протококів Нілу. Довжина 1120 *км*. Бере свій початок в Ефіопії, на захід від озера Тана. Повінь в період від червня до серпня. В межень річка пересихає і не досягає Нілу. Судноплавна в період дощів.

Бахр-ель-Аб'яд (арабська) – назва Білого Нілу в Судані, від озера Но до злиття його з Голубим Нілом. Довжина 957 *км*, площа басейну 1059 тис. *км*². В повінь права притока Собат приносить велику кількість

взмучених наносів, які надають воді біліший відтінок (звідси і назва). Середня витрата води біля м. Хартум $808 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавство.

Бахр-Ель Азрек (арабська) – назва Голубого Нілу в його середній і нижній течії.

Бахр-Ель-Газаль (Джур, Сує) – річка в Судані, ліва притока Білого Нілу. Довжина 214 км . Судноплавна під час розливів.

Бахр-Ель-Джебел – назва Нілу у верхній течії від озера Альберта до озера Но.

Бенуе (Benue) – річка в Камеруні і Нігерії, ліва притока р. Нігер. Довжина 1300 км , площа басейну 441 тис. км^2 . Бере початок на східних схилах нагір'я Камерун, пересікає його в ущелині і далі протікає в широкій долині по рівнині. Паводки з червня до вересня. Середня витрата води $3170 \text{ м}^3/\text{с}$. В дощовий сезон судноплавна на 900 км від гирла. В гирлі – місто Локоджа.

Вааль (Vaal) – річка в Південній Африці (ПАР), права притока р. Оранжевої. Довжина біля 1250 км . Бере початок в Драконових горах, пересікає плато Велд в глибокій долині. Великі притоки: Вілге, Фет, Ріт (ліві), Харте (права). Найбільш повноводна з листопада до лютого. Середня витрата води в середній течії $114 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці велике водосховище Вааль-Вілге. Використовується для водопостачання і зрошення. Несудноплавна. На річці – місто Ференігінг.

Вєбі-Шебелі – річка в Ефіопії і Сомалі. Довжина біля 2000 км . Бере початок на Абіссинському нагір'ї, губиться в болоті в 40 км від берегу Індійського океану. Несудноплавна. В нижній використовується для зрошення.

Велика Рибна річка (Great Fish River) – річка в Південно-Західній Африці, права притока р. Оранжевої. Довжина 660 км . Бере початок в горах Царис. Пересихає. Стік під час дощів.

Вікторія-Ніл (Victoria Nile) – назва ділянки р. Білий Ніл від витоків з озера Вікторія до впадіння в озеро Мобуту-Сесе-Секо (Альберт) в Уганді. Довжина біля 420 км , площа басейну 262 тис. км^2 . Пересікає ступеневе плоскогір'я, утворюючи численні пороги і водоспади: Оуен-Фолс, Кабарега (Мерчісон); протікає через озеро Кьога. Середня витрата води $700 \text{ м}^3/\text{с}$. ГЕС біля водоспаду Оуен. Судноплавна в середній течії.

Вольта (Volta) – річка в західній частині континенту (в основному Гана). Довжина (від витоків Чорної Вольти) 1600 км , площа басейну 394 тис. км^2 . Утворюється злиттям Білої і Чорної Вольти. Чорна Вольта бере

початок на височині близько м. Бобо-Дьюласо, до злиття з Білою Вольтою тече переважно в широкій долині по кристалічному плато, далше по рівнині до м. Акосомбо, де в 1964 р. була спорудже на гребля і в долині річки утворилось водосховище Вольта. Останні 110 км до гирла ріка тече по прибережній низовині, впадає в Гвінейську затоку, утворюючи дельту. Головна притока – Оті (ліва). Середня витрата води в гирлі 1288 м³/с. Рибальство. Судноплавство. Голов ні порти: Япеї (Тамале-Порт) на Білій Вольті, Кече-Крачі, Акосомбо.

Гамбія (Gambia) – річка в Західній Африці (Гвінея, Гамбія, Сенегал). Довжина 1200 км, площа басейну 180 тис. км². Бере початок на плато Фута-Джаллон, впадає в Атлантичний океан, утворюючи естуарій. Тече звивисто, багато островів і порогів. Перед впадінням в океан сильно розширюється (до 20 км). Паводки з червня до жовтня. Середня витрата води біля 2000 м³/с. Морські припливи проникають на 150 км від гирла. Судноплавство на 467 км від гирла. В гирлі – морський порт Банджул (Гамбія).

Голубий Ніл (Бахр-ель-Азрек) – річка в Ефіопії і Судані, права, найбагатоводніша притока р. Ніл. Довжина 1600 км, площа басейну 330 тис км². Витікає з гір Чоке, під назвою Малий Аббай, впадає в озеро Тана і витікає з нього під назвою Аббай, на території Судану називається Голубий Ніл. Біля м. Хартум зливається з р. Білий Ніл, утворює р. Ніл. Головні притоки: Рахад, Діндер (праві). Середня витрата води в гирлі 1650 м³/с, максимальна біля 6000 м³/с, мінімальна 130 м³/с. ГЕС біля міст Росейрес і Сеннар. Водосховища. Судноплавна в період червень – грудень між містами Росейрес і Вал-Медані на 580 км від гирла.

Джуба (Giuba, Juba) – річка в східній Африці (Ефіопія, Сомалі). Довжина біля 1600 км, площа басейну 750 тис. км². Бере початок Абіссінському нагір'ї в Ефіопії. Впадає в Індійський океан в межах Сомалі. Середня витрата води 550 м³/с. Судноплавна в низов'ях на відстань 350 км від гирла.

Драа (Ваді-Драа) – річка на північному заході Африки (Марокко). Довжина 1150 км. Бере початок на південному схилі Високого Атласу. Постійна течія біля 200 км, зникає вона південніше південних відрогів хребта Антиатласу, який вона прорізає, так як вода повністю розбирається на зрошення. До Атлантичного океану, куди вона впадає, вода доходить лише в періоди танення снігів в горах.

Ель-Газаль, Бахо-ель-Газаль – річка на південному заході Судану, ліва притока р. Білий Ніл. Утворюється злиттям річок Ель-Араб і Джур біля м. Габат-ель-Араб. Довжина від місця злиття 240 км. Протікає серед боліт; в період літніх дощів судноплавна від м. Вау (на р. Джур), після спаду води від місця злиття.

Замбезі (Zambezi) – річка на південному сході Африки (Замбія, Ангола, Мозамбік). Довжина 2660 км, площа басейну 1330 тис. км². Бере початок на плато Лунда на висоті біля 1100 м, впадає в Мозамбіцьку протоку Індійського океану, утворюючи дельту площею біля 8 тис. км². Від витоків до водоспаду Вікторія (висотою 120 м при ширині ріки 1800 м) на протязі 1200 км тече на плоскій рівнині. Від гирла правої притоки Шангані до гирла лівої притоки Луангви Замбезі пересікає гірську країну; тут в руслі численні пороги і водоспади. Нижче м. Чікоа знаходиться порожиста ділянка довжиною 100 км. Далше до гирла тече по рівнині. Основні притоки: Кафуе, Луангва (ліві). Високі рівні води – з січня до квітня. Середньорічна витрата води біля водоспаду Вікторія біля 1400 м³/с, і гирлі 16 000 м³/с. Річний стік 106 км³. Річка судноплавна від м. Зумбо до м. Чікоа (250 км) і (після порогів) від м. Тете до гирла (450 км). В гирлі порти Чінде і Келімане.

Ігаргар – сухе русло (уед), в Алжирі, одне з найбільших в Західній Сахарі. Довжина більше 1100 км. Починається в масиві Ахаггар, де зберігається постійний потік води. Паводкові води вичерпуються в ерґі Ігаргар.

Карепа (Kagera) – річка в східній Африці (Руанда, Танзанія і Уганда, частково служить кордоном між ними). Витоки в горах на схід від озер Ківу і Танганьїка, впадає в озеро Вікторія, Довжина 400 км, багатоводна, витрата води 1 500 м³/с. Ця річка вважається виткомом р. Ніл.

Касай (Kasai) – річка в Анголі і Конго), ліва притока р. Конго. Довжина 1940 км, площа басейну 880,2 тис. км². Бере початок на плоскогір'ї Мосамба в Анголі. По довжині річки численні пороги і водоспади. Головні притоки: Лулуа, Санкуру, Фімі-Лукеніє (праві); Кванго (ліва). Витрата води від 5 000 до 20 000. м³/с, середня 10 000 м³/с. Судноплавна на 790 км від гирла. В басейні річки добуваються алмази. Велика пристань – Лебо (Заїр).

Комое (Comoé, Komoé) – річка в основному в республіці Берег Слонової Кості. Довжина 900 км, площа басейну 74 тис. км². Витоки на території Верхньої Вольти, протікає по плато і рівнинам, утворюю чи пороги, впадає в Гвінейську затоку. Середня витрата води 430 м³/с.

Конго (Congo) – річка в Заїрі, частково протікає по кордоні між державами Конго і Ангола. Довжина від витoku Луалаба 4320 км, площа басейну 3691 тис. км². Бере початок на південному сході, близько кордону із Замбією і до впадіння притоку Стенлі називається Луалаба. На середньому відрізку тече в западині Конго, в широкій (до 20 км) долині, де утворює численні протоки, озероподібні розширення. В нижній течії проривається через Південно-Гвінейську височину в глибокій ущелині, тут багато порогів і водопадів (Стенлі, Лівінгстона та ін.) Біля м. Матаді виходить на приморську низовину і біля м. Банана впадає в Атлантичний океан, утворюючи естуарій. Головні притоки: справа – Луфіра, Лувау, Лукуга, Арувімі, Ітимбірі, Бангі, Санга; зліва – Ломамі, Лулонга, Рукі, Касаї. В басейні Конго знаходяться великі озера – Танганіка, Ківу, Бангвеулу, Мверу та ін. Максимальні паводки у верхній течії спостерігаються в листопаді-грудні, в середній і нижній течії - в травні-червні і листопаді-грудні. Середня витрата води 46 000 м³/с., максимальна 75 000 м³/с., мінімальна 23 000 м³/с. Середній річний стік 1450 км³. Величезні маси води, що виносяться рікою опріснюють океан на 75 км від берега. Твердий стік 50 млн. т в рік. Запаси гідроенергії біля 390 ГВт. На ріці великі ГЕС: Ле-Марінель, Делькомон (на Луалабі), Франкі (на Луфірі), Інга (в нижній течії). Річка багата рибою (біля 1000 видів). Рибальство (тілапія, нільський окунь, барбель, тигрова риба та ін). Загальна довжина судноплавних ліній 20 тис. км. Сама річка судноплавна на окремих ділянках, зв'язаних між собою залізницями: Букама – Конголо (645 км), Кінду – Убунду (300 км), Кісангані – Кіншаса (1742 км), Матаді – гирло (138 км). Найбільші міста: Букама, Конголо, Кінду, Кісангані, Кіншаса (Заїр), Браззавіль (Конго); в низов'ях – морський порт Матаді. За витратою води та іншими гідрологічними параметрами р. Конго друга (після Амазонки) річка в світі. За даними експедиції Діскавері глибина русла ріки в нижній течії досягає 300 м.

Кубанго, Окаванго (Cubango, Okavango) – річка в Анголі, Намібії і Ботсвані. Довжина біля 1 600 км, площа басейну біля 800 тис. км². Бере початок на плоскогір'ї Біє в Анголі, у верхів'ях порожиста. Закінчується в області внутрішнього стоку Калахарі, утворюючи болотисту дельту (болота Окаванго). Південний рукав дельти впадає в озеро Нгамі, північний (періодично) в р. Вандо (приток Замбезі); рукав Ботлетле живить болото западини Макгадікгади. Головні притоки – Квіто (ліва). Середня витрата води 225 м³/с. Під час літніх дощів сильно розливається.

Кунене (Cunene, Kunene) – річка в Анголі, частково по кордоні з Намібією. Довжина 945 км, площа басейну більше 100 тис. км². Витік – на плоскогір’я Біє, протікає в ущелинах, утворюючи пороги і водопади, впадає в Атлантичний океан. В сухий сезон місцями пересихає. Місцями судноплавна.

Лівінгстона водоспади – серія (біля 32) порогів і водоспадів на р. Конго (Заір), між містами Кіншаса і Матаді в Заїрі на кордоні Заїра і Конго. Утворюються при прориві р. Конго Південно-Гвінейської височини. Довжина порожистої ділянки 360 км, падіння 220 м. В обхід побудована залізниця. ГЕС Інга. Названі на честь Д. Левінгстона.

Лімпопо (Limpopo) Крокодилова – річка на півдні Африки (ПАР і Мозамбик); в середній течії утворює кордон між ПАР і Ботсваною, ПАР і Зімбабве. Довжина 1600 км, площа басейну 440 тис. км². Бере початок в горах Вітватерсранд, пересікає східну окраїну Південно-Африканського плоскогір’я і далі протікає по Мозамбікській низовині, впадає в Індійський океан. Головна притока – Оліфанте (права). В межах плоскогір’я порожиста. Середня витрата води біля 800 м³/с. В сезон літніх дощів (грудень-лютий) рівень води в нижній течії підвищується на 5 – 7 м. Судноплавна на 100 км від гирла.

Логоне (Logone) – річка в республіці Чад, ліва притока р. Шарі (басейн оз. Чад). Утворюється злиттям рік Мбере і Пенде. Довжина 965 км від витoku р. Мбере. При сильних паводках частина води стікає через систему протоків в басейн Нігера (р. Майо-Кеббі – притока р. Бенуе). Середня витрата води біля Бонгора 540 м³/с. Судноплавна в період дощів (червень – серпень)..

Ломамі (Lomami) – річка в Заїрі, ліва притока Конго (Заір). Довжина біля 1500 км, площа басейну 110 тис. км². Бере початок і протікає на плато Катана. Порожиста. Максимальні рівні – в період літніх тропічних дощів (вересень – квітень). Середня витрата води 1700 м³/с. Судноплавна на відстані 330 км від гирла.

Луалаба (Lualaba) – річка в Конго (від витоків до водопадів Стенлі в Заїрі), головний витік р. Конго. Довжина 2140 км. Бере початок на плато Катанги; протікає серед саван і вологих екваторіальних лісів. В нижній течії утворює водоспади Порт-д’Афер (Ворота Пекла), Самбо і Стенлі. Паводки з жовтня до березня. Судноплавна від Буками на окремих ділянках; в обхід порогів побудовані залізниці.

Лулула Лувра (Luapula) – річка в Замбії і Заїрі, права притока р.

Луалаба (верхня течія р. Конго; деякими дослідниками вважається головним витоком р. Конго (Заїр) Довжина (від витоків Чамбеші) більше 1500 км, площа басейну 265,3 тис. км². Бере початок на плато на південь від оз. Танганіка, протікає через озера Бангвеулу і Мверу, нижче якого називається Лувра. Середня витрата води 600 м³/с. ГЕС. Судноплавна на 145 км від гирла і вище оз. Мверу.

Молопо (Molopo) – річка на півдні Африки (ПАР), частково служить кордоном між ПАР і Ботсваною, права притока р. Оранжева. Довжина біля 1000 км. Бере початок на плато Середній Велд, протікає по південній околиці пустелі Калахарі. Головні притоки – сезонні річки Нособ (права) і Кулуман (ліва). Постійна течія до м. Мафекінг (вода витрачається на зрошення), далі – сезонна течія, в низов'ях – русло стає сухим.

Мулуя – річка в Марокко. Довжина 520 км, площа басейну біля 50 тис. км². Бере початок в хребтах Середнього Атласу, впадає в Середземне море. Витрата води коливається від 1000 м³/с весною, до 1 м³/с (влітку). Середня витрата біля м. Мешра-Клила 23 м³/с. В нижній течії – гідровузол і зрошувальна система Мешра-Хамаді; вище ГЕС, водосховище і зрошувальна система Мешра-Клила.

Нігер (Niger) – річка в Західній Африці (Гвінеї, Малі, Нігері і Нігерії). Довжина 4160 км, площа басейну 2092 тис. км². Бере початок (під назвою Джоліба) на Леоно-Ліберійській височині, тече в горах у вузькій долині, потім по рівнинах Судану, де розділяється на численні рукави і протоки, утворюючи внутрішню дельту (раніше ріка впадала у велике безстічне озеро); в районі м. Томбукту рукави з'єднуються знову в одно русло. Нижче м. Єлва Нігер пересікає Північно-Гвінейську височину, далі аж до гирла протікає в широкій долині, впадає в Гвінейську затоку Атлантичного океану, утворюючи дельту. Головні притоки: Бані (права), Сокото, Кадуна, Бенуе (ліві). Паводки в червні – вересні, в нижній течії другий паводок в лютому. Середня витрата води 9300 м³/с, в гирлі – 12000 м³/с (максимальна до 35 000 м³/с). Річний стік біля 300 км³. Твердий стік 67 млн. т. Великі ГЕС і водосховища: Каїнджі. Використовується для зрошення. Рибальство. Судноплавство на окремих ділянках: від Куруси до Бамако; від впадіння Сотуба (нижче внутрішньої дельти) до Ансонго; від м. Ніамей до гирла. Важливі міста: Куруса (Гвінея), Бамако, Томбуку (Малі), Ніамей (Нігер), Джебба, Локоджа (Нігерія). В дельті – морський порт Порт-Харкот (Нігерія).

Ніл (сучасна єгипетська назва **Ель-Бахр**; лат. Nilus, грецька **Nélos**) – одна з великих річок планети, протікає через Руанду, Танзанію, Уганду, Судан, Єгипет). Довжина 6671 км, площа басейну 2870 тис. км². Бере початок на Східно-Африканському плоскогір'ї (р. Рукарара, одна з складових р. Кагера), протікає через озера Вікторія, Кьога і Мобуту Сесе-Секо, далі тече в межах плоскогір'я, далі по рівнинах Судану, де під назвою Бахр-ель-Джебел пересікає заболочений район Седд. У верхній течії пересікає екватор. Після впадіння в неї р. Ель-Газаль річка під назвою Білий Ніл тече по напівпустинним і пустинним районам аж до м. Хартум, де приймає свою найбільшу притоку Голубий Ніл, і після цього вже іменується власне Ніл. Впадає в Середземне море, утворюючи дельту площею 24 тис. км², з численними рукавами і озерами; головні судноплавні рукави: східний Дум'ят (Дам'єта) і західний Рашід (Розетта). В північній частині дельти – лагунні озера Мензала, Бурултус, Мар'ют та ін. У верхів'ях, між містами Хартум і Асуан Ніл утворює пороги і водоскати (катаракти). Частина з них затоплена в результаті спорудження висотної Асуанської греблі. Від Нілу відходить багато каналів: Ібрахімія (живить озеро Біркет-Карун і оазис Ель-Файюм), Ісмалія (живить прісною водою район Суецького каналу) Юсуф та інші. Головні притоки: Асва, Собат, Голубий Ніл, Атбара (праві), Ель Газаль (ліва). В екваторіальній частині басейну Нілу паводки формуються в літній і зимовий сезони, в центральній і північній частині, в Судані і Єгипті – в літньо-осінній сезон. Середня витрата води біля Асуану 2600 м³/с, максимальна – 15000 м³/с, мінімальна – 400 – 500 м³/с, в гирлі – 2900 м³/с. Середній річний стік в гирлі 73,1 км³. Твердий стік біля 62 млн. т, більша частина якого у вигляді родючого мулу випадає на полях, в зрошувальних каналах, водосховищах. З метою регулювання стоку річки, ліквідації загрози повеней та забезпечення водою каналів на Нілі і його притоках побудовані греблі і водосховища: Гебель-Аулія на Білому Нілі, Асуанська, висотна Асуанська, Насер та інші. Великі ГЕС: Асуанська, Наг-Хаммаді, ЕльФайюм (на каналі Юсуф), Jetу-Форс (на р. Вікторія-Ніл). Рибальство. Судноплавство здійснюється по Нілу, каналам і озерам. Ніл судноплавний від Хартума до Джуubi, далі від Німуле до озера Мобуту-Сесе-Секо, вище на окремих ділянках. Довжина судноплавних шляхів Нілу – 3200 км. Головні міста: Олександрія (в дельті), Каїр, Асуан (Єгипет), Хартум (Судан). В долині річки потужний потік підземних (грунтових вод), який заключений в товщі піщано-гравелисто-галькових відкладах заплави, яка має ширину до 10 км і потужність до 300 м. При меженному рівні загальна витрата підземного

потоків в долині річки складає 9 000 млн. m^3 за рік. Частина цього потоку використовується на водопостачання і зрошення. Долина Нілу (особливо його дельта) була одним з центрів зародження стародавньої цивілізації.

Огове, (Ogoye, Ogove, Ogooué) – річка в Габоні і Конго. Довжина біля 1200 км, площа басейну 216 тис. $км^2$. Бере початок на Південно-Гвінейській височині, пересікає її в порожистому руслі, впадає в Гвінейську затоку. Середня витрата води біля 5000 m^3/c . Судноплавна від гирла до м. Нджоле.

Оліфантс (Olifants) – назва трьох річок в Південній Африці, 1) В ПАР і Мозамбіку, права притока р. Лімпопо. Довжина 560 км. Витоки на височині Вітватереранд, у верхів'ях маловодна, порожиста. Найбільш повноводна влітку. 2) В Капській провінції ПАР. Довжина 250 км. Витоки в горах Оліфантерифир, впадає в Атлантичний океан. Зимова повінь. 3) В Капській провінції ПАР, основний витік р. Тауріте (впадає в Індійський океан). Довжина 185 км. Всі три річки використовуються для зрошення.

Оранжева (Oranje, Orange) – річка в Лесото, ПАР і Намібії. Довжина 1860 км, площа басейну 1020 тис. $км^2$. Бере початок в масиві Монт-о-Сурс в Лесото, пересікає посушливу область Високий Велд, плато Кап, де тече в ущелині, останні біля 100 км – по рівнині; впадає в Атлантичний океан, утворюючи бар. У верхній і середній течії – пороги і водоспади (Ауграбіс та ін.). Головні притоки – Каледон і Вааль (праві). Витрати води сильно міняються з року в рік. Під час злив сильно розливається. Середня витрата біля 800 m^3/c . Річний стік 25 $км^3$. Твердий стік 153 млн. т. Використовується для водопостачання і зрошення. Важливі міста в долині річки: Алівал-Порт, Приска, Апінгтон (ПАР).

Рувума (Ruvuma), Ровума (Rovuma) – річка в Східній Африці, на більшій своїй частині є кордоном між Танзанією і Мозамбіком. Довжина біля 800 км, площа басейну 150 тис. $км^2$. Бере початок в горах на схід від озера Н'яса, впадає в Індійський океан. Середня витрата води біля 700 m^3/c . Велика притока – Луженда (права). Судноплавна на окремих ділянках в нижній течії.

Руфіджі (Rufiji) – річка в Танзанії. Утворюється злиттям річок Лувегу і Кіломберо, які починаються в горах на схід від озера Н'яса. Довжина з Лувегу біля 1400 км, площа басейну 178 тис. $км^2$. До водоспаду Шугурі – гірська річка, нижче – рівнинна. Впадає в Індійський океан. Живлення дощове; літне-осіннє повіддя. Середня витрата води 1100 m^3/c . Судноплавна в нижній течії і на окремих ділянках.

Санкуру (Sankuru) – річка в Заїрі, права притока р. Касан (басейн р. Конго). Довжина 1200 км, площа басейну 156 тис. км². У верхів'ях до водоспаду Вольф, носить назву Лубі, тече в глибоко врізаній долині, утворюючи водоспади і пороги. Середня витрата води 1700 м³/с. Судноплавна від м. Панна-Мутомбо (580 км від гирла). ГЕС.

Сенегал (Sénégal) – річка в Західній Африці (Гвінея, Малі, Сенегал, Мавританія). Утворюється злиттям річок Бафінг (виток в масиві Фута-Джаллонв в Гвінеї) і Бакой. Довжина разом з рікою Бафінг 1430 км (за іншими даними 1700 км), площа басейну 441 тис. км². В основному тече по рівнинній місцевості, впадає в Атлантичний океан, утворюючи дельту; в гирлі – піщаний бар. На ділянці між містами Бафулабе і Бакель річка порожиста, утворює багато водоспадів. Головна притока – Фалеме (ліва). Великі коливання водності: від 5 м³/с, в травні, до 5000 м³/с, у вересні. Середня витрата води 1500 м³/с. Судноплавна в період повені від м. Каес (888 км від гирла), після спаду рівнів води від м. Подор (283 км від гирла). Рибальство. Використовується для зрошення. Важливі міста: Бафулабе, Каес (Малі), Подор, Матам, Бакель (Сенегал); в гирлі – морський порт Сен-Луї (Сенегал).

Собат (Sobat), Бахр-ель-Асфар – річка в Ефіопії і Судані, права притока р. Білий Ніл. Довжина від головного витoku – р. Баро, яка бере початок на Абіссінському нагір'ї, 730 км, площа басейну біля 350 тис. км². Протікає по гірській і горбистій місцевості. Середня витрата води 412 м³/с. Взимку і влітку численні притоки річки пересихають. Судноплавна з червня до грудня від м. Гамбела.

Тана (Tana) – річка в Кенії. Довжина 800 км, площа басейну 68 тис. км². Бере початок в горах Абердер, у верхній течії пересікає край Східно-Африканського плоскогір'я, впадає в Індійський океан. Середня витрата води біля 300 м³/с. Судноплавна в нижній течії.

Убангі (Ubangi, Oubangui) – річка в Центральній Африці, права притока р. Конго (Заїр). Утворюється злиттям річок Бому і Уеле; протікає по кордону Заїру з Центральноафриканською республікою і Конго. Довжина разом з Уеле біля 2500 км, площа басейну 773 тис. км². Тече серед густих тропічних лісів, багатоводна, порожиста, багато бистрин. Паводки в період дощів (березень – листопад). Середня витрата води 7000 м³/с (максимальна – 15 000 м³/с, мінімальна - 1300 м³/с). Судноплавна від м. Бонгі (650 км), у високу воду.

Уеле (Uele) – річка в Заїрі. Довжина більше 1000 км, площа басейну біля 140 тис. км². Під назвою Кіббі бере початок в Синіх горах, на захід від озера Мобуту-Сесе-Секо; у верхній течії називається Кібала. Зливаючись з річкою Мбому, утворює р. Убангі. Середня витрата біля 1700 м³/с. Порожиста, несудноплавна. Використовується для зрошення.

Умм-ер-Рбія – річка на заході Мароко. Довжина 556 км, площа басейну 34,4 тис. км². Бере початок в горах Середнього Атласу, в нижній частині протікає по рівнині, впадає в Атлантичний океан. Середня витрата води 130 м³/с (максимальна 200 м³/с). Влітку сильно міліє. ГЕС. Широко використовується для зрошення.

Шарі (Chari, Shari) – річка в Центральній Африці (Центрально-африканська республіка, республіка Чад, служить кордоном між Чадом і Камеруном). Довжина 1450 км, площа басейну біля 700 тис. км². Основний витік – р. Уам, яка бере початок на плато Адамауа, протікає в межах плоскої западини озера Чад, впадає в озеро Чад, утворюючи з притокою Логоне спільну дельту. Повінь у літній дощовий сезон, в середній і нижній течії – в осінні місяці. Середня витрата води 1230 м³/с. Судноплавна на 800 км від гирла. Рибальство. На річці – місто Нджамена (столиця Чад).

Шеліф, Уед-Шеліф – річка в Алжирі. Довжина від витoku Туїль (Себгар), яка бере свій початок в Сахарському Атласі, 700 км, площа басейну біля 35 тис. км². У верхній течії пересікає пустелю, маловодна, впадає в Середземне море. Витрата води падає до 1 м³/с, після зимових дощів може досягати 1000 – 5000 м³/сек. Є ГЕС. Водосховище Гриб. Використовується для зрошення.

Шіре (Shire, Chire) – річка в Малаві і Мозамбіку, ліва притока р. Замбезі. Довжина 600 км, площа басейну біля 150 тис. км². Витікає з озера Ньяса, протікає по Східно-Африканському плоскогір'ю, при спуску з якого в долину р. Замбезі утворює пороги і водоспади (Кабарега, Мерчисон) та ін.], ГЕС. Судноплавна нижче водосховища Кабарега.

Річки Північної Америки

Алабама (Alabama) – річка на південному сході США, в штатах Алабама і Джорджія. Утворюється злиттям річок Куса і Таллапуса, які стікають з південних відрогів Апалачських гір. Довжина (від витоків р. Куси) 1064 км, площа басейну 115 тис. км². Зливаючись з р. Томбігбі, впадає в затоку Мобіл, Мексиканської затоки, утворюючи дельту.

Характерні літні паводки. Середня витрата води $1790 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна від м. Монтгомері. В гирлі – морський порт Мобіл.

Арканзас (Arkansas) – річка в США, права притока Міссісіпі. Довжина 2410 км , площа басейну 416 тис. км^2 . Бере початок в Скелястих горах, протікає по Великим і Центральним рівнинам. Велика амплітуда коливань рівнів, яке біля м. Літл-Рок досягає $8 - 10 \text{ м}$. Висока весняна повінь. Середня витрата води $1300 \text{ м}^3/\text{с}$ (мінімальна $23 \text{ м}^3/\text{с}$). В басейні великі водосховища. Широко використовується для зрошення. Судноплавна на 1000 км . На річці міста: Учіто, Талса, Літл-Рок.

Атабаска (Athabaska) – річка на заході Канади в річній системі р. Маккензі. Довжина 1231 км , площа басейну 153 тис. км^2 . Бере початок в Скелястих горах, протікає по Великим рівнинам і Лаврентійському плоскогір'ю, впадає в озеро Атабаска. Середня витрата води $651 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в нижній течії від річкового порту Уотеруейс, розташованого в гирлі р. Кліруотер.

Бальзас (Balsas) – річка в Мексиці. Довжина 724 км , площа басейну $113,1 \text{ тис. км}^2$. Витік в південній частині Мексиканського нагір'я (під назвою Атояк); більша частина протікає в горах (в середній частині під назвою Мескала), впадає в Тихий океан. Порожиста. Середня витрата води $440 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – місто Пуебла.

Брасос, Бразос (Brazos) – річка на півдні США. Довжина 1530 км , площа басейну 114 тис. км^2 . Витоки – на плато Льяно-Естакадо, протікає на південному заході Великих і Центральних рівнин, які частково розорані, частково покриті рослинністю типу саван. Впадає в Мексиканську затоку. Водність вкрай нерівномірна. Середня витрата води $214 \text{ м}^3/\text{сек}$. Використовується для зрошення. На річці – ГЕС. Влітку, в період дощів, ріка судноплавна на відстань 500 км від гирла, взимку на 64 км . В гирлі річки – порт Фріпорт.

Гудзон, Хадсон (Hudson) – річка на сході США. Довжина 520 км , площа басейну 35 тис. км^2 . Бере початок в масиві Адірондак Аппалачських гір, протікає в Аппалачах, впадає в бухту Лоуер-Бей Атлантичного океану. Порожиста. Стік зрегульований греблями. Живлення снігово-дощове. Середня витрата воли $630 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна $3500 \text{ м}^3/\text{с}$. Морські припливи розповсюджуються на 240 км від гирла, до греблі біля м. Трой, звідки починається судноплавство. З'єднана каналами з озерами Ері і Шамплейн (водний шлях до р. Святого Лаврентія). Гідроелектростанції. В гирлі – місто Нью-Йорк. Інші міста: Трой, Олбані, Хадсон, Кінгстон. Названа на честь англійського мореплавця Г. Гудзона, який в 1609 р. відкрив гирло річки.

Гумбольдт (Humboldt) – річка на південному сході США. Довжина біля 600 км, площа басейну 37,6 тис. км². Протікає в межах Великого Басейну, впадає в озеро Гумбольдт. Середня витрата води 6 – 7 м³/с (максимальна 150 м³/сек. Водосховища (найбільше Рай-Патч або Гумбольдт). Використовується для зрошення, По долині річки пролягає шосе і Трансконтинентальна залізна дорога. Названа на честь німецького вченого географа А. Гумбольдта.

Делавер (Delaware) – річка на сході США. Довжина 660 км, площа басейну 31,1 тис. км². Бере початок в Аппалачах, пересікає плато Підмонт і Приатлантичну низовину, впадає в затоку Делавер Атлантичного океану. Середня витрата води 350 м³/с, максимальна 9000 м³/с, мінімальна – 35 м³/с. Припливи розповсюджуються на 210 км від гирла. Судноплавна до м. Трентон; до м. Істон судноплавство по каналу. На річці – міста: Істон, Трентон, Філадельфія, Уїлмінгтон.

Джеймс, Джемс; Дакота (James) – назва двох річок в США.

1) Річка в штаті Вірджинія. Довжина біля 550 км, площа басейну 25,1 тис. км². Бере початок в Аппалачах, пересікає плато Підмонт і Приатлантичну низовину, впадає в Чесапїкську затоку Атлантичного океану. Середня витрата води 210 м³/с, максимальна 5 000 м³/с. Судноплавна від м. Річмонд. В гирлі – морський порт Норфолк

2) Річка в штатах Північна і Південна Дакота, найдовша притока (ліва) р. Міссурі. Довжина біля 1140 км, площа басейну 57,2 тис. км². Витоки на плато Міссурі, тече паралельно східному уступу Великих рівнин в дуже широкій долині. Різкі паводки весною і на початок літніх злив. Несудноплавна. Використовується для зрошення.

Змїяна ріка – річка на заході США. Дивись Снейк.

Іллінойс (Illinois) – ліва притока р. Міссісіпі. Довжина 437 км, з витоків Канкани – 653 км, площа басейну біля 75 тис. км². Протікає по Центральним рівнинам, утворюючи низку озероподібних розширень. Середня витрата води біля 800 м³/с. З'єднана (через витік Де-Плейн) судноплавним каналом з оз. Мічиган (біля м. Чикаго). Шлюзована і судноплавна по всій довжині. Вище м. Ла-Салл каналізована. На річці – місто Пеорія.

Йеллоустон (Yellowstone) – річка в США, права притока р. Міссурі. Довжина біля 1 200 км, площа басейну 182,3 тис. км². Бере початок в Скелястих горах, протікає через Йеллоустонський національний парк, де утворює глибокі каньйони (до 360 м) і два великі водоспади (висотою до 94 м), пересікає плато Міссурі. В нижній течії – рівнинна річка. Середня витрата води 365 м³/с. Використовується для зрошення.

Камберленд (Cumberland) – річка на сході США, ліва притока р. Огайо. Довжина 1109 км, площа водозбору 46,8 тис. км². Верхня і середня течії – на плато Камберленд. Для річки характерна весняно-літня повінь. Ріка судноплавна на відстань 738 км від устя.

Канейдіан, Канейдіан-рівер (Canadian River) – річка в США, права притока р. Арканзас. Довжина біля 1500 км, площа басейну 124 тис. км². Бере початок на хребті Сангре-де-Крісто в Скелястих горах. Протікає по Великих і Центральних рівнинах. Велика притока – Норт-Канейдіан (ліва). Весною висока повінь. Середня витрата води 200 м³/с. Несудноплавна. Води річки використовуються для зрошення й водопостачання. На р. Норт-Канейдіан – місто Оклахома-Сіті.

Канзас (Kansas) – річка в США, права притока р. Міссурі. Утворюється злиттям річок Смоки-Хілл і Репаблікан, які беруть початок на передгірських плато Скелястих гір. Протікає по Великим і Центральним рівнинам. Довжина 278 км (разом з р. Репаблікан біля 1200 км, площа басейну 158,8 тис. км². Весною висока повінь. Середня витрата води 225 м³/с, максимальна 14 000 м³/с, мінімальна 4,5 м³/сек. Використовується для зрошення. На річці – міста: Топіка, Канзас-Сіті.

Колорадо (Colorado) – річка в США і Мексиці. Довжина 2240 км, площа басейну 632 тис. км². Бере початок в Скелястих горах, впадає в Каліфорнійську затоку. Пересікає в глибоких каньйонах плато Колорадо. В режимі характерні літня повінь і зимова межень. Судноплавна в нижній течії.

Колумбія (Columbia) – річка на заході Канади і США. Довжина 2 250 км, площа басейну 771 тис. км². Бере початок в Скелястих горах, впадає в Тихий океан, утворюючи естуарій довжиною 50 км. Пересікає в глибокому каньйоні Колумбійське плато, прорізає Каскадні гори. Характерна висока літня повінь. Середня витрата води біля Те-Даллесу (нижня течія) 5 571 м³/с. Судноплавна (з обвідними каналами) на 1038 км. В низов'ях доступна для морських суден. На річці великі ГЕС, з них Гранд-Кулі і Боневіл.

Коннектикут (Connecticut) – річка на північному сході США, в Новій Англії. Бере початок в північній частині Аппалач, впадає в протоку Лонг-Айленд. Довжина 552 км. Судноплавна для морських суден до м. Хартфорда, для річкових – до міста Холіока.

Коюкук (Koyukuk) – річка в центральній частині Аляски (США), права притока р. Юкон. Довжина від витоків Середній Коюкук 1000 км.

площа басейну біля 65 тис.км². Бере початок в горах Ендикотт, тече в горах по заболоченій міжгірській низовині. Середня витрата води біля 500 м³/с. Судноплавна.

Кускоквім (Kuskokwim) – річка на заході Аляски (США). Довжина 1300 км, площа басейну 123 тис. км². Бере початок на Аляскінському хребті, пересікає гори Кускоквім, утворюючи пороги, впадає в затоку Кускоквім Берингового моря. Середня витрата води 1840 м³/с. Судноплавна для малих суден на відстань 800 км від гирла.

Лаврентія Святого ріка (Saint Lawrence River) – річка на північному сході Північної Америки, стік з озер Онтаріо і (через нього) з усіх інших Великих озер. Довжина біля 1240 км (від озера Онтаріо до мису Пуен-де-Мон), разом з системою Великих озер – біля 3 380 км (від витоків р. Сен-Луї в штаті Міннесота США до мису Пун-де-Мон). Площа басейну 1 248 тис. км². Впадає в затоку Святого Лаврентія, утворюючи естуарій довжиною біля 400 км, шириною до 50 км і більше. Основні притоки: справа – Ришельє, зліва – Оттава і Сагеней. Витрата води досить рівномірна і складає біля озера Онтаріо 4 412 м³/с. Річка протікає по широкій родючій і густозаселеній долині, утворюючи до 45° пн. ш. кордон між США і Канадою. Судноплавна. На ділянці озеро Онтаріо – Квебек замерзає з грудня до квітня. В нижній течії судноплавство переривається тільки весною із-за сильного льодоходу. З'єднана системою річок, озер і каналів з р. Гудзон. На ріці – міста Монреаль і Квебек. Ріка є важливим природним шляхом до Атлантичного океану для значної частини США і Канади.

Лерма (Lerma) – річка в центральній частині Мексики, частина озерно-річкової системи Лерма – оз. Чапала – р. Ріо-Гранде-Сантьяго. Довжина власне Лерми (від витоків до оз. Чапала) 510 км, площа басейну 38,5 тис. км². Бере початок в лагуні Лерма в гірській долині Толука, тече по густозаселеному районі Мексики (Бахром). Водосховище: Тепустепек, Салі та ін. Середня витрата води 80 м³/с. Використовується для зрошення. На річці міста: Акамбаро, Сала манка, Ла-П'єдад-Кавадас, Ла-Барка.

Ліард, Лайард (Liard) – річка в Канаді, ліва притока р. Маккензі. Довжина 1215 км, площа басейну 276 тис. км². Бере початок в горах Пеллі (система Скелястих гір). У верхній частині порожиста. Середня витрата води біля 2500 м³/с. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Судноплавна від м. Форт-Ліард. В гирлі – м. Форт-Сімпсон.

Маккензі (Mackenzie) – річка на північному заході Канади. Витікає з Великого Невільницького озера, протікає по низовині Маккензі, впадає в море Бофорта Північного Льодовитого океану. Довжина власне Маккензі біля 1770 км, разом з річкою Піс-Рівер (від витоків р. Фінлі) 4250 км, площа басейну (включаючи систему рік Невільниччя, Піс-Рівер і Атабаска, що належать басейну Великого Невільницького озера) 1804 тис. км². Середня витрата води 14 тис. м³/с. Весняно-літня повінь. Замерзає в кінці жовтня, скресає в травні. Довжина судноплавного шляху від порогів біля Форт-Сміта до Аклавіка 1079 км. Є потужним джерелом гідроенергетики.

Міссісіпі (Mississippi) – найбільша річка в США, одна з велетенських на земному шарі. Довжина 3950 км, від витоків р. Міссурі 6420 км, площа басейну 3238 тис. км². Бере початок з невеликого озера в штаті Міннесота, пересікає США з півночі на південь по Центральним рівнинам і Примексіканській низовині, впадає в Мексиканську затоку, утворюючи величезну, лопатоподібну дельту площею 32 тис. км². В заплаві, яка в середній течії досягає ширини до 15 км – численні стариці. В нижній течії навколишні території захищені від паводків системами штучних дамб. Великі притоки: справа – Міссурі, Арканзас, Ред-Рівер; зліва – Іллінойс і Огайо. По довжині поділяється на три ділянки: верхню, середню і нижню. Границями між ними є гирла великих приток – Міссурі і Огайо. У верхній течії річка місцями утворює пороги (останній – біля міст Рок-Айленд і Кюоак). Взимку тут стійкий льодостав. Ширина русла в середній течії від 600 м до 4 км, біля міста Новий Орлеан, в дельті 2400 м. Ширина долини нижче впадіння притоки Де-Мойн 10 – 15 км, в середній течії – 20 – 25 км, в нижній течії до 100 км і більше. В Мексиканську затоку впадає 6-ма головними рукавами. Швидкість зростання рукавів дельти 100 м/рік. Морські припливи розповсюджуються уверх по ріці на 400 км. Режим річки характеризується високою весняно-літньою повінню і бурхливими літніми паводками, часто катастрофічними (переважання літніх атмосферних опадів і танення снігу у верхній частині басейну). Так з 1940 до 1950 рр. відбулося більше 100 великих паводків. Середні багаторічні коливання рівнів води складають: біля м. Сент-Пол – 7,2 м, м Сент-Луїс – 14,3 м, м. Кайро – 18,3 м, м. Новий Орлеан – 6 м. Середні річні витрати води становлять: перед впадінням р. Міссурі – біля 2900 м³/с, перед впадінням р. Огайо – 5800 м³/с, в гирлі – 19 000 м³/с. Найбільша витрата (в гирлі) – 51000, найменша – 5000 м³/с. Об'єм середньорічного стоку біля 600 км³, стоку наносів 360 млн. т. Води ріки сильно забруднені промисловими стоками. Міссісіпі з'єднана судноплавними каналами з

басейном Великих озер і глибоководним шляхом по р. Святого Лаврентія з Атлантичним океаном. Річкове судноплавство від м. Сент-Пол (біля 3000 км) до м. Батон-Руж. Довжина судноплавних шляхів усієї системи складає 25 т. км. Потенціальні гідроресурси складають 27,5 ГВт. Найбільша ГЕС біля м. Кюоак. Важливі міста і порти: Міннеаполіс з Сент-Полом, Давенпорт, Сент-Луїс, Мемфіс, Батон-Руж, Новий Орлеан.

Міссурі (Missouri) – річка в США, найбільша притока р. Міссісіпі (права). Довжина 4740 км, площа басейну 1370 тис. км² (з них біля 10 тис. км² в межах Канади). Бере свій початок і більша частина верхньої течії в Скелястих горах (де місцями тече в ущелинах, утворюючи пороги і водоспади, останні з них в районі Грейт-Фолс). В кінці верхньої течії – велике водосховище Форт-Пек. У верхній течії (штат Монтана, біля м. Грейт-Фос) на річці Великий водоспад висотою 24 м, шириною 300 м. В середній течії (від гирла р. Мілк до гирла р. Джеймс) річка пересікає Плато Міссурі (частину передгірного плато Великі Рівнини). Нижня течія знаходиться в межах Центральних Рівнин США в межах яких русло нестійке, широка заплава обвалована для захисту від повеней. Великі притоки (праві): Йеллоустон, Платт, Канзас. Живлення у верхній течії снігове, в середній і нижній – в основному дощове. Водність вкрай нерівномірною. Характерні висока весняна повінь (підвищення рівні води в гирлі до 12 м) і низька літня межень. Характерні також великі паводки. Середня витрата води в гирлі 2600 м³/с, максимальна 19 000 м³/с, мінімальна 120 - 150 м³/с. Вода грязно-бурого кольору. Твердий стік 220 млн. т. На річці система великих водосховищ (Форт-Пек, Гаррісон, Оахе) на Міссурі та її притоках, які служать для регулювання стоку, іригації, енергетики. Річка доступна для великих річкових суден до м. Су-Сіті, для малих в багатководні періоди до м. Форт-Бентон. Важливі міста і порти: Омаха, Канзас-Сіті.

Невільничка (Slave River) – річка в центральній частині Канади, в озерно-річній системі р. Маккензі. Довжина 415 км, площа басейну біля 606 тис. км². Витікає з озера Атабаска, впадає в озеро Велике Невільниче. Протікає по широкій заболоченій долині. Головна притока – р. Піс-Рівер. Середня витрата води біля 3300 м³/с. Замерзає в жовтні, скресає в травні-червні. Судноплавна.

Нельсон (Nelson) – річка в Канаді. Довжина 640 км (від витoku Боу – 2580 км), площа басейну 1072 тис. км². Витікає з озера Вінніпег, впадає в Гудзонову затоку. Здійснює стік озерно-річкової системи Боу – Саскачеван – Нельсон. Порожиста. Літня повінь. Протікає через низку озер. Середня

витрата води $2700 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в листопаді, скресає в червні. Судноплавна на 100 км від гирла (до м. Порт-Нельсон).

Ніагара (Niagara) – річка в північній частині континенту, служить кордоном між США і Канадою. Довжина 54 км , площа басейну 665 тис. км^2 . Витікає з озера Ері впадає в озеро Онтаріо. В середній течії утворює пороги і Ніагарський водоспад (шириною 917 м висотою 48 м). Середня витрата води $5900 \text{ м}^3/\text{с}$. Велика ГЕС Роберт-Мозес. На Ніагарі – міста Буффало (біля витоків) і Ніагара-Фолс.

Огайо (Ohio) – річка на півночі США, ліва притока р. Міссіпі. Довжина (від злиття складових) 1580 км , площа басейну $528,1 \text{ тис. км}^2$. Бере свій початок в горах Аппалачі, пересікає Аппалачське плато і Центральні рівнини. Головні притоки: Кентуккі, Камберленд, Теннессі (ліві). Живлення снігове і дощове. Високі паводки, що призводять до затоплення великих площ, відбуваються в холодний сезон. Середня витрата води в гирлі $8000 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна – $48\,000 \text{ м}^3/\text{с}$, мінімальна $620 \text{ м}^3/\text{с}$. Об'єм річного стоку 254 км^3 . На річці великі ГЕС. Річка шлюзована і судноплавна по всій довжині. Пороги біля м. Луїсвілл обійдені каналами. Каналами з'єднана з озером Ері. На Огайо міста: Луїсвілл, Пітебург, Цінціннаті.

Оттава (Ottawa) – річка на південному сході Канади, ліва притока р. Святого Лаврентія. Довжина 1120 км (за деякими даними 1180 км). Площа басейну 147 тис. км^2 . Бере початок на Лаврентійській височині. Протікає через численні озера; порожиста; біля м. Оттави – водоспади Шодьер загальною висотою 15 м . З'єднана каналом Рідо з озером Онтаріо. Середня витрата води $2000 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в грудні, скресає в квітні. Судноплавна на 400 км від гирла. Сплав лісу, ГЕС. На річці – місто Оттава.

Пекос (Pecos) – річка на південному заході США, ліва притока р. Ріо-Гранде. Довжина 1215 км , площа басейну 101 тис. км^2 . Бере початок в Скелястих горах, пересікає в глибокій долині плато Л'яно-Естакадо. Влітку місяцями пересихає. Використовується для зрошення внаслідок чого витрата води в низов'ях часто не перевищує $8 \text{ м}^3/\text{с}$, максимальна перевищує $3000 \text{ м}^3/\text{с}$. На річці – водосховища, м. Карлсбат.

Піс-Рівер (Peace-River) – річка в Канаді, ліва притока р. Невільнича (система р. Маккензі). Довжина від витоків Фінлі 1923 км , площа басейну 324 тис. км^2 . Бере початок в Скелястих горах, пересікає плато Маккензі. Середня витрата води $1100 \text{ м}^3/\text{с}$. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Велике

водосховище, вода якого використовується для зрошення. Судноплавна за виключенням ділянки біля м. Вермільон-Шутс.

Платт (Platte) – річка в США, права притока р. Міссурі. Утворюється злиттям річок Норт-Платт і Саут-Платт, які беруть початок на Передовому хребті Скелястих гір. Довжина від місця злиття 510 км, з витоком Норт-Платт – більше 1500 км, площа басейну 241 тис. км². Середня витрата води 150 м³/с. Використовується для зрошення. На р. Норт-Платт – водосховища, ГЕС. На р. Саут-Платт – м. Денвер.

Порк'юпайн (Porcupine) – річка в Канаді і Алясці (США), права притока р. Юкон. Довжина 953 км, площа басейну 78 тис. км². Бере початок в горах Нахоні (система Маккензі), тече по плато Юкон. Замерзає в жовтні, скресає в кінці квітня – травні. Середня витрата води 320 м³/с. В межах Аляски судноплавна для дрібних суден.

Потомак (Potomac) – річка на північному сході США. Утворюється злиттям річок Північний Потомак і Південний Потомак, які беруть свій початок в Аппалачських горах, протікає по Приатлантичній низовині, впадає в Чесапійську затоку Атлантичного океану, утворюючи естуарій. Довжина 590 км, площа басейну 37,5 тис. км². Середня витрата води 350 м³/с. На Потомаку – м. Вашингтон, столиця США. До Вашингтону доступна для морських суден. Паралельно руслу Потомаку в обхід порогів прокладений канал від м. Вашингтон до м. Камберленд.

Ред-Рівер (Red River) – річка на півдні США, права притока р. Міссісіпі. Довжина 2050 км, площа басейну 233 тис. км². Витоки на плато Л'яно-Естакадо, в середній і нижній течії пересікає Примексиканську низовину. В низов'ях розбивається на рукави: Олд-Рівер (впадає в р. Міссісіпі) і Атчафалая (впадає в Мексиканську затоку). По рукаву Атчафалая вода тече тільки в повінь. Весною на початку літа сильні паводки, в результаті яких затоплюються значні площі. Середня витрата води 880 м³/с, максимальна – 6600 м³/с, мінімальні – 35 м³/с. Використовується для зрошення. Судноплавна для невеликих суден від м. Шривпорт. ГЕС. Велике водосховище Тексома.

Ред-Рівер (Red River) – річка на півночі США і Канаді. Довжина 920 км, площа басейну 297 тис. км². Тече по центральним рівнинам, впадає в озеро Вінніпег. Весняна повінь. Середня витрата води 240 м³/с. Судноплавна в середній і нижній течії. На річці – місто Вінніпег (Канада)

Ріо-Гранде (Rio Grande), по мексиканські – Ріо-Браво-дель-Норте (Rio Bravo del Norte) – річка в США і Мексиці (від м. Ель-Пасо до гирла

служить кордоном між ними). Довжина 2870 км, площа басейну 570 тис. км². Бере початок в Скелястих горах, протікає головним чином по засушливим плато, місцями у вузьких каньйонах, впадає в Мексиканську затоку, утворюючи дельту. В засушливі роки на деяких ділянках пересихає. Стік майже повністю розбирається на зрошення; середня витрата води в гирлі 15 – 20 м³/с. В середній течії – великі водосховища Елефант-Б'ютт і Фалькон. Судноплавна від м. Пресидіо (Мексика). На Ріо-Гранде – міста Альбукерке, Ель-Пасо, Ларедо (США), С'юдад-Хуарес, Нуево-Ларедо (Мексика).

Ріо-Гранде-де Сант'яго (Rio Grande de Santiago) – річка на півдні Мексики. Довжина біля 500 км, площа басейну 125 тис. км². Витікає з озера Чапала, прорізає у вузькій ущелині хребет Західна С'єрра-Мадре, впадає в Тихий океан. Порожиста. Середня витрата води 380 м³/с. Використовується для зрошення. ГЕС.

Роанок (Roanoke) – річка на сході США. Довжина 725 км, площа басейну біля 25 тис. км². Витоки на західних схилах Голубого хребта (система Аппалачів), протікає по плато Пічмонт і Приатлантичній низовині, впадає в затоку Абельмар Атлантичного океану. Середня витрата води 230 м³/с. ГЕС. Судноплавна в низов'ях.

Саванна (Savannah) – річка на південному сході США. Довжина 725 км, площа басейну 27,2 тис. км². Бере початок в Аппалачських горах, пересікає плато П'ємонт і Приатлантичну низовину, впадає в Атлантичний океан. Середня витрата води 336 м³/с. Судноплавна від м. Огаста (336 км від гирла). ГЕС. Біля гирла – морський порт Саванна.

Сакраменто (Sacramento) – річка на заході США. Довжина 640 км (з р. Піт біля 960 км), площа басейну 73 тис. км². Бере початок на схилах гір Трініті, дренує частину Каліфорнійської долини, впадає в затоку Сан-Франциско Тихого океану, зливаючись в гирлі з р. Сан-Хоакін. Середня витрата води 314 м³/с. Велике водосховище Шаста. ГЕС. Використовується для зрошення. Судноплавна на 432 км від гирла.

Сан-Хоакін (San Joaquin) – річка на заході США. Довжина 564 км, площа басейну біля 80 тис. км². Бере початок на хребті С'єрра-Невада, протікає по південній частині Каліфорнійської долини, впадає в затоку Сан-Франциско спільним гирлом з р. Сакраменто. Середня витрата води 138 м³/с. Використовується для зрошення. ГЕС. Судноплавна на 80 км від гирла.

Саскачеван (Saskatchewan) – річка на півдні Канади. Утворюється злиттям рік Північний Саскачеван і Південний Саскачеван, які беруть початок в Скелястих горах, впадає в озеро Вінніпег. Довжина від місця зливання 544 км, від витoku р. Південний Саскачеван 1928 км, площа басейну 385 тис. км². Замерзає в середині листопада, скресає в середині квітня. Весняна повінь. Середня витрата води 780 м³/с. Порожиста. Загальна довжина судноплавних ділянок річки з притоками 1450 км. У верхів'ях використовується для зрошення. На річці Північний Саскачеван – місто Едмонтон.

Саскуеханна (Sasquhanna) – річка на сході США. Довжина 990 км, площа басейну 72,5 тис. км². Бере початок в Аппалачських горах, пересікає плато Підмонт, де утворює пороги, впадає в Чесапільську затоку Атлантичного океану. Літні паводки. Середня витрата води 1140 м³/с. ГЕС. Судноплавна в нижній течії.

Сент-Джон (Saint John) – річка в США і Канаді. Довжина 724 км, площа басейну 55,4 тис. км². Бере початок Білих горах (система Аппалачів), впадає в затоку Фанді Атлантичного океану. В гирлі – водоспад висотою 5 м (з зворотною течією під час високих припливів. Середня витрата води 1130 м³/с. Сплавна. Судноплавна від м. Фредеріктон. В гирлі – порт Сент-Джон (Канада).

Сент-Клер (Saint Clair) – річка на кордоні між США і Канадою, в системі Великих озер. Довжина 64 км. Витікає з озера Гурон. Впадає в озеро Сент-Клер. Середня витрата води 5270 м³/с. Є ланкою судноплавного шляху по великим озерам. У витoku – м. Детройт (США) і Сарнія (Канада).

Сент-Меріс (Saint Marys) – річка в системі Великих озер, на кордоні США і Канади. Витікає з озера Верхнє, впадає в озеро Гурон двома рукавами. Довжина 101 км по правому рукаву і 121 км – по лівому рукаву. Середня витрата води 2120 м³/с. Річка є ланкою судноплавного шляху по великим озерам. В обхід порогів споруджені канали зі шлюзами. На річці два однойменні міста Су-Сент-Марі (американське і канадське).

Снейк (Snake) Зміяна ріка – річка в США, ліва притока р. Колумбія. Довжина біля 1670 км, площа басейну 282, 3 тис. км². Бере початок в Скелястих горах в межах Йеллоустонського парку, протікає по східній околиці Колумбійського плато. На деяких ділянках тече в каньйонах глибиною до 800 м. Утворює водоспади (Шошони висотою 65 м та ін.). Середня витрата води 1390 м³/с. Великі ГЕС. Судноплавна для невеликих

суден від м. Льюїстон. Використовується для зрошення. Важливі міста: Айдахо-Фолс і Туїн-Фолс.

Танана (Tanana) – річка на Алясці (США), ліва притока р. Юкон. Довжина 960 км, площа басейну 115 тис. км². Витоки в горах Врангеля. У верхній течії порожиста, нижче утворює численні рукави і стариці. Середня витрата води 970 м³/с. Замерзає в жовтні, скресає в травні. Судноплавна на 360 км від гирла. На правій притоці (р. Чена) – м. Фербенкс.

Теннессі (Tennessee) – річка на сході США. Ліва притока р. Огайо (басейн Міссісіпі). Утворюється злиттям рік Холстон і Френч-Брод, які стікають з західних схилів Аппалачських гір. Довжина від злиття 1050 км, з витоком р. Холстон 1470 км, площа басейну 104 тис. км². Повінь в кінці зими і весною. Середня витрата води 1800 м³/с, найбільші (в лютому – березні) до 5000 – 15 000 м³/с, влітку знижуються до 100 м³/с. Стік річки майже повністю зрегульований водосховищами (найбільше Кентуккі, площею 1100 км²). Комплекс ГЕС загальною потужністю більше 1,9 млн. кВт. На річці – міста: Ноксвіл, Чаттануга, Флоренс.

Фрейзер (Fraser) – річка на південному заході Канади. Довжина 1370 км, площа басейну біля 232,5 тис. км². Бере початок в Скелястих горах, пересікає Внутрішнє плато Британської Колумбії, впадає в протоку Джорджія Тихого океану. Середня витрата води 3550 м³/с. Судноплавна на 180 км від гирла. В гирлі – м. Нью-Уестмістер.

Хіла (Gila) – річка на південному заході США, ліва притока р. Колорадо. Довжина 1040 км, площа басейну 150 тис. км². Бере початок на плато Колорадо. У верхній і середній течії долина каньйоноподібна і русло з постійним стоком. В нижній течії (пустеля Хіла) річка пересихає. Середня витрата 15 м³/сек. Великі греблі Кулідж і Гіллеспі. В середній течії гребля Кулідж-Дам затримує до 1 600 млн. м³ води, яка використовується для зрошення.

Черчілл (Churchill) – річка в центральній частині Канади. Довжина 1400 км (від витоків р. Бівер – 2000 км), площа басейну 282 тис. км². Витікає з озера Іль-а-ла-Крос, протікає по Великим рівнинам, впадає в Гудзонову затоку. Русло утворює низку озероподібних розширень, розділеними порожистими ділянками. В системі річки багато великих озер (Оленеве, Саутерн-Індіан-Лейк та ін.). Велика притока Бівер (права). Замерзає в листопаді, скресає в червні. Середня витрата води 1200 м³/сек. ГЕС Айленд-Фолс. В гирлі – порт Черчілл.

Черчілл (Churchill) (до 1965 р. **Гамільтон, Hamilton**) – річка в Канаді, на півострові Лабрадор. Довжина 560 км, площа басейну 82 тис. км². Здійснює стік групи озер центральної частини Лабрадору, впадає в озеро Мелвілл, яке з'єднане протокою Гамільтон Атлантичного океану. Водоспади (Черчілл-Фолс, Порк'юкайн та ін.), пороги. На річці найвищий водоспад в Канаді – Гранд-Фолс, висотою 74 м. Замерзає річка в листопаді, скресає в травні. Середня витрата води біля 1580 м³/с. ГЕС.

Юкон (Yukon) – річка в Канаді і на Алясці. Довжина 3700 км (від витoku р. Льюїс), площа басейну 855 тис. км². Бере початок в Кордильєрах. У верхів'ях пересікає плато Юкон в глибокій гірській долині. Більша частина течії по рівнинам Аляски, впадає в затоку Нортон Берингова моря. Головні притоки: Танана (ліва), Пеллі, Порк'юнайн, Коюкук (праві). Живлення в основному снігове. В повінь (травень – червень) рівень води в низов'ях на 15 – 20 м вище рівня води в межень. Замерзає в жовтні – листопаді, скресає в кінці квітня – травні. Морські припливи розповсюджуються вгору на 160 км від гирла. Середня витрата води 6500 м³/с. Судноплавна з травня до вересня на 3200 км (від порогів Уайтхорс до гирла. Основні пристані: Танана (США), Уайтхорс, Доусон (Канада).

Річки Південної Америки

Амазонка – найбільша річка в Південній Америці і на планеті. Найбільш багатоводна. Довжина 6400 км, площа басейну більше 7180 тис. км². Бере свій початок в Андах в Перу під назвою Мараньйон, від місця зливання з річкою Укаялі називається Амазонка. Тече по обширній заболоченій низовині, покритій волого екваторіальним лісом. Перед впадінням в Атлантичний океан утворює найбільшу в світі внутрішню дельту (більше 100 тис. км², в межах якої розбивається між великими островами на низку рукавів з лійкоподібними гирлами, загальна ширина яких біля самого океану складає 230 км. Ширина русла в нижній частини до 20 км (в гирлі до 80 км). Численні притоки – величезні річки (біля 20 приток мають довжину більше 1500 км); з них впадають справа: Укаямі, Журуа, Мадейра, Тапажос, Шингу, зліва: Путумайо-Іса, Япура, Ріу-Негру. Південні і північні притоки мають повінь в протилежні часи року: південні – з грудня до березня (літо в Південній півкулі), північні з квітня до липня (літо в Північній півкулі). Це згладжує коливання рівнів води в Амазонці; найбільше підвищення рівня, до 10-15 м, спостерігається в травні-червні.

Витрата води при середньому рівні в нижній течії – 220 тис. m^3/c . Об'єм річного стоку – 7000 $км^3$. Багатоводність зумовлює великі швидкості течії, яка перевищує 2,5 $км/год$. На 1400 $км$ від гирла відчувається дія морських припливних хвиль; на мілководдях в низинних частинах вони рухаються у вигляді валів, так званих *пророка*. Амазонка судноплавна на протязі 4300 $км$ від гирла (до м. Понго-де-Мансеріче); до м. Манаус (1690 $км$ від гирла) ходять великі океанські кораблі, до м. Ікітос (3680 $км$ від гирла) – морські кораблі меншого тонуажу. Головний судноплавний канал р. Пара. Довжина внутрішніх водних шляхів більше 25 тис. $км$. Основні порти: Ікітос, Манаус, Обідус, Сантарен, в гирлі – Белен (Пара). Енергетичний потенціал ріки біля 280 млн. кВт, але його використання незначне. Амазонка та її притоки дуже багаті органічним життям. Із тварин водяться ламантини, прісноводні дельфіни, каймани. Багато риби, до 2000 видів, що складає 1/3 усієї прісноводної фауни планети. За останні роки бурінням встановлено, що під руслом ріки, до глибини 1000 $м$ і більше існує потужний потік підземних вод, витрати якого поки що не встановлені.

Анхель – найвищий в світі водоспад на р. Чурун-Мерун (притока р. Кароні, басейн р. Оріноко) (Венесуела). Висота падіння води 1054 $м$ (вільне падіння 979 $м$) і витратою води 300 m^3/c . Водоспад відкрито в 1935 р. венесуельським льотчиком Д. Анхелем, який і названий його прізвищем – Анхель.

Апуре (Apure) – річка у Венесуелі, ліва притока р. Оріноко. Довжина 1580 $км$, площа басейну 147 тис. $км^2$. Верхів'я у відрогах Анд; в середній течії пересікає рівнину Льянос-Оріноко. Середня витрата води біля 2000 m^3/c . В період дощів судноплавна майже по всій довжині. На річці – міста: Брусуаль, Сан-Фернандо-де-Апуре.

Апурімак (Apurimac) (в нижній течії **Ене, Тамбо**) – річка в Перу, ліва складова р. Укаялі (басейн р. Амазонка). Довжина 1250 $км$, площа басейну біля 125 тис. $км^2$. Бере початок на східному схилі Західних Кордильєр, тече у вузьких і глибоких долинах, що розчленовують хребти Анд. Порожиста. Середня витрата води біля 2900 m^3/c . На ріці – м. Пуерто-Прадо.

Арагуая (Araguaia) – річка в Бразилії, ліва притока р. Токантіс (басейн р. Амазонка). Довжина 2630 $км$, площа басейну біля 370 тис. $км^2$. Бере початок близько західного краю Бразильського нагір'я, протікає по ньому з півдня на північ, розгалужуючись в середній течії на два рукави, утворюючи найбільший в світі річковий острів – Бананал (довжиною більше 300 $км$). В нижній течії пороги. Середня витрата води 8500 m^3/c . В

зимовий засушливий період витрати води різко скорочуються. Судноплавна в середній течії (біля 1300 км).

Араука (Arauca) – річка у Венесуелі, ліва притока Оріноко. У верхній течії служить кордоном між Венесуелою і Колумбією. Довжина біля 900 км, площа басейну біля 36 тис. км². Бере свій початок в Східних Кордильєрах Колумбії, протікає по рівнині Льянос-Оріноко. Середня витрата води 950 м³/с. В період дощів доступна для невеликих суден на відстань до 600 км від гирла.

Атраго (Atrato) – річка на північному заході Південної Америки. Довжина 664 км, площа басейну 32,2 тис. км². Бере початок в Західних Кордильєрах, тече з півдня на північ по дну тектонічного прогину і впадає в затоку Урава Карибського моря. Середня витрата води біля 2300 м³/с. Судноплавна майже по всій довжині; на 140 км від гирла доступна для морських суден. Долина річки вважається деякими географами границею між Північною і Південною Америками.

Бені (Beni) – річка в північній частині Болівії. Довжина біля 1500 км, площа басейну 266 тис. км². Бере початок в Центральних Андах, пересікає високе плато і хребти в глибоких ущелинах, в низов'ях меандрує по околиці Амазонської низовини. Велика ліва притока – Мадре-де-Дьос. Зливаючись з р. Маморе біля м. Віл'я-Бел'я, дає початок р. Мадейра. Середня витрата води 6200 м³/с. Судноплавство від м. Рурренабаке до водоспаду Есперанса (29 км від гирла).

Біо-Біо (Bio-Bio) – річка в Чилі. Довжина біля 380 км, площа басейну 24 тис. км². Бере початок з льодовикових озер в Патагонських Андах, впадає в Тихий океан, утворюючи естуарій. Живлення в основному дощове, максимальні витрати води взимку. Середня витрата води біля 1000 м³/с. Використовується для зрошення. Судноплавна в нижній течії (від м. Насим'єнто)

Гуав'яре (Guaviare) (у верхній течії **Гуаяберо; Guayabero**) – річка на сході Колумбії, ліва притока р. Оріноко. Довжина біля 1300 км, площа басейну 140 тис. км². Бере початок в Східних Кордильєрах, протікає по плоскогір'ю Пардаос, де утворює три водоспади і низку порогів, і по низині Оріноко. Характерні літні паводки. Середня витрата води 5200 м³/с. Судноплавна для невеликих суден від впадіння лівої притоки р. Ар'яри (з перервою біля порогів).

Гуапорє (Guaporé) – річка в Південній Америці, права притока р. Маморе (басейн Амазонки) (на більший частині своєї течії служить

кордоном між Бразилією і Болівією). Довжина біля 1550 км, площа басейну біля 361 тис. км². Бере початок на південних схилах Серри-дус-Паресіс (західна частина Бразильського нагір'я); у верхній течії пересікає плато Мату-Гросу, на решті частині тече по заболоченій низовині. В період з грудня до квітня сильно розливається. Середня витрата води 4700 м³/с. В нижній частині судноплавна.

Десагуадеро (Desaguadero) – річка в Болівії, на плоскогір'ї Пуна. Довжина 280 км. Витікає з озера Тітікака, впадає в озеро Поопо. Тече по дну широкої високогірної рівнини, яка представляє собою ложе давнього озера, прорізає соляні пласти і, розмиваючи їх, приносить в озеро Поопо солону воду. Доступна для мілких суден на 65 км у верхній течії.

Дочи (Piy-Дочи; Rio Doce) – річка в Бразилії. Довжина біля 850 км. Бере початок на Бразильському нагір'ї, впадає в Атлантичний океан, утворюючи болотисту дельту. Судноплавна від м. Говернадор-Валадарис.

Ессекібо (Essequibo) – річка в Гвіані. Довжина 970 км, площа басейну біля 155 тис. км². Бере початок на Гвіанському нагір'ї, впадає в Атлантичний океан, утворюючи естуарій, шириною до 25 км. Багатоводна річка з численними порогами і водоспадами. Середня витрата води біля 3000 м³/с. Судноплавна в нижній течії до впадіння лівої притоки – р. Куюні.

Жаварі (Javari) – річка на кордоні Бразилії і Перу. Довжина 1056 км, площа басейну 91 тис. км². Бере початок в передгір'ях Анд (Монтан'я), тече по Амазонській низовині. Повінь з жовтня до квітня. Середня витрата води 4200 м³/с. Судноплавна для невеликих суден на 500 км від гирла.

Жапура, Япура (Japurá, Yapurá) – річка в Колумбії (назва Какета, Saquetá), ліва притока р. Амазонка. Довжина 1930 км, площа басейну 282 тис. км². Витоки в Центральній Кордельєрі Колумбії; протікає в основному по Амазонській низовині, де утворює численні рукави і протоки. Середня витрата води 18 000 м³/с. Судноплавна в межах Бразилії і на окремих ділянках в Колумбії.

Жекитиньон'я (Jequitinhonha) – річка на сході Бразилії. Довжина 1030 км, площа басейну біля 73 тис. км². Протікає в межах Бразильського плоскогір'я, впадає в Атлантичний океан. Порожиста. Середня витрата води 550 м³/с. Судноплавна в нижній течії на 100 км від гирла. На річці – місто Жекитиньон'я.

Журуа (Juruá) – річка на заході Бразилії, права притока р. Амазонка. Довжина 3280 км, площа басейну 224 тис. км². Бере початок в передгір'ях Перуанських Анд (Монтан'я), в середній і нижній течії пересікає

Амазонську низовину. Середня витрата води біля 9000 м³/с. Судноплавна від м. Крузейруду-Сул.

Жутай (Jutahy) – річка в Бразилії, права притока Амазонки. Довжина біля 1200 км, площа басейну 60 тис. км². Бере початок і протікає по Амазонській низовині. Має дуже звивисте русло. Сильні розливи з березня по червень. Середня витрата води 2400 м³/с. Судноплавна в нижній течії.

Ігуасу (Iguassu) – річка на південному сході Бразилії, ліва притока р. Парани. Довжина 1320 км, площа басейну 62 тис. км². Бере початок з західних схилів хребта Серра-ду-Мар, тече на захід по Бразилійському плоскогір'ю, на останніх 120 км служить кордоном між Бразилією і Аргентиною. Середня витрата води 1360 м³/с. В 26 км від гирла утворює водоспад, де вода спадає з двох прямовисних базальтових уступів 275 струменями з висоти 72 м. Ширина річки більше 3 км. Судноплавна в середній течії. В нижній частині – національний парк (оснований в 1909 р., площею 55,5 тис. га), де зберігається субтропічний листопадний ліс (більше 2000 видів вищих рослин), фауна: гігантська і довгохвоста видри, мурав'їд. Туризм.

Ітапікуру, Ітапекуру (Itapicuru) – річка на північному сході Бразилії. Довжина 650 км, площа басейну 46,5 тис. км². Протікає по Бразилійському плоскогір'ю, впадає в затоку Сан-Жозе Атлантичного океану. Середня витрата 470 м³/с. Судноплавна від м. Кашіас. На ріці – міста Кодо, Коруата.

Кароні (Karoni) – річка у Венесуелі, права притока р. Оріноко. Довжина 920 км, площа басейну 97 тис. км². Витоки і течія на Гвіанському плоскогір'ї. Пороги і водоспади. Середня витрата води біля 4 800 м³/с. ГЕС (Макагуа, Гурі). Судноплавна на 500 км від гирла, близько від якого – порт С'юдад-Гуаям. На притоці Кароні – р. Чурун-Мерун знаходиться найвищий в світі водоспад Анхель з висотою падіння 1054 м (вільне падіння 979 м) і витратою води 300 м³/с. Водоспад відкрито в 1935 р. венесуельським льотчиком Д. Анхелем, який і названий його прізвиськом – Анхель.

Касікьяре (Casiquiare) – річка на південному заході Венесуели. Довжина 206 км. Відгалужується від р. Оріноко у її верхній течії, впадає в р. Кана (річна система Ріу-Негру, притоку р. Амазонка). Ця річка яскравий приклад *біфуркації* (перехоплення однієї річки іншою в результаті ерозії вододілу).

Куюні (Cuyuni) – річка у Венесуелі і Гайяні. Довжина біля 850 км, площа басейну 83 тис. км². Витік і верхня течія на Гвіанському плоскогір'ї,

де багато порогів і водоспадів, решта річки на передгір'ях і на Гвіанській низовині. Впадає в естуарій р. Ессекібо. Середня витрата води біля 3000 м³/с. В гирлі – м. Бартика.

Лоа (Loa) – річка на півночі Чилі. Довжина 440 км, площа басейну 34 тис. км². Витік в Західних Кордильєрах, в середній течії пересікає пустелю Атакаму, впадає в Тихий океан. Живлення переважно ґрунтове. ГЕС. Середня витрата води 4 – 6 м³/с. Використовується для зрошення.

Мадейра (Madeira) – річка в Болівії і Бразилії, величезна притока р. Амазонка. Утворюється зливанням річок Маморе і Бені, що беруть початок в Андах. Довжина від головного витoku – р. Маморе – 3200 км, площа басейну 1391 тис. км². У верхній течії огинає Бразилійське плоскогір'я, утворюючи пороги і водоспади; від м. Порту-Велью тече по Амазонській низовині. В нижній течії від Мадейри відділяється справа рукав, який впадає в Амазонку і відділює разом з Амазонкою і Мадейрою острів Тупінамбаранас. Середня витрата води 30,5 тис. м³/сек. Регулярне судноплавство на 1060 км до м. Порту-Велью (Бразилія).

Маморе (Mamore) (у верхів'ях **Ріо-Гранде**) – річка в основному в Болівії і по кордону Болівії і Бразилії. Зливаючись з р. Бені, утворює р. Мадейру. Довжина 2300 км, площа басейну 620 тис. км². Витоки у Східних Кордильєрах, протікає по рівнинній місцевості, в нижній частині порожиста. Середня витрата води 8100 м³/с. Судноплавна для невеликих суден.

Мараньон (Marañón) – річка в Перу, ліва головна притока р. Амазонка. Довжина біля 2000 км, площа басейну біля 350 тис. км². Витікає з гірського озера Патакоча (Західні Кордильєри Анд в Перу), пересікає Центральні і Східні Кордильєри в глибоких ущелинах, далі виходить на Амазонську низовину, де зливаючись з р. Укаялі. Середня витрата 15,6 тис. м³/с. Судноплавна на 1000 км від гирла (до порогів).

Меарін (Mearim) – річка на північному сході Бразилії. Довжина біля 800 км, площа басейну 84 тис. км². Бере початок на Бразильському плоскогір'ї (на півночі), пересікає Приатлантичну низовину, впадає в бухту Сан-Маркус Атлантичного океану, утворюючи естуарій спільний з річкою Піндаре. Середня витрата води біля 1200 м³/с. Судноплавна в нижній течії.

Мета (Meta) – річка в Колумбії, в нижній течії служить кордоном між Колумбією і Венесуелою, ліва притока р. Оріноко. Довжина більше 1000 км, площа басейну 104 тис. км². Бере початок у Східних Кордильєрах, тече переважно по рівнинам Льянос-Оріноко. Середня витрата води

2500 м³/с. Судноплавна до населеного пункту Мараяль (нижче м. Пуерто-Лопес). Міста: Пуерто-Карреньо (в гирлі) і Орокуе.

Оріноко (Orinoco) – річка у Венесуелі і Колумбії. Довжина 2730 км, площа басейну більше 1 млн. км². Витоки в південно-західній частині Гвіанського плоскогір'я, протікає по Гвіанській низовині, впадає в Атлантичний океан. Основні притоки: Каура, Кароні (праві); Гуавьяре, Мета, Араука, Апуре (ліві). На ділянці верхньої течії від Оріноко відділяється р. Касикьяре, по руслу якої біля 1/3 стоку переходить в басейн р. Амазонка. До гирла р. Мета Оріноко порожиста, в середній течії широка (3 – 10 км) долина, місцями звужується. В районі м. Барранкас починається широка дельта (площа біля 20 т. км²) де річка ділиться на 36 рукавів і численні протоки; по рукаву Макарео здійснюється судноплавство. Морські припливи розповсюджуються на 400 км від гирла. Середня витрата води біля 14 тис. м³/с, максимальна 25 тис. м³/с, мінімальна – 7000 м³/с. Літні паводки з квітня до листопада (підйом води до 10 – 15 м). Річний стік біля 915 км³. Твердий стік 45 млн. т. Океанські судна піднімаються до м. Сьюдад-Болівар, річкові – до гирла р. Гуавьяре (з переривами біля порогів). Каскад ГЕС (найбільша Гурі). Важливі міста: Санта-Барбара, Пуерто-Аякучо, Сьюдад-Болівар, Пуерто-Ордас (Венесуела), Пуерто-Карреньо (Колумбія).

Парагвай (Paraguay) – річка в Бразилії і Парагваю, права притока р. Парана. На окремих ділянках служить кордоном між Парагваєм, Бразилією і Аргентиною. Довжина біля 2500 км, площа басейну біля 1,2 млн. км². Витоки на Бразилійському плоскогір'ї, протікає по заболоченій западині Пантанал, низовиною Гран-Чако. Головні притоки – Ріо-Бермехо (праві). Русло ріки звивисте, багато піщаних мілин і островів. Середня витрата води біля 4000 м³/с. Судноплавна до м. Консепсьон (деколи до м. Корумба); до м. Асунсьйон доходять морські судна.

Парайба (Paraíba) – назва двох річок в Бразилії: 1) Парайбаду-Норті (Paraba do Norte), річка на північному сході Бразилії. Довжина 450 км, площа басейну 19,7 тис. км². Витоки і верхня течія в межах плато Борборема, низов'я в межах Атлантичної низовини, впадає в Атлантичний океан. Судноплавна в низов'ях (до м. Жуан-Песоа). 2) Парайбу-ду-Сул (Paraib do Sul) – річка на південному сході Бразилії. Довжина 1060 км, площа басейну біля 60 тис. км². Витоки і течія на Бразилійському плоскогір'ї, впадає в Атлантичний океан в районі м. Кампус. Середня витрата води 1000 м³/с. Судноплавна на окремих ділянках в середній і нижній течії (біля 250 км), є ГЕС Ілля-дус-Помбус.

Парана (Paraná) – річка в Бразилії і Аргентині, друга за величиною (після Амазонки) в Південній Америці. Частково по ній проходить кордон між Аргентиною і Парагваєм. Довжина власне Парани 4380 км, площа басейну 2663 тис. км² (з рікою Уругвай – 2970 тис.км²). Утворюється злиттям рік Ріу-Гранді і Паранаїба, які беруть початок на Бразилійському плоскогір'ї. Від місця злиття витоків Парана пересікає лавове плато Парани, утворюючи пороги і водоспади, в районі м. Посадас виходить на Лаплатську низовину, з'єднавшись з річкою Уругвай, впадає в Атлантичний океан, в затоку естуарій Ла-Плата. Головні притоки: Т'ете, Паранапанема, Ігуасу, Уругвай (ліві), Парагвай, Ріо-Саладо (праві). Живлення дощове. Основний паводок в січні – травні, друге підвищення рівня – в червні-липні. Середня витрата води 17,5 тис. м³/с, максимальна – 30,6 тис. м³/с, мінімальна – 6888 м³/с. Середня витрата води разом з р. Уругвай – 23 тис. м³/с. Річний стік 552 км³ (з р. Уругвай – 725 км³). Твердий стік до 150 млн. т. Каламутні води Парани просліджуються в океані на 100 – 150 км від берегів. Судноплавство до м. Парадас, у високу воду – до гирла р. Ігуасу. Океанські судна піднімаються до м. Росаріо (640 км від гирла). На Парані великі ГЕС: Ілля-Солтейра, Жупія і найбільша на даний час в світі (на 2011 р). Ітайпо. Великі міста: Посадас, Коррієнтес, Санта-Фе, Парана, Росаріо (Аргентина); на берегах Ла-Плати – Буенос-Айрес (столиця Аргентини) і Монтевідео (столиця Уругваю).

Паранайба (Paranaíba) – річка в Бразилії, правий витік р. Парана. Довжина біля 900 км. Протікає по Бразилійському плоскогір'ю; порожиста. Середня витрата води 1500 м³/с.

Паранапанема (Parapanema) – річка на південному сході Бразилії, ліва притока р. Парана. Довжина біля 800 км, площа басейну 99,6 тис. км². Протікає по південній частині Бразилійського плоскогір'я. Порожиста. Середня витрата води біля 900 м³/с. Судноплавна на 80 км від гирла. Водосховище, ГЕС. На річці – місто Піражу.

Парнаїба (Parnaíba) – річка на північному сході Бразилії. Довжина 1450 км (за іншими даними 1700 км), площа басейну біля 350 тис. км². Протікає по Бразилійському плоскогір'ю. У верхній і нижній течії має порожисте русло, в нижній – пересікає западину Парнаїба, де стає судноплавною (нижче м. Терезина). Середня витрата води біля 2400 м³/с. На ріці ГЕС Боа-Експанса. Міста: Флоріану, Терезина, Парнаїба.

Пількамайо (Pilcomayo) – річка в Болівії, права притока р. Парагвай; Служить кордоном між Аргентиною і Парагваєм. Довжина 1200 км, площа басейну біля 160 тис. км². Витоки в Центральних Андах (Болівія).

Прориваючись через Східну Кордельєру, виходить на рівнину Гран-Чако. Середня витрата води після виходу з гір біля $170 \text{ м}^3/\text{с}$. У верхній течії ГЕС. Судноплавна в низов'ях; в гирлі – м. Асуаньсон.

Пурус (Purús) – річка в Бразилії і Перу, права притока р. Амазонка. Довжина 3200 км , площа басейну 365 т. км^2 . Витоки біля східного підніжжя Анд в Перу. Протікає по Амазонській низовині в дуже звивистому руслі. Повінь в березні – квітні. Середня витрата води $12,6 \text{ тис. м}^3/\text{с}$. Судноплавна майже на всій довжині.

Путумайо (Putumayo) – річка в Бразилії, Колумбії і Перу, ліва притока р. Амазонка. У верхній течії служить кордоном між Колумбією і Еквадором, в середній – між Колумбією і Перу, нижня течія в Бразилії, де ріка називається Ica (Isa). Довжина 1580 км , площа басейну 123 тис. км^2 . Бере початок близько від вулкану Пасто, на півдні Анд (в Колумбії), протікає по Амазонській низовині. Повінь з квітня до липня. Середня витрата води $7200 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна в нижній течії.

Ріо-Берхемо (Rio Bermejo) – дві річки в Південній Америці: 1) Річка на півночі Аргентини, права притока р. Парагвай. Довжина біля 1600 км , площа басейну 133 тис. км^2 . Витоки в Болівії, на східних схилах Центральних Анд, тече в передгір'ях, далі по рівнині Гран-Чако, розбиваючись на рукави. В середній течії на протязі 400 км тече по руслу своєї бувшої притоки Теуко. Середня витрата води $340 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна для невеликих суден від м. Пресиденсія-Рока. 2) Річка на півночі Аргентини. В басейнах річок Ріо-Саладо – Чадилеува. Довжина біля 700 км . Витоки в Андах, після виходу в передгір'я пересихає майже на всій протяжності.

Ріо-Бранку (Rio Branco) – річка в Бразилії, ліва притока р. Ріо-Негро (басейн р. Амазонка). Довжина 1300 км (від витoku р. Урарикуера), площа басейну біля 195 тис. км^2 . Тече по Гвіанському плоско-гір'ю і Амазонській низовині. Середня витрата води біля $5400 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна до м. Каракараї, у високу воду – до м. Боа-Віста.

Ріо-Гранде (Rio Grande) – річка в Бразилії, ліва складова р. Парана. Довжина 1230 км , площа басейну 170 тис. км^2 . Витоки в горах Серра-да-Мантикейра, протікає по Бразилійському плоскогір'ю. Порожиста. Середня витрата води $2000 \text{ м}^3/\text{с}$. У верхній течії – велике водосховище і ГЕС Фурнас. ГЕС Естрейту. Місцями судноплавна.

Ріо-Дульсе (Rio Dulce) – річка на північному заході Аргентини. Довжина біля 650 км . Бере початок під назвою Салі в Андах, протікає в

південній частині рівнини Гран-Чако, розпадаючись на рукави, впадає в озеро Мар-Чікіта. Середня витрата води біля $80 \text{ м}^3/\text{с}$. Використовується для зрошення. На річці – місто Сант'яго-дель-Естеро.

Ріо-Колорадо (Rio Colorado) – річка в Аргентині, на півночі Патагонії. Довжина 1200 км , площа басейну біля 350 тис. км^2 . Бере початок на східних схилах Анд, пересікає в глибокій долині засушливу область Патагонії, впадає в затоку Бая-Бланка Атлантичного океану, утворюючи дельту. Велика притока – р. Ріо-Саладо (ліва). Повінь в травні – червні. Середня витрата води $140 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на 320 км від гирла.

Ріо-Негро (Rio Negro) – дві річки: 1) Річка в Аргентині, на півночі Патагонії. Утворюється злиттям річок Неукен і Лимай, які беруть початок в Андах. Довжина від витоків Неукен біля 1300 км , площа басейну 146 тис. км^2 . Протікає по засушливим рівнинам Патагонії, впадає в Атлантичний океан. Різкі паводки на початку листопада. Середня витрата води біля $950 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна на окремих ділянках. 2) Річка в Уругваю (витоки в Бразилії), ліва притока р. Уругвай. Довжина біля 500 км , площа басейну $70,6 \text{ тис. км}^2$. Тече по рівнинній місцевості. Середня витрата води біля $700 \text{ м}^3/\text{с}$. В середній течії – велике водосховище Ріо-Негро. ГЕС. Судноплавна від м. Мерседес.

Ріо-Негро (Rio Negro) – річка головним чином в Бразилії, ліва притока р. Амазонка. Під назвою Гуайнія бере початок в Колумбії. Довжина 2300 км , площа басейну 691 тис. км^2 . Протікає по Амазонській низовині. Великі притоки – Ріу-Бранку (ліва). Середня витрата біля $30 \text{ тис. м}^3/\text{с}$. Ліва притока Касик'яре з'єднує Ріо-Негро з р. Оріноко (класичний приклад біфуркації річок). Судноплавна на 1000 км від гирла, де розташований великий порт Манаус.

Ріу-Саладо (Rio Salado) – річка в Аргентині, права притока р. Парана, у верхній течії називається Гуачипас, потім Хураменто, або Ріо-де-Пасахе. Довжина 1300 км , площа басейну біля 160 тис. км^2 . Бере початок в Центральних Андах, тече по рівнині Гран-Чако, де розбивається на рукави. Середня витрата у верхній течії біля $40 \text{ м}^3/\text{с}$ в нижній – біля $15 \text{ м}^3/\text{с}$. В період дощів широко розливається і стає судноплавною, в засуху на окремих ділянках перетворюється в систему солоних озер і боліт. В гирлі – велике місто Санта-Фе.

Сан-Франциску (São Francisco) – річка в Бразилії. Довжина 2900 км , площа басейну біля 600 тис. км^2 . Витоки і течія на Бразилійському плоскогір'ї, в нижній течії проривається через береговий уступ плоскогір'я

до Атлантичного океану, утворюючи пороги і водоспади (найбільший Паулу-Афонсу, висотою 84 м та ін.). Бурхливі літні зливи викликають підйом води на 6 – 7 м. Середня витрата води в гирлі 3300 м³/с. Вище м. Пірапора – велике водосховище Трес-Маріас і ГЕС. Судноплавна від м. Пірапора до м. Жуазейру і від водоспадів до гирла.

Т'єте, Тіете (Tietê) – річка на південному сході Бразилії, ліва притока р. Парана. Довжина 1130 км, площа басейну 72 тис. км². Витоки в горах Серра-ду-Мар, тече по Бразилійському плоскогір'ю, утворюючи пороги впритул до гирла. Середня витрата води біля 620 м³/с. У верхній течії – водосховище, ГЕС. На річці – місто Сан-Паулу.

Токантіс (Tocantins) – річка на сході Бразилії. Довжина 2850 км, площа басейну 980 тис. км². Утворюється злиттям рік Маран'ян і Алмас, які беруть початок на Бразилійському плоскогір'ю, тече по ньому утворюючи пороги і водоспади, далі по Амазонській низовині, де стає судноплавною на 350 км від м. Тукуруї. Впадає в південний гирловий рукав – естуарій р. Амазонки – Пара. Характерна літня повінь. Велика ліва притока – Арагуая. Середня витрата 16,3 тис. м³/сек.

Уальяга (Huallaga) – річка в Перу, права притока р. Мараньон (басейн р. Амазонка). Довжина біля 1200 км, площа басейну біля 95 тис. км². Бере початок на схилах Західних Кордильєр, протікає по Центральним Кордильєрам і Амазонській низовині. Повінь з листопада до квітня. Середня витрата води 3500 м³/с. Судноплавна до м. Юримагуас (250 км від гирла). На річці – місто Уануко.

Укаялі (Ucayali) – річка в Перу, права притока р. Амазонка; деколи Укаюї приймають за витік Амазонки. Довжина 1950 км, площа басейну 375 тис. км². Утворюється злиттям річок Тамбо (у верхів'ях – Апуримак) і Урубамба, які беруть початок в Центральних Андах, тече переважно в горах, в нижній течії – по Амазонській низовині. Повінь – в період дощів, з листопада до квітня. Середня витрата води 12600 м³/с. Судноплавна до м. Кумарія. Головний порт Пукальпа.

Уругвай – річка, яка у верхній течії знаходиться в Бразилії, на решті частині служить кордоном між Аргентиною на заході та Бразилією і Уругваєм на сході. Утворюється злиттям річок Пелотас і Каолас, які беруть початок на хребті Серра-ду-Мар; впадає в затоку Ла-Плата Атлантичного океану. Довжина (з р. Пелотас) 2200 км, площа басейну 307 тис. км². Головні притоки: Ріо-Негро (ліва). Верхня і середня течія в межах Бразилійського нагір'я, у вузькій долині. Порожиста. Багато водоспадів.

Повноводна протягом усього року. Восени в весною – паводки. В цей час витрата води в гирлі досягає $22000 \text{ м}^3/\text{сек}$. Середня витрата води $5500 \text{ м}^3/\text{сек}$. Судноплавна. Морські судна піднімаються до м. Пайсанду, річкові судна до водоспаду біля міст Сальто і Конкордія. ГЕС Сальто Гранде. На річці – міста і порти: Конкордія (Аргентина), Сальто, Пайсанду, Фрай-Бентос (Уругвай).

Чубут (Chubut) – річка на півдні Аргентини. Довжина 810 км , площа басейну біля 138 тис. км^2 . Витік – в Патагонських Андах, пересікає напівпустинні області Патагонії, впадає в Атлантичний океан біля м. Росон. Головна притока – Ріо-Чіко (права). Середня витрата води біля $50 \text{ м}^3/\text{с}$. В низов'ях – ГЕС.

Шингу (Xingú) – річка в Бразилії, права притока р. Амазонка. Довжина 1980 км , площа басейну 513 тис. км^2 . Під назвою Кулуені бере початок на плоскогір'ї Мату-Гросу, пересікає Бразилійське плоскогір'я і Амазонську низовину, утворює гирло естуарного типу довжиною до 160 км . Багато порогів і водоспадів. Основна притока – Ірірі (ліва). Середня витрата води $16 \text{ тис. м}^3/\text{сек}$. Судноплавна на 190 км від гирла.

Япура, Жапура, у верхній течії – **Какета (Japurá, Caqueta)** – річка в Колумбії і Бразилії, ліва притока р. Амазонка. Довжина 1928 км . Бере початок на схилах Центральної Кордильєри. Тече по широкому звивистому і порожистому руслу. Повінь з березня до липня. Судноплавна на 1400 км від гирла.

Річки Австралії

Бердекін (Berdekin) – річка на північному сході континенту. Довжина 680 км , площа басейну 132 тис. км^2 . Бере початок на плато Атертон, протікає по савані в широкій долині, в нижній течії пересікає хребет Лайкхарт. впадає в Коралове море. Середня витрата води $285 \text{ м}^3/\text{с}$. В сухий сезон майже пересихає. Водосховища.

Вікторія (Victoria) – річка на півночі континенту. Довжина 570 км , площа басейну $77,5 \text{ тис. км}^2$. Бере початок на плато Кімберлі, тече по пустинній місцевості, впадає в затоку Жозеф-Бонапарт Тиморського моря, утворюючи естуарій. Середня витрата води біля $200 \text{ м}^3/\text{с}$. Судноплавна під час мусонних дощів (грудень – лютий) на 150 км від гирла.

Дарлінг (Darling); у верхній течії **Барбон (Barwon)** – річка на південному сході континенту, права притока р. Муррея. Довжина 2740 км , площа басейну 650 тис. км^2 . Бере початок на західних схилах Нью-Інгленд,

протікає по пустелі. Середня витрата води $42 \text{ м}^3/\text{с}$. Більшу частину року маловодна. В нижній течії пересихає. Використовується для зрошення.

Куперс-Крик, Барку (Cooper's Creek, Barcoo) – річка в центральній частині Австралії. Довжина біля 1400 км , площа басейну 285 тис. км^2 . Бере початок на схилах Великого вододільного хребта, пересікає напівпустинні і пустинні рівнини Великого Артезіанського басейну. Постійна течія тільки у верхів'ях, де середня витрата води $70 \text{ м}^3/\text{с}$. Під час паводків досягає озера Ейр.

Лаклан (Lachlan) – річка на південному сході континенту, права притока Маррамбіджи (басейн р. Муррей). Довжина біля 1500 км , площа басейну 85 тис. км^2 . Бере початок на західних схилах Великого Вододільного хребта, нижня течія – на рівнині. Середня витрата води $42 \text{ м}^3/\text{с}$. В сухий зимовий сезон пересихає. Стік зрегульований системою водосховищ. Судноплавна в нижній течії. Використовується для зрошення.

Маррамбіджи (Murrumbidgee) – річка на південному сході континенту, права притока р. Муррей. Довжина 2172 км , площа басейну 165 тис. км^2 . Бере початок в північних відрогах Австралійських Альп, протікає по рівнині. Головна притока – р. Ланлан (права). Стік зрегульований (водосховище Боррінджак і ГЕС). Середня витрата $77 \text{ м}^3/\text{с}$. В повільно судноплавна. Використовується для зрошення.

Мерчісон (Murchison) – річка на заході Австралії. Довжина біля 700 км . Бере початок на хребті Робінзон, впадає в Індійський океан. Стік взимку, влітку пересихає і розпадається на низку озер.

Муррей, Маррі (Murray) – річка в Австралії. Довжина 2570 км , площа басейну 1057 т. км^2 . Бере початок на масиві Костюшко в Австралійських Альпах, протікає в більшій своїй частині по засушливій рівнині, впадає в затоку – лагуну Олександрину, яка відгороджена від Індійського океану штучним баром для запобігання засолення. Головні притоки – Дарлінг і Маррамбіджи (праві). Влітку, в період дощів, рівень води сильно піднімається і річка стає судноплавною від м. Олбері. Взимку річка сильно міліє. Середня витрата води $330 \text{ м}^3/\text{с}$; середній річний стік $10,5 \text{ км}^3$. На річці та її притоках великі водосховища, ГЕС.

Сноуї-Рівер (Snowy River) – річка на південному сході континенту. Довжина 483 км , площа басейну $13,5 \text{ тис. км}^2$. Витоки в Сніжних горах, тече місцями в глибокій долині, впадає в протоку Басса біля м. Марло. Використовується для зрошення і в енергетиці. В басейні велике

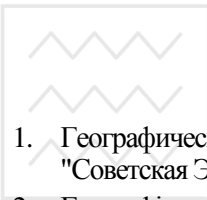

водосховище Юкамбін. Частина стоку перекидається в басейн річок Муррей і Маррамбіджи.

Фіцрой (Fitzroy) – 1) річка на сході Австралії. Утворюється злиттям річок Маккензі і Досон, які беруть початок на Великому Вододільному хребті; впадає в Коралове море Тихого океану. Довжина більше 450 км (від витoku р. Досон 960 км), площа басейну 143 тис. км². Середня витрата води 182 м³/с. Судноплавна від м. Рокхемптон. 2) річка на північному заході Австралії. Довжина 520 км, площа басейну 86,5 тис. км². Бере початок на схилах масиву Кімберлі, впадає в затоку Кінг Індійського океану. Середня витрата води 100 м³/с. Судноплавна на 130 км від гирла.

Фліндерс (Flinders) – річка на півночі материка. Довжина 830 км, площа басейну 108 тис. км², бере початок на західному схилі Великого вододільного хребта, впадає в затоку Карпентарія Арафурського моря. Повноводна в період мусонних дощів. Середня витрата води 16 м³/сек. Влітку пересихає.

Література

1. Географический энциклопедический словарь. – М., Изд-во "Советская Энциклопедия". 1985. – 528 с.
2. Географічна енциклопедія України. Том I. – К., Вид-во "Українська Радянська Енциклопедія" ім. М.П. Бажана. 1989. – 419 с.
3. Географічна енциклопедія України. Том 2. – К., Вид-во "Українська Радянська Енциклопедія" ім. М.П. Бажана. 1990. – 480 с.
4. Географічна енциклопедія України. Том 3. – К., Вид-во "Українська Радянська Енциклопедія" ім. М.П. Бажана. 1993. – 480 с.
5. Малая Советская Энциклопедия. Том I. – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1959. – 1280 с.
6. Малая Советская Энциклопедия. Том II – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1959. – 1280 с.
7. Малая Советская Энциклопедия. Том III – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1959. – 1280 с.
8. Малая Советская Энциклопедия. Том IV – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1959. – 1312 с.
9. Малая Советская Энциклопедия. Том V. – М., Государственное

научное издательство "Советская Энциклопедия" 1959. – 1312 с.

10. Малая Советская Энциклопедия. Том VI. – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1959. – 1312 с.

11. Малая Советская Энциклопедия. Том . VII – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1960. – 1264 с.

12. Малая Советская Энциклопедия. Том . VIII – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1960. – 1280 с.

13. Малая Советская Энциклопедия. Том . IX – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1960. – 1216 с.

14. Малая Советская Энциклопедия. Том . X – М., Государственное научное издательство "Советская Энциклопедия" 1961. – 1280 с.

15. Страны и народы. Земля и человечество. Глобальные проблемы. М., Изд-во "Мысль" 1985. – 432 с.

Показчик з найменування річок

Ааре, Аре (Aare) (10)

Абакан (77)

Аган (77)

Адда (Adda) (10)

Адича (77)

Адідже (Adige) (10)

Адур (Adour) (10)

Ай (10)

Акдар'я (77)

Аксай (78)

Аксу (78)

Алабама (Alabama) (160)

Алазань (78)

Алазея (78)

Алатир (10)

Алдан (78)

Алей (78)

Аллах-Юнь (79)

Аллер (Aller) (10)

Альє (10)

Альма (11)

Амазонка (172)

Амга (79)

Амгуема (79)

Амгунь (79)

Амудар'я (79)

Амур (80)

Анабар (81)

Ангара (81)

Анадир (81)

Ануй (82)

Анжуй (82)

Анхель (173)

Апуре (Apure) (173)

Апуримак (Apurimac) (173)

Арагві (82)

Аракс (82)

Арагуая (Araguaia) (173)

Араука (Arauca) (174)

Аргунь (83)

Аргут (83)

Арга-Сала (83)

Аргаскит (Непа) (83)

Арда (11)

Арно (Arno) (11)

Ардон (83)

Арись (83)

Арканзас (Arkansas) (161)

Арпа (83)

Арувімі (150)

Атбара (150)

Атабаска (Athabaska) (161)

Атрато (Atrato) (174)

Атрек (84)

Ахтуба (11)

Ахурян. (84)

Аягуз. (84)

Аянюрях (84)

Бадяріха (Падериха) (84)

Базавлук (Бузулук) (11)

Байхе (84)

Баксан, Азау (84)

Балигичан (84)

Бальзас (Balsas) (161)

Баргузін (85)

Баріто (Barito) (85)

Барроу (Barrow) (11)

Бартанг (85)

Бахта (85)

Бахр-ель-Аб'яд (150)

Бахр-Ель Азрек (151)

Бахр-Ель-Газаль (Джур, Сує). (151)

Бахр-Ель-Джебель (151)

Бєбжа (Biebrza) (11)

Бейсуг (11)

Бейцзян (85)

Бельбек (12)

Бені (Beni) (174)

Бенує (Benue) (151)

Бердекін (Berdekin) (183)

Березина (12)

Березівка (85)

Бєроунка (Berounka) (12)

Бєсєдь (12)

Бзибь (85)

Бистриця (Бистриця Аліакмон) (12)

Бистриця (Bistrita) (12)

Бистриця (12)

Бистриця-Надвірнянська (12)

Бистриця-Солотвинська (13)

Бистриця-Гисменицька (13)

Битантай (Бутан тай) (86)

Битюг (13)

Бій-Хем (Великий Єнісей) (86)

Бікін (86)

Біра Велика (86)

Біла (13)

Біла (13)

Біо-Біо (Bio-Bio) (174)

Бірюса (Она) (86)

Бія (86)

Болва (13)

Босна (Bosna) (13)

Бохапча (87)

Брда (Brda) (13)

Брасос, Бразос (Brazos) (161)

Брахмапутра, Брамапутра (87)

Буг Західний (13)

Буг Південний (14)

Бузулук (14)

Бузулук (14)

Бурея (87)

Бурла (87)

Бухтарма (88)

Буюнда (88)

Ваал (15)

Вааль (Vaal) (151)

Ваг (Váh) (15)

Вага (15)

Вагай (88)

Вазула (15)

Ванч (88)

Вардар (Vardar) (15)

Варзуга (15)

Варзоб (Дюшамбедар'я) (88)

Варнов, Варно (Warnow) (15)

Васюган (88)

Варта (Warta) (16)

Вах (88)

Вахш (89)

Вашка (16)

Вебі-Шебелі (151)

Везер (Weser) (16)

Велика (16)

Велика (89)

Великий Іргіз (16)

Великий Кінель (16)

Великий Узень (17)

Велика (або Онемен) (89)

Велика Хета (89)

Велика Чукоч'я, Ревум-Руву (89)

Великий Заб (89)

Великий Салим (90)

Великий Юган (90)

Велика Рибна річка (151)

(Great Fish River) (151)

Вель (17)

Вельмо (90)

Вента, Вянта (17)

Вепш, (Wierpz) (17)

Верра (Werra) (17)

Ветлуга (17)

Верхній Єнісей, Улуг-Хем (90)

Верхня Ангара (90)

Верхня Таймира (90)

Верхня Тунгуска (90)

Виг (17)

Вигім (у верхів'ях Вигіткан) (90)

Вимь (17)

Витегра (18)

Вичерга (18)

Вікторія (Victoria) (183)

Вікторія-Ніл (Victoria Nile) (151)

Віледь (18)

Вілен (Vilaine) (18)

Вілія (18)

Вільва (18)

Вілою (91)

Вісла (Wisla) (19)

Вішера (19)

Вішера (19)

Вішерка (19)

Влтава (Vltava) (19)

Вовня (20)

Вовча (20)
Вовча (20)
Волга (20)
Вологда (21)
Волхов (21)
Вольта (Volta) (151)
Воп (21)
Ворона (21)
Воронеж (21)
Ворон'я (22)
Ворскла (22)
Воротан (Баргюшат) (91)
Вуокса, Вуоксі (Vuoksi) (22)
Вязьма (22)
В'ятка (22)
Гавасай (91)
Газімур (91)
Гамбія (Gambia) (152)
Ганг, Ганга (91)
Гандак (92)
Ганьцзян (92)
Гаронна (Garonne) (22)
Гауя (23)
Гвадалквівір (Guadalquivir) (23)
Гвадіана (Guadiana) (23)
Георгієвське гирло (23)
Гілгіт (92)
Гільмент, Хільменд (92)
Гломма (23)
Годаварі, Годі (92)
Голубий Ніл (Бахр-ель-Азрек) (152)
Горинь (24)
Гуав'яре (Guaviare) (174)
Гуапоре (Guaporé) (174)
Гудено (Gudena) (24)

Гудзон, Хадсон (Hudson) (161)
Гульча (92)
Гумбольдт (Humboldt) (162)
Гунт (92)
Гхагхра, Гогра (93)
Гьота-Ельв, Йота-Ельв (Göta-älv) (24)
Даль-Ельв, Далельіен (24)
Дамбі (Харі) (93)
Дамодар (93)
Дарлінг (Darling) (183)
Даубіхе (98)
Двіна Західна (24)
Двіна Північна (25)
Делавер (Delaware) (162)
Дема (25)
Дем'янка (93)
Деркул (25)
Десагуадеро (Desaguadero) (175)
Десна (26)
Джамна, Ямуна (93)
Джейхан (Geyhan) (93)
Джеймс, Джемс (162)
Джелам, Джелум (94)
Джіда (94)
Джуба (Giuba, Juba) (152)
Дзабхан (94)
Димбовіца (Dimbovița) (26)
Діала (Діяла) (94)
Дігул (Digul) (94)
Дісна (26)
Діяла (94)
Дніпро (26)

Дністер (27)
Дон (28)
Донець Сіверський (29)
Дордонь (Dordogne) (29)
Досі (Riu-Dosi; Rio Doce) (175)
Драа (Ваді-Драа) (152)
Драва (Drava, Drau) (29)
Дрін (Drin) (29)
Дріна (Drina) (30)
Дрісса (30)
Друть (30)
Ду (фран. Doux) (30)
Дубіса (30)
Дубна (30)
Дудипта (94)
Дулгалах (94)
Дуеро – (іспан. Duthj) (30)
Дунаєць (Dunajec) (31)
Дунай (31)
Дьома (32)
Дюранс (Durance) (32)
Ебро (Edro) (32)
Едзін-Гол (95)
Ейсел (Ijssel) (32)
Ель-Асі, Нахр-ель-Асі (95)
Ельба, Лаба (32)
Ель-Газаль, Бахо-ель-Газаль
(153)
Емба (95)
Еміль-Ірмак (95)
Емс (Ems) (33)
Ена (Aisne) (33)
Енс (Enns) (33)
Ессекібо (Essequibo) (175)
Євфрат (95)

Єгорлик (33)
Єлогуй (96)
Ємца. (33)
Єнісей (96)
Єруслан (33)
Єя (33)
Жаварі (Javari) (175)
Жапура, Япура (175)
(Jarugá, Yapurá) (175)
Жекитиньон'я (Jequitinhonha)
(175)
Жіу (Jiu) (34)
Жошуй, Едвін-Гол (97)
Журуа (Juruá) (175)
Жугай (Jutahy) (176)
Жуя (97)
Заб Великий (97)
Заале, Зале (Saale) (34)
Зальцах (Salzach) (34)
Замбезі (Zambezi) (153)
Західна Двіна (34)
Західний Буг (34)
Збруч (34)
Зеравшан (97)
Зея (98)
Зирянка (98)
Зміїна ріка (Снейк) (162)
Зуша (34)
Ігаргар (153)
Ігуасу (Iguassu) (176)
Іж (34)
Іжма (35)
Ізар (Isar) (35)
Ізер (Isère) (35)

Ік (35)

Ік Великий (35)

Ілич (35)

Ілі (98)

Іловля (35)

Іллінойс (Illinois) (162)

Ілім (99)

Ілімпєя (99)

Ільок (98)

Іман (99)

Іматра (Imatra) (36)

Інбер (36)

Інгода (99)

Інгул (Великий Інгул) (36)

Інгулець (Малий Інгул) (36)

Інгурі (99)

Інд (99)

Індальс-Ельвен, (36)

Індерагірі (Inderagiri) (100)

Індигірка (100)

Інн (Inn) (36)

Іньва (37)

Іня (100)

Іора (100)

Іорі (101)

Іпуть (37)

Іраваді (Ираваді) (101)

Іргіз Великий (37)

Іргіз (101)

Іркут (101)

Іртиш (101)

Ісєть (102)

Ісикарі (102)

Іскір (Іскър) (38)

Істра (37)

Ітапікуру, Ітапекуру (176)

Ішим (102)

Ія (102)

Йеллоустон (Yellowstone) (162)

Йонна (Yonne) (38)

Йом (103)

Йордан (103)

Кабул (103)

Кавері (103)

Кагєра (Kagera) (153)

Кагул (37)

Казим (103)

Казир (103)

Калакан, Калаган (104)

Калаус (37)

Калар (104)

Калка (37)

Кальміус (38)

Кама (38)

Камчатка (104)

Камберленд (Cumberland) (163)

Кан (104)

Канейдіан, Канейдіан-рівер (163)

(Canadian River)

Канзас (Kansas) (163)

Капуас (Kapuas) (104)

Кара (38)

Кара Великий (38)

Карадар'я (104)

Карасу (Karasu), (105)

Каргат (105)

Каратал (105)

Кароні (Karoni) (176)

Карун (105)

Касай (Kasai) (153)

Касікьяре (Casiquire) (176)

Катунь (105)

Кафірніган (105)

Кашкадар'я (105)

Кельтма Північна (38)

Кельтма Південна (38)

Кемь (39)

Керулен (106)

Кеть (106)

Кизил-Ірмак (Kizilirmak) (106)

Кизилсу (106)

Кизилузен (106)

Киренга (106)

Кільмезь (39)

Кінель Великий (39)

Кія (107)

Клайд (Clyde) (39)

Кова (107)

Койсу (107)

Кокемяен-Йоки (39)

Кокшага Велика (39)

Колва (39)

Колва (39)

Колима (107)

Колорадо (Colorado) (163)

Колумбія (Columbia) (163)

Комое (Comoé, Comoé) (153)

Конго (Congo) (154)

Конда (107)

Кондома (107)

Коннектикут (Connecticut) (163)

Коркодон (Кільчата) (108)

Коса (40)

Коси (108)

Кострома (40)

Косью (Косью) (40)

Котуй (108)

Кочечума (Качечумо) (108)

Коюкук (Koyukuk) (163)

Красива Меча (40)

Кубанго, Окаванго (154)

(Cubango, Okavango) (154)

Кубань (40)

Кулой (40)

Кулунда (108)

Кулу (108)

Кума (108)

Кумган (108)

Кундруч'я (41)

Куння (41)

Кунене (Cunene, Kunene) (155)

Куперс-Крик, Барку (184)

(Cooper's Creek, Barcoo)

Кура (109)

Курейка (Нума) (109)

Кускоквім (Kuskokwim) (164)

Кута (109)

Кушка (109)

Куюні (Cyuuni) (176)

Кюмін-Йоки, Кюммене (41)

Лаба (41)

Лаба (Laba) (41)

Лаврентія Святого ріка (164)

Лаклан (Lachlan) (184)

Лемба (41)

Лена (109)

Лепса (110)

Лерма (Lerma) (164)

Летка (41)

Лисиця (111)

Ліард, Лайард (Liard) (164)

Ліахві Велика (111)

Лівінгстона водоспад и (155)

Ліелупе (41)

Лімпопо (Limporo) (155)

Лінде (111)

Ліндя (111)

Ло (Lot) (42)

Лоа (Loa) (177)

Ловань (42)

Логен, (42)

Логоне (Logone) (155)

Лозьма (111)

Ломамі (Lomami) (155)

Луара (Loire) (42)

Луга (42)

Луза (42)

Луле-Ельв (43)

Луалаба (Lualaba) (155)

Лунгха (111)

Лупула Лувра (Luapula) (156)

Ляохе (111)

Маас, Мьоз (43)

Мадейра (Madeira) (177)

Майн (Main) (43)

Майн (111)

Маккензі (Mackenzie) (165)

Малий Узень (43)

Малка (111)

Малий Єнісей, Ка-Хем (112)

Малий Заб (112)

Мама (112)

Мамакан (112)

Мамберамо (Mamberamo) (112)

Маморе (Mamore) (177)

Мараньон (Marañon) (177)

Мана (112)

Манас (112)

Маріца (43)

Марна (Marne) (44)

Марха (113)

Маррамбіджи (Murrumbidgee)
(184)

Маханаді (113)

Мая (113)

Меарін (Mearim) (177)

Мегхна, Мегна (113)

Медведиця (Ведмедиця) (45)

Медведиця (44)

Межа (44)

Мезень (44)

Меконг (113)

Менам (Менам-Чао-Прая) (114)

Мера (44)

Мерчисон (Murchison) (184)

Мессояха (114)

Места, Нестос (45)

Мета (Meta) (177)

Міасс (114)

Міньо (Міґо) (45)

Міньцзян (115)

Міньцзян (115)

Міссісіпі (Mississippi) (165)

Міссурі (Missouri) (166)

Міус (45)

Мозель (45)

Мокша (45)

Молога (45)

Молопо (Molopo) (156)

Мома (115)

Морава (Morava) (46)

Морава (Morava) (46)

Моркока (115)

Москва (46)

Мрас-Су (Mрасca) (115)

Мста (46)

Муданьцзян (115)

Муксу (115)

Мулуя (156)

Мун, Наммун (116)

Муна (116)

Мур (Mur) (47)

Мурат (Murat) (116)

Мурґаб (116)

Мурґаб (116)

Муреш, Мурешул (47)

Муррей, Маррі (Murray) (184)

Мусі (Musi) (116)

Мухавець (47)

Муя (116)

Надим (117)

Нактоган (117)

Нара (47)

Нарбада, Нармада (117)

Нарва, Нарова (47)

Нарев (Narev) (47)

Нарин (Велика Нарин) (117)

Нева (48)

Невільничка (Slave River) (166)

Нельсон (Nelson) (166)

Непа (117)

Нера (118)

Неретва (Neretva) (48)

Неріца (48)

Нерусса (Неруда) (48)

Нерль (48)

Нерль (48)

Нерча (118)

Нея (49)

Нива (49)

Нижня Таймира (118)

Нижня Тунгуска (118)

Ніаґара (Niagara) (167)

Нівшера (49)

Нігер (Niger) (156)

Ніл (Ель-Бахр) (157)

Німан (литов. Нямуняс) (51)

Німда (49)

Німда (49)

Ніса-Лужицька, Нейсе (50)

Ніца (118)

Носка (118)

Нотец (Noteć) (50)

Нотора (118)

Нуныцян, Нонні (118)

Нура (119)

Нюкжа (119)

Нюя (119)

Об (119)

Обва (50)

Огайо (Ohio) (167)

Огове, (Ogoye, Ogove) (158)

Огрже (Ohře) (50)

Одра, Одер (50)

Ожогіна (129)

Ока (50)

Ока (120)

Олекма (120)

Оленьок (121)

Оліфантс (Olifants) (158)

Олт (Olt) (51)

Ом (121)

Омолой (121)

Омолон (121)

Онега (51)

Онгерман-Ельвен (51)

Онон (122)

Ор (122)

Оранжева (Oranje, Orange) (158)

Оредеж (52)

Орель (Арель, Орел) (52)

Оріноко (Orinoco) (178)

Орхон (122)

Осетер (52)

Остер (52)

Оскіл (52)

Оттава (Ottawa) (167)

Оять (52)

Парагвай (Paraguay) (178)

Парайба (Paraíba) (178)

Парана (Paraná) (179)

Паранайба (Paranaíba) (179)

Паранапанема (Parapanema) (179)

Парнайба (Paranaíba) (189)

Пахра (52)

Пеза (52)

Пекос (Pecos) (167)

Пелим (122)

Пенджаб (122)

Пенжина (122)

Передуй (123)

Печора (53)

Пишма (123)

Півка (Пойк, Люблениця) (53)

Північна Двіна (53)

Північна, Северная (Тимера)
(123)

Північна Сосьва (123)

Підкам'яна Тунгуска (123)

Піжма (53)

Піліца (Pilica) (53)

Пількамайю (Pilcomayo) (179)

Піна (53)

Пінг (124)

Пінега (54)

Піс-Рівер (Peace-River) (167)

Платт (Platte) (1)

Плюсна (Плюса) (54)

По (Po) (54)

Пола (54)

Полуй (124)

Поной (54)

Поплигай (124)

Порк'юпайн (Porcupine) (168)

Поронай (124)

Потомак (Potomac) (168)

Пра (54)

Преголя (55)

Прип'ять (55)

Проня (55)

Проня (55)

Протва (55)

Прут (55)

Псел (56)

Пскем (124)

Птич (56)

Пур (124)

Пур (124)

Пурус (Purús) (180)

Путумайю (Putumayo) (180)

П'яна (56)

Пяндж (124)

Пярну (56)

П'янина (125)

Раві (125)

Раджанг (Rajang) (125)

Раздан, Занга (125)

Рапті (125)

Ред-Рівер (Red River) (168)

Ред-Рівер (Red River) (168)

Рейн (нім. Rhein) (56)

Реут (57)

Ріо-Бранку (Rio Branco) (180)

Ріо-Берхе́мо (Rio Bermejo) (180)

Ріо-Гранде (Rio Grande) (168)

Ріо-Гранде-де Сант'яго (169)

Ріо-Гранде (Rio Grande) (180)

Ріо-Дульсе (Rio Dulce) (180)

Ріо-Колорадо (Rio Colorado) (181)

Ріо-Негро (Rio Negro) (181)

Ріо-Негро (Rio Negro) (181)

Ріоні (125)

Ріу-Саладо (Rio Salado) (181)

Роанок (Roanoke) (169)

Рона (Rhône) (57)

Рось (57)

Рубікон (58)

Рувума (Ruvuma) (158)

Руза (58)

Рур Ruhr) (58)

Руфіджі (Rufiji) (158)

Саар, Сап (нім. Saar) (58)

Сава (Sava) (58)

Савала (59)

Саванна (Savannah) (169)

Сагіз (126)

Сакмара (59)

Сакар'я (Sakarya) (126)

Сакраменто (Sacramento) (169)

Сал (59)

Салгір (59)

Салда (126)

Салуїн, Салуен (126)

Самара (59)

Самара (59)

Самош, Сомеш (60)

Самур (126)

Сан (San) (60)

Санкуру (Sankuru) (159)

Сан-Хоакін (San Joaquin) (169)

Сан-Франциску (São Francisco)
(181)

Сартанг (127)

Сарису (127)

Саскачеван (Saskatchewan) (170)

Саскуеханна (Sasquethanna) (170)

Сатледж, Сатладж (127)

Свір, Свір' (60)

Свіслочь (60)

Свіслочь (60)

Свіяга (61)

Северн (Savern) (61)

Сейм (61)

Селемджа (127)

Селенга (127)

Селеннях (128)

Сена (Seine) (61)

Сенегал (Sénégal) (159)

Сент-Джон (Saint John) (170)

Сент-Клер (Saint Clair) (170)

Сент-Меріс (Saint Marys) (170)

Серет (рум. Siret) (65)

Серьожа (62)

Сефідрут (128)

Синюха (62)

Синцзян (128)

Сим (128)

Синя (128)

Сирдар'я (128)

Сисола (62)

Сить (62)

Сіва (62)

Сілва (62)

Сірет (62)

Сіцзян, Чжуцзян (129)

Случ (63)

Снейк (Snake) Зміїна ріка (170)

Снов (63)

Сноуї-Рівер (Snowy River) (184)

Собат (Sobat), Бахр-ель-Асфар
(159)

Сок (63)

Сомма (Somme) (66)

Сона (63)

Сон (129)

Соть (63)

Сох (129)

Спир (63)

Стохід (64)

Струма, Стримон (64)

Судость (64)

Суйфун (129)

Сула (64)

Сула (64)

Сула (64)

Сулак (129)

Сулинське гирло (64)

Сумбар (130)

Суна (64)

Сунжа (130)

Сура 65)

Сунгарі (130)

Сухона (65)

Сурхардар'я (130)

Східний Манич (65)

Сясь (65)

Тавра (130)

Тагіл (130)

Таймира (131)

Таймура (131)

Тайн (Tyne) (65)

Тана-Ельв, Тено-Йоки (66)

Талас (131)

Тана (Tana) (159)

Танана (Tanana) (171)

Тапті (131)

Тара (131)

Тарим (Яркенд) (131)

Тарн (Tarn) (66)

Тасєєва (132)

Тахо, Тежу (66)

Тауй (132)

Тверца (66)

Твід (Tweed) (66)

Тебза (66)

Теджен (Геріруд) (132)

Тедонган (132)

Теза (66)

Темза (Thames) (66)

Теннєсі (Tennessee) (171)

Терек (133)

Тертер (133)

Тетере (133)

Терешка (67)

Тетерів (67)

Теша (67)

Т'єте, Тієте (Tietê) (182)

Тигр (133)

Тим (134)

Тим (134)

Тиса, Тісса (67)

Тичино (Ticino, Tessin) (68)

Тібр (Tevere) (68)

Тімптон (134)

Тіхвінка (68)

Тобол (134)

Токантінс (Tocantins) (182)

Тола (135)

Том, Томь (135)

Томпо (135)

Тонлесап (135)

Тримаб (135)

Туба (135)

Тулома (68)

Тунджа (тур. Tunca) (68)

Тунгуска (13)

Тунгуска верхня (136)

Тунгуска нижня (136)

Тунгуска Підкам'яна (136)

Тура (136)

Тургай (136)

Турія (68)

Туру (Тура) (136)

Турухан (136)

Тутончана (136)

Тюкян (136)

Тюнг (137)

Уаза (Oise) (69)

Уальяга (Huallaga) (182)

Уба (137)

Убангі (Ubangi) (159)

Уборть (69)

Угра (69)

Уда (137)

Уда (137)

Уеле (Uele) (160)

Уж (69)

Уз, Грейт-Уз (Ouse) (69)

Уіл (137)

Уй (137)

Укаялі (Ucayali) (182)

Улу-Юл (137)

Ульба (137)

Ульбея (138)

Умба (69)

Умм-ер-Рбія (160)

Уме-Ельв (Ume älv) (69)

Унжа (69)

Упа (70)

Урал (70)

Уркан (138)

Урмі (138)

Уршак (70)

Уругвай (182)

Уса (70)

Уса (71)

Уса (138)

Уссурі (138)

Устя (71)

Устя (71)

Утва (Чінгірлау) (138)

Уфа (71)

Уфлюга (71)

Ухта (71)

Уцзян (138)

Учур (139)

Уяндіна (139)

- Фандар'я (139)
Фарахруд (139)
Фіцрой (Fitzroy) (185)
Флай (Fly) (139)
Фліндерс (Flinders) (185)
Фрейзер (Fraser) (171)
Хайхе (139)
Халхін-Гол (139)
Хамсара (Хамсира) (139)
Ханган (140)
Ханьшуй, Ханьцзян (140)
Хатайка (140)
Хатанга (140)
Хафель (Havel) (72)
Хемчик, Кемчик (140)
Хета (140)
Хета Велика (141)
Хіла (Gila) (171)
Хілок (141)
Хомора (72)
Хонгха (кит. Червона) (141)
Хопер (72)
Хор (141)
Хотан (141)
Храмі (142)
Хрома (142)
Хуанхе (142)
Хуанхе, Жовта річка (142)
Хуглі (143)
Хукар (72)
Хунгарі (143)
Цангно (143)
Цільма (Цилма) (72)
Цна (72)
Цзялінцзян (143)
Ціпа (143)
Чаган (Чеган) (73)
Чамбал (143)
Чара (143)
Чарга (73)
Чариш (144)
Чая (144)
Чепца (73)
Черемош (73)
Чермасан (73)
Черчен (Черчен-Дор'я) (144)
Черчїлл (Churchill) (171)
Черчїлл, до 1965 р. Гамїльтон (172)
Четь (144)
Чжуцзян (Перламутна) (144)
Чїкой (144)
Чїнаб, Ченаб (145)
Чїндуїн, Чїндвїн (145)
Чїр (73)
Чїрчїк (145)
Чона (145)
Чорох (тур. Чорух) (145)
Чу (145)
Чубут (Chubut) (183)
Чулим (146)
Чулим (146)

Чумиш (146)

Чуна (146)

Чуня (147)

Чусова (73)

Чуя (147)

Чуя (147)

Шайо (SaJó) (74)

Шаннон (Shannon) (74)

Шаранта (Charente) (74)

Шарі (Chari, Shari) (160)

Шатт-Ель-Араб (147)

Шексна (74)

Шеллефте-Ельф (74)

Шелонь (74)

Шельма, Еско (75)

Шеліф, Уед-Шеліф (160)

Шидерти (147)

Шилка (147)

Шингу (Xingú) (183)

Шиш (148)

Шіо (Sió) (75)

Шіре (Shire, Chire) (160)

Шоша (75)

Шпрее, Шпрее (75)

Шуя (75)

Щара, Шара (75)

Щугор (75)

Юг (76)

Юдома (148)

Юкон (Yukon) (172)

Юнган (Ljungan) (76)

Юснан (Ljusnan) (76)

Ягноб (148)

Язгулем (148)

Язьва (76)

Яйва (76)

Яломіца (Ialomita) (76)

Ялунцзян (148)

Ялуцзян (Ялу) (148)

Яма (148)

Яна (148)

Янтра (76)

Янци, Янцицизін (149)

Япура, Жапура, (183)

Яркенд (150)

Ясачна (150)

Ясельна (77)

Яуза (77)

Яя (150)

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування